

Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Katedra slovenského jazyka a literatúry

Slovenský posunkový jazyk pre študentov – úplných začiatovníkov I.:

Ja a moja rodina

Roman Vojtechovský – Diana Majerčáková – Michal Hefty –

Veronika Vojtechovská – Jaroslav Cehlárik – Angela Hefty

Učebný text

Trnava 2024

Slovenský posunkový jazyk pre študentov – úplných začiatočníkov I.: Ja a moja rodina

Autori: PaedDr. Bc. Roman Vojtechovský – Bc. Diana Majerčáková – MgA. Michal Hefty
– Mgr. Veronika Vojtechovská – Mgr. Jaroslav Cehlárik – Mgr. Angela Hefty, PhD.

Recenzenti: Mgr. Iris Domancová, PhD., PaedDr. Vladimíra Poláčková, PhD.

Jazyková korektorka: Mgr. Romana Antalová

Vydavateľ: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Rok vydania: 2024

Vydanie: prvé

Ilustrácia obrázka na obálke: © Mgr. Kateřina Holubová

Rozsah: 246 strán (173,96 normostrán, z nich 82,26 normostrán textu a 91,7 normostrán obrázkov)

Všetky práva vyhradené.

Obrázky (fotografie) s figurantom/figurantkou a tvarmi ruky, videonahrávky: © Roman Vojtechovský – Diana Majerčáková – Michal Hefty – Veronika Vojtechovská – Jaroslav Cehlárik – Angela Hefty

Za vydanie tejto publikácie patrí srdečná vďaka aj našim študentkám Julianne Cvitkovičovej, Anete Kuckovej, Viktórii Melovej a Hane Strakovej za pomoc pri práci s videonahrávkami.

KEGA – projekt č. 004TTU-4/2022 – názov projektu: *Študijný program: Slovenský jazyk v komunikácii nepočujúcich.*

ISBN 978-80-568-0631-9

Obsah

Predhovor	4
Vysvetlivky	6
1 Ako porozumieť zápisu posunkového jazyka	9
1.1 Zápis posunkového jazyka	9
1.2 Označovanie glos manuálnych prostriedkov	10
1.3 Označovanie glos nemanuálnych prostriedkov	11
1.4 Zoznam použitých značiek pre prúd vzduchu a orálne komponenty SPJ	13
2 Prvá lekcia: Ja a moja rodina I.	14
2.1 Posunková zásoba a jej posunkový prejav prvej lekcie	14
2.2 Frázy prvej lekcie	91
2.3 Pozdravy	96
2.4 Konverzácie prvej lekcie	104
2.5 Cvičné úlohy prvej lekcie	108
3 Druhá lekcia: Ja a moja rodina II.	113
3.1 Posunková zásoba a jej posunkový prejav druhej lekcie	113
3.2 Frázy druhej lekcie	189
3.3 Konverzácie druhej lekcie	195
3.4 Cvičné úlohy druhej lekcie	198
4 Fyziognómia a iné nemanuálne prostriedky	203
5 Základná charakteristika posunkového jazyka	207
5.1 Manuálne a nemanuálne prostriedky posunkového jazyka	207
5.2 Hovorené a orálne komponenty ako súčasť posunkov	208
5.3 Typy priestoru artikulované v posunkovom priestore	210
5.4 Základná charakteristika jazykového prejavu posunkujúcich	211
6 Gramatika posunkov, viet a textov slovenského posunkového jazyka	213
6.1 Deiktiká	213
6.2 Zámená	214
6.2.1 Osobné zámená	214
6.2.1.1 Osobné zámená v singulári	214
6.2.1.2 Osobné zámená v pluráli	215
6.2.1.3 Osobné zámená v skupinách do päť osôb	216
6.2.2 Privlastňovacie zámená	216
6.2.3 Ukazovacie zámená	217
6.2.3.1 Ukazovacie zámená v pluráli	218
6.2.4 Výskyt a postavenie zámen	218

6.2.4.1 Výskyt osobných zámen	218
6.2.4.2 Postavenie osobných zámen	218
6.2.4.3 Zdvojenie zámen	219
6.2.4.4 Postavenie privlastňovacích zámen	219
6.3 Slovesá	220
6.3.1 Jednoduché slovesá	220
6.3.2 Zhodové slovesá	221
6.3.3 Priestorové slovesá	223
6.4 Pomocný nástroj pre zhodu	224
6.5 Sponové sloveso byť	225
6.6 Príslovky	225
6.7 Častice	226
6.8 Klasifikátory a špecifikátory	226
6.9 Manuálny posunok znázornený dlaňou nahor	227
6.10 Nemanuálne prostriedky v posunkovom prejave	228
6.10.1 Intenzifikácia	228
6.10.2 Afirmácia	229
6.10.3 Zápor, negácia	229
6.10.4 Nerozhodnosť, váhanie	229
6.10.5 Zisťovacia a doplňovacia otázka	229
6.10.6 Téma	230
6.10.7 Emócia	231
7 Kultúrne aspekty života nepočujúcich	232
7.1 Termíny Nepočujúci a nepočujúci	232
7.2 Menné posunky	232
7.3 Pravidlá komunikácie s posunkujúcimi osobami	234
Použitá literatúra	237
Zoznam ekvivalentov hovoreného jazyka	240
Zoznam fráz	244
Správne odpovede na cvičné úlohy	245
Poznámky	246

Predhovor

Verbálnym a nonvokálnym (nezvukovým) komunikačným prostriedkom spoločnosti nepočujúcich osôb na Slovensku je slovenský posunkový jazyk so skratkou SPJ. Predstavujeme preto učebný text *Slovenský posunkový jazyk pre študentov – úplných začiatokov I.*, ktorý je určený predovšetkým začínajúcim študentom prvého ročníka študijného programu *slovenský jazyk v komunikácii nepočujúcich* – tým, ktorí si chcú osvojiť slovenský posunkový jazyk ako národný jazyk slovenskej komunity nepočujúcich posunkujúcich. Rovnako môže slúžiť aj študentom iných študijných programov, rodičom, záujemcom, odborníkom a tlmočníkom, ktorí sa chcú naučiť slovenský posunkový jazyk alebo porozumieť tejto problematike. Zároveň tento materiál môže poslúžiť pedagógom a lektorom, ktorí vyučujú alebo chcú vyučovať slovenský posunkový jazyk. Tento učebný text je vhodným doplnkovým materiálom k výučbe či kurzu slovenského posunkového jazyka.

Učebný text je koncipovaný tak, aby obsahoval všetky potrebné informácie pre učenie sa slovenského posunkového jazyka, teda zahŕňa: a) slovník – inventár jednotlivých slovenských posunkov, teda citátových foriem posunkov, b) príklady výpovedí či jazykových prejavov figurantky, ktoré vyprodukovala spontánne, tieto sa vyskytujú v reči nepočujúcich posunkujúcich, c) glosy (výrazy, ekvivalenty hovoreného jazyka píšuce sa s veľkými písmenami), ktoré slúžia na porozumenie produkovaných posunkových prejavov, d) slovný zápis pohybu úst, e) preklady posunkových prejavov do slovenčiny, f) rôzne varianty posunkov vrátane modifikácií posunkov, g) posunkové frázy, h) krátke rozhovory medzi posunkujúcimi, ch) fyziognómiu a iné nemanuálne prostriedky, i) náučné texty o zápise posunkového jazyka, základnej charakteristike posunkového jazyka, jazykovom prejave posunkujúcich, gramatických javoch vyskytujúcich sa v posunkových prejavoch a kultúre nepočujúcich a j) cvičné úlohy.

Posunkový jazyk sa realizuje iným spôsobom podávania a prijímania informácií než hovorený jazyk. Informácie v posunkovej komunikácii sa podávajú pohybom horných častí tela a prijímajú zrakom, preto sú v tomto učebnom texte vložené obrázky – dvojrozmerné fotografie jednotlivých posunkov so znázornenými šípkami vyjadrujúcimi pohyb ruky/rúk a QR kódy s pripojenými odkazmi na videonahrávky produkovaných posunkov v trojrozmernom zobrazení. Čitateľ príslušnej publikácie má dve možnosti výberu. Ak si vyberie elektronickú publikáciu v pdf, má možnosť naskenovať QR kódy alebo na ne priamo kliknúť, bude nimi presmerovaný na videonahrávky. Keď si vyberie tlačенú podobu publikácie, má možnosť QR kódy len naskenovať, následne sa zobrazia videonahrávky.

Tento učebný text, pozostávajúci len z dvoch lekcí jednej témy, *Ja a moja rodina*, má rozsiahly počet strán. Preto sme sa rozhodli rozdeliť témy jazykovej úrovne A1, ktorá je určená pre začiatočníkov, do niekoľkých učebných textov. Základnými piliermi týchto učebných textov sú dve lekcie. Pred nimi sú uvedené vysvetlivky, ako dobre porozumieť zápisu posunkového jazyka, ktorý je v týchto dvoch lekciami uvedený. Za lekciami majú učitelia sa možnosť sa oboznámiť s teoretickou časťou – so základnou charakteristikou posunkového jazyka, s gramatikou posunkov, viet a textov vyjadrených v posunkovom jazyku a kultúrnymi aspektmi života nepočujúcich.

Na záver, všetkým čitateľom tejto publikácie budeme vďační za pripomienky, postrehy a návrhy pre ich zlepšenie (e-mailová adresa: [sjvknep\(a\)gmail.com](mailto:sjvknep(a)gmail.com)). Zároveň všetkým učiacim sa, ba i vyučujúcim, želáme radosť z učenia sa i vyučovania slovenského posunkového jazyka, krásneho vizuálno-motorického jazyka spoločenstva slovenských posunkujúcich.

V Trnave 28. 4. 2024

Autori

Vysvetlivky

kto		ekvivalent hovoreného jazyka	
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav: 	citátová forma posunku QR kód – na zobrazenie videonahrávky je potrebné ho nasnímať cez aplikáciu alebo v prípade pdf formátu naň priamo kliknúť
	HK: [kto]		
SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [KTO IX ₃] ^{DO} PŮ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i> <hr/> SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [KTO IX ₃] ^{DO} PŮ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i>		predný a bočný profil citátovej formy posunku	
Fonetologický variant: 		Predný profil: Bočný profil: 	HK – skratka hovoreného komponentu, okrem nej existuje ďalšia skratka OK, teda orálny komponent

SPJ – výpoveď vyjadrená v slovenskom posunkovom jazyku, ktorá je zapísaná glosami a je vytvorená podľa posunkujúcej figurantky nachádzajúcej sa v QR kóde jazykového prejavu

PŮ – skratka pohybu úst, ktorý zahŕňa hovorený a orálny komponent; poznámka: za uvedeným slovom *kto* je veľká medzera, potom sa končí zátvorkou – to naznačuje, že sa hovorený komponent šíri aj cez vyššie uvedený druhý manuálny posunok, v tomto prípade na INDEX, so skratkou IX (v prvom riadku jedného okienka)

SJ – preklad posunkovej výpovede do slovenčiny

kto		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [kto]		
SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [KTO IX ₃] ^{DO} PÚ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i> SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [KTO IX ₃] ^{DO} PÚ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i>		
Fonologický variant: 	Predný profil: Bočný profil: 	

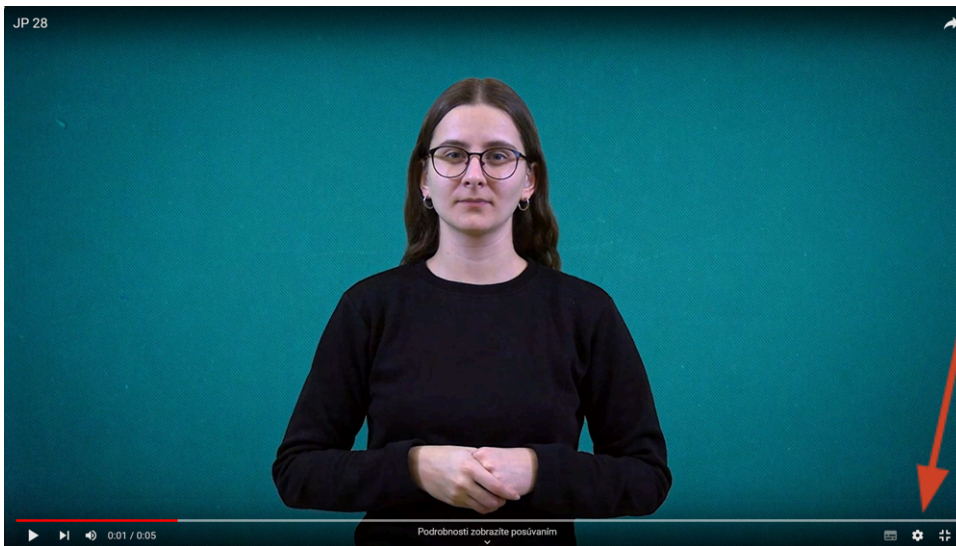
Toto okienko môže obsahovať **fonologické**¹, **gramatické**² alebo **štylistické/pragmatické**³ **varianty**; poznámka: pod citátovou formou posunku sa občas pridáva ďalšia citátová forma posunku, ktorá má zhodný ekvivalent hovoreného jazyka s predchádzajúcou citátovou formou, ide o **lexikálny variant**⁴.

¹ Rozumieme nimi také jazykové prostriedky, ktoré sa s frekventovanou citátovou formou posunku navzájom líšia len jedným parametrom manuálnej zložky posunku (môže to byť tvar či pozícia, pohyb, prípadne orientácia ruky/rúk).

² Rozumieme nimi také jazykové prostriedky, ktoré sa od citátovej formy posunku odlišujú prostredníctvom ohýbania či modifikácie.

³ Rozumieme nimi také jazykové prostriedky, ktoré sa od citátovej formy posunku odlišujú vplyvom konkrétneho kontextu alebo sociálneho prostredia.

⁴ Rozumieme ním taký jazykový prostriedok, ktorý sa s citátovou formou posunku navzájom líši najmenej dvoma parametrami manuálnej zložky posunku. Lexikálny variant sa tiež stáva citátovou formou posunku.

Ak máte pocit, že figurantka posunkuje rýchlejšie, môžete kliknúť na symbol *ozubeného kolieska – nastavenia*. V položke *rýchlosť prehrávania* je následne možné vybrať si jednu z možností rýchlosti prehrávania.

1 Ako porozumieť zápisu posunkového jazyka

Skôr ako sa dostaneme k prvej lekcii témy *Ja a moja rodina*, je potrebné zmieniť sa o zápise posunkového jazyka, aby boli učitelia sa dobre oboznámení s posunkovým prejavom a lepšie porozumeli jednotlivým glosám manuálnych a nemanuálnych prostriedkov (o nich je možné si pozrieť nižšie).

1.1 Zápis posunkového jazyka

Oproti hovorenému jazyku, konkrétne slovenskému jazyku, nemá (slovenský) posunkový jazyk písanú podobu. Produkciu posunkového jazyka je však možné zaznamenávať, a to rôznymi spôsobmi. Môže sa realizovať slovnými popismi, prepisovať glosami, tvoriť obrázkami či fotografiami. Tvoria sa videonahrávky, zhotovujú sa počítačové simulácie. Na zápis artikulácie posunkového jazyka sa používa aj notačný systém tvoriaci symboly na kódovanie každého parametra posunku (napríklad vo svete sú známe systémy: Stokoeho notačný systém, Hamburský notačný systém) alebo piktogramy na znázornenie celého artikulovaného posunku (vo svete je známy *SignWriting*).

V tomto učebnom texte jestvujú dvojrozmerné fotografie jednotlivých posunkov so znázornenými šípkami vyjadrujúcimi pohyb ruky/rúk, ktoré sa označujú takto:

	šípka označuje smer a veľkosť priamočiareho pohybu ruky/rúk
	šípka označuje smer a veľkosť opakovaného priamočiareho pohybu ruky/rúk, prípadne prstov
	šípka označuje smer a veľkosť oblúkového pohybu ruky/rúk
	šípka označuje smer a veľkosť opakovaného oblúkového pohybu ruky/rúk
	šípka označuje smer a veľkosť kruhového pohybu ruky/rúk
	šípka označuje smer a veľkosť opakovaného kruhového pohybu ruky/rúk
	kmitanie prstov

1.2 Označovanie glos manuálnych prostriedkov

K jednotlivým posunkom v slovníku sú priradené príklady jazykových, teda posunkových prejavov, ktoré sú zaznamenané glosami. Tie sú pre čitateľa či učiaceho sa relatívne jednoduchšie ako notačné systémy. **Glosy** sú písané slovami, ktoré sú tvorené veľkými tlačenými písmenami. Vyznačujú sa najbližším možným vyjadrením významu príslušných posunkov väčšinového jazyka, v našom prípade slovenského jazyka. Podrobnejšie informácie o niektorých gramatických javoch sú vypísané v 6. kapitole.

Glosy manuálnych prostriedkov sa označujú takto:

- POSUNOK – citátová forma posunku, napríklad ŠKOLA,
- P-O-S-U-N-O-K – posunok je vydaktylovaný prstovým znakom, napríklad T-R-N-A-V-A,
- POSUNOK-POSUNOK – dve, prípadne viac hovorených slov, ktoré sa realizujú jedným posunkom (majúcim jeden význam), napríklad VEĽKÁ-NOC,
- POSUNOK^POSUNOK – dva posunky sú spojené do zloženého posunku (majúceho jeden význam), napríklad MATKA^OTEC (rodičia),
- POSUNOK=POSUNOK – posunok číslovky je inkorporovaný, včlenený do druhého posunku a vyjadruje sa jedným posunkom, napríklad ŠTYRI=ROKY (ŠTYRI a ROK), ONI=DVAJA (ON a DVAJA),
- POSUNOK++ – opakovanie daného posunku označujúceho plurál alebo aspekt, napríklad posteľ v pluráli: POSTEĽ++, viacnásobný dej v aspekte: PREDÁVAŤ++,
- IX_č – index⁵ s číslom (č), odkazovací posunok na osobu vo forme osobného zámena alebo anafory či pomocný nástroj pre zhodu na jednu osobu, napríklad: ja: IX₁, ty: IX₂, on, ona: IX₃,
- IX_p – index, ukazovací posunok na reálny predmet (p) nachádzajúci sa v okolí posunkujúceho,
- IX_{POSUNOK} – index, odkazovací posunok vyjadrujúci plurál osobných zámen či anafor alebo odkazovací či ukazovací posunok na miesto, napríklad IX_{MY}, IX_{TAM}, IX_V, IX_{NA},
- _čIX_č – pomocný nástroj pre zhodu alebo odkazovací posunok na dve osoby, napríklad ja a ty: ₁IX₂,
- _čPOSUNOK_č – môže byť znázornený dvoma významami:
 - posunok zhodového slovesa s dvoma argumentmi, napríklad smer pohybu od referenčného miesta posunkujúceho na referenčné miesto adresáta: ₁DAŤ₂,
 - posunok osobného zámena vyjadrujúci vzťah medzi dvoma referenčnými miestami konkrétnych osôb, napríklad ₁DVAJA₃, ₁SPOLU₂,

⁵ Index je latinský výraz pre ukazovák a používa sa ako pojem na označenie niekoho alebo niečoho. Ukazovací alebo odkazovací posunok sa glosuje ako INDEX so skratkou IX.

- POSUNOK_Ĉ – posunok zhodového slovesa s jedným argumentom, napríklad smer pohybu na referenčné miesto adresáta: OPÝTAŤ-SA₂,
- POSUNOK_{DN} – manuálny posunok znázornený orientáciou dlane nahor (DN), napr. KTO_{DN},
- KLF_{CP}: – klasifikátor celého predmetu, napríklad KLF_{CP}:načúvací-aparát,
- KLF_{ĈT}: – klasifikátor časti tela, napríklad KLF_{ĈT}:oko,
- KLF_M: – klasifikátor manipulácie, napríklad KLF_M:písať,
- ŠPC_S: – statický špecifikátor tvaru a veľkosti, napríklad ŠPC_S:malý,
- ŠPC_O: – opisný špecifikátor tvaru a veľkosti, napríklad ŠPC_O:list,
- ŠPC_O: – opisný špecifikátor tvaru a veľkosti vzťahujúci sa na referenčné miesto osoby, napríklad ŠPC_O:osoba₃,
- MP: – menný posunok, napríklad MP:STOKOE,
- NP: – posunok nepriameho pomenovania, napríklad NP:HROB,
- ŠP: – špecifický (idiomatický) posunok, napríklad ŠP:schopnosť niečo urobiť,
- IP: – inicializovaný posunok, napríklad IP:OLIVA,
- G: – gesto, gestikulácia, napríklad G:mávnutie,
- # – pauza medzi posunkami, napríklad KNIHA # ZOŠIT.

1.3 Označovanie glos nemanuálnych prostriedkov

Glosy nemanuálnych prostriedkov, ktoré sa vyjadrujú simultánne s manuálnymi prostriedkami, sa zapisujú horným indexom a označujú sa takto:

- POSUNOK^{ZÁP} – záporné (ZÁP) krútenie hlavou zo strany na stranu, napríklad NEROZUMIEŤ^{ZÁP},
- POSUNOK^{ZO} – zisťovacia otázka (ZO) realizovaná zdvihnutým obočím a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, alebo miernym záklonom nahor, napríklad ČAJ^{ZO},
- POSUNOK^{DO} – doplňovacia otázka (DO) realizovaná zvráteným obočím a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, napríklad KTO^{DO},
- POSUNOK^{DOP} – doplňovacia otázka z pragmatického (DOP) hľadiska realizovaná zdvihnutým obočím a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, alebo zdvihnutým obočím a miernym zdvihnutím hlavy nahor, následne nadol, napríklad KTO^{DOP},
- POSUNOK^{RO} – rečnícka otázka (RO) realizovaná zdvihnutým obočím a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, napríklad KTO^{RO},
- POSUNOK^{ROZ} – rozkazovacia (ROZ) veta realizovaná zvráteným obočím a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, napríklad CHOŤ^{ROZ},
- POSUNOK^{POD} – podmieňovacia (POD) veta realizovaná zdvihnutým obočím a miernym

predklonom hlavy dopredu, prípadne i tela dopredu, napríklad KEBY-VAROVA^{Ť^{POD}},

- POSUNOK^{AFI} – kladné potvrdenie, afirmácia (AFI), realizovaná kladným jednoduchým alebo opakovaným kývnutím hlavy, prípadne i miernym otočením hlavy na stranu, napríklad VYSOKÁ ŠKOLA^{AFI},
- POSUNOK^{TEM} – tematizovaná (TEM) veta realizovaná zdvihnutým obočím a miernym záklonom hlavy dozadu, prípadne zdvihnutým obočím a miernym záklonom hlavy dozadu a následne dopredu nadol, napríklad BUDOVA^{TEM},
- POSUNOK^{TEM} – tematizovaná veta realizovaná jednoduchým kývnutím hlavy smerom nahor a následne nadol (vzťahuje sa na plurál), napríklad rodičia: MAMA OTEC^{TEM},
- [POSUNOK] – nemanuálne vyjadrenie jednej zložky prejavu, prípadne celého prejavu, realizované intonačnou frázou, napríklad [HODNOTENIE], pridáva sa k nemu ďalší symbol:
 - ^ – vyjadrené zdvihnutým obočím,
 - v – vyjadrené zvráteným obočím,
 - - – vyjadrené bez pohybu obočia,
 - > – vyjadrené pohybom hlavy smerom doprava (z pohľadu posunkujúceho),
 - < – vyjadrené pohybom hlavy smerom doľava (z pohľadu posunkujúceho),
 - = – prižmúrené oči,
- POSUNOK^{VÁH} – posunok, časť vety alebo celá veta realizovaná s váhaním (VÁH),
- POSUNOK^{KE} – posunok, časť vety alebo celá veta s kladnou emóciou (KE) realizovaná kladným mimickým prejavom,
- POSUNOK^{ZE} – posunok, časť vety alebo celá veta so zápornou emóciou (ZE) realizovaná záporným mimickým prejavom a otočením hlavy na stranu,
- POSUNOK^{PE} – posunok, časť vety alebo celá veta s prekvapivou emóciou (PE) realizovaná prekvapivým mimickým prejavom,
- POSUNOK^{POL} – posunok, časť vety alebo celá veta s poľutovaniahodným (POL) prejavom realizovaná ľútosťným mimickým prejavom,
- POSUNOK^{INT} – posunok vyjadrený intenzifikáciou (INT) príslovky k slovesu, prípadne k prídavnému meniu, je realizovaný so zvráteným obočím,
- II – pohyb hlavy a/alebo tela, zmena pohľadu očí z jedného referenčného miesta na druhé, prípadne zmenou výrazu tváre, napríklad MATKA II OTEC.

1.4 Zoznam použitých značiek pre prúd vzduchu a orálne komponenty slovenského posunkového jazyka

V rámci rôzneho pohybu úst sa vykazujú prúd vzduchu a orálne komponenty⁶:

- [M] – zovreté pery,
- [P] – zovreté pery rozrazené výdychom,
- [B] – zovreté pery a nafúknuté líca,
- [U] – našpúlené pery,
- [U<] – našpúlené pery a výdych vzduchu z úst,
- [Uu] – našpúlené pery a špička jazyka v tvare U,
- [~] – vibrujúce pery,
- [T] – špička jazyka medzi zubami,
- [T+] – mierne vyplazený jazyk,
- [Mt] – špička jazyka medzi zovretými perami,
- [V] – horné zuby opreté o dolnú peru,
- [S] – vycerené zuby,
- [M^h] – zovreté pery s nafúknutou hornou perou,
- [M_v] – zovreté pery s nafúknutou spodnou perou,
- [<] – výdych vzduchu z úst,
- [>] – vdych, nádych vzduchu do úst,
- [∩] – mierny úsmev,
- [∪] – mierne zvesené kútiky úst nadol.

⁶ Je možné si prečítať v 5. kapitole.

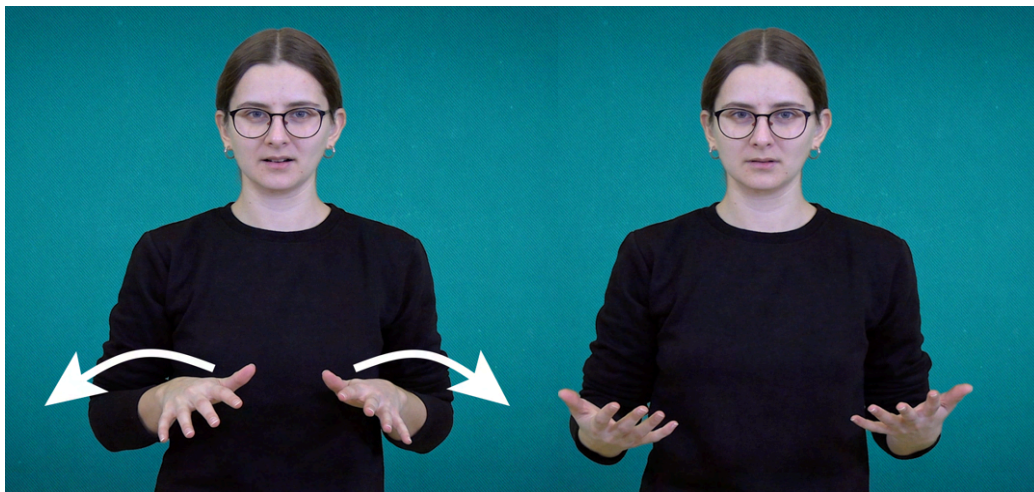
2 Prvá lekcia: Ja a moja rodina I.

2.1 Posunková zásoba a jej posunkový prejav prvej lekcie

a		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [plus]		
SPJ: II [RODINA IX _{ONI}] ^{TEM} II [PLUS ŽENA IX ₃] ^{TEM} [VŠETCI OPAKOVAŤ POSUNOK]- PÚ: [rodina plus žena všetci opakovať posunky] SJ: <i>Tá rodina a tá žena, všetci opakujú posunky.</i>		

aha, ahá		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [aha]		
SPJ: [AHA] ^{PE} [ROZUMIEŤ] ^{AFI} PÚ: [aha rozumiem] SJ: <i>Aha, rozumiem!</i>		

alebo

HK: [alebo]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

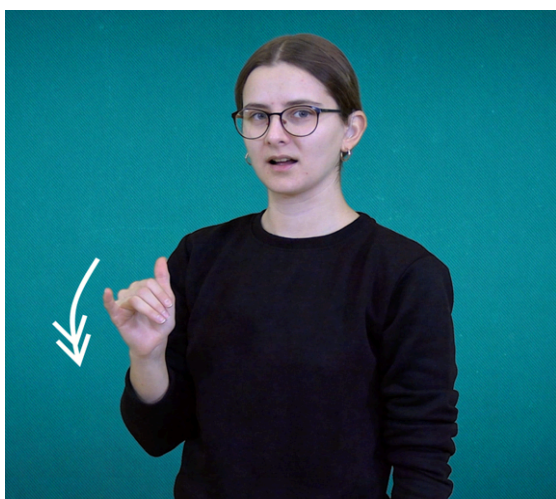

SPJ: [IX₁ KTO_{DN}]^{ZO} II [MUŽ]^V II [ALEBO ŽENA ŠPC_O:osoba_i]^{ZO/VÁH}

PŮ: [ja muž alebo žena]

SJ: *Som muž alebo žena?*

áno

HK: [áno]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [G:mávnutie₂ ÁNO II MY-PIATI II POČUJÚCI]^{AFI}

PŮ: [M áno päť haló]

SJ: *Áno, my piati sme počujúci.*

Intenzifikácia daného posunku: Áno!	HK: [áno]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

babka (1. lexikálny variant)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [babka]		
<p>SPJ: [BABKA IX₃]^{TEM} [MÔCŤ PÝTAŤ₁]^{AFI} PÚ: [babka môže] SJ: <i>Babka sa ma môže na niečo opýtať.</i></p>		

babka (2. lexikálny variant)

HK: [babka]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [BABKA IX₃]^{TEM} [ROZUMIEŤ IX₃]^{AFI}

PÚ: [babka rozumie]

SJ: *Babka rozumie.*

brat

HK: [brat]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

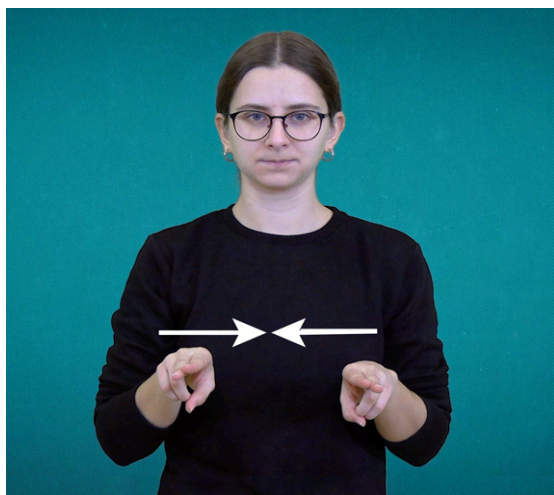

SPJ: [BRAT MÔJ]^{TEM} [IX₃ DOBRÝ]^{AFI}

PÚ: [brat M dobrý]

SJ: *Môj brat je dobrý.*

Fonologický variant:

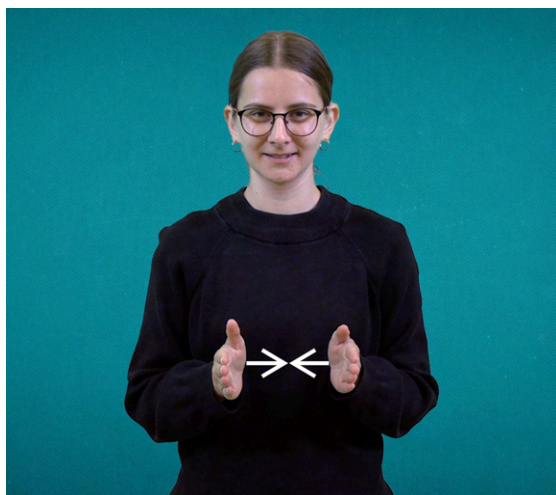
Predný profil:

Bočný profil:

byť spolu, s, so, spolu

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

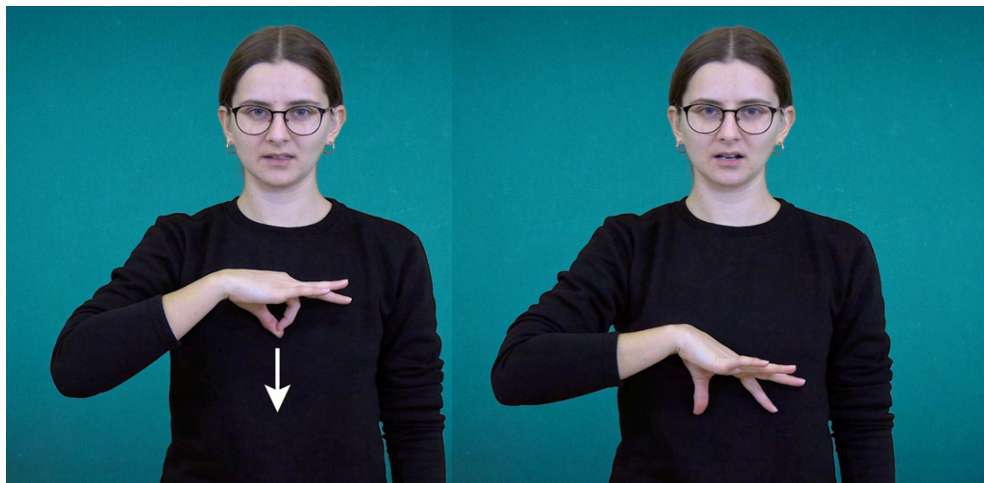
HK: [spolu]

SPJ: [DEDO IX₃]^{TEM} [ŽIŤ₃ SPOLU₃ VNUK]^{AFI}

PÚ: [dedo žije spolu vnuk]

SJ: *Starý otec žije spolu s vnukom.*

dcéra

HK: [dcéra]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

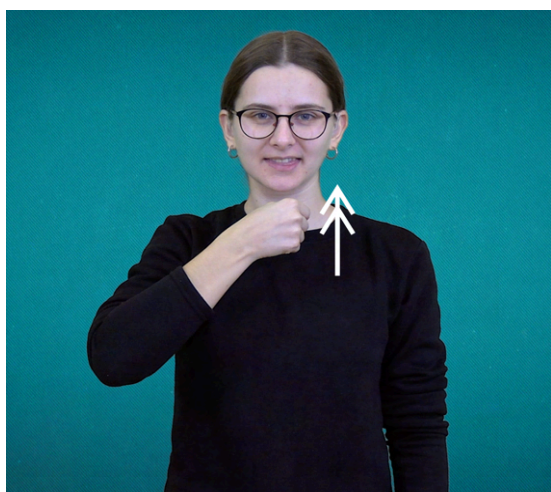

SPJ: [MAMA OTEC ONI-DVAJA]^{TEM} [ICH]^A [DCÉRA IX₃]^V

PÚ: [mama otec M dcéra]

SJ: *Dcéra rodičov.*

dedo (1. lexikálny variant)

HK: [dedo]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

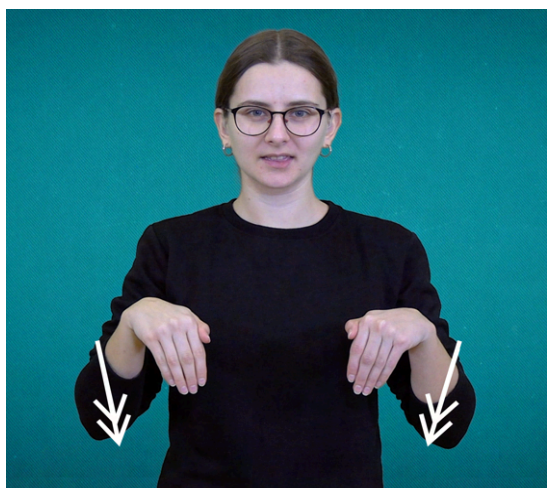

SPJ: [DEDO IX₃]^{TEM} [ŽIŤ₃ SPOLU₃ VNUK]^{AFI}

PÚ: [dedo žije spolu vnuk]

SJ: *Starý otec žije spolu s vnukom.*

dedo (2. lexikálny variant)

HK: [dedo]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

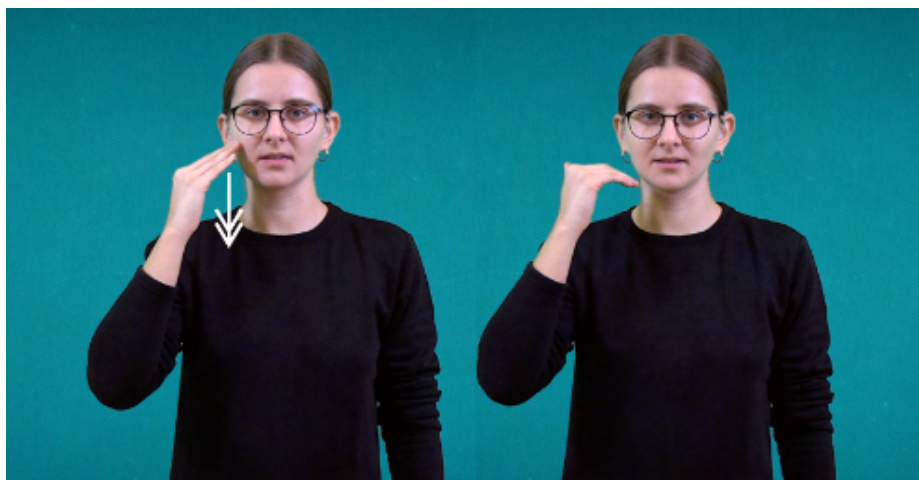

SPJ: [DEDO IX₃]^{TEM} [NEROZUMIEŤ IX₃]^{ZÁP}

PÚ: [dedo nerozumie]

SJ: *Dedo nerozumie.*

dievča (1. lexikálny variant)

HK: [dievča]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX_{MY} DIEVČA]^{TEM} II [TEŠIŤ₁ STRETNÚŤ₃ CHLAPEC IX₃]^{KE}

PÚ: [my dievčatá tešiť strenúť chlapec]

SJ: *My, dievčatá, sa tešíme, že sa stretneme s týmto chlapcom.*

dievča (2. lexikálny variant)

HK: [dievča]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₁]^{TEM} [DIEVČA ŠPC_O:osoba₁]^{AFI}

PÚ: [ja dievča]

SJ: *Som dievča.*

dobre

HK: [dobre]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₁]^{TEM} [DOBRE ROZUMIETŤ]^{AFI}

PÚ: [M dobre rozumiem]

SJ: *Rozumiem dobre.*

dobrý

HK: [dobrý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [VNUČKA IX₃]^{TEM} [VEĽMI-DOBRÁ]^{INT}

PÚ: [vnučka U]

SJ: *Vnučka je veľmi dobrá.*

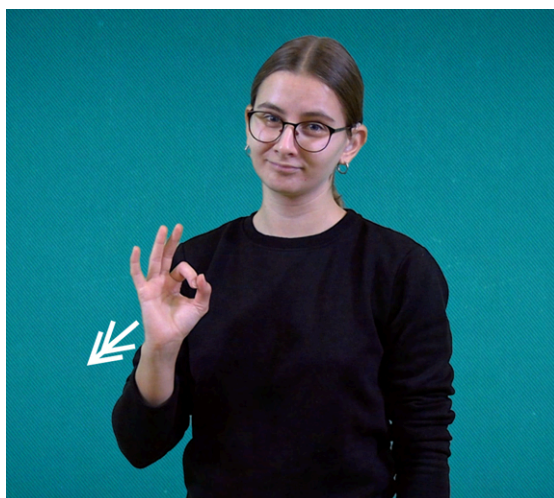
SPJ: [TVOJ SYN IX₃]^{TEM} [PERFEKTNE POSUNKOVAŤ]^{INT} [G:no]^{AFI}

PÚ: [M syn U M]

SJ: *Tvoj syn veľmi dobre posunkuje.*

Intenzifikácia daného posunkú (možné ekvivalenty): **Perfektný. Príma. Skvelý. Veľmi dobrý. Výborný. Vynikajúci. Znameníť.**

OK: [U]

Predný profil:

Bočný profil:

ešte

HK: [ešte]

Predný profil:

Bočný profil:

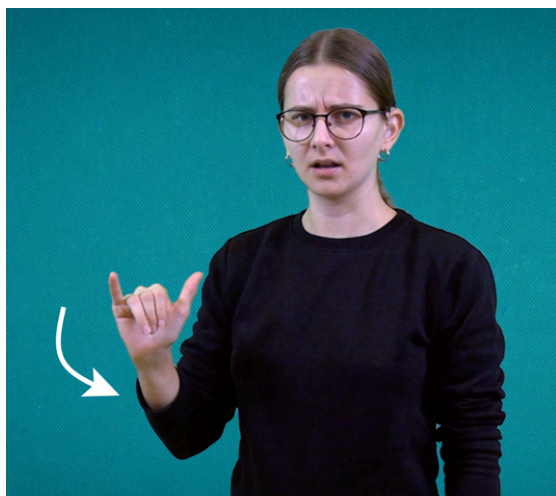
Jazykový prejav:

SPJ: [ÚPENLIVO-PROSIŤ]^{INT} [EŠTE OPAKOVAŤ⁺⁺]^V [POSUNKOVAŤ⁺⁺ EŠTE⁺⁺]^{AFI}
PÚ: [U ešte opakuj opakuj opakuj ~ ešte ešte ešte]
SJ: *Prosím Vás, ešte si poriadne preopakujte posunky!*

Intenzifikácia daného posunku: **Ešte!**

HK: [ešte]

Predný profil:

Bočný profil:

chlapec

HK: [chlapec]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [CHLAPEC IX₃]^{TEM} [VEĽMI-ZLÝ]^{INT}

PÚ: [chlapec B]

SJ: *Ten chlapec je veľmi zlý.*

ja

OK: [M]

HK: [ja]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₁]^{TEM} [DOBRE ROZUMIEŤ]^{AFI}

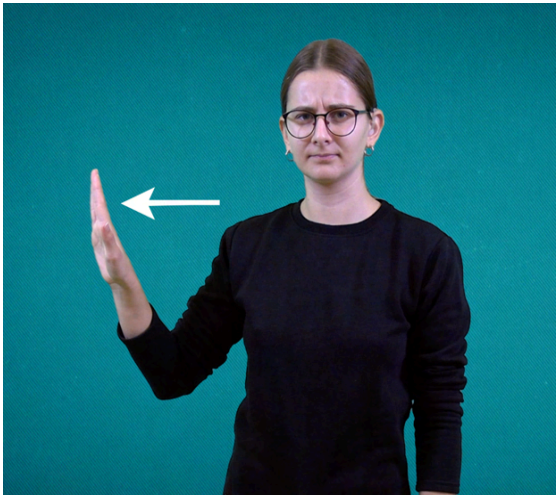

PÚ: [M dobre rozumiem]

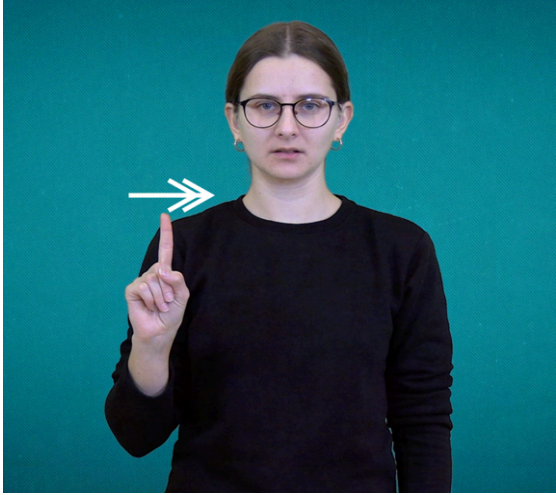

SJ: *Rozumiem dobre.*

Intenzifikácia daného posunku: Ja!	HK: [jaaa]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

jeho, jej		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [jeho, jej]</p>		

SPJ: [PRIEZVISKO JEHO]^{TEM} II [ONI-ŠTYRIA]^V II [DOBRE PAMÄTAŤ JEHO]^{AFI}
PÚ: [priezvisko štyri dobre pamätá]
SJ: *Títo štyria si dobre zapamätali jeho priezvisko.*

Intenzifikácia daného posunku: Jeho! Jej!	OK: [M, U, AV]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

kto		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [kto]</p>		
<p>SPJ: [IX₃]^{TEM} [KTO IX₃]^{DO} PÚ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i></p> <p>SPJ: [IX₃]^{TEM} [KTO IX₃]^{DO} PÚ: [on kto] SJ: <i>Kto je to?</i></p>		

Fonologický variant:

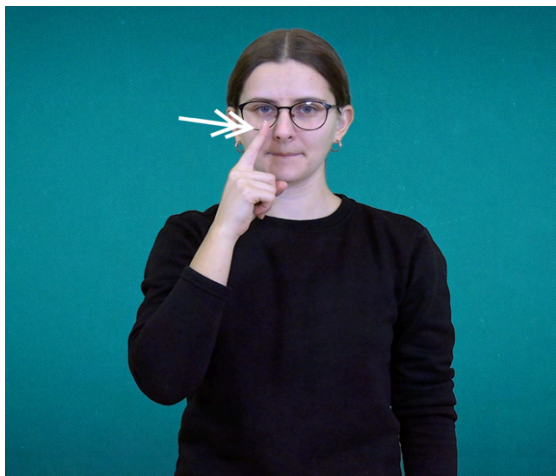
Předný profil:

Bočný profil:

mama, matka

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový projev:

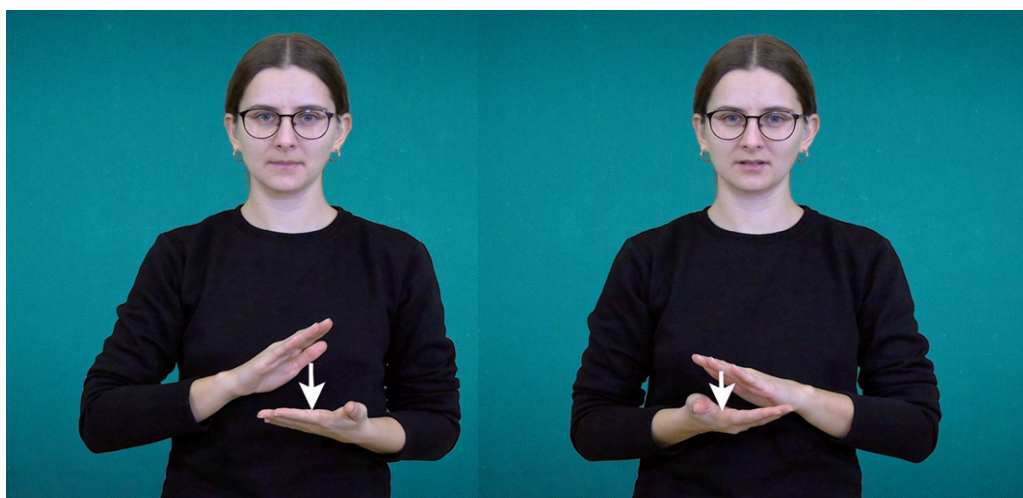
HK: [mama]

SPJ: [TVOJA MAMA]^{TEM} [ZABUDNŮŤ]^{AFI}

PŮ: [tvoja mama zabudla]

SJ: *Tvoja mama zabudla.*

manžel

HK: [manžel]

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový projev:

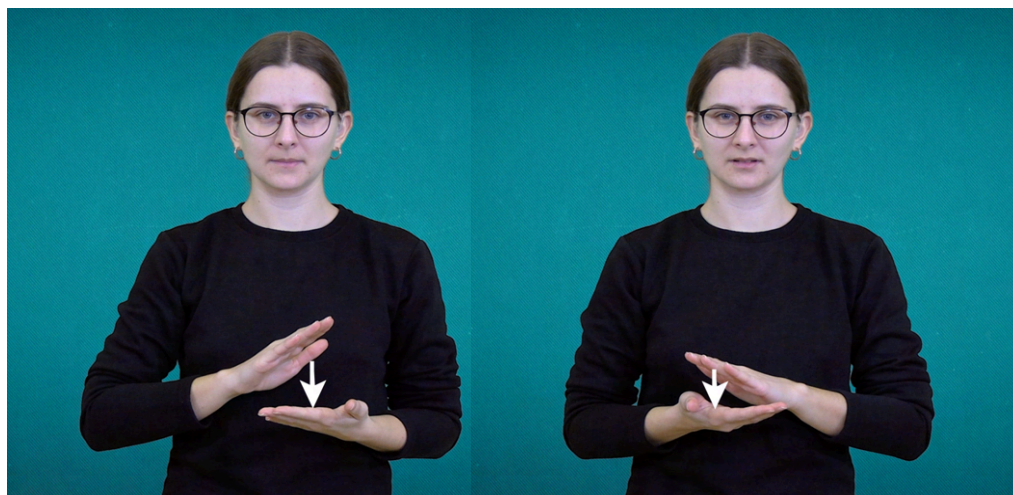

SPJ: [IX₃]^{TEM} [MANŽEL MÔJ]^{AFI}

PÚ: [on manžel]

SJ: *To je môj manžel.*

manželka

HK: [manželka]

Predný profil: 	Bočný profil: 	Jazykový prejav:
SPJ: [IX ₃ MANŽELKA MOJA] ^{ZO} [NIE JASNÉ _{DN}] ^{ZÁP} PÚ: [ona manželka nie] SJ: <i>To nie je moja manželka!</i>		

meno (1. fonologický variant)		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [meno]		
SPJ: [MENO JEHO] ^{TEM} [A-D-A-M] ⁻ PÚ: [meno adam] SJ: <i>Volá sa Adam.</i> SPJ: [MENO JEJ] ^{TEM} [E-V-A] ⁻ PÚ: [meno eva] SJ: <i>Volá sa Eva.</i>		

Fonologický variant:

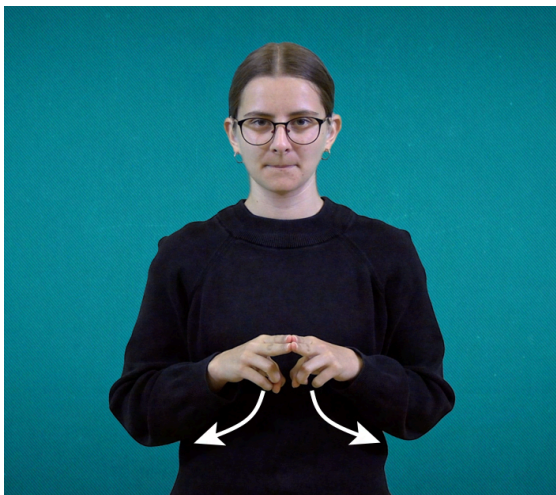
Predný profil:

Bočný profil:

môcť

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

HK: [môže]

SPJ: [PROSIŤ]^{INT} [MÔCŤ IX₁ PÝTAŤ₂]^{ZO}

PÚ: [prosím môžem]

SJ: *Môžem sa ťa na niečo opýtať, prosím?*

môj, moja, moje

OK: [M]
HK: [môj/moja/moje]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [BRAT MÔJ IX₃]^{TEM} [ZLÝ]^{ZE}
PÚ: [brat zlý]
SJ: *Môj brat je zlý.*

Intenzifikácia daného posunku: **Môj! Moja! Moje!**

OK: [M, U]

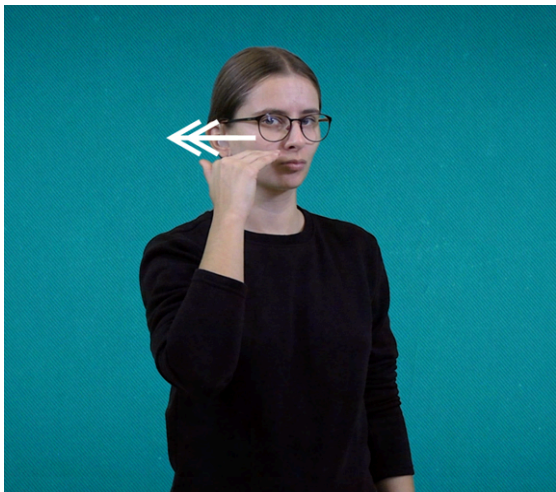
Predný profil:

Bočný profil:

muž (1. lexikálny variant)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

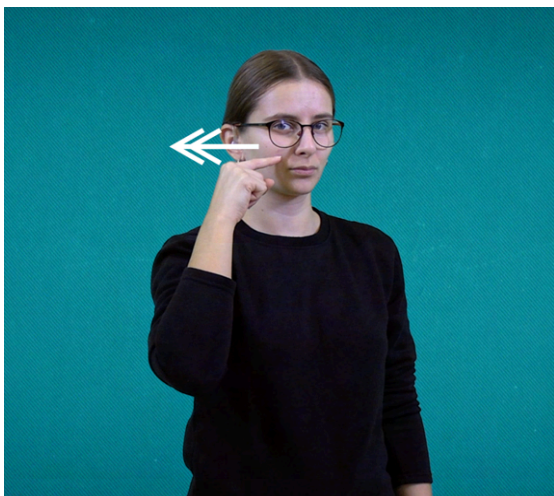
HK: [muž]

SPJ: [IX₁ KTO_{DN}]^{ZO} II [MUŽ]^V II [ALEBO ŽENA ŠPC_O:osoba₁]^{ZO/VÁH}

PÚ: [ja muž alebo žena]

SJ: *Som muž alebo žena?*

Fonologický variant:

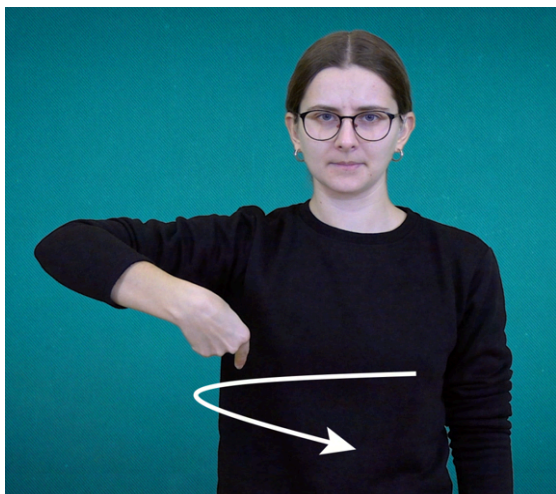
Predný profil:

Bočný profil:

my

OK: [M]
HK: [my]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX_{MY}]^{TEM} [OPAKOVAŤ]^ [POSUNKOVAŤ]-

PÚ: [my opakovať ~]

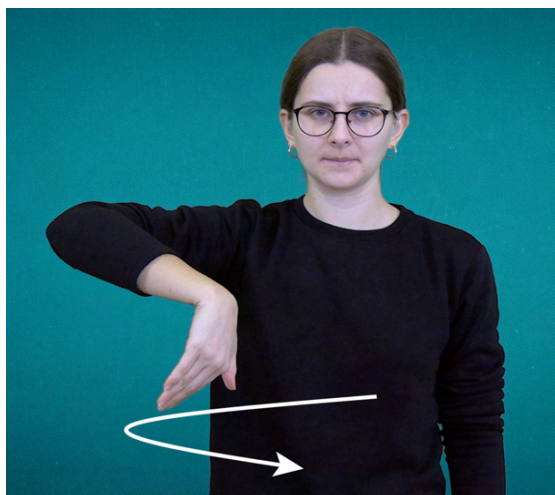
SJ: *Precvičujeme si posunky.*

SPJ: [IX_{MY}DIEVČA]^{TEM} II [TEŠIŤ₁STRETNÚŤ₃CHLAPEC IX₃]^{KE}

PÚ: [my dievčatá tešiť stretnúť chlapec]

SJ: *My, dievčatá, sa tešíme, že sa stretneme s týmto chlapcom.*

Fonologický variant:

Predný profil:

Bočný profil:

my dvaja (ja a ty)

OK: [M]
HK: [dva, dvaja]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [₁MY-DVAJA₂]^{AFI} [HRDO-NEPOČUJÚCI]-
PÚ: [dvaja B]
SJ: *Sme Nepočujúci!*

SPJ: II [₁MY-DVAJA₃]^{TEM} II [PÝTAŤ₃]-
PÚ: [dvaja pýtať]
SJ: *Spýtame sa ho.*

Gramatický variant: **my dvaja** (ja a on)

OK: [M]
HK: [dva, dvaja]

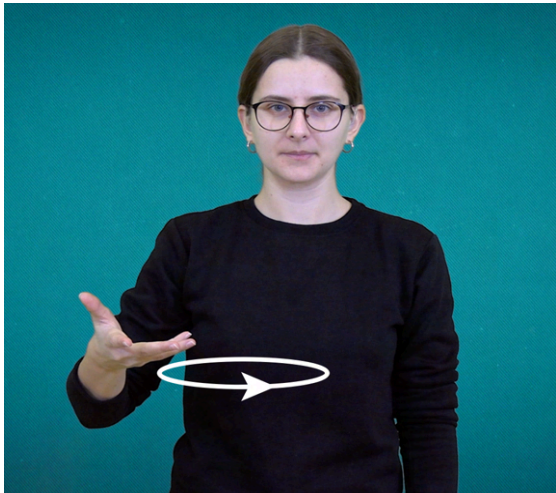
Predný profil:

Bočný profil:

my piati (ja a vy)

OK: [M]
HK: [pät', piati]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [₁MY-PIATI₂]^{TEM} [HRDO-NEPOČUJÚCI]^{INT}

PÚ: [pät' B]

SJ: *My piati sme Nepočujúci!*

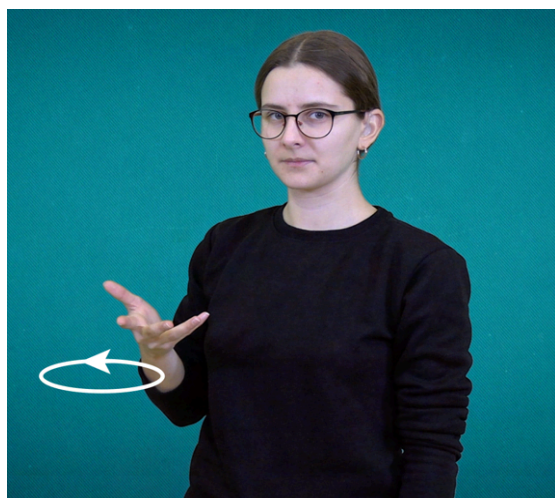
SPJ: [G:mávnutie₂ ÁNO II ₁MY-PIATI₃ II POČUJÚCI]^{AFI}

PÚ: [M áno päť haló]

SJ: *Áno, my piati sme počujúci.*

Gramatický variant: **my piati** (ja a oni)

OK: [M]
HK: [pät', piati]

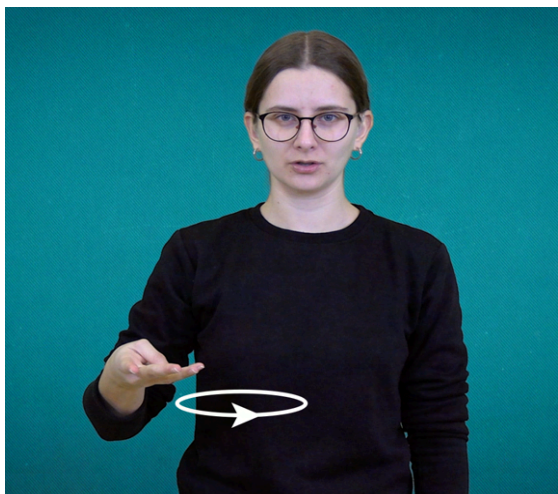
Predný profil:

Bočný profil:

my štyria (ja a vy)

OK: [M]
HK: [štyri, štyria]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [₁MY-ŠTYRIA₂]^{TEM} [TEŠIŤ₁ STRETNÚŤ₃ NAVZÁJOM-POSUNKOVAŤ]^{KE}

PÚ: [štyri tešiť stretnúť ~]

SJ: *Tešíme sa, že sa stretneme a porozprávame sa.*

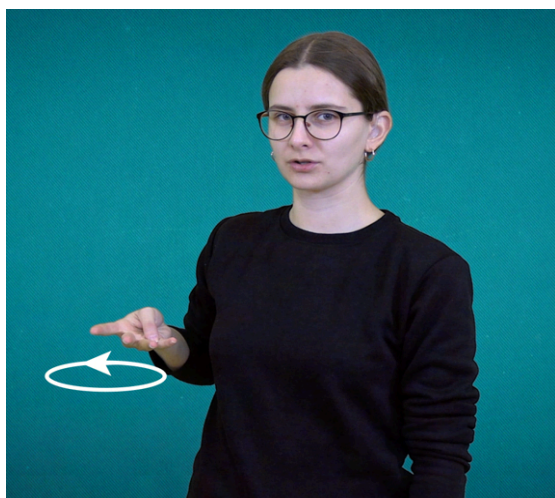
SPJ: II [₁MY-ŠTYRIA₃]^{TEM} [NAVZÁJOM-NEPOSUNKOVAŤ]^{ZÁP}

PÚ: [štyri neposunkujeme]

SJ: *My štyria navzájom neposunkujeme.*

Gramatický variant: **my štyria (ja a oni)**

OK: [M]
HK: [štyri, štyria]

Predný profil:

Bočný profil:

my traja (ja a vy)

OK: [M]
HK: [tri, traja]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [₁MY-TRAJA₂]^{TEM} [NECHÁPAŤ ŠPC₀:osoba₃ IX₃]^{ZÁP}
PÚ: [M nechápem]
SJ: *Nechápeme ho.*

SPJ: II [₁MY-TRAJA₃]^{TEM} [NEPAMÄTAŤ POSUNKY]^{ZÁP}
PÚ: [traja nepamätá posunky]
SJ: *My traja si nepamätáme posunky.*

Gramatický variant: **my traja** (ja a oni)

OK: [M]
HK: [tri, traja]

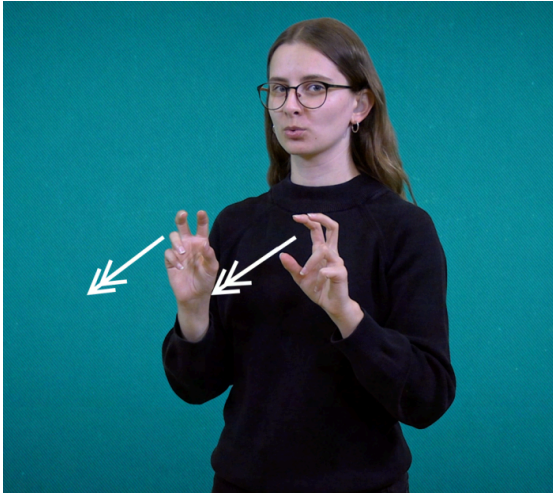
Predný profil:

Bočný profil:

naučit', učit', vyučovat' (zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; teba)

HK: [učit']

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový projev:

SPJ: [IX₁]^{TEM} [UČIŤ₂]^{AFI} [POSUNKOVAŤ]
PÚ: [ja učím ~]
SJ: *Ja učím posunkovať.*

Gramatický variant: **naučit', učit', vyučovat'** (mňa)

HK: [učit']

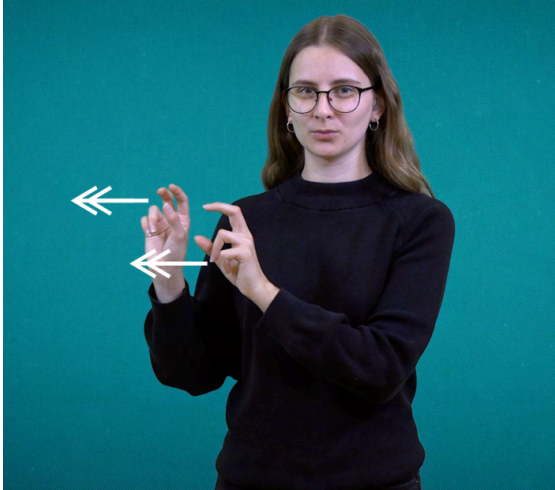

Předný profil:

Bočný profil:

<p>Gramatický variant: naučit', učít', vyučovat' (jeho)</p>	<p>HK: [učít']</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>
<p>Fonologický variant: naučit', učít', vyučovat' (teba)</p>	<p>HK: [učít']</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>
<p>Gramatický variant fonologického variantu: naučit', učít', vyučovat' (mňa)</p>	<p>HK: [učít']</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

<p>Gramatický variant fonologického variantu: naučiť', učiť', vyučovať' (jeho)</p>	<p>HK: [učit']</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

<p>naučiť' sa, učiť' sa (1. lexikálny variant)</p>		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [učit']</p>		
<p>SPJ: [IX₁ UČIŤ-SA]^{AFI} PÚ: [ja učím] SJ: <i>Ja sa učím.</i></p>		

naučiť' sa, učiť' sa (2. lexikálny variant)

HK: [učiť']

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

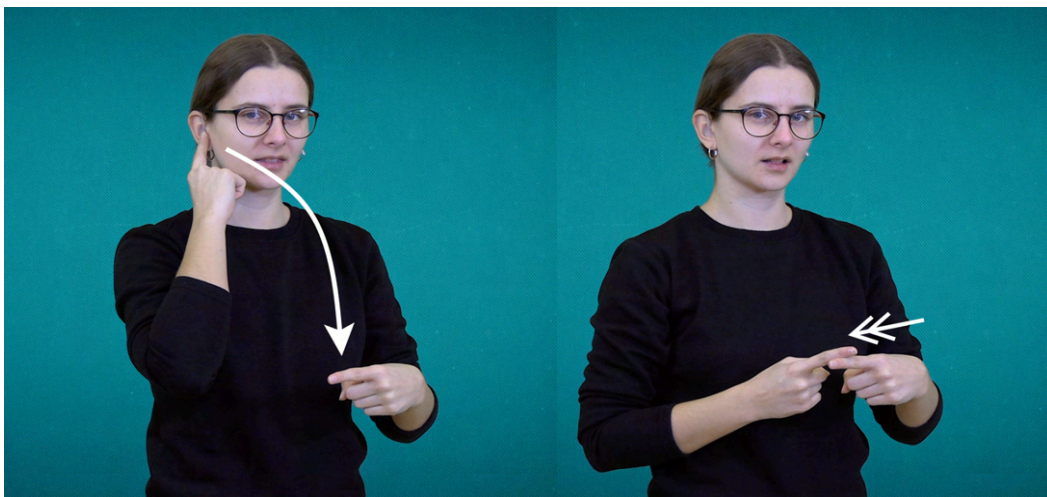

SPJ: [IX₁]^{TEM} [UČIŤ-SA POSUNKOVAŤ]-

PÚ: [ja učím ~]

SJ: *Učím sa posunkovať.*

nedoslýchavý

HK: [nedoslýchavý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MUŽ IX₃]^{TEM} [NEDOSLÝCHAVÝ IX₃]^{AFI}

PÚ: [muž nedoslýchavý]

SJ: *Ten muž je nedoslýchavý.*

SPJ: [MUŽ ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} [NEDOSLÝCHAVÝ]^{AFI}

PÚ: [muž nedoslýchavý]

SJ: *Ten muž je nedoslýchavý.*

nepočujúci

OK: [M, U]
HK: [nepočujúci]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [₁MY-DVAJA₂]^{TEM} [NEPOČUJÚCI]^{AFI}

PÚ: [M nepočujúci]

SJ: *Sme nepočujúci.*

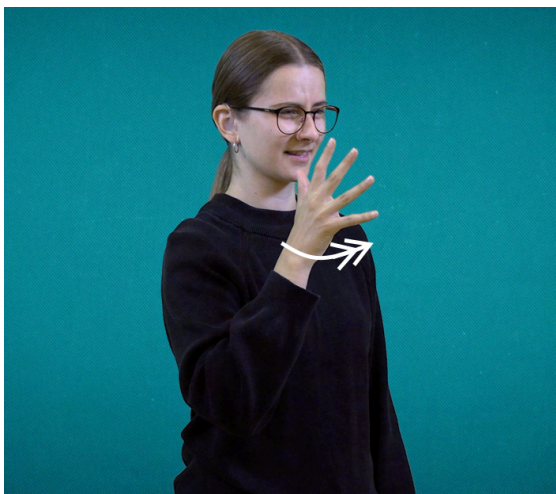
SPJ: [IX₁ ŠPC₀:osoba₁]^{TEM} [HRDO-NEPOČUJÚCI]^{AFI}

PÚ: [ja B]

SJ: *Som Nepočujúca!*

<p>Fonologický variant: Nepočujúci. Nepočuť. (napr. Nepočujem. Nepočuješ? Nepočuje.)</p> 	<p>OK: [M]</p> <p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>
<p>Intenzifikácia daného posunkku: Nepočujúci. (s veľkým N z kultúrno-antropologického hľadiska)</p>	<p>OK: [B]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>
<p>Intenzifikácia daného posunkku: Nepočuť. (napr. Nepočujem. Nepočuješ? Nepočuje.)</p>	<p>OK: [T+]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>

nie

HK: [nie]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

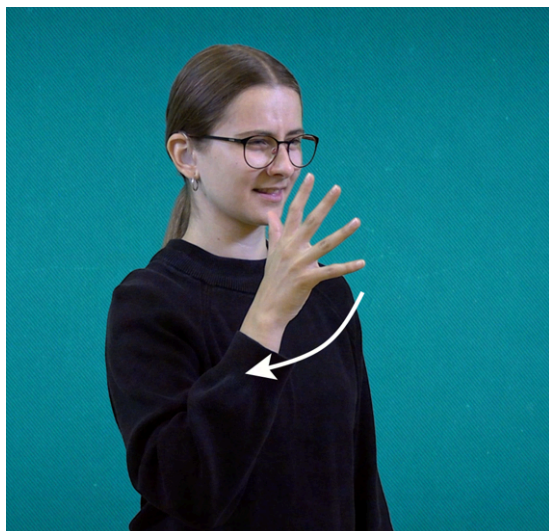
SPJ: [NIE NEROZUMIEŤ IX₂]^{ZÁP}

PÚ: [nie nerozumieš]

SJ: *Nie, nerozumieš!*

Intenzifikácia daného posunkku: **Nie!**

HK: [nie]

Predný profil:

Bočný profil:

normálny, normálne

OK: [M]
HK: [normálne]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [NORMÁLNE IX₂ PÝTAŤ₃]^{ZE}

PÚ: [normálne M]

SJ: *Normálne sa ho spýtaj!*

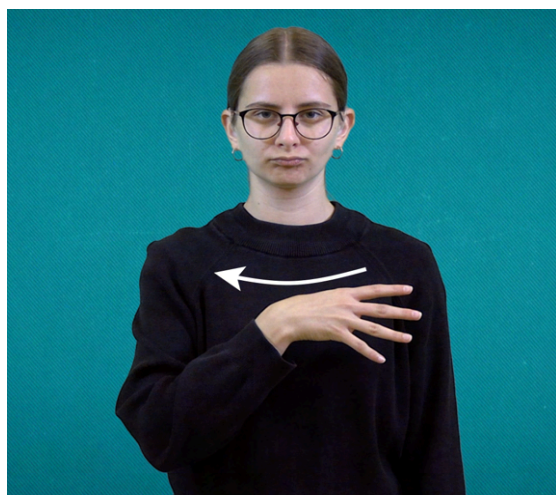
SPJ: [NORMÁLNE]^{AFI}

PÚ: [M]

SJ: *Je to normálne.*

Intenzifikácia daného posunku: **Normálne!**

OK: [∩, U]

Predný profil:

Bočný profil:

ohluchnutý, ohluchnúť

OK: [P]
HK: [ohluch]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₃ ,PÝTAŤ₃]^{TEM} [IX₁ OHLUCHNUTÝ]^{ZO} alebo [IX₃ ,PÝTAŤ₃]^{TEM} [IX₁ OHLUCHNÚŤ]^{ZO}

PÚ: [on pýta ja P] alebo [on pýta ja P]

SJ: *Spýtal sa ma, či som ohluchnutá.* alebo *Spýtal sa ma, či som ohluchla.*

on

Predný profil:

Bočný profil:

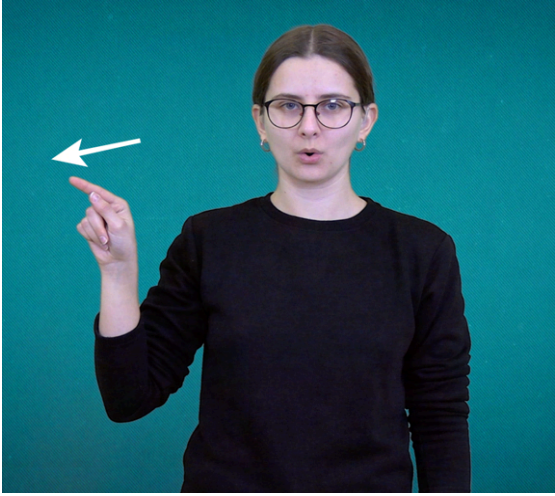

Jazykový prejav:

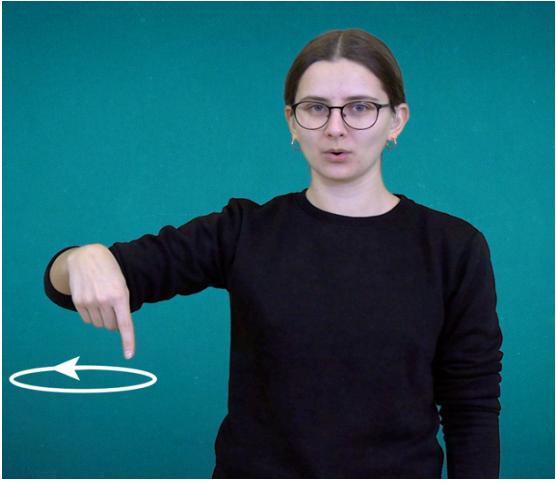

OK: [M]
HK: [on]

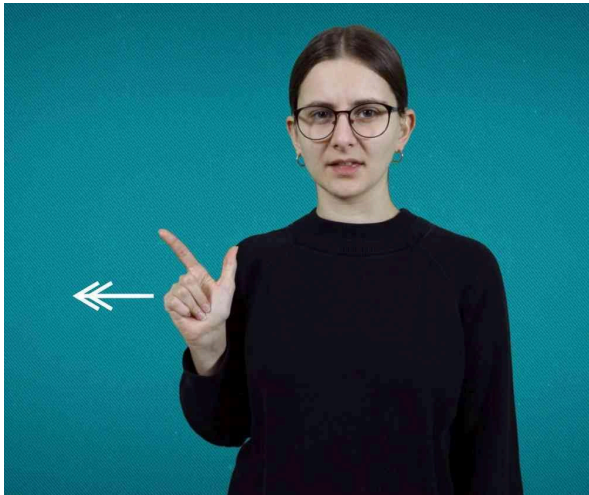
SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [MANŽEL MÔJ] ^{AFI} PÚ: [on manžel] SJ: <i>To je môj manžel.</i>	
Intenzifikácia daného posunku: On!	HK: [ooon]
	Predný profil: Bočný profil:

ona		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
OK: [M] HK: [ona]		
SPJ: [IX ₃ MANŽELKA MOJA] ^{ZO} [NIE JASNÉ _{DN}] ^{ZÁP} PÚ: [ona manželka nie] SJ: <i>To nie je moja manželka!</i>		

Intenzifikácia daného posunku: Ona!	HK: [ooona]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

oni		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [oni]</p>		
<p>SPJ: [IX_{ONI}]^{TEM} [OHLUCHNUTÍ]⁻ PÚ: [oni P] SJ: <i>Oni ohluchli.</i></p> <p>SPJ: [IX_{ONI} ŠPC_O:osoba₃++]^{TEM} [OHLUCHNUTÍ]⁻ PÚ: [oni P] SJ: <i>Oni ohluchli.</i></p>		

oni dvaja

OK: [M]
HK: [dva, dvaja]

Predný profil:

Bočný profil:

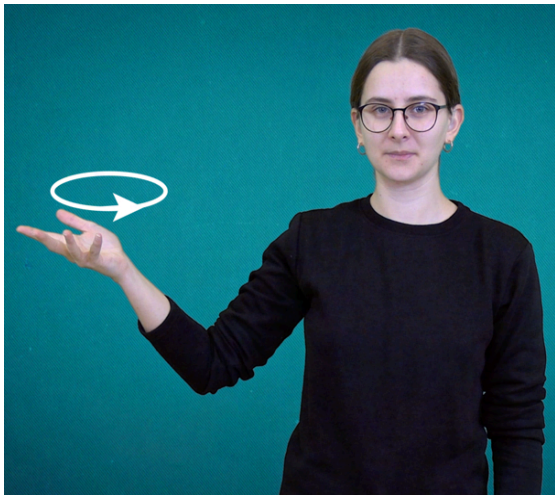

Jazykový prejav:

SPJ: [₃ONI-DVAJA₃ PÝTAŤ₁ IX₁ POČUJÚCI]^{TEM} [NIE]^{ZÁP} [IX₁ HRDO-NEPOČUJÚCI]^{AFI}
PÚ: [dvaja pýta ja haló nie ja B]
SJ: *Spýtali sa ma, či som počujúca. Odpovedala som im, že nie. Som Nepočujúca.*

oni piati

OK: [M]
HK: [päť, piati]

Predný profil:

Bočný profil:

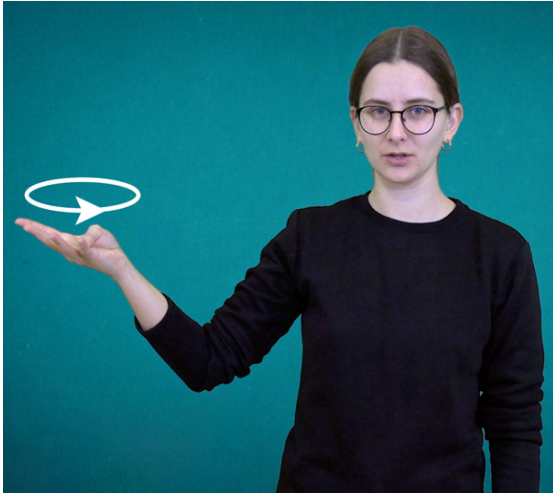

Jazykový prejav:

SPJ: II [ONI-PIATI₃]^{TEM} [POZNAŤ MOJA SESTRA IX₃]⁻
PÚ: [päť pozná M sestra]
SJ: *Títo piati poznajú moju sestru.*

oni štyria

OK: [M]
HK: [štyri, štyria]

Predný profil:

Bočný profil:

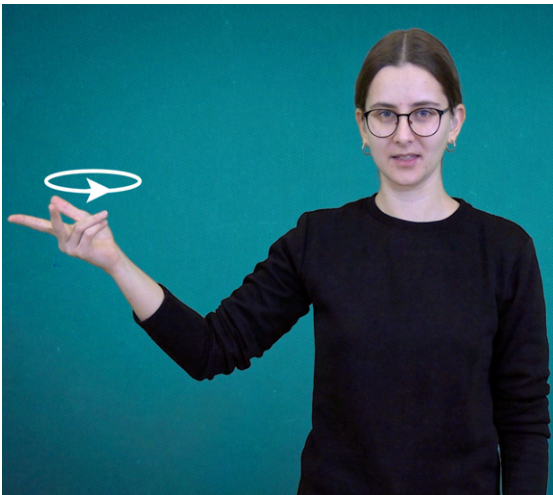

Jazykový prejav:

SPJ: II [ONI-ŠTYRIA₃]^{TEM} II [VEĽMI-DOBRE-PAMÄTAŤ]^{INT} [JEHO PRIEZVISKO IX₃]⁻
PÚ: [štyri P M priezvisko]
SJ: *Títo štyria si dobre zapamätali jeho priezvisko.*

oni traja

OK: [M]
HK: [traja, tri]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ONI-TRAJA₃ PÝTAŤ₂]^{TEM} [IX₂ NEDOSLÝCHAVÁ IX₂]^{ZO/AFI}
PÚ: [traja ty nedoslýchavá]
SJ: *Títo traja sa ťa pýtajú, či si nedoslýchavá.*

opýtať sa, opytovať sa, pýtať sa (zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; teba)

OK: [M]
HK: [opýtať, pýtať]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: II [₁MY-DVAJA₂ II OPÝTAŤ₃]^{TEM}

PÚ: [dva opýtať]

SJ: *Spýtame sa ho.*

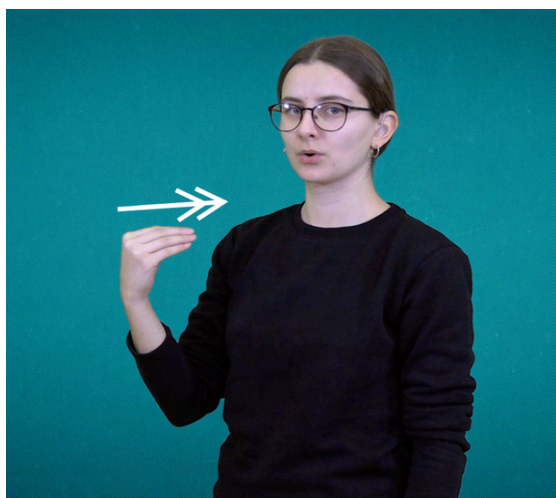
SPJ: [ÚPENLIVO-PROSIŤ]^{INT} [MÔČŤ IX₁ PÝTAŤ₂]^{ZO}

PÚ: [prosím môžem]

SJ: *Prosím, môžem sa opýtať?*

Gramatický variant: **opýtať sa, opytovať sa, pýtať sa** (mňa)

OK: [M]
HK: [opýtať, pýtať]

Predný profil:

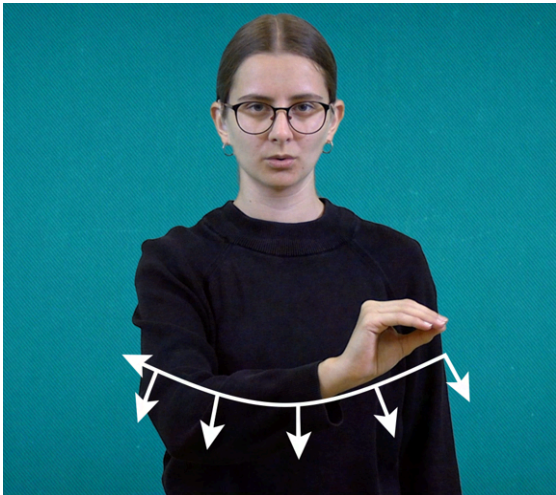

Bočný profil:

<p>Gramatický variant: opýtať sa, opytovať sa, pýtať sa (jeho)</p>	<p>OK: [M] HK: [opýtať, pýtať]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>
<p>Aspekt daného posunkku: pravidelne, stále sa opýtať</p>	<p>HK: [opýtať opýtať opýtať]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>
<p>Gramatický variant: opýtať sa každého¹</p>	<p>HK: [opýtať opýtať opýtať]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>

¹ Vysvetlenie tohto gramatického javu si spomenieme v ďalšej publikácii.

Gramatický variant: opýtať sa všetkých ²	HK: [opýtať]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

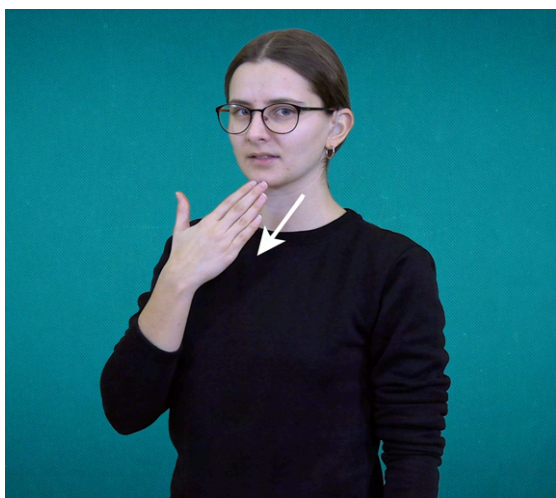
osoba		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [osoba]		
<p>SPJ: [OSOBA ŠPC_O:osoba₃]^{TEM} [IX₁ NEPOZNAŤ]^{ZÁP} PÚ: [osoba ja nepoznám] SJ: <i>Dotyčnú osobu nepoznám.</i></p>		

² Vysvetlenie tohto gramatického javu si spomenieme v ďalšej publikácii.

otec		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [otec]</p>		
<p>SPJ: [OTEC IX₃ OSOBA ŠPC_O:osoba₃]^{TEM} [STRAŠNÝ IX₃]^{ZE} PÚ: [otec osoba strašný] SJ: <i>Otec je strašný človek.</i></p>		

počujúci		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [haló, počujúci]</p>		
<p>SPJ: [MANŽEL ONI-DVAJA]^{TEM} [POČUJÚCI]^A [IX_{ONI}]^{AFI} PÚ: [manželia haló] SJ: <i>Títo manželia sú počujúci.</i></p>		

pod'akovať (sa), d'akovať (1. lexikálny variant)

HK: [d'akuje]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

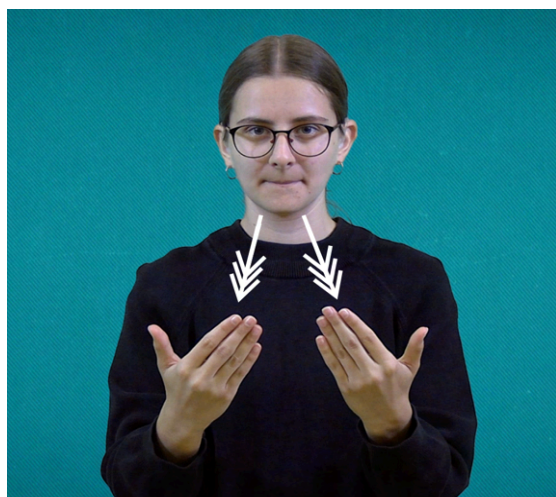
SPJ: [ĎAKOVAŤ]^{KE}

PÚ: [d'akujem]

SJ: *Ďakujem!*

Gramatický variant: **Ďakovať**.

HK: [d'akuje d'akuje
d'akuje]

Predný profil:

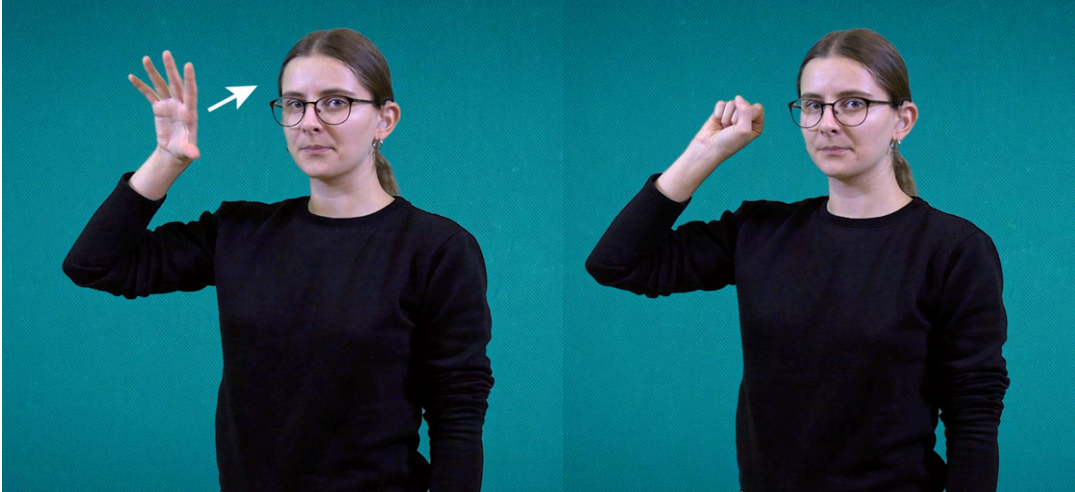

Bočný profil:

Štylistický variant: Ďakovať všetkým. Vrúčne poďakovať.	HK: [d'akuje]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

poďakovať (sa), d'akovať (2. lexikálny variant)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [d'akuje]		
<p>SPJ: [ĎAKOVAŤ]^{TEM} [PEKNE]⁻ PÚ: [d'akujem pekne] SJ: <i>Ďakujem pekne.</i></p>		

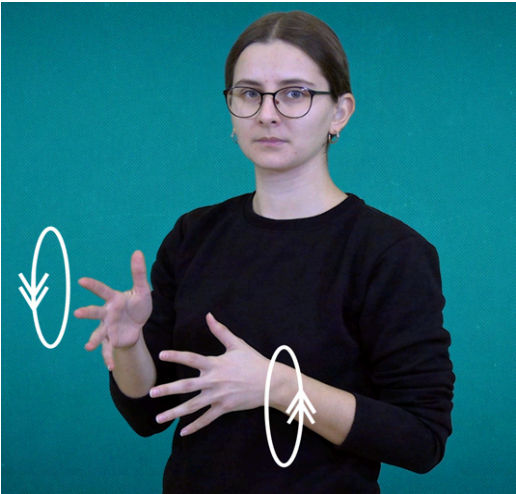

Štylistický variant: Ďakovať všetkým. Vrúčne poďakovať.	HK: [d'akuje]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

pochopiť, chápať			
			
<p>OK: [P] HK: [pochopí/chápe]</p>			
<p>Predný profil:</p> 	<p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p> 	
<p>SPJ: [VŠETCI]^{TEM} [NECHÁPAŤ NO_{DN}]^{ZÁP} PÚ: [všetci nechápe] SJ: <i>Nikto z vás to nechápe?!</i></p>			

Intenzifikácia daného posunkunku: Pochopit'!	OK: [U, P]
	Predný profil: Bočný profil:

posunkovať' (1. fonologický variant)		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
OK: [M] HK: [posunkovať']		
SPJ: [PREPÁČIŤ G:prepáčit' # IX ₂ STRAŠNE ZLE POSUNKOVAŤ] ^{ZE} PÚ: [prepáč ty strašne zle posunkuješ] SJ: <i>Prepáč, ale dosť zle veru posunkuješ.</i> SPJ: [VŠETCI] ^{TEM} [ÚPLNE-ZABUDNÚŤ POSUNKOVAŤ] ^{ZE} PÚ: [všetci P M] SJ: <i>Všetci zabudli posunkovať'.</i>		

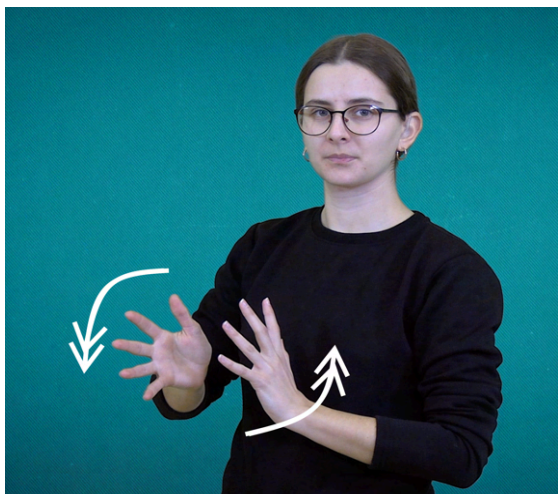
Intenzifikácia daného posunku: Plynule posunkovať?	OK: [~]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

posunkovať (2. fonologický variant)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [posunkovať]</p>		

SPJ: [VŠETCI]^{TEM} [ZABUDNÚŤ POSUNKOVAŤ]^{ZE}
PÚ: [všetci zabudli posunkovať]
SJ: *Všetci zabudli posunkovať.*

<p>Intenzifikácia daného posunkku: Plynule posunkovať?</p>	<p>OK: [U]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>
<p>Pragmatický jazykový prejav: Pomaly posunkovať?</p>	<p>OK: [∩]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>
<p>Pragmatický jazykový prejav: Vyjadriť sa posunkovanou slovenčinou.</p>	<p>OK: [SAVA SAVA SAVA]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>

posunok

HK: [posunok]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: II [RODINA IX_{ONI}]^{TEM} II [PLUS ŽENA IX₃]^{TEM} [VŠETCI OPAKOVAŤ POSUNOK]⁻

PÚ: [rodina plus žena všetci opakovať posunky]

SJ: *Tá rodina a tá žena, všetci opakujú posunky.*

SPJ: II [₁MY-TRAJA₃]^{TEM} [NEPAMÄTAŤ POSUNKY]^{ZÁP}

PÚ: [traja nepamätá posunky]

SJ: *My traja si nepamätáme posunky.*

poznať

HK: [poznať]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: II [ONI-PIATI POZNAŤ]^{TEM} [MOJA SESTRA IX₃]⁻

PÚ: [päť pozná M sestra]

SJ: *Títo piati poznajú moju sestru.*

Intenzifikácia daného posunkku: Veľmi dobre poznať .	OK: [ŠŠŠ, U]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

prepáčiť		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [prepáč]		
<p>SPJ: [PREPÁČIŤ G:prepáčiť]^V [PRIEZVISKO TVOJE]^{TEM} [IX₁ ZABUDNÚŤ]^V PÚ: [prepáč priezvisko M zabudla] SJ: <i>Prepáč, nezapamätala som si tvoje priezvisko.</i></p> <p>SPJ: [PREPÁČIŤ G:prepáčiť]^V [TVOJE PRIEZVISKO IX₁]^{TEM} [ÚPLNE-ZABUDNÚŤ]^{INT} PÚ: [prepáč M priezvisko P] SJ: <i>Prepáč, tvoje priezvisko mi úplne vypadlo z hlavy.</i></p>		

<p>Intenzifikácia daného posunku: Je mi to úprimne Púto. Veľmi sa ospravedlňujem.</p>	<p>OK: [U]</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

<p>priezvisko (1. lexikálny variant)</p>		
		
<p>HK: [priezvisko]</p>		
<p>Predný profil:</p> 	<p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>SPJ: [SESTRA TVOJA PRIEZVISKO JEJ ČO_{DN}]^{ZO} PÚ: [sestra priezvisko] SJ: <i>Aké je priezvisko tvojej sestry?</i></p>		

priezvisko (2. lexikálny variant)

HK: [priezvisko]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

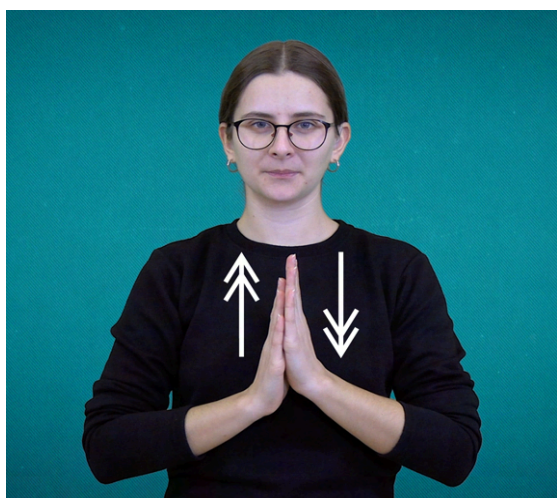

SPJ: [PREPÁČIŤ G:prepáčiť]^V [TVOJE PRIEZVISKO IX₁]^{TEM} [NEROZUMIEŤ]^{ZÁP}

PÚ: [prepáč M priezvisko nerozumiem]

SJ: *Prepáč, nerozumela som, aké je tvoje priezvisko.*

prosiť

HK: [prosí]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

<p>SPJ: [PROSIŤ EŠTE RAZ OPAKOVAŤ]^v PÚ: [prosím ešte raz opakovať] SJ: <i>Prosím, ešte raz mi to zopakuj!</i></p> <p>SPJ: [PROSIŤ EŠTE RAZ]^v PÚ: [prosím ešte raz] SJ: <i>Prosím, ešte raz!</i></p>	
<p>Intenzifikácia posunkku rozkazovacieho spôsobu: Prosiť!</p>	<p>OK: [U]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>
<p>Intenzifikácia posunkku (1. fonologický variant): Úpenlivo prosiť.</p>	<p>HK: [prosí prosí]</p>
	<p>Predný profil: </p> <p>Bočný profil: </p>

Intenzifikácia posunkku (2. fonologický variant): Úpenlivo prosit'.	OK: [U]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

raz		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [raz]		

SPJ: [PROSIŤ EŠTE RAZ # OPAKOVAŤ]^V
PÚ: [prosím ešte raz opakuje]
SJ: *Prosím, zopakuj to ešte raz!*

Intenzifikácia posunkku: Raz!	HK: [raz]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

rodina (1. lexikálny variant)

HK: [rodina]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

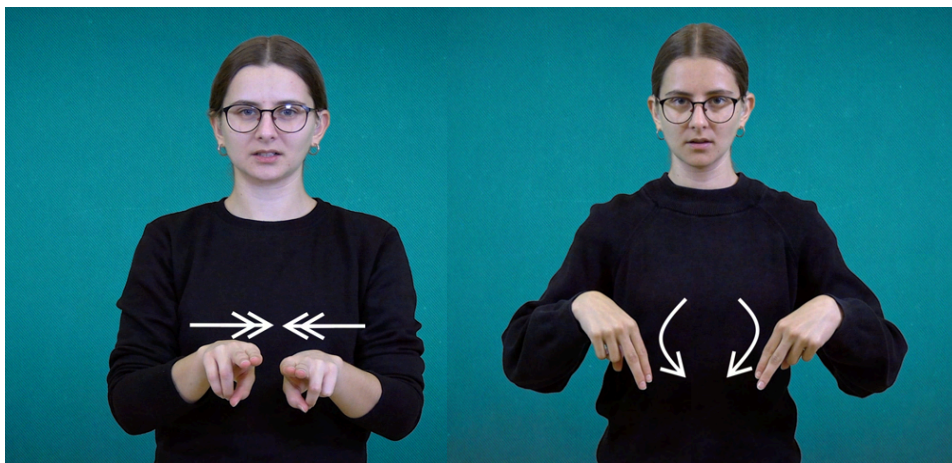

SPJ: [IX_{VY} RODINA IX_{VY}]^{ZO}

PÚ: [M rodina]

SJ: *Vý ste spolu rodina?*

rodina (2. lexikálny variant)

HK: [rodina]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [RODINA II ŠPC_O:plocha₃]^{TEM} II [PÝTAŤ₂][^] [KTO IX₂]^{DOP}

PÚ: [rodina pýta kto]

SJ: *Celá rodina sa pýta, kto si.*

rozumieť		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [rozumie]</p>		
<p>SPJ: [AHA]^{PE} [ROZUMIEŤ]^{AFI} PÚ: [aha rozumie] SJ: <i>Aha, rozumiem!</i></p>		
<p>Intenzifikácia posunků: Úplne rozumieť. Úplne samozrejme. Veru áno! Veru hej!</p>		<p>OK: [U]</p>
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	

sestra

HK: [sestra]

Předný profil:

Bočný profil:

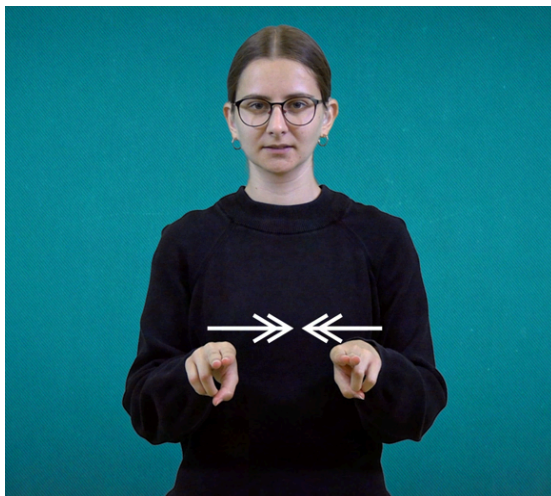

Jazykový projev:

SPJ: II [ONI-PIATI POZNAŤ]^{TEM} [MOJA SESTRA IX₃]-
PÚ: [pã' poznã M sestra]
SJ: *Títo piati poznajú moju sestru.*

Fonologický variant:

Předný profil:

Bočný profil:

spýtat' sa, spytovat' sa (zhodové sloveso s dvojitou zhodou; ja teba)

OK: [M]
HK: [spýta]

Predný profil:

Bočný profil:

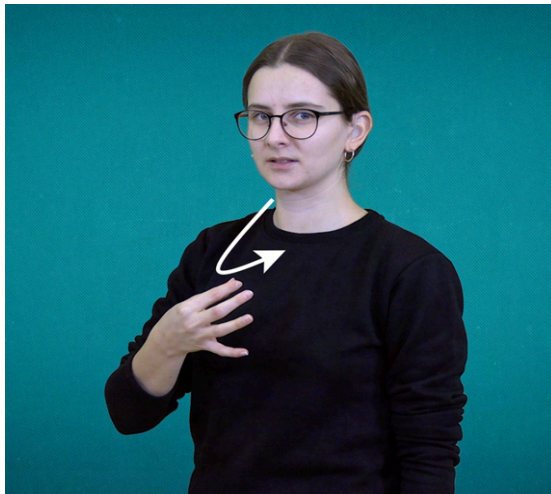
Jazykový prejav:

SPJ: [G:mávnutie₂ ÚPENLIVO-PROSIŤ IX₂ SPÝTAŤ₃ OTEC IX₃]^{ZE}
PÚ: [M U M spýtat' otec]
SJ: *Hej!¹ Spýtaj sa, prosím, otca.*

Gramatický variant: **spýtat' sa** (ty mňa)

OK: [M]
HK: [spýta]

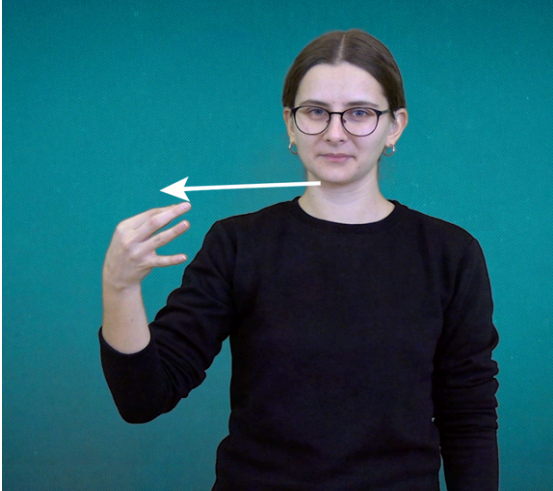

Predný profil:

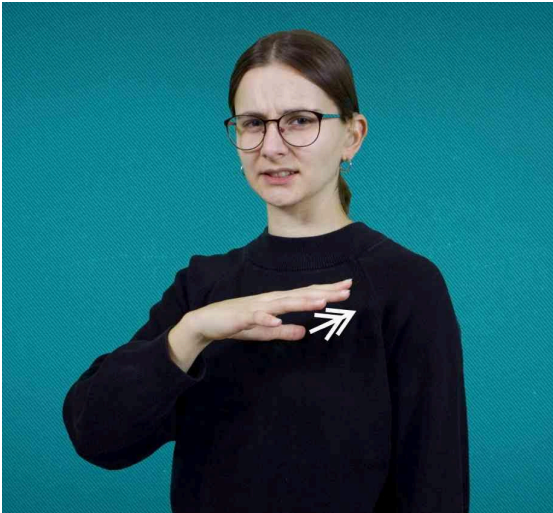

Bočný profil:

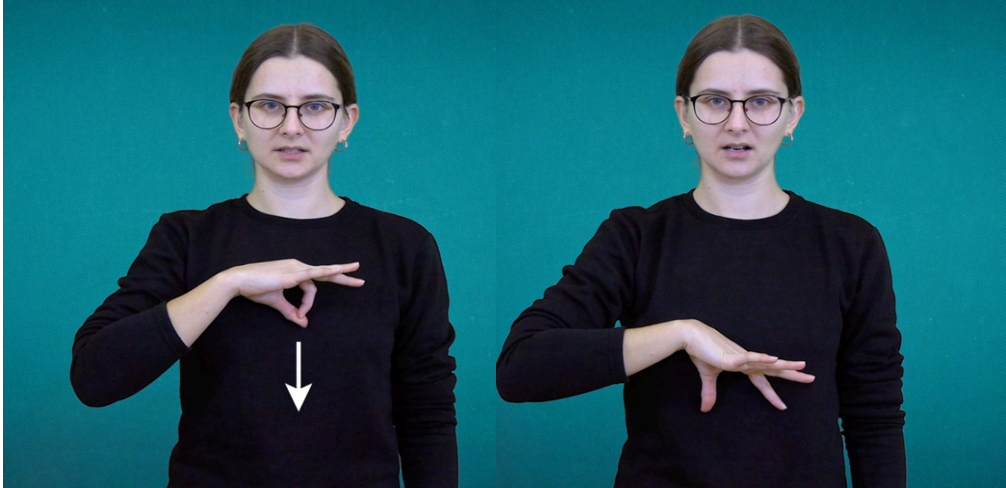

¹ Pre potrebu tejto publikácie používame pri preklade citoslovce *Hej*, pričom samotný preklad do hovoreného jazyka môže byť použitie oslovení, ktoré sa v hovorenom jazyku bežne používajú s prihliadnutím na danú situáciu a príležitosť, kde a s kým sa komunikácia odohráva.

Gramatický variant: spýtat' sa (ja jeho)	OK: [M] HK: [spýta]
	Predný profil: Bočný profil:

strašný, strašne		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [strašne]		
SPJ: [BRAT MÔJ IX ₃] ^{TEM} [NEHORÁZNE ZLÝ] ^{INT} PÚ: [brat B zlý] SJ: <i>Môj brat je veľmi zlý.</i>		

Intenzifikácia posunku: Nehorázne, nesmierne.	OK: [B, B<]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

syn		
		
HK: [syn]		
<p>Predný profil:</p> 	<p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>SPJ: [TVOJ SYN IX₃]^{TEM} [VEĽMI-DOBRE-POSUNKOVAŤ]^{INT} [NO_{DN}]^{KE/AFI} PÚ: [M syn U M] SJ: <i>Tvoj syn teda veľmi dobre posunkuje.</i></p>		

tešiť sa

HK: [teši]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

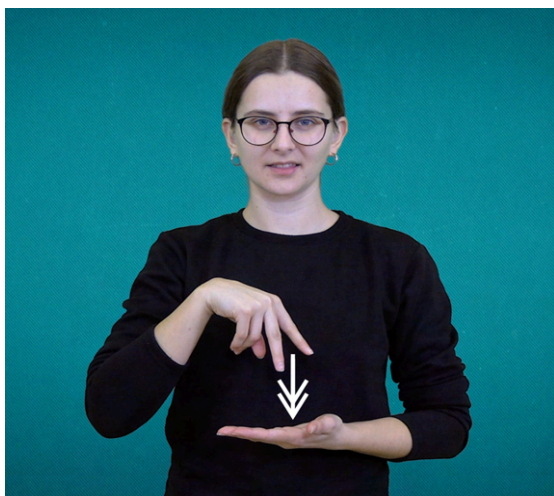
SPJ: [₁MY-ŠTYRIA₂]^{TEM} [TEŠIŤ₁ STRETNÚŤ₃ NAVZÁJOM-POSUNKOVAŤ]^{KE}

PÚ: [štyri tešiť stretnúť ~]

SJ: *Tešíme sa, že sa stretneme a porozprávame sa.*

Intenzifikácia posunku: **Veľmi sa tešiť.**

OK: [LLL]

Predný profil:

Bočný profil:

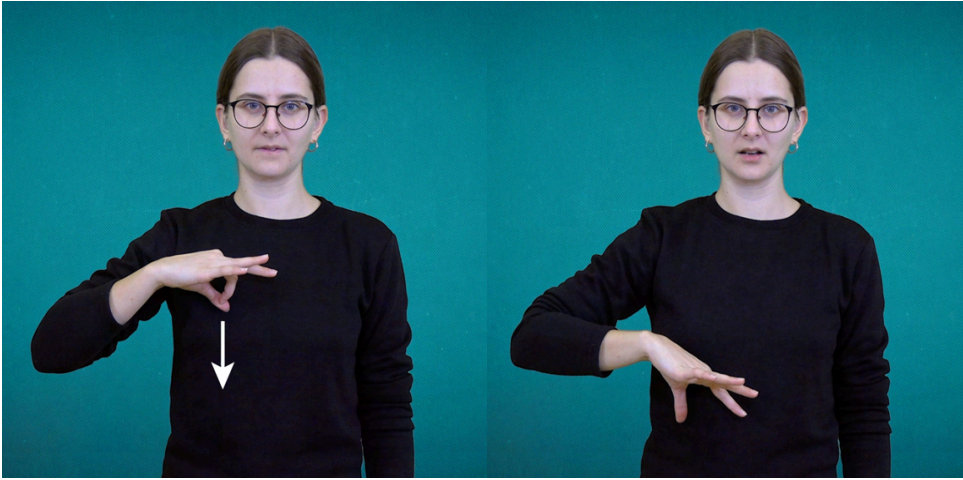
Intenzifikácia posunku: Veľmi sa tešiť .	OK: [SSS]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

tvoj, tvoja, tvoje		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [tvoj, tvoja, tvoje]</p>		
<p>SPJ: [TVOJA MATKA]^{TEM} [ZABUDNÚŤ]^{AFI} PÚ: [tvoja mama zabudla] SJ: <i>Tvoja mama zabudla.</i></p>		

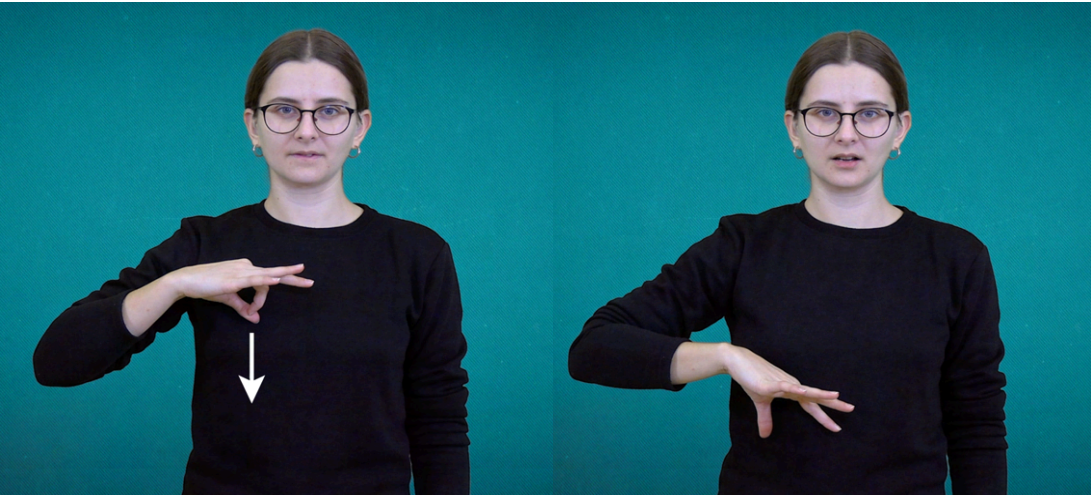

<p>Intenzifikácia posunkku: Tvoj! Tvoja! Tvoje!</p>	<p>OK: [M, AV]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>

<p>ty</p>		
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>	<p>Jazykový prejav: </p>
<p>OK: [M] HK: [ty]</p>		

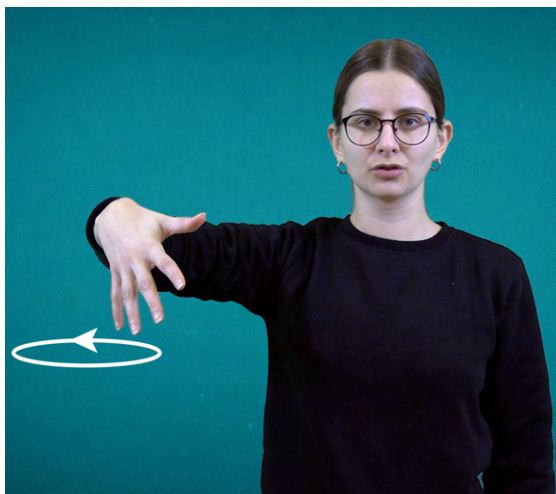
SPJ: [ONI-TRAJA₃ PÝTAŤ₂]^{TEM} [IX₂ NEDOSLÝCHAVÁ IX₂]^{ZO/AFI}
 PÚ: [traja ty nedoslýchavá]
 SJ: *Títo traja sa pýtajú, či si nedoslýchavá.*

<p>Intenzifikácia posunku: Ty!</p>	<p>HK: [tyyy]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>
<p>Pragmatická výpoveď: No, počkaj!</p>	<p>OK: [U]</p>
	<p>Predný profil: Bočný profil: </p>
<p>vnučka</p>	
	
<p>HK: [vnučka]</p>	

Predný profil: 	Bočný profil: 	Jazykový prejav:
SPJ: [JEJ BABKA IX ₃] ^{TEM} [NEPOZNAŤ ₃ IX ₃] ^{ZÁP} [VNUČKA IX ₃] ⁻ PÚ: [M babka nepozná vnučka] SJ: <i>Jej babka nespoznáva vnučku.</i>		

vnuk		
		
HK: [vnuk]		
Predný profil: 	Bočný profil: 	Jazykový prejav:
SPJ: [DEDO IX ₃] ^{TEM} [ŽIŤ ₃ SPOLU ₃ VNUK] ^{AFI} PÚ: [dedo žije spolu vnuk] SJ: <i>Starý otec žije spolu s vnukom.</i>		

všetci, všetky (1. fonologický/lexikálny variant; oni)

HK: [všetci]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

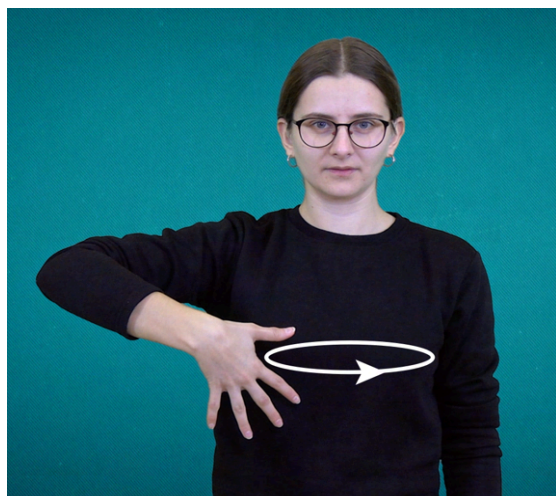
SPJ: II [VŠETCI PÝTAŤ₂]^{TEM} II [AKO-SA-MÁŠ IX₂]^{DOP}

PÚ: [všetci pýta ako sa máš]

SJ: *Všetci sa ťa pýtajú, ako sa ti darí.*

Fonologický variant: **všetci, všetky (my)**

HK: [všetci]

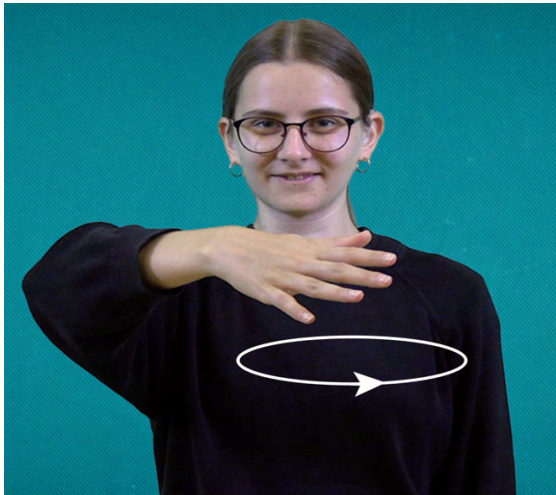

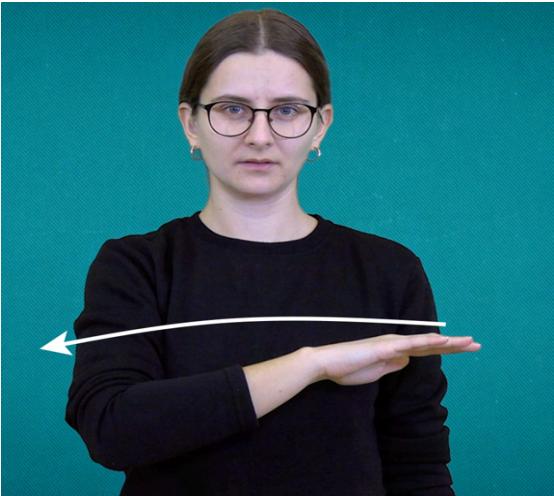

Predný profil:

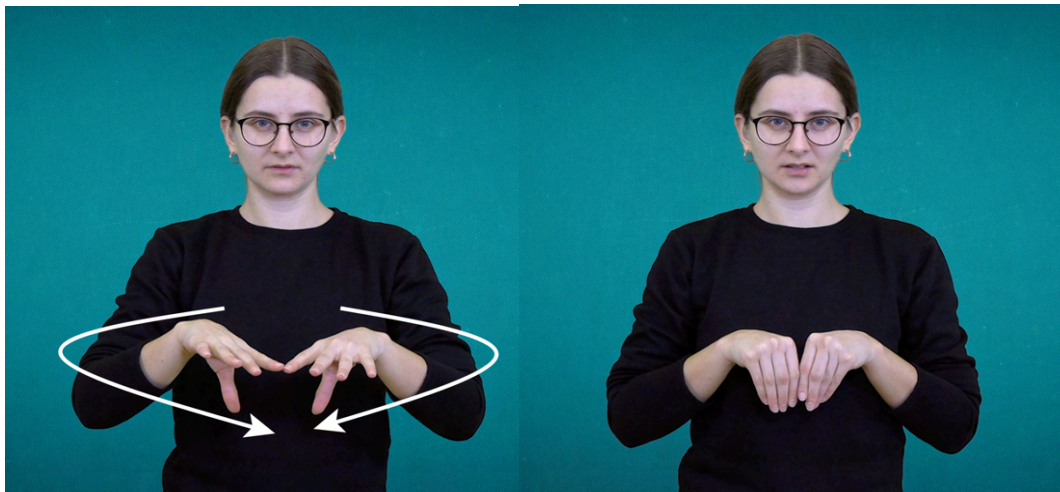
Bočný profil:

Fonologický variant: všetci, všetky (vy)	HK: [všetci]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

všetci, všetky (2. fonologický/lexikálny variant)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [všetci]		
<p>SPJ: [VŠETCI]^{TEM} [ÚPLNE-ZABUDNÚŤ]^{INT} [POSUNKOVAŤ NO_{DN}][^] PÚ: [všetci P M M] SJ: <i>No, všetci ste úplne zabudli na posunky.</i></p>		

všetci, všechny (3. fonologický/lexikální variant)

HK: [všetci]

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

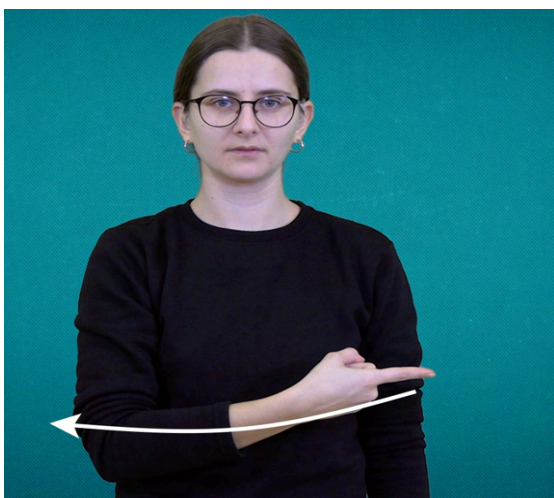

SPJ: [VŠETCI]^{TEM} [SPOLU PLYNULE-POSUNKOVAŤ]-

PÚ: [všetci spolu ~]

SJ: *Všetci spolu posunkují.*

vy

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M]

HK: [vy]

SPJ: [VY]^{TEM} [TEŠIŤ] [POSUNKOVAŤ]^{KE}

PÚ: [vy tešiť M]

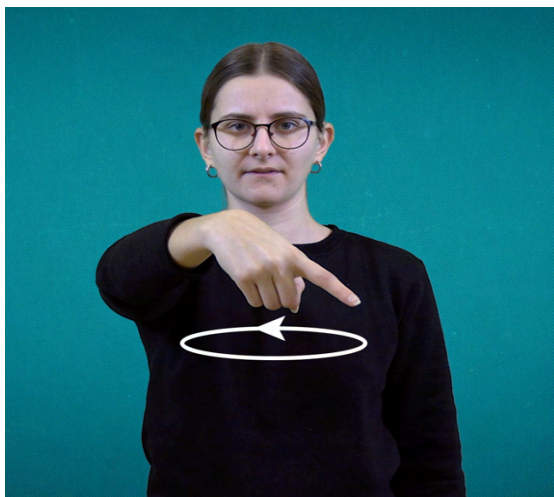
SJ: *Máte radosť z posunkovania.*

SPJ: [VY]^{TEM} [NECHÁPAŤ NO_{DN}]^{ZÁP}

PÚ: [vy nechápe]

SJ: *Nikto z vás to nechápe?!*

Fonologický variant:

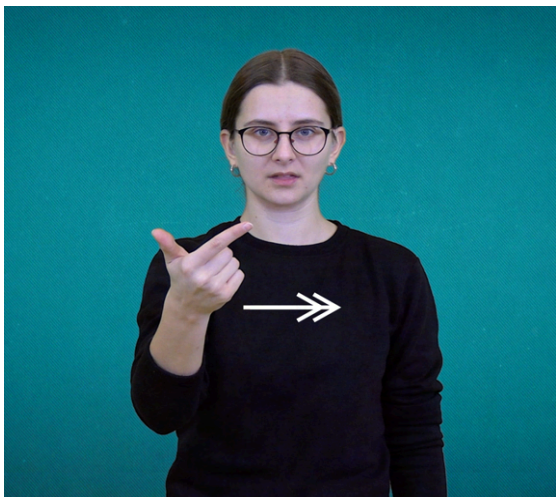
Predný profil:

Bočný profil:

vy dvaja

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M]

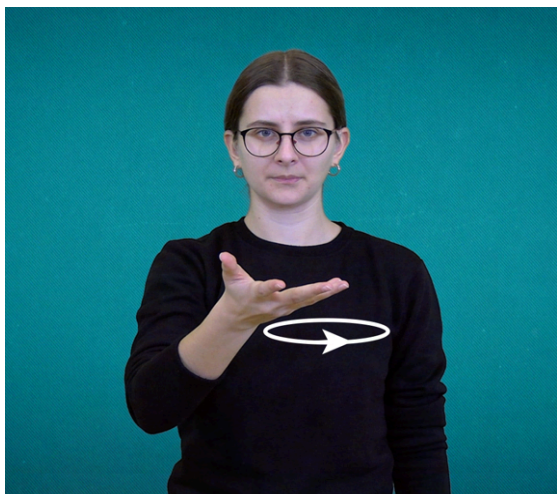
HK: [dva, dvaja]

SPJ: [₂VY-DVAJA₂ MANŽEL]^{ZO/AFI}

PÚ: [M manželia]

SJ: *Vý ste manželia?*

vy piati

OK: [M]
HK: [pätʰ]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

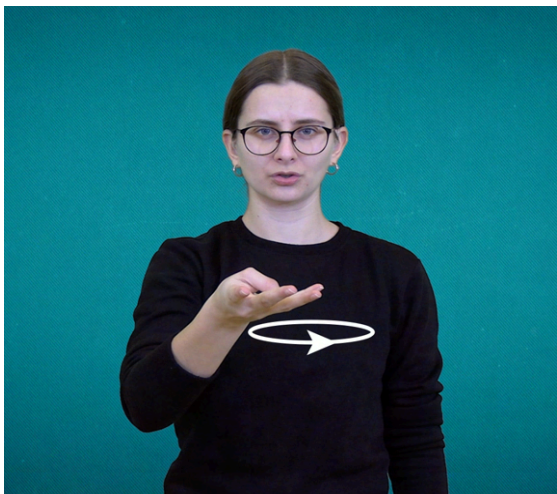

SPJ: [VY-PIATI₂ SPOLU₃ ŽIŤ II BABKA II DEDO IX₃ IX₃]^{ZO}

PÚ: [pätʰ spolu žije babka dedko]

SJ: *Vy piati žijete spolu so starými rodičmi?*

vy štyria

OK: [M]
HK: [štyri, štyria]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

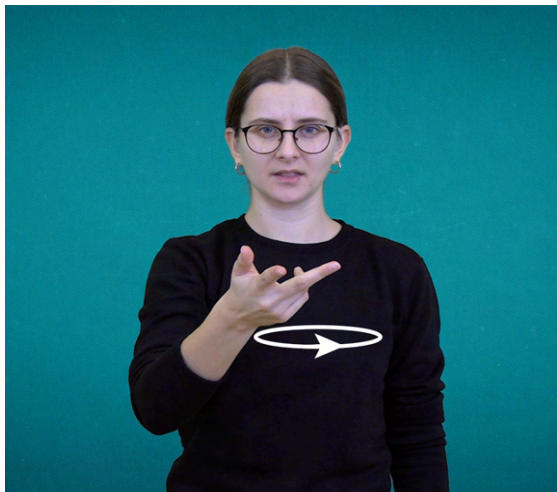

SPJ: [VY-ŠTYRIA₂]^{TEM} [NEZABUDNÚŤ POSUNKOVAŤ]^{PE} [NO_{DN}]^{KE}

PÚ: [štyri nezabudli posunkovať M]

SJ: *Vy štyria ste nezabudli na posunky, paráda.*

vy traja

OK: [M]
HK: [tri, traja]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [VY-TRAJA₂ NETEŠIŤ POSUNKOVAŤ]^{ZE}

PÚ: [traja neteši posunkovať]

SJ: *Výzeráte, akoby ste sa netešili, že môžete posunkovať.*

zabudnúť, zabúdať

HK: [zabudol, zabudla]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [TVOJA MAMA]^{TEM} [ZABUDNÚŤ]^{AFI}

PÚ: [tvoja mama zabudla]

SJ: *Tvoja mama zabudla.*

Intenzifikácia posunku: **Úplne zabudnúť.**

OK: [P]

Predný profil:

Bočný profil:

Aspekt daného posunku: **Stále zabúdať.**

OK: [PPP]

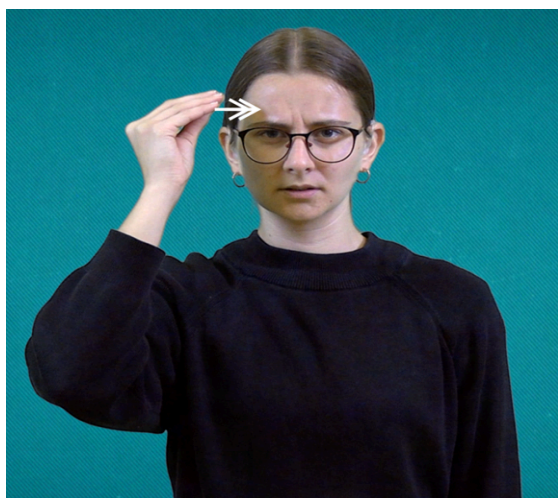
Predný profil:

Bočný profil:

zapamätať si, zapamätávať si, zapamätúvať si, pamätať, pamätať sa, pamätať si

HK: [pamätá]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

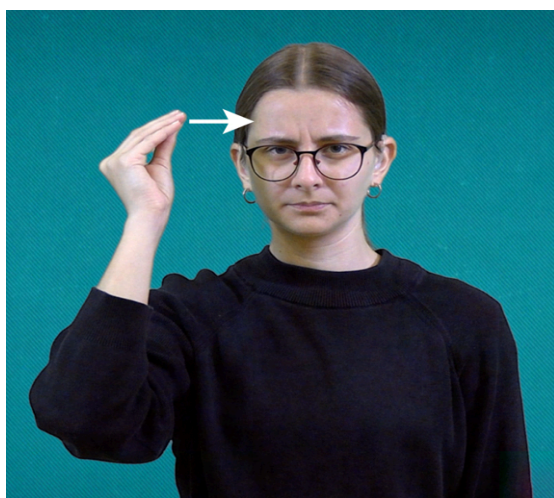
SPJ: II [₁MY-TRAJA₃]^{TEM} [NEPAMÄTAŤ POSUNKY]^{ZÄP}

PÚ: [traja nepamätá posunky]

SJ: *My traja si nepamätáme posunky.*

Intenzifikácia posunku: **Veľmi dobre si zapamätať!**

OK: [P]

Predný profil:

Bočný profil:

Aspekt daného posunku: Musím si to zapamätat'!	HK: [zapa zapa zapa/ pamätat' pamätat' pamätat']
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

zle		
		
HK: [zle]		
<p>Predný profil:</p> 	<p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>SPJ: II [NIE NO_{DN}]^{ZÁP} [ZLE IX₃ NO_{DN}]^{ZE} PÚ: [nie zle] SJ: <i>Nie, to je zle!</i></p>		

zlý

HK: [zlý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₃ DIEVČA]^{TEM} [STRAŠNE ZLÉ IX₃]^{ZE/AFI}

PÚ: [M dievča strašne zlá]

SJ: *To dievča je veľmi zlé.*

SPJ: [MUŽ IX_{ONI}]^{TEM} [ZLÝ_{ONI}]^{ZE}

PÚ: [muži zlí]

SJ: *Muži sú zlí.*

Intenzifikácia posunku: **Veľmi zlý!**

HK: [zlý]

Predný profil:

Bočný profil:

Intenzifikácia posunku: **Nehorázne zlý!**

OK: [B]

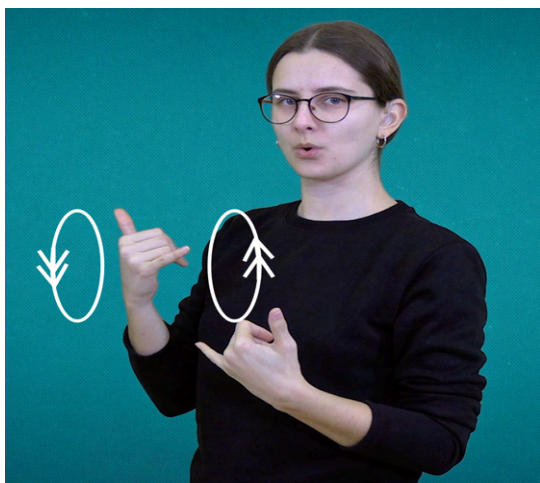
Predný profil:

Bočný profil:

zopakovať, opakovať

Predný profil:

Bočný profil:

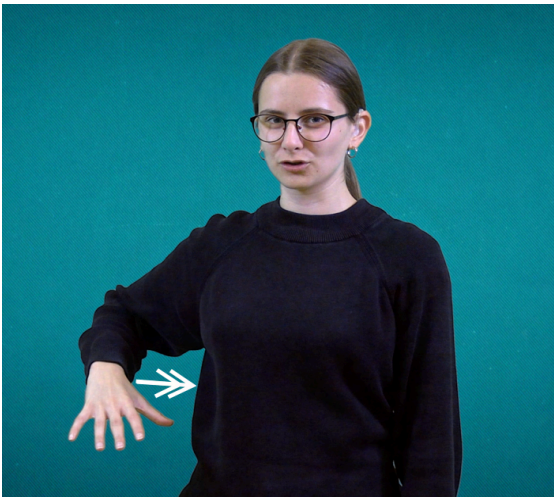

Jazykový prejav:

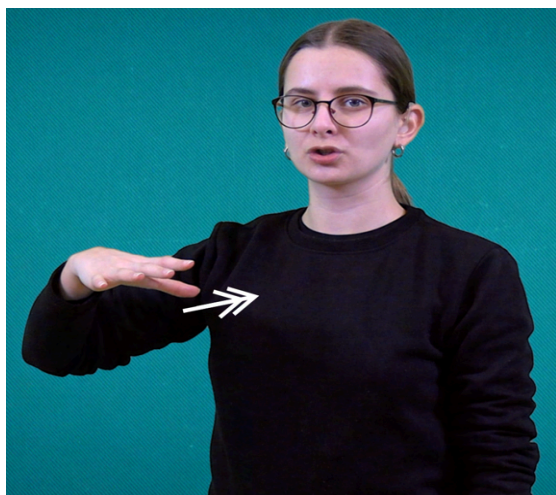

HK: [opakovať]

SPJ: [MY] ^{TEM} [OPAKOVAŤ] [POSUNOK] ^{AV} PÚ: [my opakovať posunky] SJ: <i>Precvičujeme si posunky.</i>	
Aspekt daného posunku: opakovať, opakovať	HK: [opakovať opakovať opakovať]
	Predný profil: Bočný profil:

žena		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
HK: [žena]		
SPJ: [ZDÔRAZNENÉ-ÁNO ŽENA IX ₃] ^{AFI} PÚ: [áno žena] SJ: <i>Áno! Je to žena!</i>		

Fonologický variant:

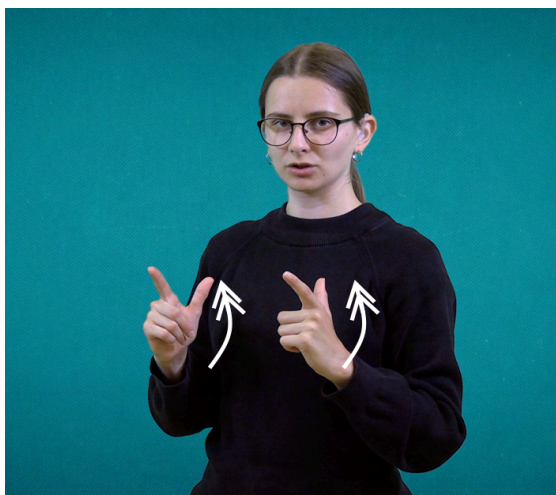
Predný profil:

Bočný profil:

žit'

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

HK: [žije]

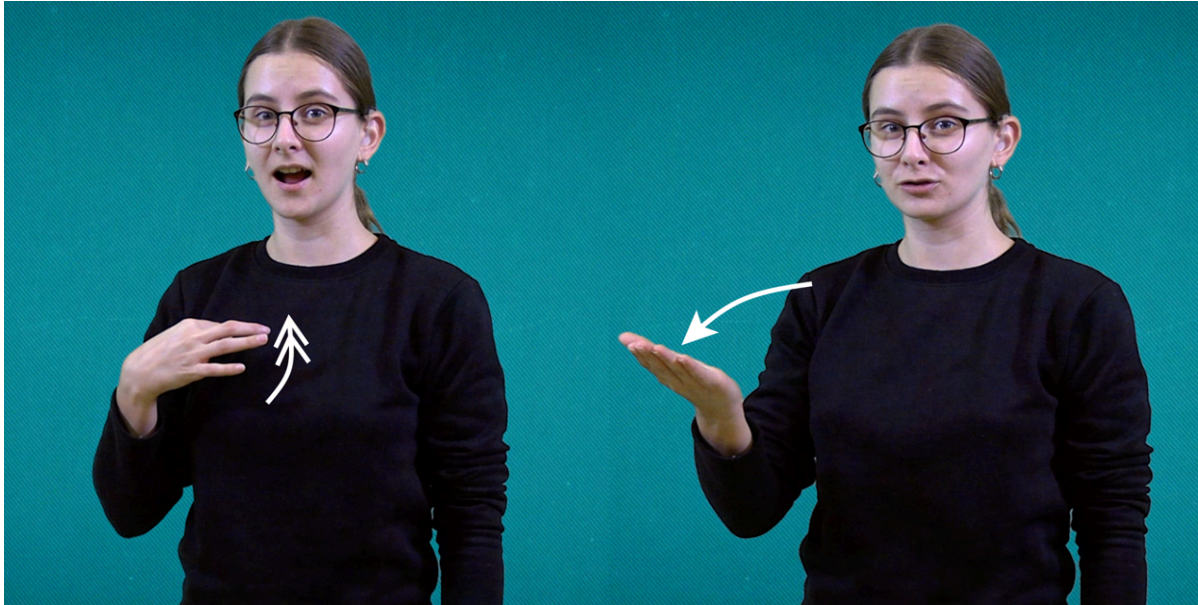
SPJ: [VY-PIATI₂ SPOLU₃ ŽIŤ BABKA DEDO IX₃ IX₃]^{ZO}

PÚ: [päť spolu žije babka dedko]

SJ: *Vy piati žijete spolu so starými rodičmi?*

2.2 Frázy prvej lekcie

Ako sa máš?

HK: [ako sa máš]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [AHOJ]^ [AKO-SA-MÁŠ IX₂]^{DOP}

PÚ: [ahoj ako sa máš]

SJ: *Ahoj, ako sa máš?*

Ako sa volá? (1. štýlistický variant)

HK: [ako sa volá]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [G:mávnutie₂ AKO-SA-VOLAŤ IX₃]^V

PÚ: [M ako sa volá]

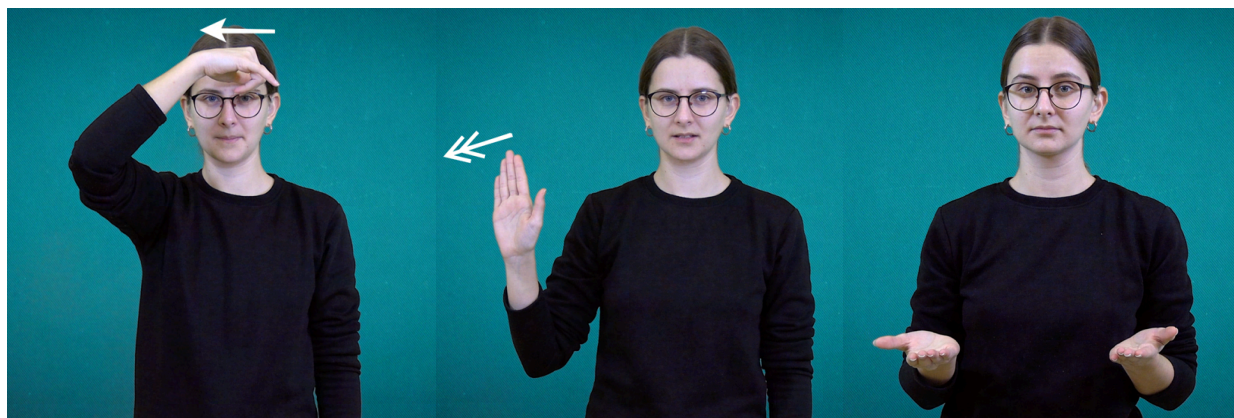
SJ: *Ako sa volá?*

SPJ: [G:mávnutie₂ AKO-SA-VOLAŤ IX₃]^{DO} [G:jaj]^{KE} [ĎAKOVAŤ]^{AFI}

PÚ: [M ako sa volá jaj d'akujem]

SJ: *Ako sa volá? Aha, d'akujem!*

Ako sa volá? (2. štylistický variant)

HK: [meno]

Predný profil:

Bočný profil:

Ako sa volá? (3. štylistický variant)

HK: [meno]

Predný profil:

Bočný profil:

Ako sa voláš? (1. štylistický variant)

HK: [ako sa voláš]

Predný profil:

Bočný profil:

Ako sa voláš? (2. štylistický variant)

HK: [meno]

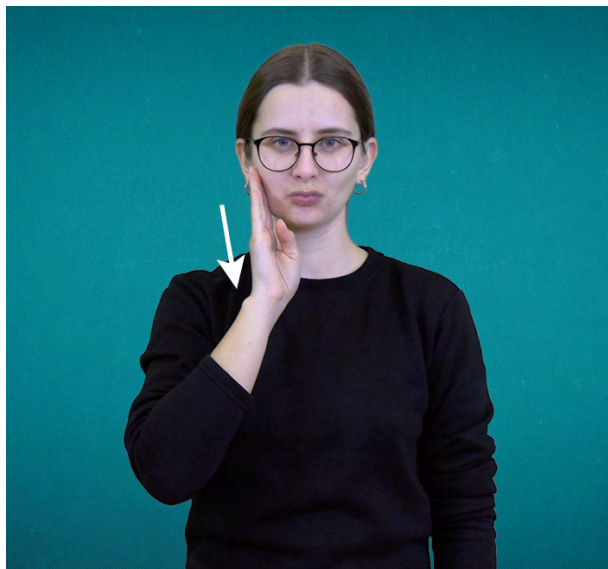
Predný profil:

Bočný profil:

Buď taký dobrý! Buď taký láskavý! Prosím!

OK: [U]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

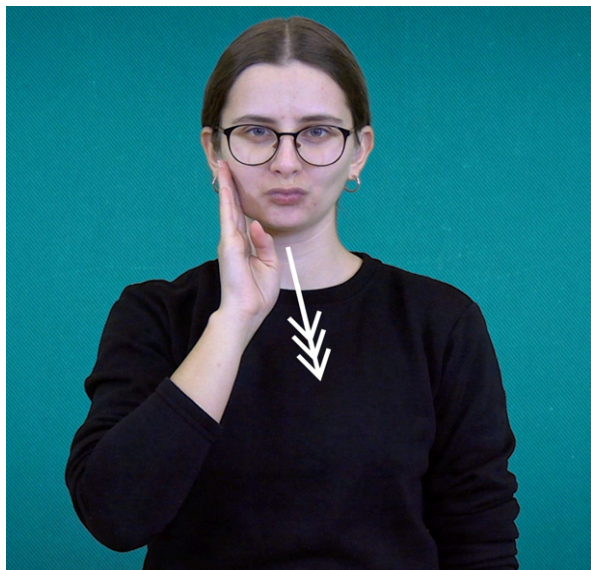

SPJ: [G:mávnutie₂ ÚPENLIVO-PROSIŤ IX₂ SPÝTAŤ₃ OTEC IX₃]^{ZE}

PÚ: [M U M spýtať otec]

SJ: *Hej! Prosím, spýtaj sa otca./ Hej! Buď taký dobrý a spýtaj sa otca./ Hej! Buď taký láskavý a spýtaj sa otca.*

Fonologický variant:

Předný profil:

Bočný profil:

2.3 Pozdravy

Ahoj. (1. fonologický variant)

Předný profil:

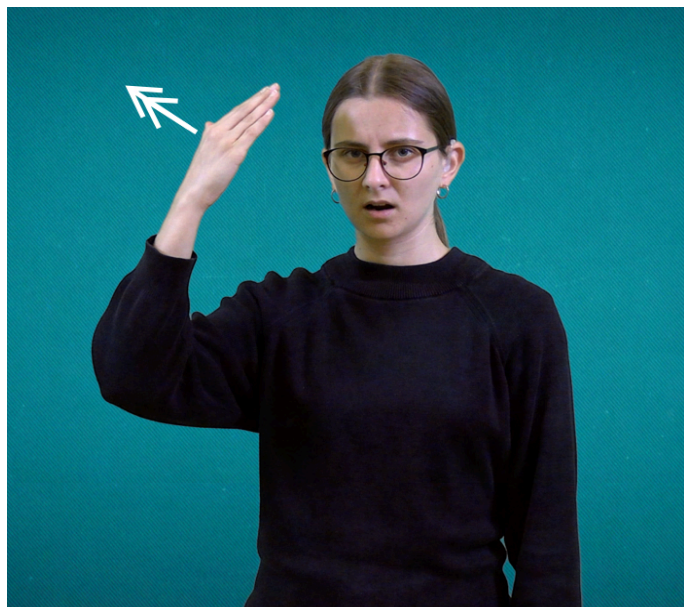

Bočný profil:

HK: [ahoj]

Ahoj. (2. fonologický variant)

HK: [ahoj]

Předný profil:

Bočný profil:

Ahoj. (3. fonologický variant)

HK: [ahoj]

Předný profil:

Bočný profil:

Čau. (1. lexikální variant)

HK: [čau]

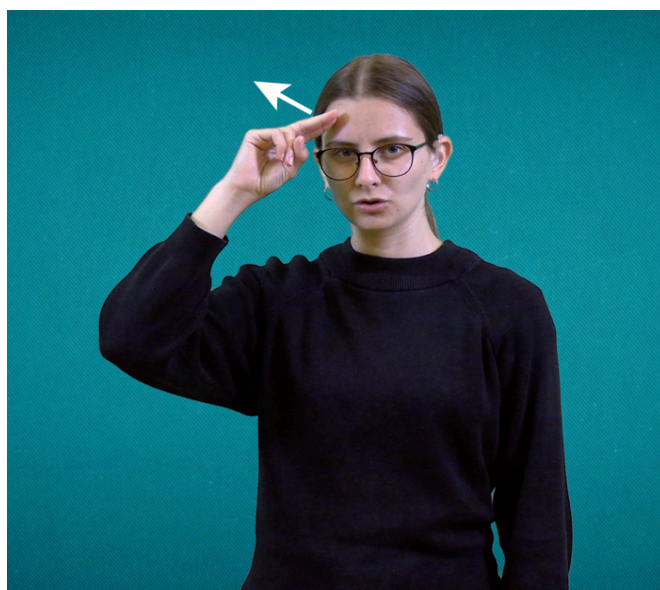
Předný profil:

Bočný profil:

Čau. (2. lexikální variant)

HK: [čau]

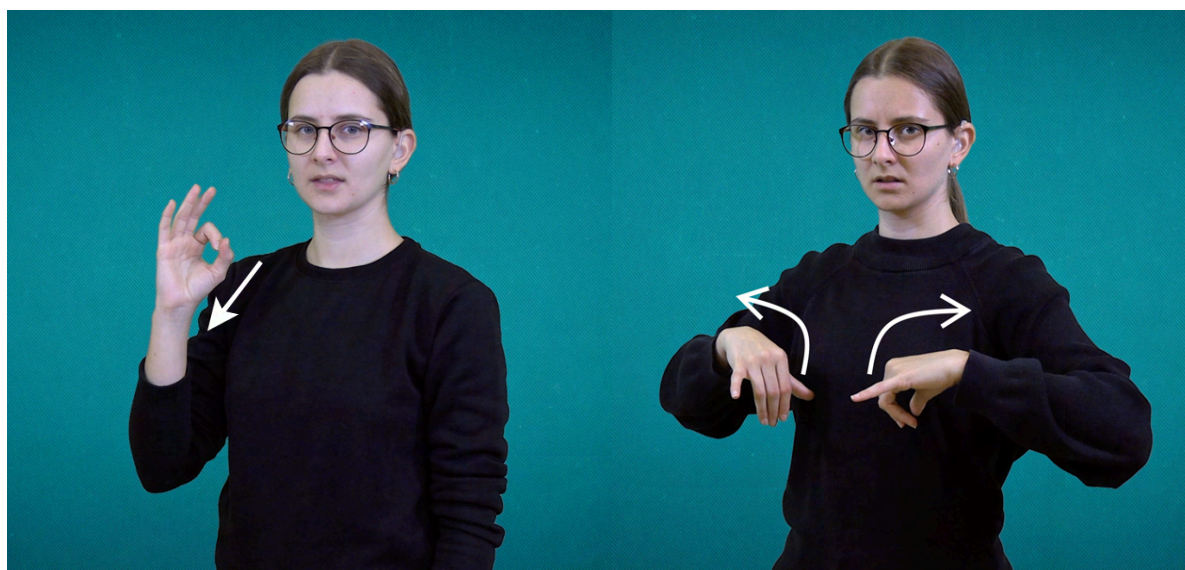
Předný profil:

Bočný profil:

Dobré ráno. (1. lexikálny variant)

HK: [dobré ráno]

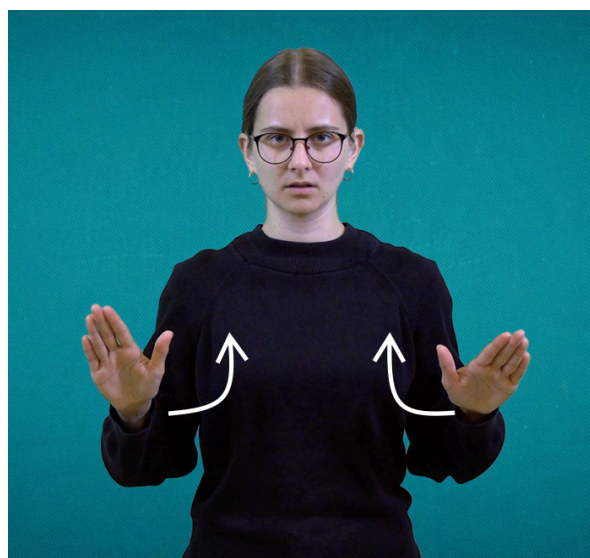
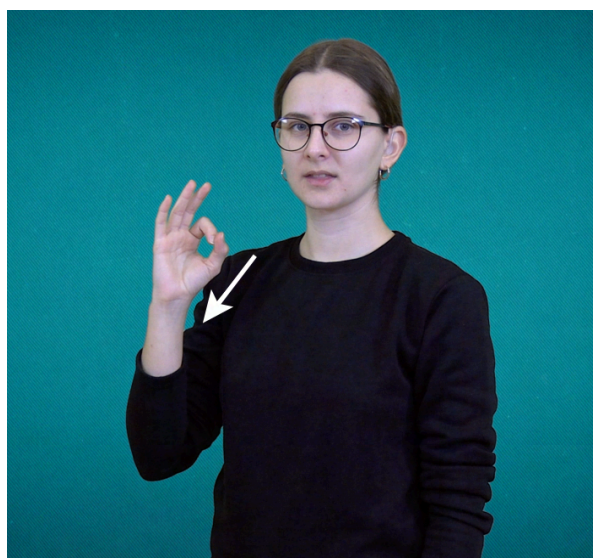
Predný profil:

Bočný profil:

Dobré ráno. (2. lexikálny variant)

HK: [dobré ráno]

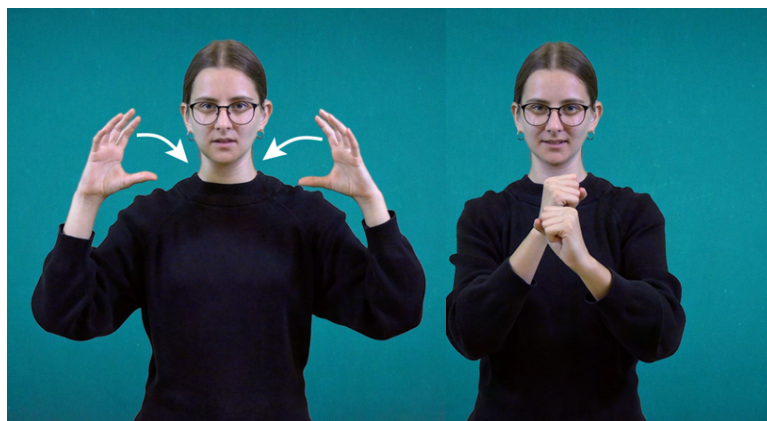
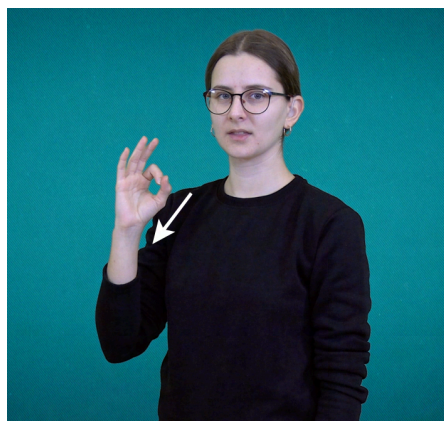
Predný profil:

Bočný profil:

Dobru noc.

HK: [dobru noc]

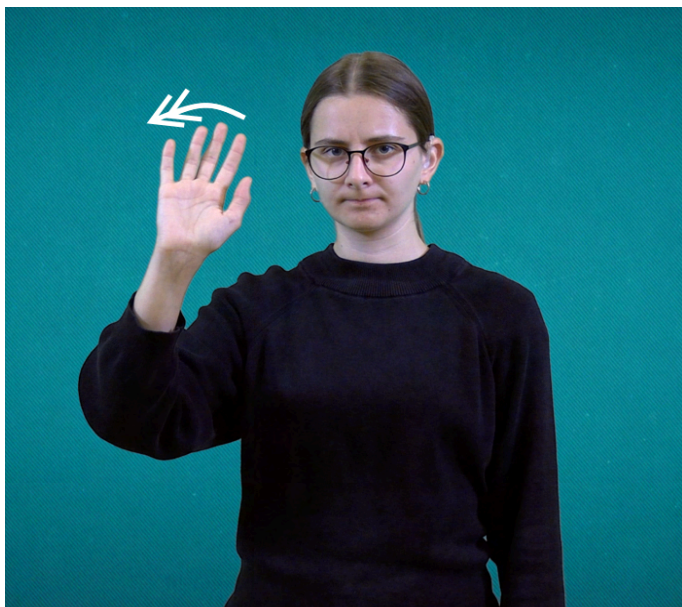
Predný profil:

Bočný profil:

Dobrý deň. Dovidenia. (1. fonologický variant)

OK: [M]

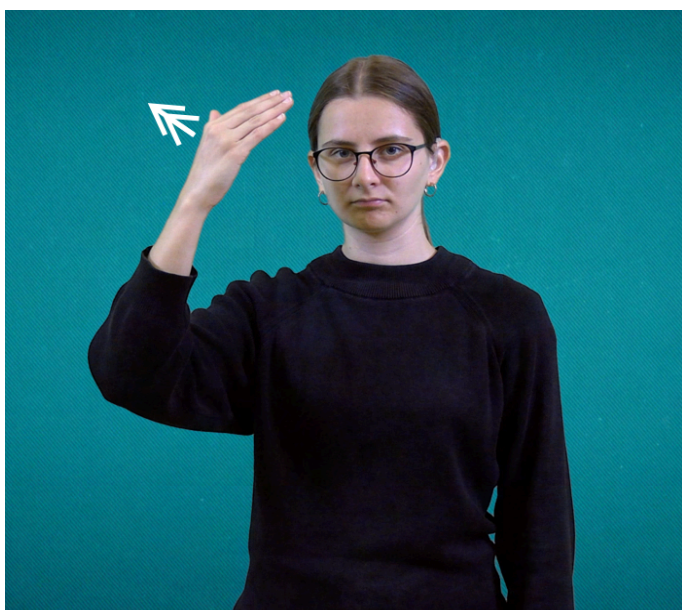
Predný profil:

Bočný profil:

Dobrý deň. Dovidenia. (2. fonologický variant)

OK: [M]

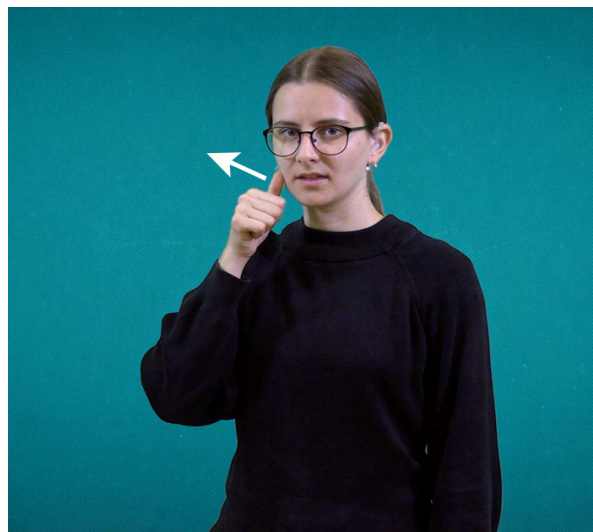
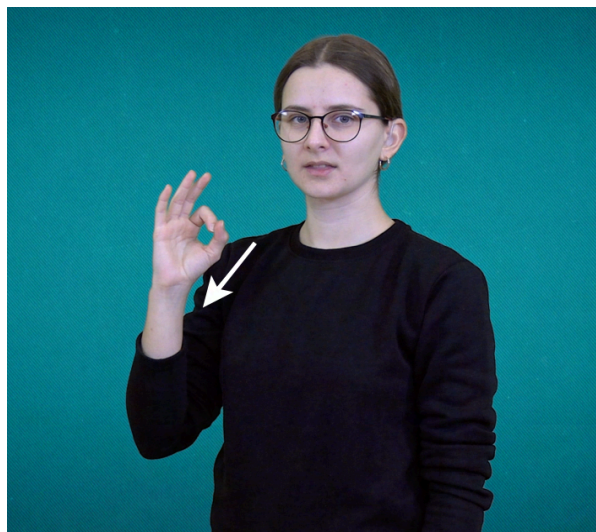
Predný profil:

Bočný profil:

Dobry deň.

HK: [dobry deň]

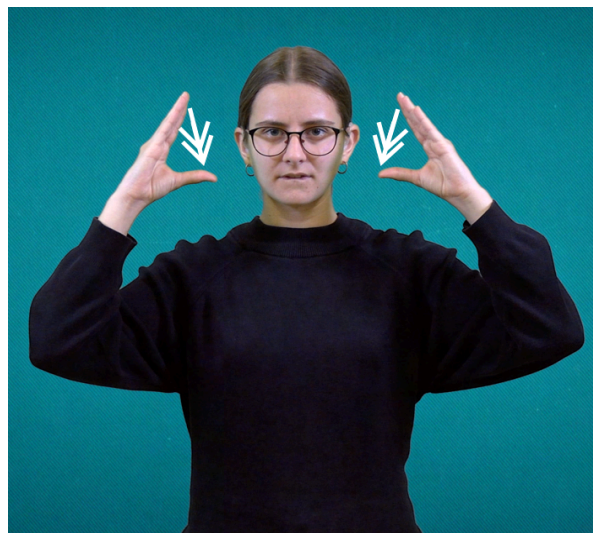
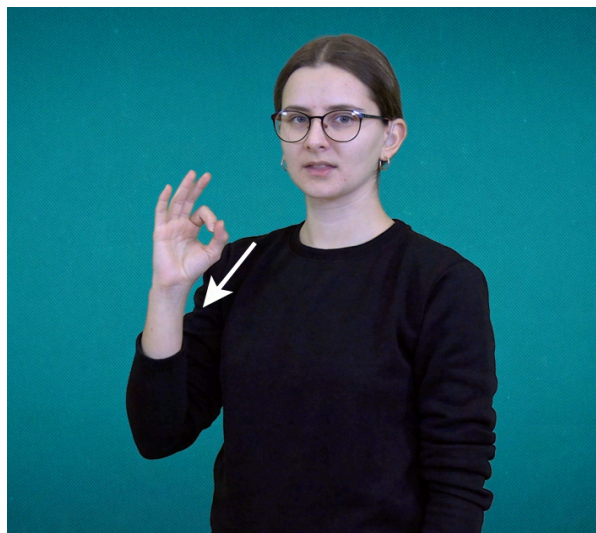
Predny profil:

Bočny profil:

Dobry večer.

HK: [dobry večer]

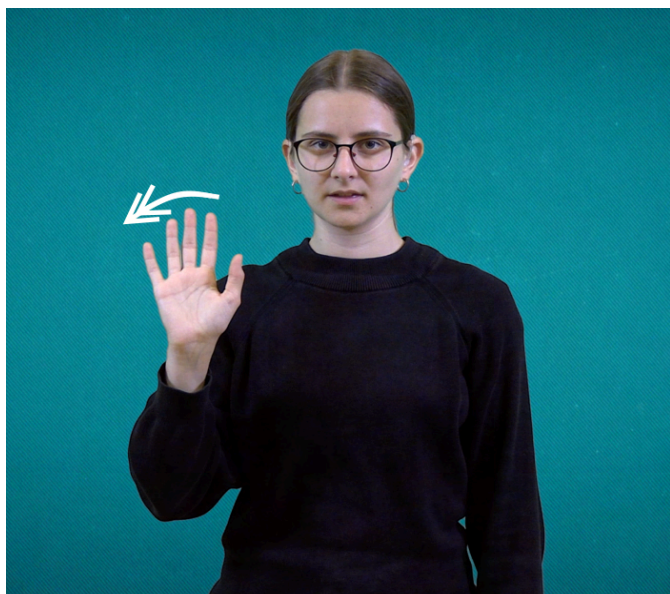
Predný profil:

Bočný profil:

Dovidenia. (1. lexikálny variant)

Predný profil:

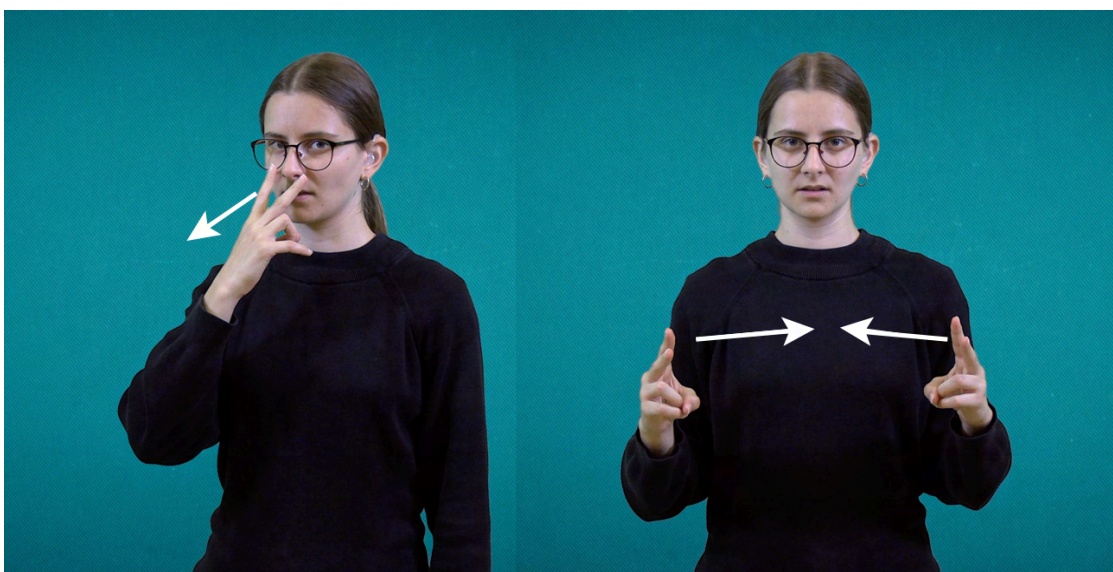

Bočný profil:

HK: [dovidenia]

Dovidenia. (2. lexikálny variant)

HK: [dovidenia]

Predný profil:

Bočný profil:

2.4 Konverzácie prvej lekcie

Konverzácia č. 1:

Partnerka 1:	SPJ: [AHOJ]^
	PÚ: [ahoj]
	SJ: Ahoj.
Partnerka 2:	SPJ: [AHOJ]^
	PÚ: [ahoj]
	SJ: Ahoj.
Partnerka 1:	SPJ: [AKO-SA-MÁŠ]^
	PÚ: [ako sa máš]
	SJ: Ako sa máš?
Partnerka 2:	SPJ: [DOBRE]^ # [IX ₂] ^{ZO}
	PÚ: [dobre ty]
	SJ: Dobre. A ty?
Partnerka 1:	SPJ: [ZLE] ^V
	PÚ: [zle]
	SJ: Ja zle.
Partnerka 2:	SPJ: [ČO-SA-STALO _{DN}] ^V
	PÚ: [U]
	SJ: Čo sa stalo?

Partnerka 1:	SPJ: [ČO-UŽ _{DN}] [^]
	PÚ: [MM]
	SJ: No, čo už.
Partnerka 2:	SPJ: [G:no] ⁻
	PÚ: [M]
	SJ: Hm.

Konverzácia č. 2:

Partnerka 1:	SPJ: [IX ₂ POČUJÚCA IX ₂] ^{ZO}
	PÚ: [ty haló]
	SJ: Si počujúca?
Partnerka 2:	SPJ: [NIE] ^{ZAP} [IX ₂ HRDO-NEPOČUJÚCA] ^{AFI} # [IX ₂] ^{ZO}
	PÚ: [nie ja B ty]
	SJ: Nie, ja som nepočujúca.
Partnerka 1:	SPJ: [IX ₂ POČUJÚCA] ^{AFI}
	PÚ: [ja haló]
	SJ: Ja som počujúca.
Partnerka 2:	SPJ: [G:aha] ^{AFI}
	PÚ: [M]
	SJ: Aha.

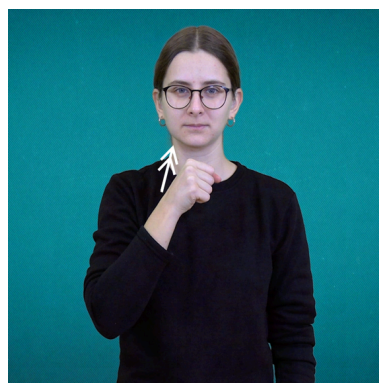
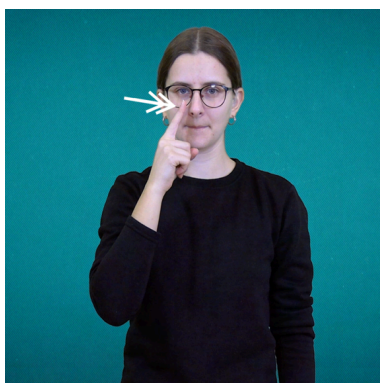
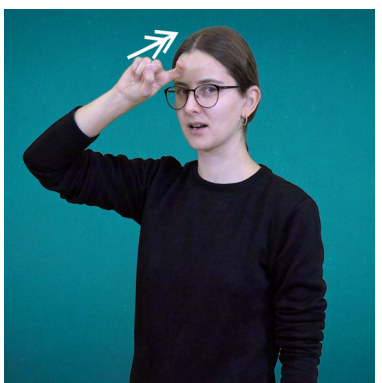
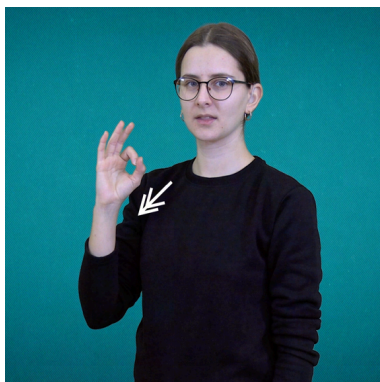
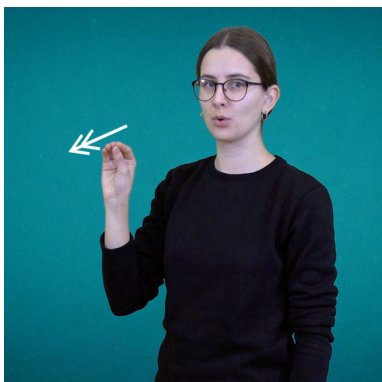
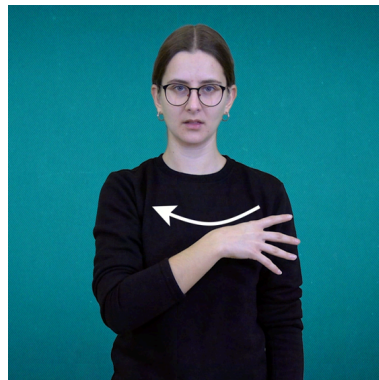
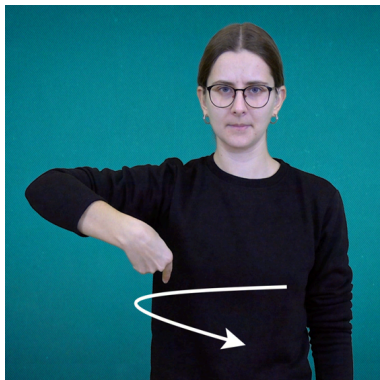
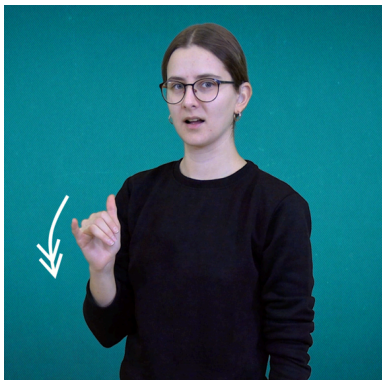
Konverzácia č. 3:

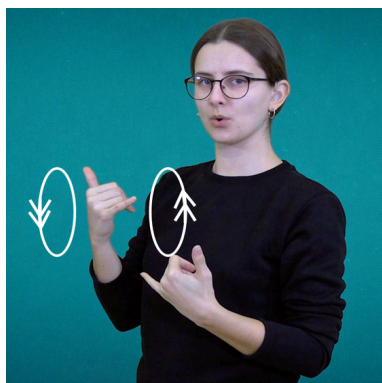
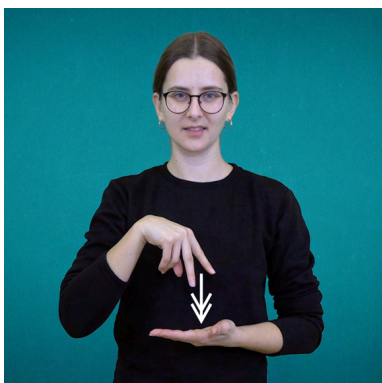
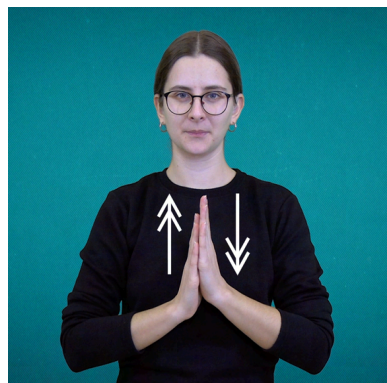
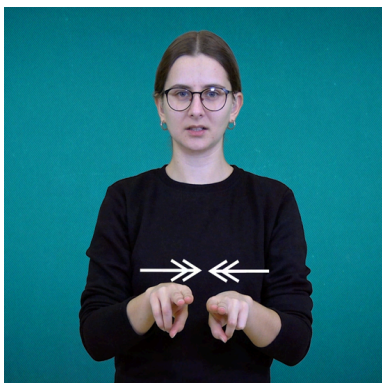
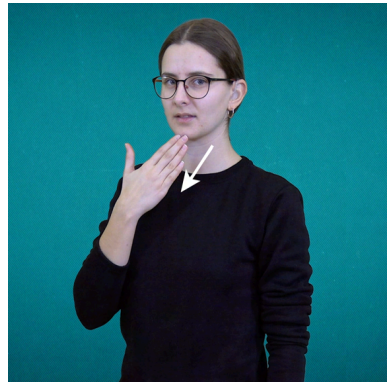
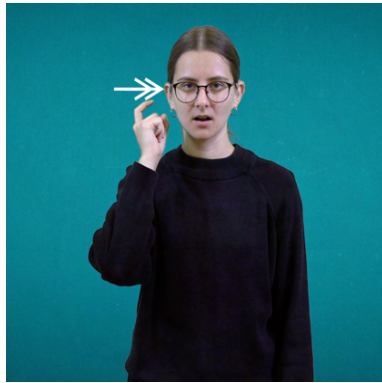
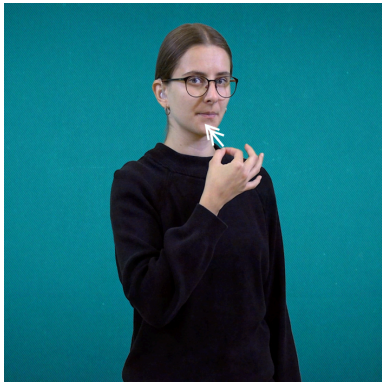
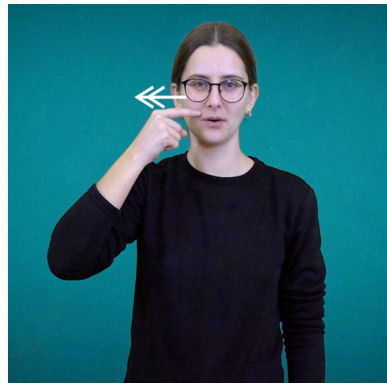
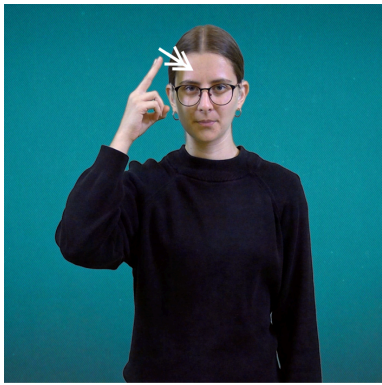
Partnerka 1:	SPJ: [IX ₂ VLASTNÍŤ ₂ SESTRA] ^{ZO}
	PÚ: [ty ~ sestra]
	SJ: Máš sestru?
Partnerka 2:	SPJ: [ÁNO] ^{AFI} # [DVE] ⁻
	PÚ: [áno dve]
	SJ: Áno, dve.
Partnerka 1:	SPJ: [ONY-DVE POČUJÚCE ALEBO HRDO-NEPOČUJÚCE] ^{ZO}
	PÚ: [M haló alebo B]
	SJ: Sú počujúce alebo nepočujúce?
Partnerka 2:	SPJ: [₃ SPOLU ₃ HRDO-NEPOČUJÚCE]
	PÚ: [M B]
	SJ: Obidve sú nepočujúce.
Partnerka 1:	SPJ: [G:aha] ^{AFI}
	PÚ: [M]
	SJ: Aha.
Partnerka 2:	SPJ: [IX ₂ VLASTNÍŤ ₂ BRAT IX ₂] ^{ZO}
	PÚ: [ty ~ brat]
	SJ: Máš brata?
Partnerka 1:	SPJ: [SAMOZREJME # IX ₁ BRAT] ^{AFI} [TIEŽ] ^{INT} [SESTRA VLASTNÍŤ] ^{AFI}
	PÚ: [U M brat plus sestra ~]
	SJ: Jasné, mám brata a mám aj sestru.
Partnerka 2:	SPJ: [ONI-DVAJA POČUJÚCI] ^{ZO}
	PÚ: [M haló]
	SJ: Sú počujúci?

Partnerka 1:	SPJ: [G:nie] ^{ZÁP} [ONI-DVAJA NEPOČUJÚCI] ^{AFI}
	PÚ: [U M B]
	SJ: Nie, obidvaja sú nepočujúci.
Partnerka 2:	SPJ: [G:áno] ^{AFI}
	PÚ: [∩]
	SJ: Aha, dobre.

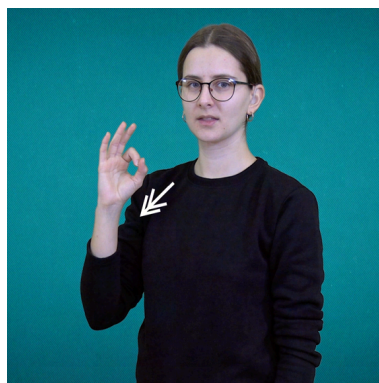
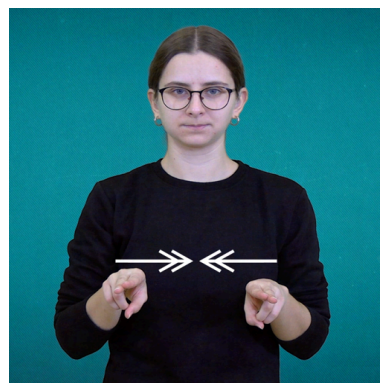
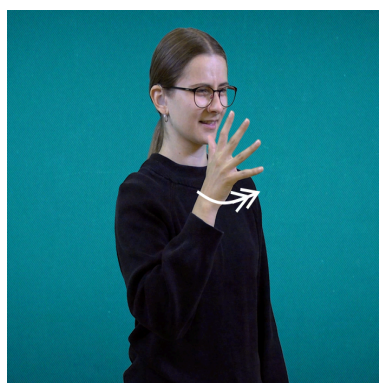
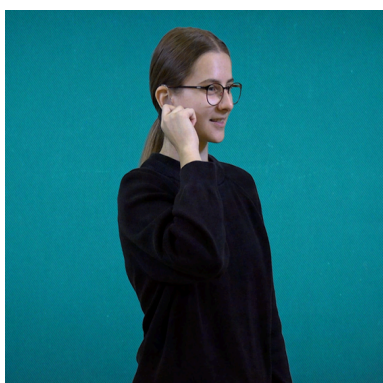
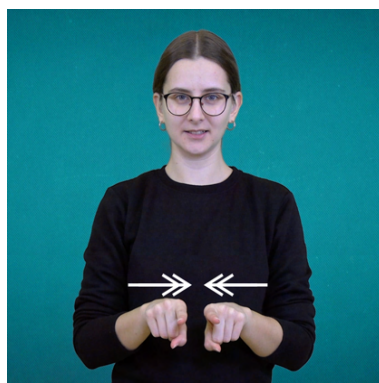
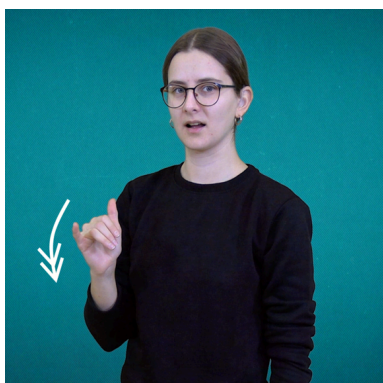
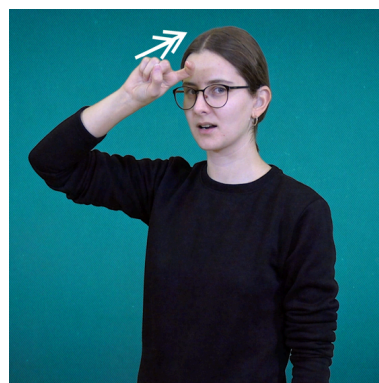
2.5 Cvičné úlohy prvej lekcie

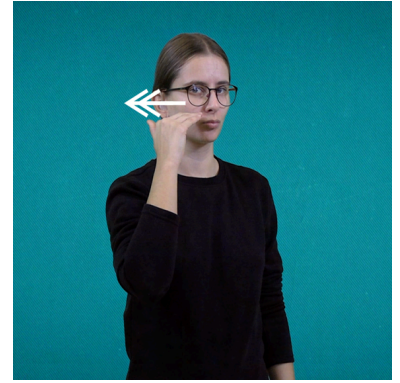
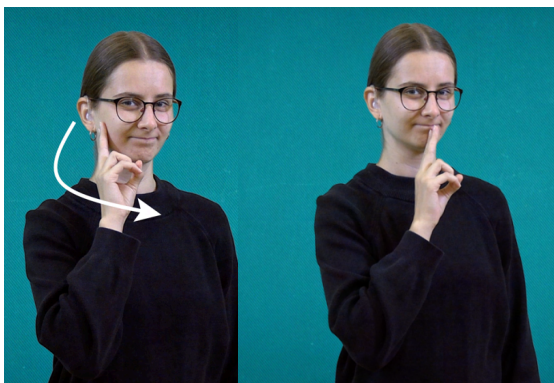
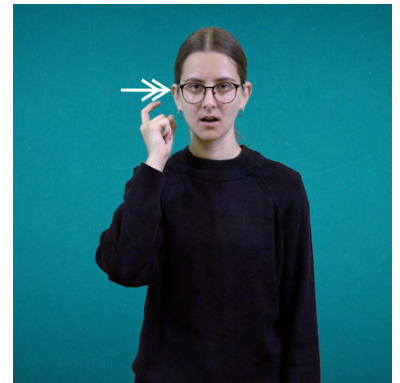
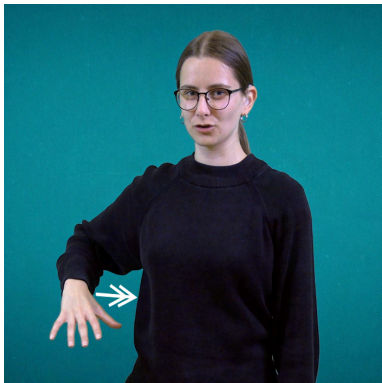
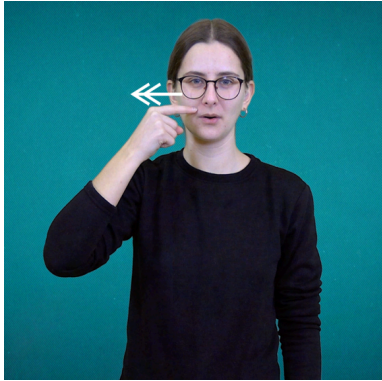
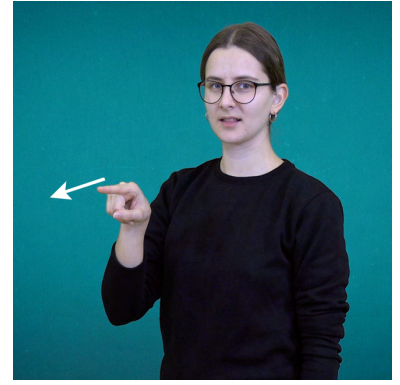
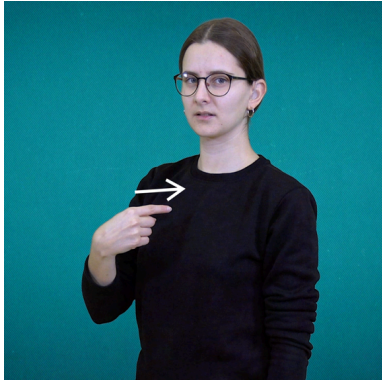
Úloha č. 1: Podľa obrázkov jednotlivých posunkov napíšte ich slovenské ekvivalenty.

Úloha č. 2: Pospájajte protiklady posunkov.

Úloha č. 3: Napíšte číslami, koľko osôb je v danom jazykovom prejave.

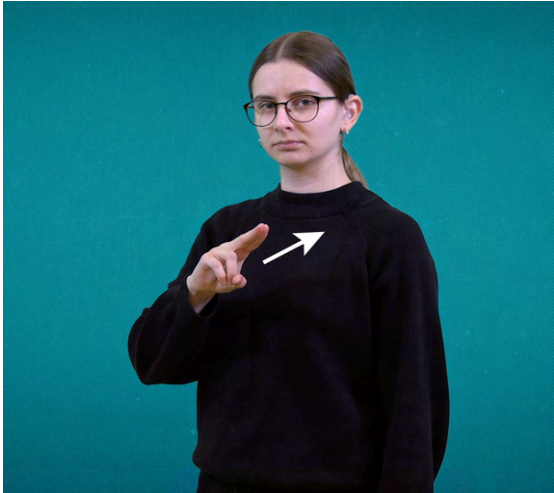

3 Druhá lekcia: Ja a moja rodina II.

3.1 Posunková zásoba a jej posunkový prejav druhej lekcie

bábä, bábo		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [bábo]		
SPJ: [MOJA] ^{TEM} [PRIATEĽKA] ^{AFI} [VLASTNÍĽ ₃] ⁻ [TRI BÁBO] ^{KE} [MALÉ] ^V [STRED ŠPC _O :veľkosť] ^{VÁH} [VEĽKÉ] ^V		
PÚ: [M priateľka ~ tri bábo T+ stred BS]		
SJ: <i>Moja priateľka má tri bábätká. Jedno je maličké, druhé akurát a tretie je veľké.</i>		
Fonologický variant:		<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

byť nebohý, zomrelý; umrieť, umierať, zomrieť, zomierať (1. lexikálny variant)

OK: [P, ~]
HK: [zomrel]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [DEDO]^{TEM} [ZOMRIEŤ]⁻
PÚ: [dedko ~]
SJ: *Dedko zomrel.*

byť nebohý, zomrelý; umrieť, umierať, zomrieť, zomierať (2. lexikálny variant)

OK: [P]

Predný profil:

Bočný profil:

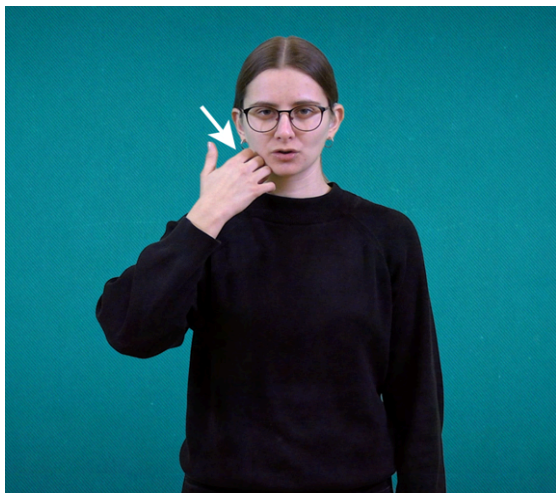
Jazykový prejav:

SPJ: [PODNIKATEĽ ŠPC_O:osoba₃ IX₃]^{TEM} [ŠIKOVNÝ]^V # [IX₃ UMRIEŤ]⁻
 PÚ: [podnikateľ on šikovný on P]
 SJ: *Podnikateľ, ktorý bol šikovný, umrel.*

SPJ: [MUŽ]^{TEM} [UMRIEŤ]⁻
 PÚ: [muž P]
 SJ: *Muž umrel.*

človek

HK: [človek]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ČLOVEK ŠPC_O:osoba₃]^{TEM} [VLASTNIŤ₃]^V [DOBRÉ ZAMESTNANIE]⁻
 PÚ: [človek ~ dobré zamestnanie]
 SJ: *Človek má dobré zamestnanie.*

čo (1. lexikálny variant)

HK: [čo]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

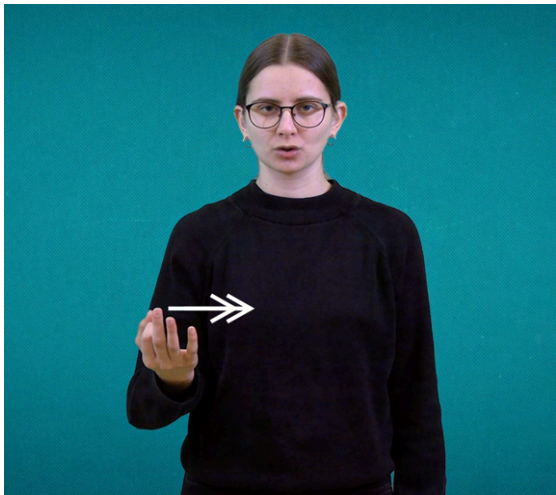

SPJ: [ČO POVEDAŤ IX₃]^{DO}

PÚ: [čo povedala]

SJ: *Čo povedala?*

čo (2. lexikálny variant)

HK: [čo]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

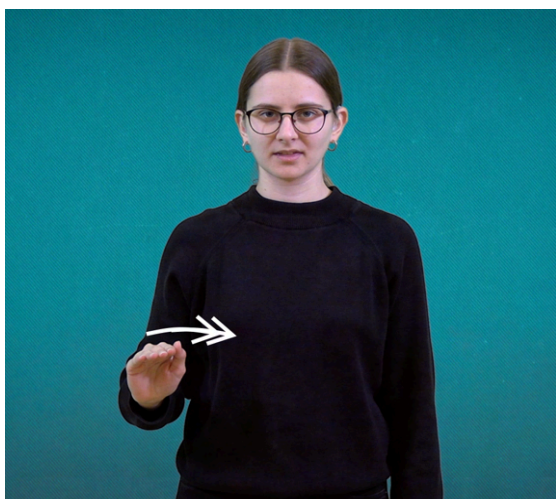

SPJ: [ČO CHCIEŤ IX₂]^{DOP} [NAČÚVACÍ-APARÁT][<] II [ALEBO KOCHLEÁRNY IMPLANTÁT]⁻

PÚ: [čo chceš načúvací alebo kochleár]

SJ: *Čo by si chcel? Načúvací aparát alebo kochleárny implantát?*

dieťa (ktoré už chodí)

HK: [dieťa]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₃]= [DIEŤA IX₃]^{TEM} [LENIVÉ KRESLIŤ]^{ZE}

PÚ: [M dieťa lenivé kresliť]

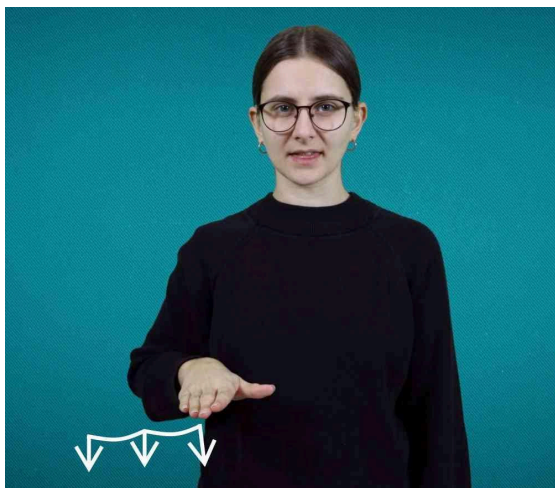
SJ: *Tomu dieťaťu sa nechce kresliť.*

SPJ: [DOSPELÝ]^{TEM} [VLASTNIŤ₃]^{AFI} [DETI]⁻

PÚ: [dospelý ~ deti]

SJ: *Dospelý má deti.*

Gramatický jav v pluráli: **deti**

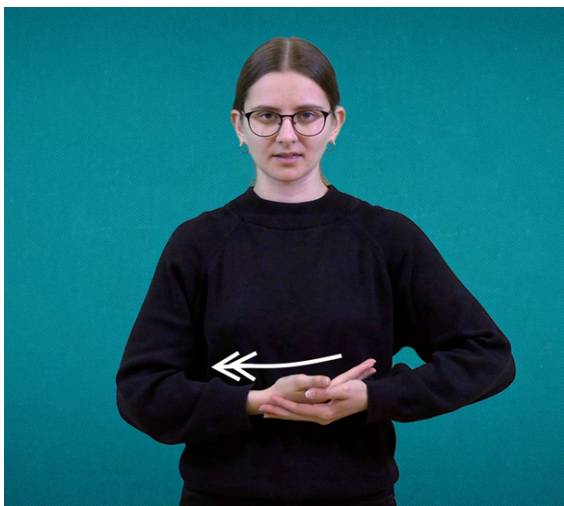
Predný profil:

Bočný profil:

dieťa (ktoré ešte nechodí)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

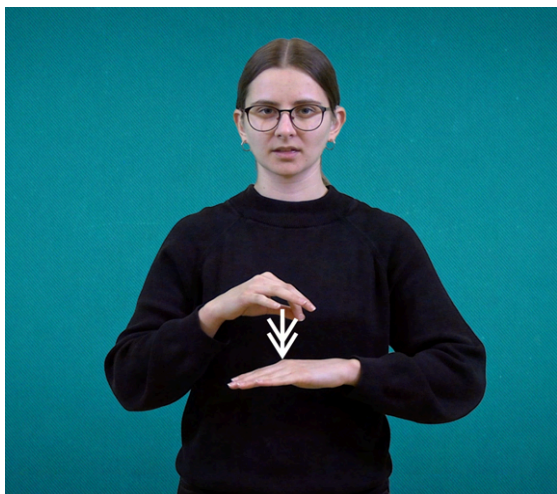
HK: [dieťa]

SPJ: [MOJA]^{TEM} [SESTRA]^{AFI} [VLASTNIŤ₃][<] [DIEŤA]^{AFI}

PÚ: [M sestra ~ dieťa]

SJ: *Moja sestra má dieťaťko.*

doktor

HK: [doktor]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

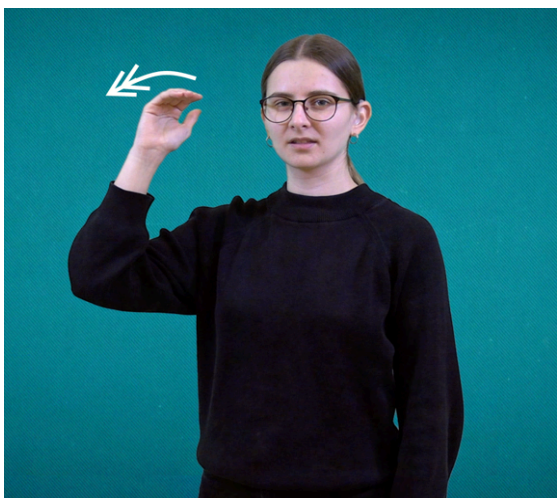

SPJ: [IX₃ PRACOVAŤ DOKTOR]^{TEM} [NEHCIEŤ]^{ZÁP}

PÚ: [on práca doktor nechce]

SJ: *Nechce byť doktorom.*

dospelý

HK: [dospelý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

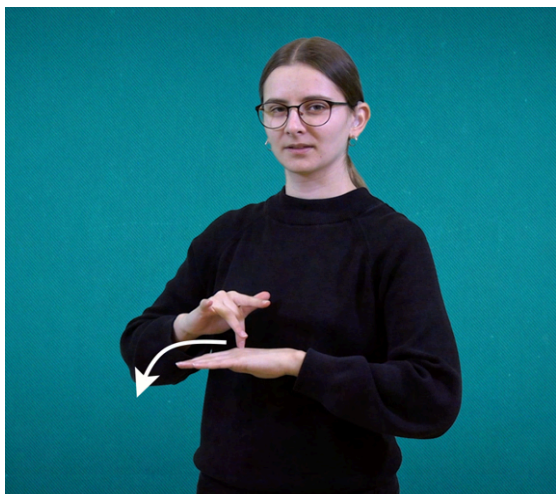

SPJ: [DOSPELÝ]^{TEM} [VLASTNÍŤ₃]^{AFI} [DETI]⁻

PÚ: [dospelý ~ deti]

SJ: *Dospelý má deti.*

dôchodca, dôchodkyňa (1. lexikálny variant)

HK: [dôchodca]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

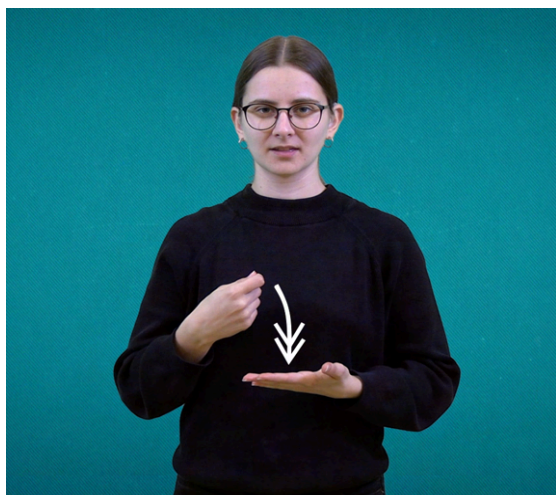

SPJ: [MOJA BABKA]^{TEM/<} II [PLUS DEDO]^{TEM} [ONI-DVAJA DÔCHODCA]^{AFI}

PÚ: [moja babka plus dedko M dôchodca]

SJ: *Moji starí rodičia sú dôchodcovia.*

dôchodca, dôchodkyňa (2. lexikálny variant)

HK: [dôchodca, dôchodok]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

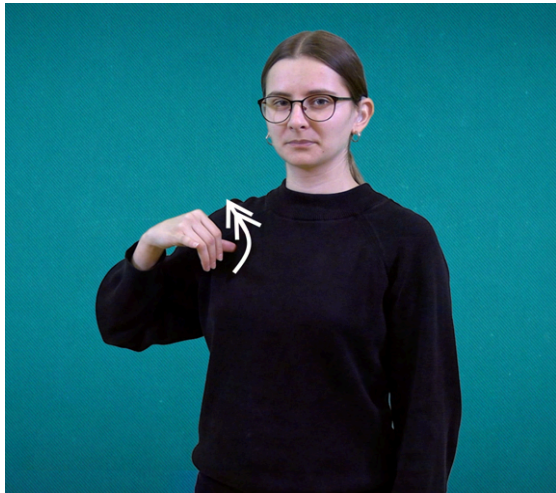

SPJ: [DÔCHODCA IX₃]^{TEM} [NAVŠTEVOVAŤ VYSOKÁ ŠKOLA]^{AFI}

PÚ: [dôchodca ~ vysoká škola]

SJ: *Ten dôchodca chodí na vysokú školu.*

frajer

OK: [PP]
HK: [frajer]

Predný profil:

Bočný profil:

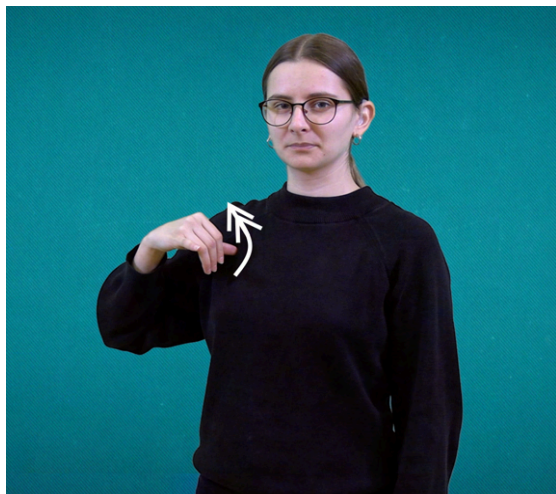

Jazykový prejav:

SPJ: [G:mávnutie₂ TVOJ FRAJER]- [CHUDÝ]^{AFI}
PÚ: [M tvoj frajer chudý]
SJ: *Hej! Tvoj frajer je ale chudý!*

frajerka

OK: [PP]
HK: [frajerka]

Predný profil:

Bočný profil:

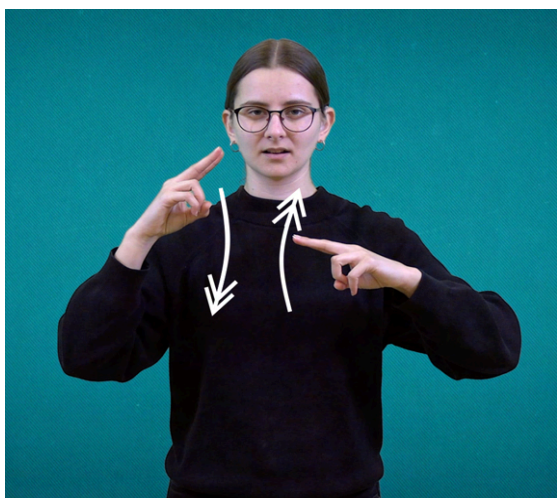
Jazykový prejav:

SPJ: [SYN MÔJ]^{TEM} [IX₃ FRAJERKA ROZÍŠŤ-SA]^{POI}
PÚ: [syn U PP P]
SJ: *Môj syn sa rozišiel s frajerkou.*

SPJ: [MÔJ KAMARÁT IX₃ JEHO II FRAJERKA₃ IX₃ IX₃]^{TEM} [PRACOVAŤ ŠKOLA IX_{TAM}]⁻
PÚ: [M kamarát M frajerka M práca škola]
SJ: *Priateľka môjho kamaráta pracuje v škole.*

hádka, hádat' sa (recipročné sloveso)

HK: [háda]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ŠTUDENT IX₃ ŠPC_O:osoba₃]^{TEM} II [PLUS UČITEĽ ŠPC:osoba₃]^{TEM} [ONI-DVAJA HÁDAŤ-SA]^J

PÚ: [študent plus učiteľ dvaja hádať]

SJ: *Študent sa háda s učiteľom.*

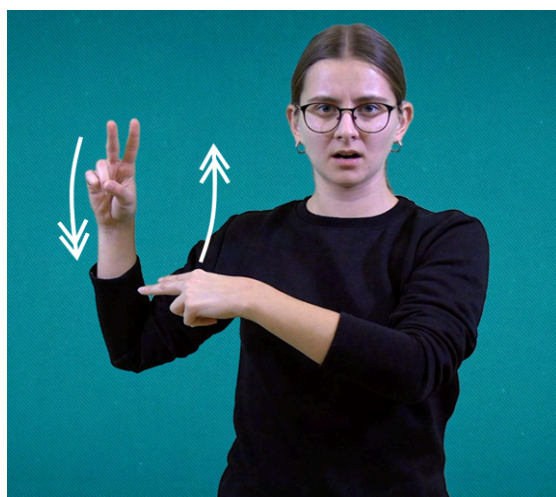
SPJ: [JEJ DETI]^{TEM} [₃HÁDAŤ₃]^V

PÚ: [jej deti háda]

SJ: *Jej deti sa hádajú.*

Gramatický variant: **hádka, hádat' sa (oni)**

HK: [háda]

Predný profil:

Bočný profil:

hasič

HK: [hasič]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

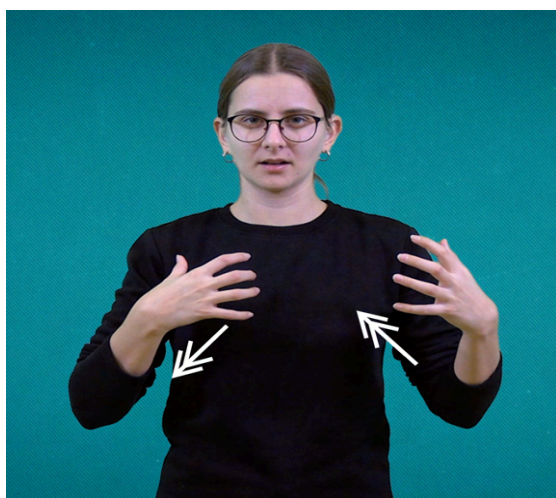

SPJ: [KAMARÁT MÔJ]^{TEM} [IX₃ CHCIEŤ ZAMESTNANIE HASIČ]⁻

PÚ: [kamarát M chce zamestnanie hasič]

SJ: *Môj kamarát chce byť hasičom.*

herec

HK: [herec]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MÔJ OTEC IX₃]^{TEM} [PRACOVAŤ IX₃]^{AFI} [HEREC]⁻

PÚ: [môj otec práca herec]

SJ: *Môj otec pracuje ako herec.*

SPJ: [OTEC MÔJ]^{TEM/AFI} [IX₃ ŠPC_O:osoba₃]^{TEM} [HEREC]⁻

PÚ: [otec on herec]

SJ: *Môj otec je herec.*

chcieť		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [chce]</p>		
<p>SPJ: [ČO CHCIEŤ]^{DOP} # [NAČÚVACÍ-APARÁT][◀] II [ALEBO KOCHLEÁRNY-IMPLANTÁT]⁻ PÚ: [čo chceš načúvací alebo kochleár] SJ: <i>Čo by si chcel? Načúvací aparát alebo kochleárny implantát?</i></p> <p>SPJ: [IX₁]^{TEM} [CHCIEŤ KLF_{CP}:načúvací-aparát]⁻ PÚ: [ja chcem M] SJ: <i>Chcem načúvací aparát.</i></p>		
<p>Pragmatické vyjadrenie: Dôrazne chcieť.</p>	<p>HK: [chce]</p>	
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	

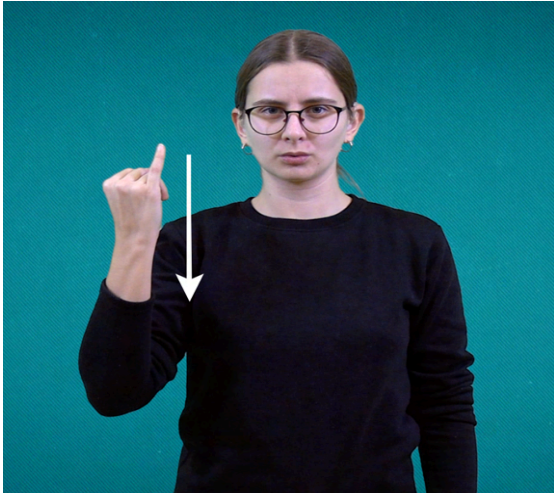
Pragmatické vyjadrenie: Túžobne chcieť .	HK: [chceeee]
	Predný profil: Bočný profil:

chodiť, navštevovať (pravidelne dochádzať s určitým cieľom)		
	Predný profil: Bočný profil: 	Jazykový prejav:
OK: [M]		
<p>SPJ: [DÔCHODCA IX₃]^{TEM} [NAVŠTEVOVAŤ VYSOKÁ ŠKOLA]^{AFI} PÚ: [dôchodca ~ vysoká škola] SJ: <i>Ten dôchodca chodí na vysokú školu.</i></p> <p>SPJ: [IX₁]^{TEM} [PRAVIDELNE-CHODIŤ]^V [UNIVERZITA IX_{TAM}]⁻ PÚ: [ja ~ univerzita] SJ: <i>Pravidelne chodím na univerzitu.</i></p>		

Aspekt daného posunkku: Pravidelne chodiť, navštevovať.	OK: [~]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

chodiť spolu (recipročné sloveso)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [chodiť]</p>		
<p>SPJ: [KAMARÁT MÔJ IX₃ PLUS II IX₃ MOJA KAMARÁTKA IX₃ ONI-DVAJA]^{TEM} [CHODÍŤ] PÚ: [kamarát plus kamarátka M chodí] SJ: <i>Môj kamarát chodí s mojou kamarátkou.</i></p>		

chudý

HK: [chudý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

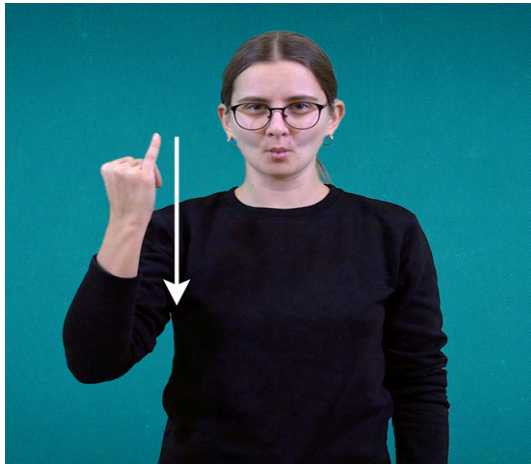
SPJ: [G:mávnutie₂ TVOJ FRAJER]- [CHUDÝ]^{AFI}

PÚ: [M tvoj frajer chudý]

SJ: *Hej! Tvoj frajer je ale chudý!*

Intenzifikácia daného posunkú (1. fonologický variant): **Veľmi chudý.**

PÚ: [U]

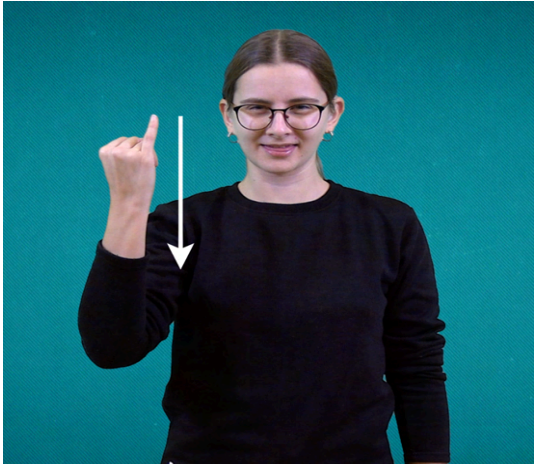

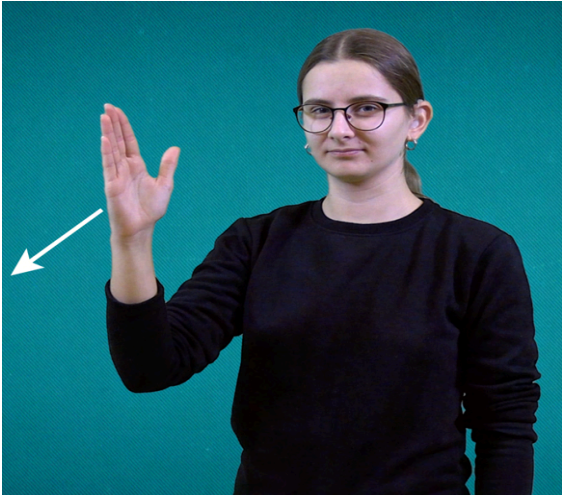

Predný profil:

Bočný profil:

Intenzifikácia daného posunku (2. fonologický variant): Veľmi chudý.	OK: [T+]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

ísť (pobrať sa s úmyslom dosiahnuť istý cieľ)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
OK: [M]		
<p>SPJ: [POĎ₁SPOLU₂ ÍŠŤ ŠTUDOVAŤ UNIVERZITA]^{>} PÚ: [pod' M študovať univerzita] SJ: <i>Pod'me spolu študovať na univerzitu.</i></p>		

íst' (pod')

HK: [pod']

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový projev:

SPJ: [POĎ₁ SPOLU₂ ÍŠŤ ŠTUDOVAŤ UNIVERZITA]₇

PÚ: [pod' M študovat' univerzita]

SJ: *Pod'me spolu študovat' na univerzitu.*

SPJ: [POĎ]^{TEM} [₂SPOLU₁ II ŠTUDOVAŤ IX_{TAM} UNIVERZITA]₇

PÚ: [pod' spolu študovat' univerzita]

SJ: *Pod'me spolu študovat' na tú univerzitu.*

Štylistický variant:

HK: [pod' pod' pod']

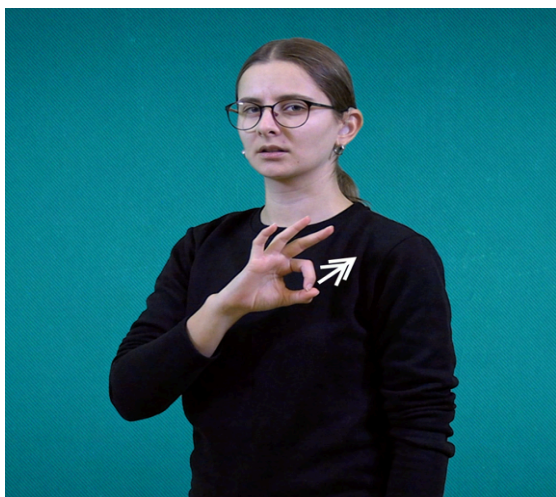
Predný profil:

Bočný profil:

kamarát

HK: [kamarát]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

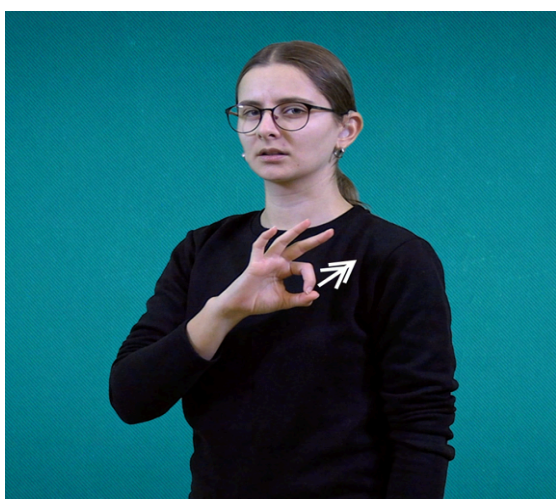

SPJ: [KAMARÁT MÔJ]^{TEM} [IX₃ CHCIEŤ ZAMESTNANIE HASIČ]

PÚ: [kamarát M chce zamestnanie hasič]

SJ: *Môj kamarát chce byť hasičom.*

kamarátka

HK: [kamarátka]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

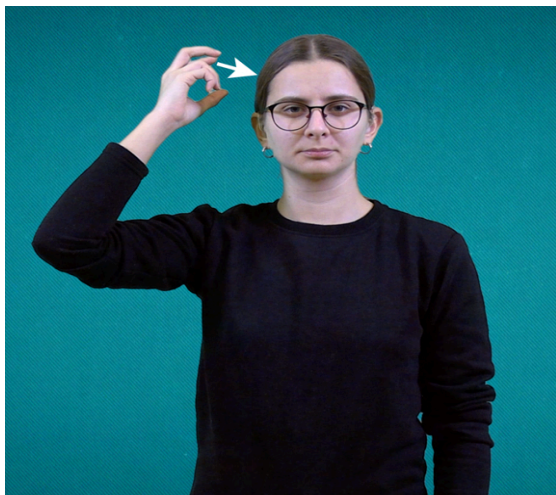

SPJ: [KAMARÁTKA MOJA IX₃]^{TEM} [HRDO-NEPOČUJÚCA]^{INT} [JEJ RODINA ŠPC:oblasť]^{TEM}
 [POSUNKOVAŤ]- [NECHCIEŤ]^{ZÁP}

PÚ: [kamarátka ona B jej rodina
 posunkovať nechce]

SJ: *Moja kamarátka je nepočujúca a jej rodina neprejavuje záujem o posunkovanie.*

kochleárny implantát

OK: [P]
 HK: [kochleár]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ČO CHCIEŤ]^{DOP} # [NAČÚVACÍ-APARÁT][<] II [ALEBO KOCHLEÁRNY-IMPLANTÁT]⁻

PÚ: [čo chceš načúvací alebo kochleár]

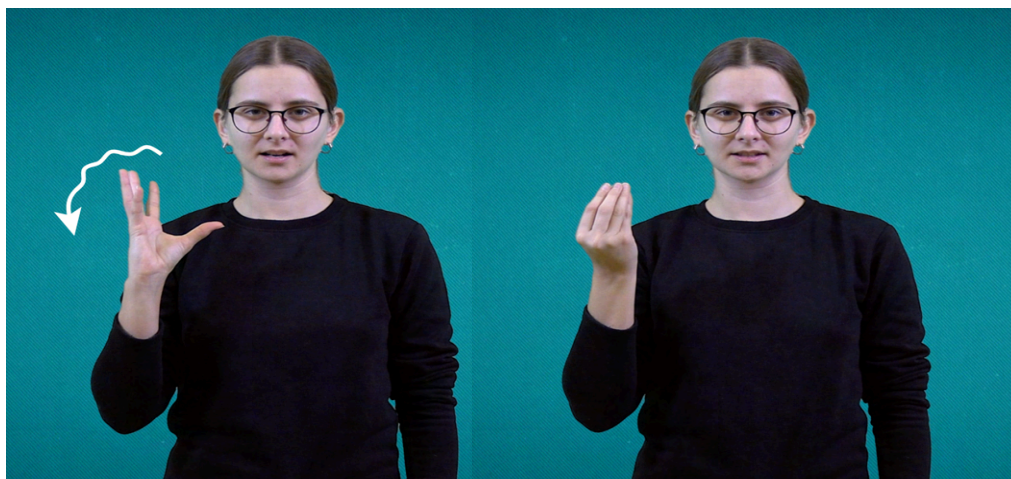
SJ: *Čo by si chcel? Načúvací aparát alebo kochleárny implantát?*

SPJ: [OSOBA ŠPC_O:osoba₃ VLASTNÍŤ₃ KOCHLEÁRNY IMPLANTÁT IX₃]^{TEM}
 [IX₃ PRAVIDELNE-NAVŠTEVOVAŤ]^{INT} [LEKÁR]⁻

PÚ: [osoba ~ kochleár on ~ lekár]

SJ: *Osoba, ktorá má kochleárny implantát, často navštevuje lekára.*

krásny, krásne (1. lexikálny variant)

HK: [krásne]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [DIEVČA IX₃ ŠPC₀:osoba₃ IX₃]^{TEM} [KRÁSNE KRESLIŤ]

PÚ: [dievča krásne kreslí]

SJ: *To dievča krásne kreslí.*

Štylistický variant (emfáza): **Krááásne. Veľmi krásne.**

HK: [krááásne]

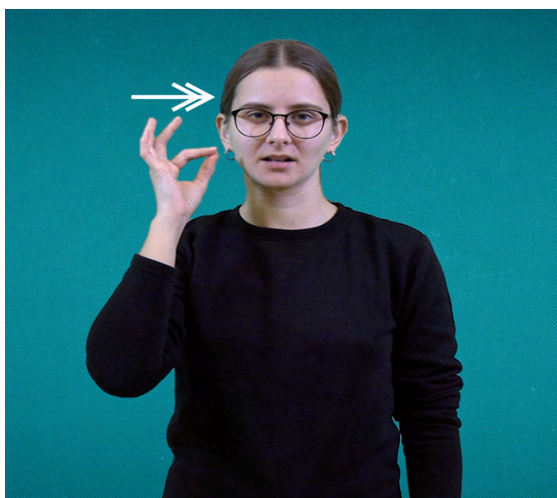
Predný profil:

Bočný profil:

krásny, krásne (2. lexikálny variant)

HK: [krásne]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ŽENA]^{TEM} [KRÁSNA]^{AFI}

PÚ: [žena krásna]

SJ: *Žena je krásna.*

Štylistický variant (emfáza): **Krááásne. Veľmi krásne.**

HK: [krááásne]

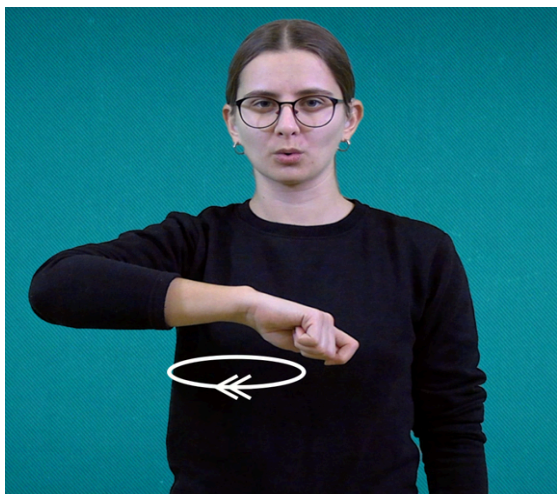
Predný profil:

Bočný profil:

kuchár

HK: [kuchár]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₁ VRELO-ODPORUČIŤ]^{INT} [IX₃ KUCHÁR ŠPC_o:osoba₃]^{TEM} [SKVELÝ]^{INT}

PÚ: [ja odporúčam on kuchár U]

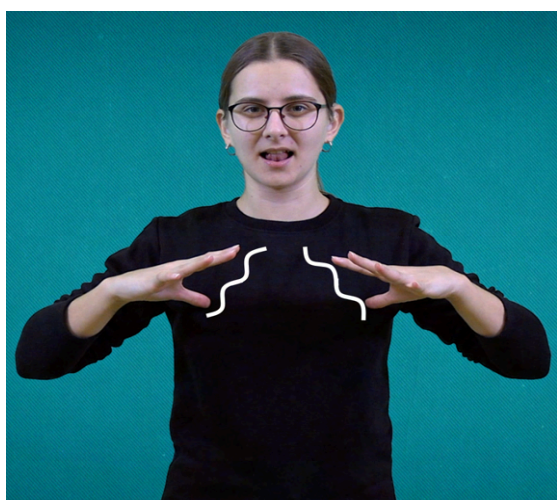
SJ: *Odporúčam tohto kuchára, je skvelý.*

SPJ: [DCÉRA MOJA JEJ KAMARÁT IX₃]^{TEM} [PRACOVAŤ]^V [KUCHÁR]⁻

PÚ: [dcéra jej kamarát práca kuchár]

SJ: *Kamarát mojej dcéry pracuje ako kuchár.*

lenivý (1. lexikálny variant)

HK: [lenivý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₃]⁻ [DIEŤA IX₃]^{TEM} [LENIVÉ KRESLIŤ]^{ZE}

PÚ: [M dieťa lenivé kresliť]

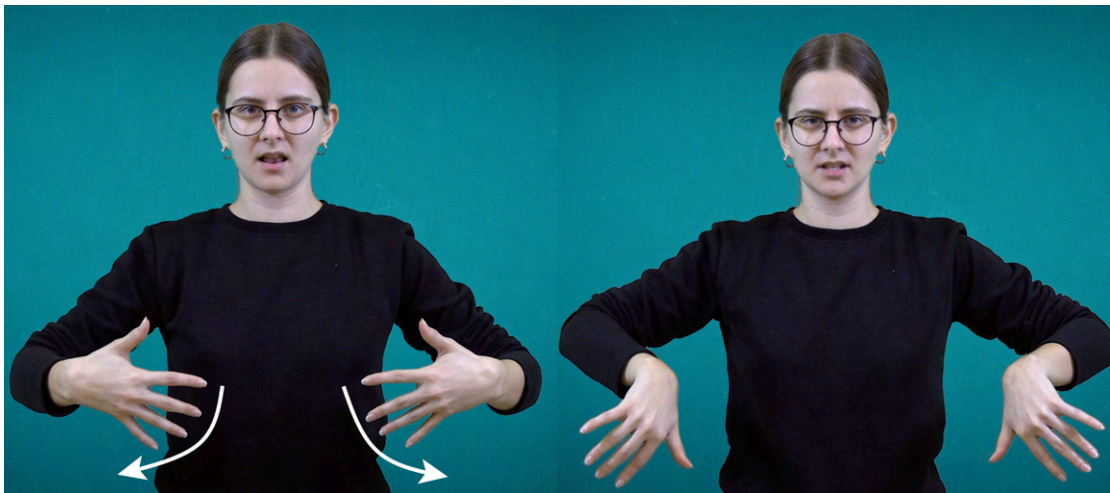
SJ: *Tomu dieťaťu sa nechce kresliť.*

SPJ: [SLOBODNÝ MUŽ IX₃ IX₃]^{TEM} [POČÍTAČ KLF_M:písať]⁻ [LENIVÝ IX₃]^{AFI}

PÚ: [slobodný muž on počítač P lenivý]

SJ: *Ten slobodný muž je lenivý v písaní na počítači.*

lenivý (2. lexikálny variant)

HK: [lenivý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

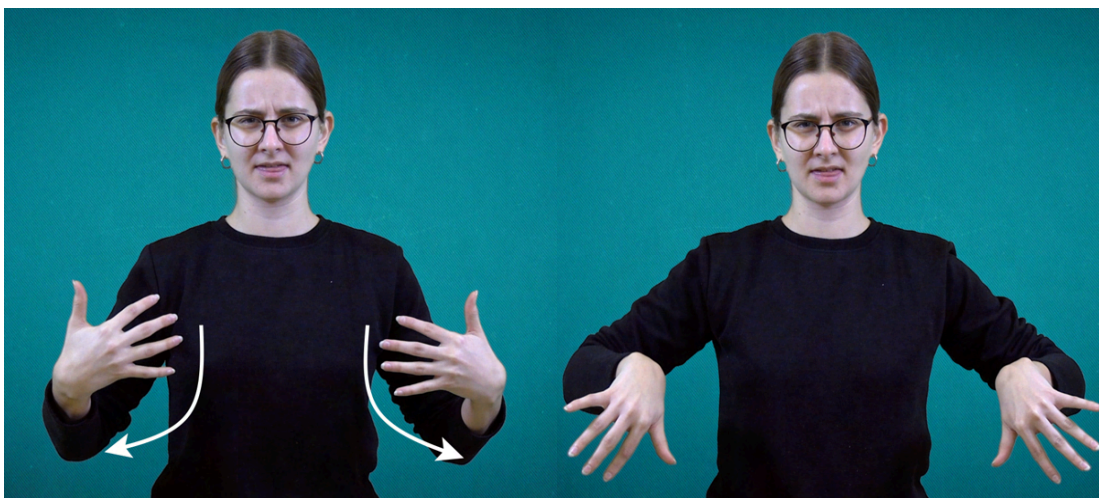
SPJ: [IX₂]^{ZE} [VEĽMI-LENIVÝ]^{INT} [G:parádnik]^{ZE/><}

PÚ: [ty T+]

SJ: *Čo si taký lenivý?!*

Gramatický variant: **Veľmi lenivý. Mat' obidve ruky Pavé.**

OK: [T+]

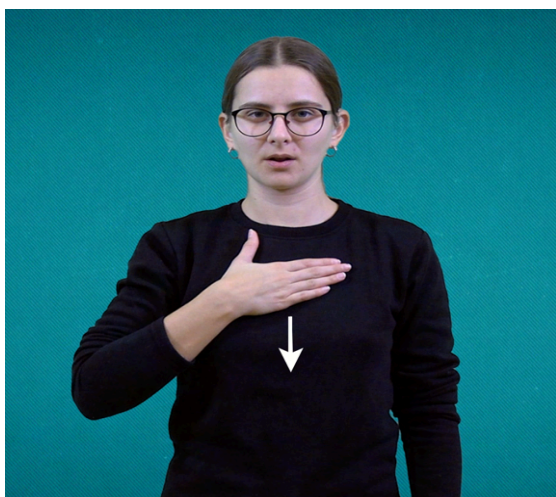
Predný profil:

Bočný profil:

Ľúbiť

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

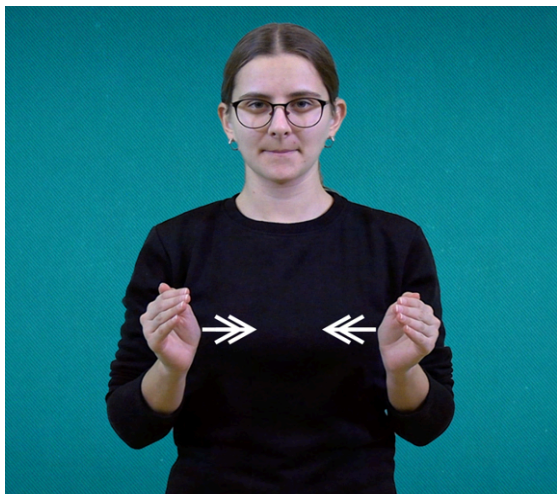
HK: [Ľúbi]

SPJ: [IX₁ DIEŤA₊₊]^{TEM} [ĽÚBIŤ]^{AFI} [PLUS IX₃]^{TEM} [MANŽEL IX₃]⁻ [IX₁ MILOVAŤ]⁻

PÚ: [ja deti Ľúbiť plus manžel M milujem]

SJ: *Ľúbim svoje deti a milujem aj svojho manžela.*

malý (týkajúci sa dĺžky)

OK: [M]
HK: [malý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

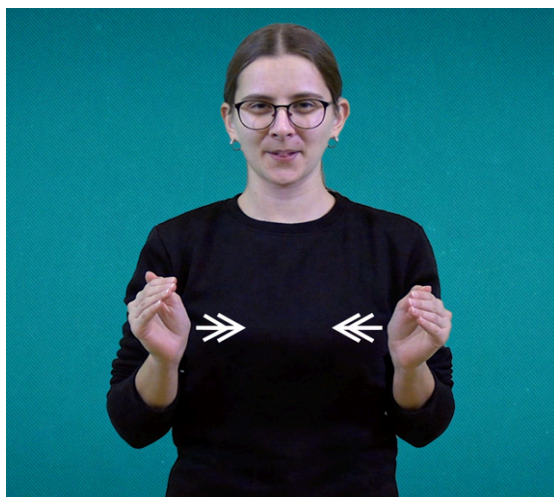
SPJ: [MOJA]^{TEM} [PRIATEĽKA]^{AFI} [VLASTNÍŤ₃]⁻ [TRI BÁBO]^{KE} [MALÉ]^V [STRED
ŠPC₀:veľkosť]^{VÁH} [VEĽKÉ]^V

PÚ: [M priateľka ~ tri bábo T+ stred BS]

SJ: *Moja priateľka má tri bábätká. Jedno je maličké, druhé akurát a tretie je veľké.*

Intenzifikácia daného posunku: **Príliš malý.**

OK: [Mt]

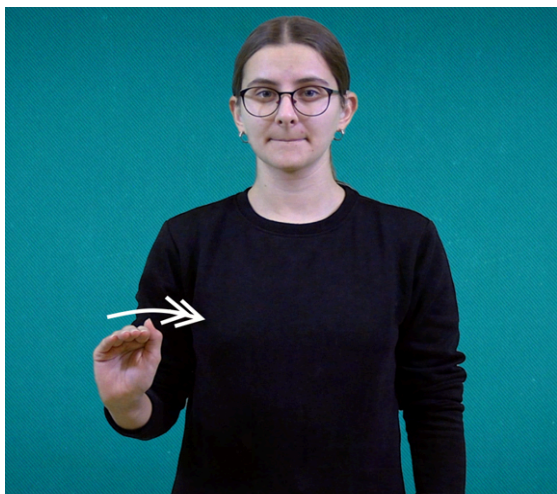
Predný profil:

Bočný profil:

malý (týkajúci sa výšky)

OK: [M]
HK: [malý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MÔJ BRAT JEHO SYN]^{TEM} [IX₃]⁼ [VEĽMI-MALÝ]^{INT}

PÚ: [M brat M syn on malý]

SJ: *Syn môjho brata je maličký.*

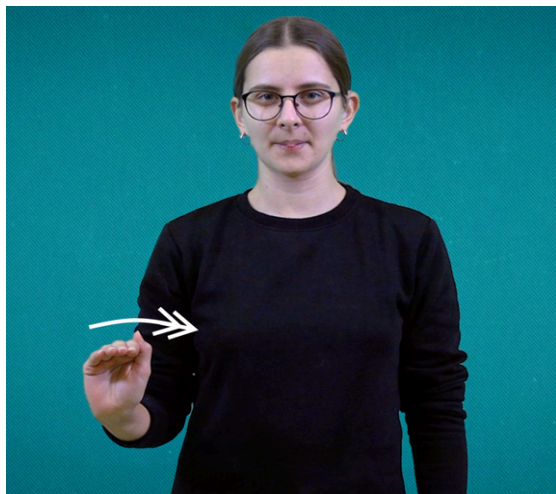
SPJ: [MÔJ KAMARÁT]^{TEM} [VEĽKÝ]^{INT} [IX₁]^{TEM} [VEĽMI-MALÁ]^{INT}

PÚ: [môj kamarát BS ja T+]

SJ: *Môj kamarát je vysoký, ja som oproti nemu malá.*

Intenzifikácia daného posunku: **Príliš malý.**

OK: [Mt]

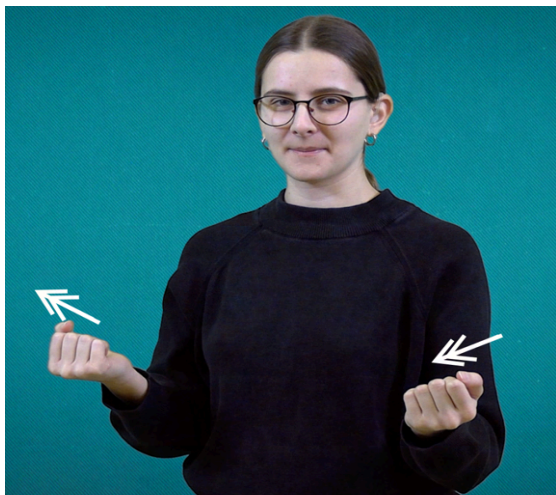
Predný profil:

Bočný profil:

manažér

HK: [manažér]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MANAŽÉR ŠPC:osoba₃]^{TEM} [IX₃ HRDO-NEPOČUJÚCI]^{INT}

PÚ: [manažér on B]

SJ: *Ten manažér je Nepočujúci.*

mat' (zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; ty)

HK: [má]

Predný profil:

Bočný profil:

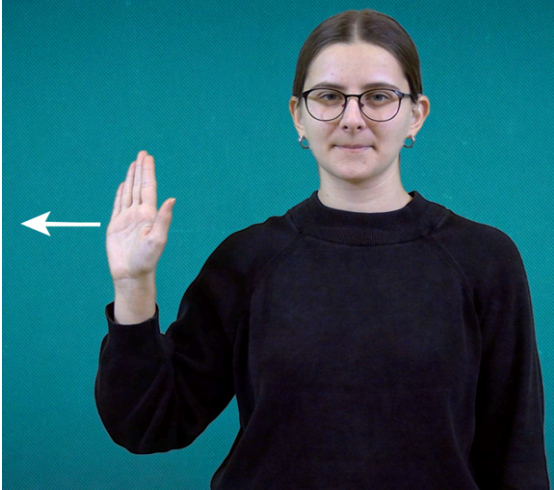

Jazykový prejav:

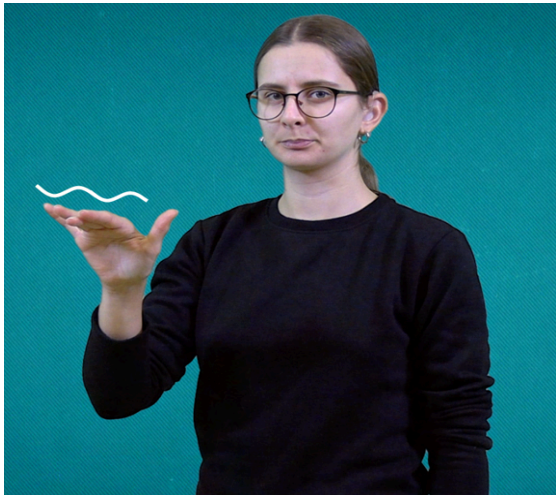
SPJ: [SLOBODNÁ MATKA IX₃]^{TEM} [MAŤ₃ ZAMESTNANIE]⁻

PÚ: [slobodná mama má zamestnanie]

SJ: *Tá slobodná matka má prácu.*

<p>Gramatický variant: mat' (ja)</p>	<p>HK: [mám]</p>
	<p>Předný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>
<p>Gramatický variant: mat' (on)</p>	<p>HK: [máš]</p>
	<p>Předný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

mat', vlastniť (zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; ty)

OK: [~]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MOJA]^{TEM} [SESTRA]^{AFI} [VLASTNIŤ]₃[<] [DIEŤA]^{AFI}

PÚ: [M sestra ~ dieťa]

SJ: *Moja sestra má dieťaťko.*

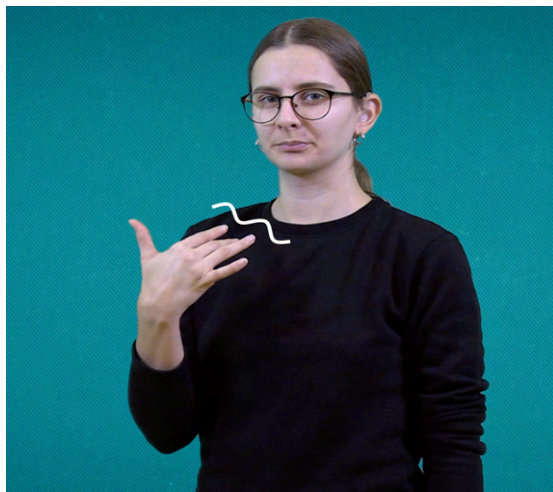
SPJ: [VLASTNIŤ]₁^{TEM} [NAČŮVACÍ APARÁT]^{AFI}

PÚ: [~ strojček]

SJ: *Mám načúvací aparát.*

Gramatický variant: **mat', vlastniť** (ja)

OK: [~]

Predný profil:

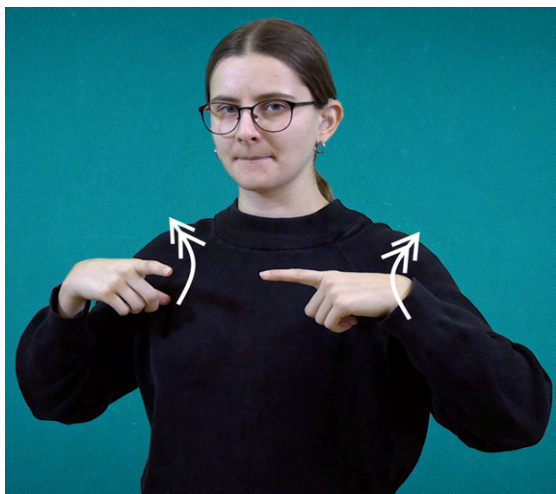
Bočný profil:

Gramatický variant: mat', vlastniť (on)	OK: [~]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

milovať (pociťovať k niekomu lásku)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [miluje]		
<p>SPJ: [IX₁ DIEŤA₊₊]^{TEM} [LÚBIŤ]^{AFI} [PLUS IX₃]^{TEM} [MANŽEL IX₃]^F [IX₁ MILOVAŤ]⁻ PÚ: [ja deti ľúbim plus manžel M milujem] SJ: <i>Ľúbim svoje deti a milujem aj svojho manžela.</i></p>		

mladý, mlado

HK: [mladý]

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [BABKA MOJA]^{TEM} [IX₃ MLADÁ PLUS PEKNÁ IX₃]^F

PÚ: [babka mladá plus pekná]

SJ: *Moja babka je mladá a pekná.*

mohutný, robustný, silný, statný, zavalitý (o postave)

OK: [B]

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

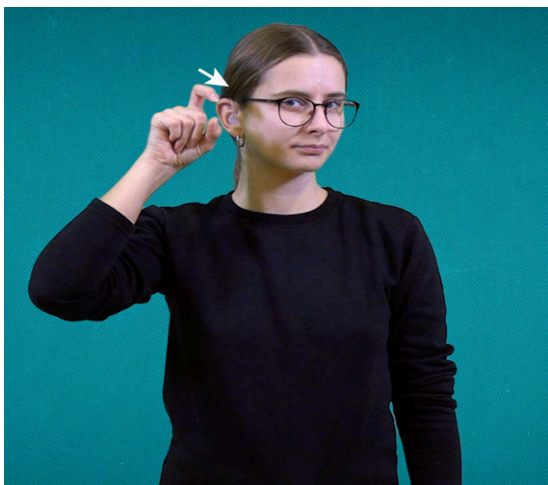

SPJ: [MUŽ]^{TEM} [ZAVALITÝ]^{INT}

PÚ: [muž B]

SJ: *Muž je zavalitej postavy.*

načúvací aparát (1. lexikálny variant)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M]

HK: [načúvací, aparát, slúchadlo]

SPJ: [ČO CHCIEŤ]^{DOP} # [NAČÚVACÍ-APARÁT][<] II [ALEBO KOCHLEÁRNY-IMPLANTÁT]⁻

PÚ: [čo chceš načúvací alebo kochleár]

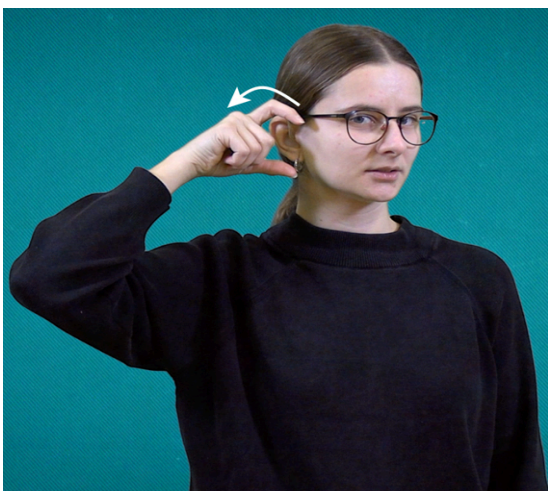
SJ: *Čo by si chcel? Načúvací aparát alebo kochleárny implantát?*

SPJ: [ONI-TRAJA]^{TEM} [NEDOSLÝCHAVÍ]^{AFI} [VLASTNIŤ KLF_{CP}:načúvací-aparát]⁻

PÚ: [traja nedoslýchaví ~ M]

SJ: *Traja nedoslýchaví nosia načúvacie aparáty na oboch ušiach.*

načúvací aparát (2. lexikálny variant)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M]

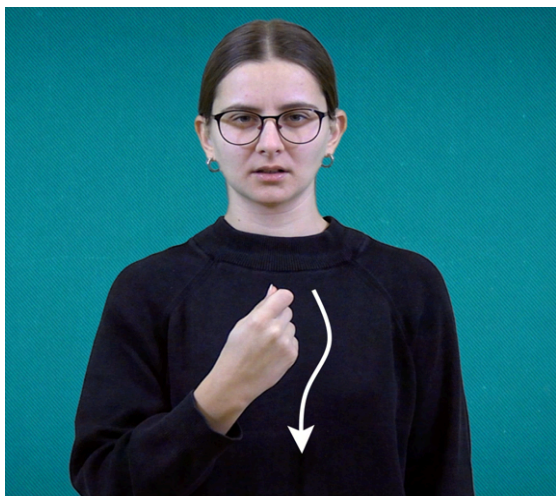
HK: [strojček]

SPJ: [VLASTNIŤ_I]^{TEM} [NAČÚVACÍ-APARÁT]^{AFI}

PÚ: [~ strojček]

SJ: *Mám načúvací aparát.*

nakresliť, kresliť (priestorové sloveso)

HK: [kreslí]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [DIEVČA IX₃ ŠPC:osoba₃ IX₃]^{TEM} [KRÁSNE KRESLIŤ]⁻

PÚ: [dievča krásne kreslí]

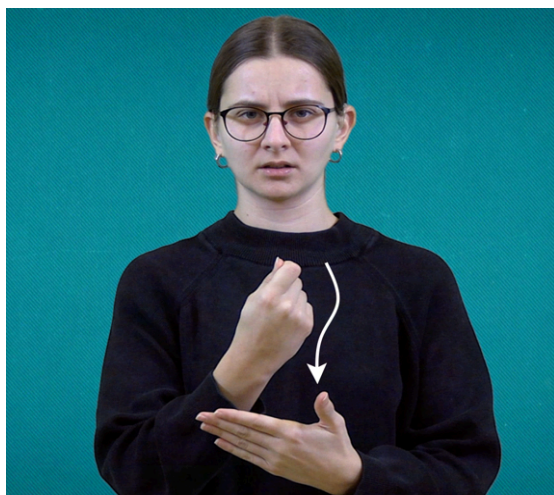
SJ: *To dievča krásne kreslí.*

SPJ: [IX₁ KRESLIŤ MOJA RODINA]^{TEM} [ŠPC_O:osoba₃++ KLF_M:kresliť⁺⁺⁺]⁻

PÚ: [M kreslím M rodina M]

SJ: *Kreslím svoju rodinu.*

Fonologický variant:

Predný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

Predný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

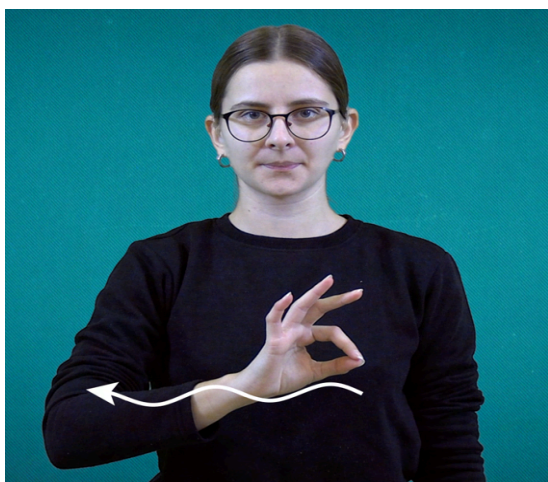
Predný profil:

Bočný profil:

napísať, písať (priestorové sloveso)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

HK: [písať, píše]

SPJ: [LEKÁR ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} [VELMI-ŠKAREDO]^{INT} [PÍSAŤ]-

PÚ: [lekár P píše]

SJ: *Lekár škriabe ako kocúr./Lekár hrozne škaredo píše.*

SPJ: [IX₁ SPÝTAŤ₂ IX₂ PEKNE PÍSAŤ]^{ZO}

PÚ: [M spýtam ty pekne píšeš]

SJ: *Pekne píšeš?*

Fonologický variant:

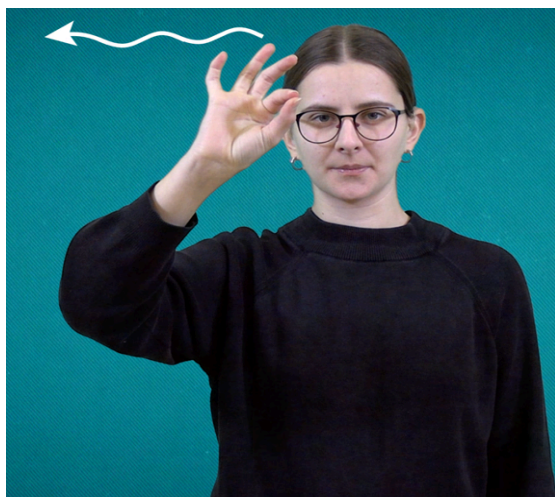
Predný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

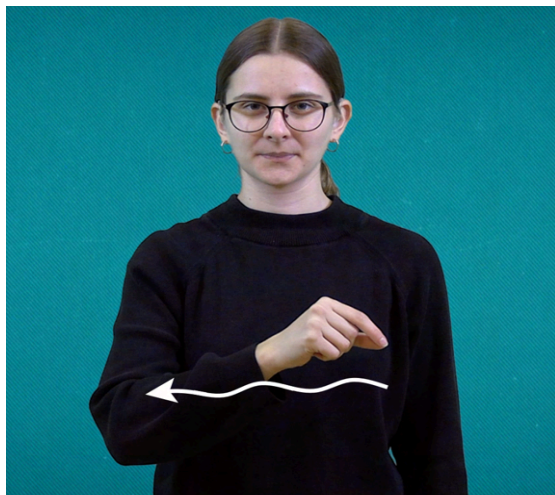
Predný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

Předný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

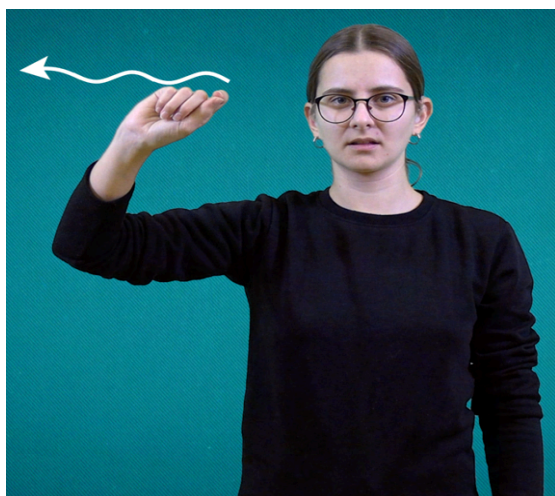
Předný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

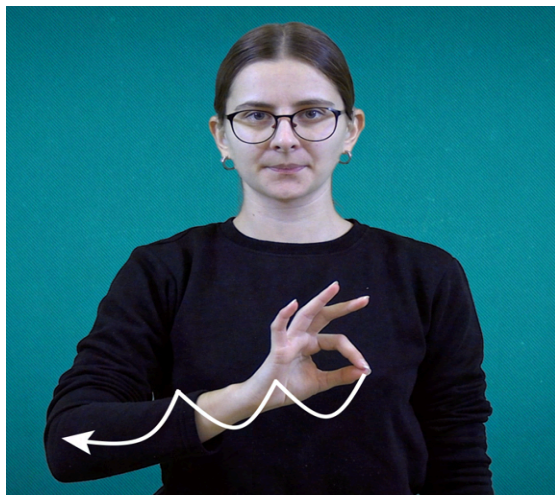
Předný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

Předný profil:

Bočný profil:

Fonologický variant:

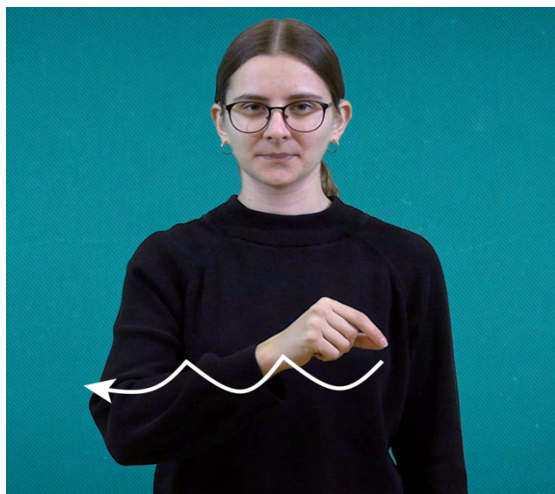
Předný profil:

Bočný profil:

Lexikální variant:

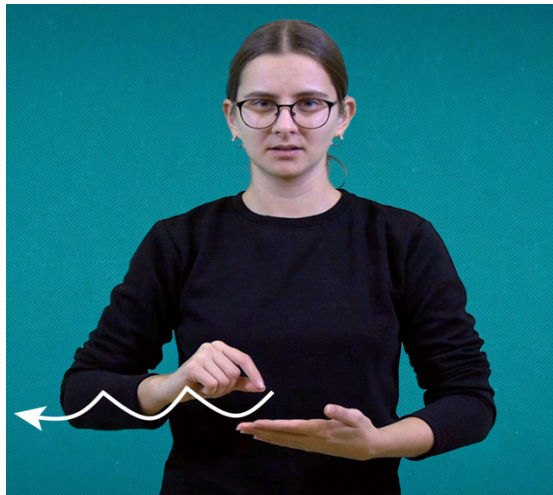
Předný profil:

Bočný profil:

Lexikálny variant:

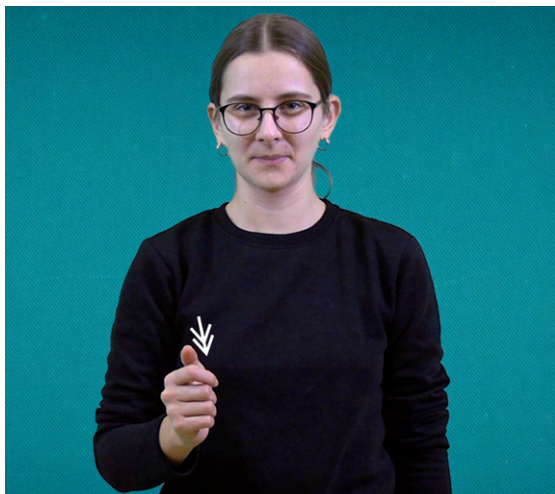
Predný profil:

Bočný profil:

napísať, písať na mobile

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M, P]
HK: [písať, píše]

SPJ: [IX₁]^{TEM} [PÍSAŤ-NA-MOBILE]- [POSLAŤ₃ MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI}

PÚ: [ja B< M PP]

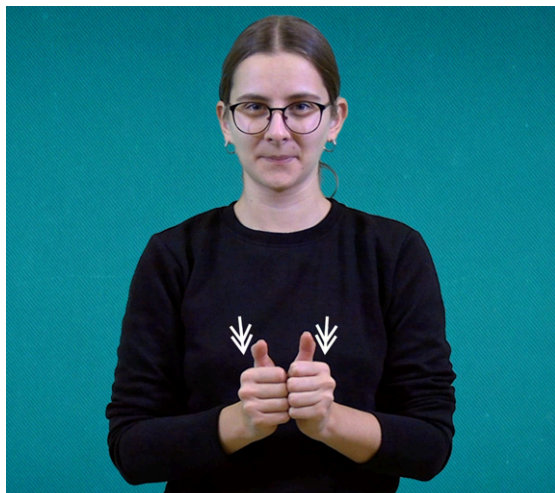
SJ: *Napísala som správu môjmu priateľovi.*

SPJ: [MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI} [PÍSAŤ-NA-MOBILE POSLAŤ₁]^V [JEHO ZDRAVOTNÁ-SESTRA]^{TEM} [UMRIEŤ]^{POE}

PÚ: [M priateľ P M M sestrička P]

SJ: *Môj priateľ mi poslal správu, že jeho zdravotná sestra zomrela.*

Fonologický variant:

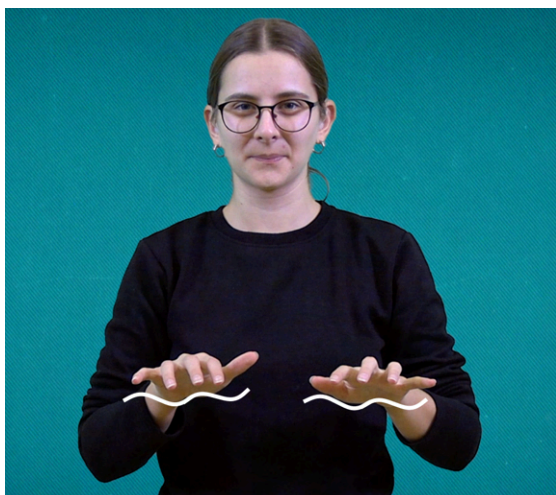
Předný profil:

Bočný profil:

napísať, písať na počítači

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M, P]
HK: [písať, píše]

SPJ: [SLOBODNÝ MUŽ IX₃ IX₃]^{TEM} [POČÍTAČ KLF_M:písať]⁻ [LENIVÝ IX₃]^{AFI}

PÚ: [slobodný muž on počítač P lenivý]

SJ: *Ten slobodný muž je lenivý v písaní na počítači.*

narodiť sa		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>OK: [M] HK: [narodiť]</p>		
<p>SPJ: [IX₁ NARODIŤ-SA]^{TEM} [HRDO-NEPOČUJÚCA ŠPC_o:osoba₁]^{AFI} PÚ: [ja narodiť B] SJ: <i>Narodila som sa ako Nepočujúca.</i></p>		

nechcieť (nepravidelné sloveso)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [nechce]</p>		
<p>SPJ: [ČLOVEK IX_{VY}]^{TEM} [NEHCIEŤ PRACOVAŤ]^{ZÁP} PÚ: [ľudia nechcú pracovať] SJ: <i>Ľudia nechcú pracovať.</i></p>		

Fonologický variant:

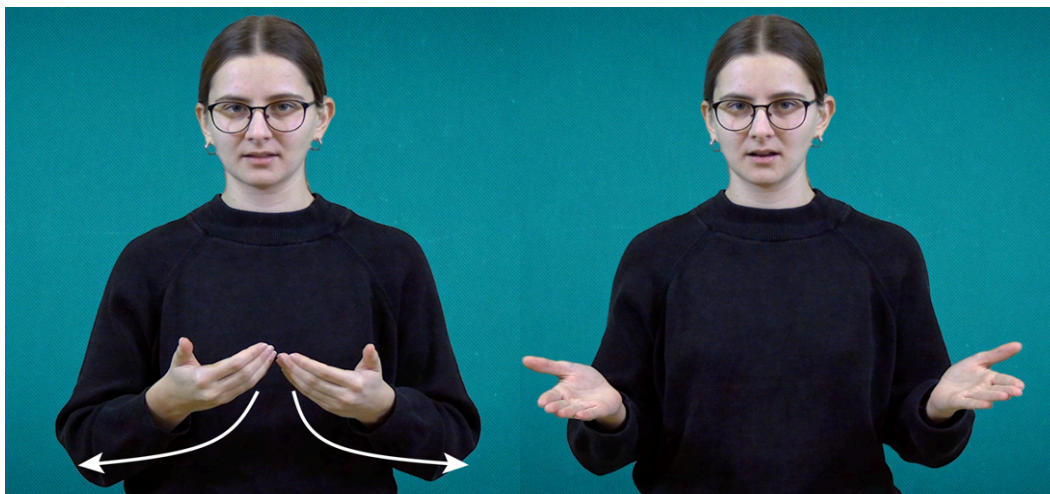
Predný profil

Bočný profil:

nemať (1. lexikálny variant; nepravidelné sloveso)

HK: [nemá]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [KTO IX_{VY} NEMAŤ PRÁCA]^{DOP}

PÚ: [kto nemá práca]

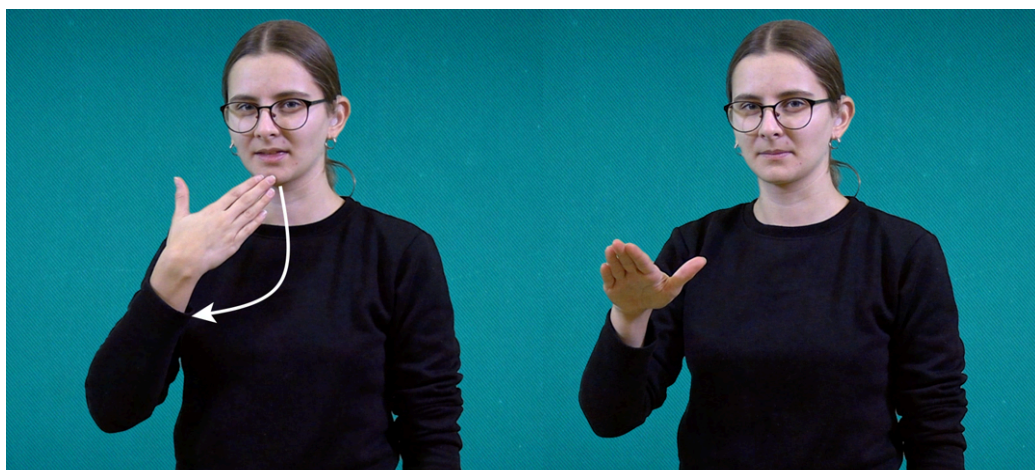
SJ: *Kto z vás nemá prácu?*

SPJ: [SESTRA MOJA VLASTNÍŤ POČÍTAČ]^{TEM} [IX_I NEMAŤ]^{ZÁP}

PÚ: [sestra ~ počítač ja nemám]

SJ: *Moja sestra má počítač a ja nemám.*

nemat' (2. lexikálny variant, zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; nepravidelné sloveso; ty)

HK: [nemá]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [DEDO MÔJ]^{TEM} [NEMAŤ]₁^{ZÁP}

PÚ: [dedko nemám]

SJ: *Nemám už dedka.*

Gramatický variant: **nemat'** (ja)

HK: [nemám]

Predný profil:

Bočný profil:

Gramatický variant: nemať (on)	HK: [nemáš]
---------------------------------------	-------------

Predný profil:	Bočný profil:
	

nemať, nevlastniť (nepravidelné sloveso)

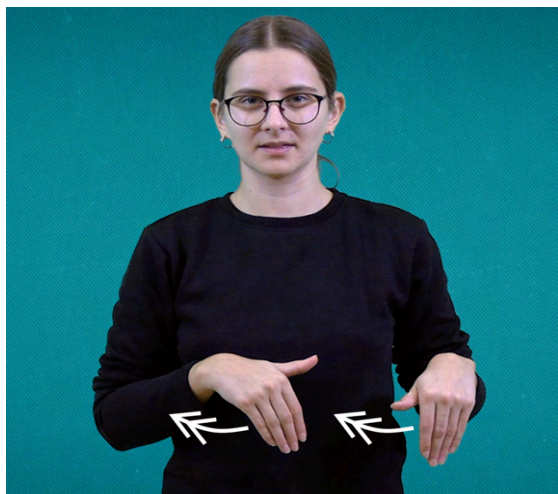

Predný profil:	Jazykový prejav:
Bočný profil:	
	
	

OK: [U<]

SPJ: [IX₁]^{TEM} [NEMAŤ]^{ZÁP} [KAMARÁT PLUS RODINA ŠPC_O:oblasť₃ NO_{DN} IX₁ SAMA
 KLF_{CP}:osoba]^{POE}
 PÚ: [ja U< kamarát plus rodina U ja sama]
 SJ: *Nemám kamarátov ani rodinu, som osamelá.*

nezamestnaný

HK: [nezamestnaný]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

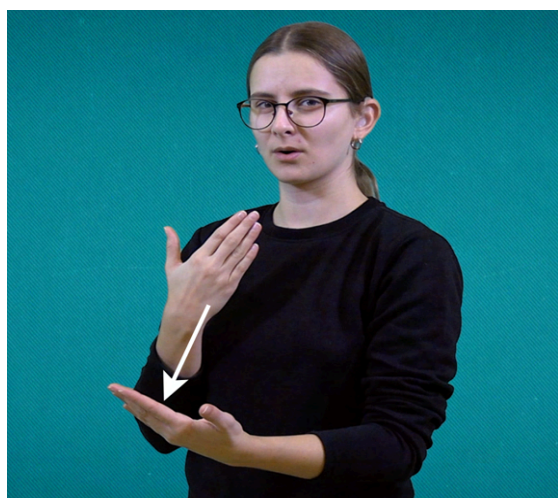

SPJ: [IX₃ BRAT IX_{3,3}IX₃]^{TEM} [JEHO FRAJERKA IX₃]^{AFI} [NEZAMESTNANÁ IX₃]^{ZÁP}

PÚ: [M brat M M frajerka nezamestnaná]

SJ: *Bratova priateľka je nezamestnaná.*

odporučiť, odporúčať (1. lexikálny variant)

HK: [odporúča]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

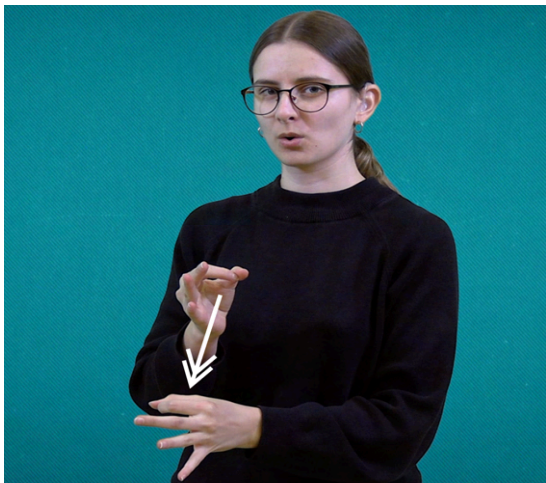

SPJ: [IX₁ VRELO-ODPORUČIŤ]^{INT} [IX₃ KUCHÁR ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} [SKVELÝ]^{INT}

PÚ: [ja odporúčam on kuchár U]

SJ: *Odporúčam tohto kuchára, je skvelý.*

odporučiť', odporúčať' (2. lexikálny variant)

HK: [odporúča]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

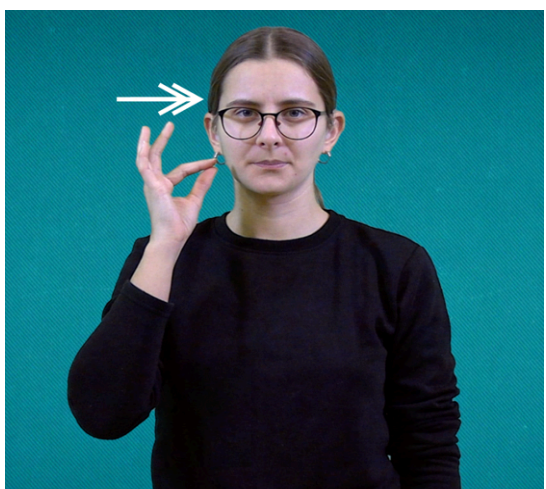

SPJ: [IX₁ VRELO-ODPORUČIŤ]^{INT} [IX₂]^{TEM} [TLMOČNÍK IX₂]^{INT}

PÚ: [ja odporúčam ty tlmočník]

SJ: *Naozaj odporúčam, aby si sa stal tlmočnikom.*

pekný, pekne

HK: [pekný, pekne]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [BABKA MOJA]^{TEM} [IX₃ MLADÁ PLUS PEKNÁ IX₃]^F

PÚ: [babka mladá plus pekná]

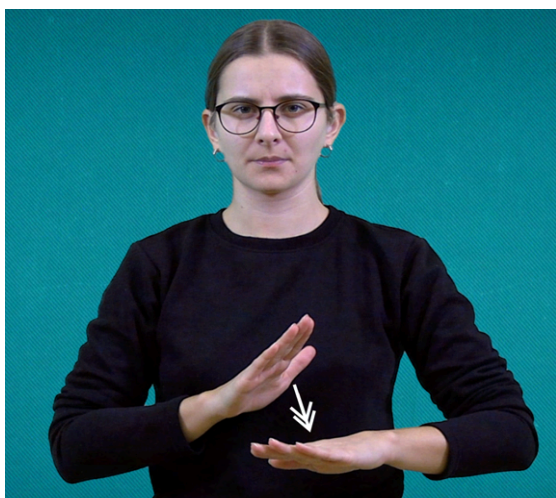
SJ: *Moja babka je mladá a pekná.*

SPJ: [IX₁ SPÝTAŤ₂ IX₂ PEKNE PÍSAŤ]^{ZO}

PÚ: [M spýtam ty pekne píšeš]

SJ: *Pekne píšeš?*

podnikateľ (1. lexikálny variant)

HK: [podnikateľ]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

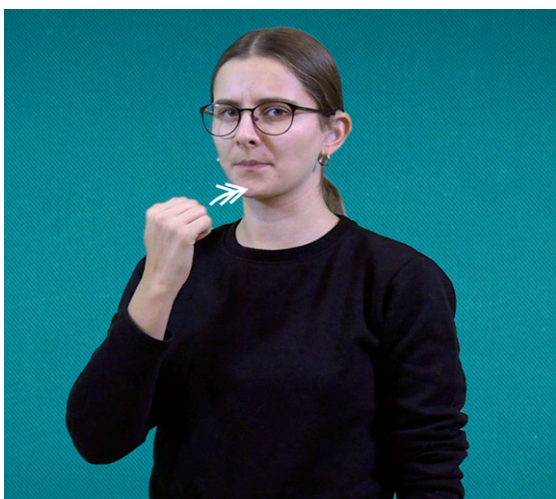

SPJ: [CHLAPEC IX₃ ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} [IX₃ VEĽMI-MLADÝ]^{INT} [IX₃ PRACOVAŤ PODNIKATEĽ]⁻

PÚ: [chlapec mladý on M podnikateľ]

SJ: *Chlapec je veľmi mladý a pracuje ako podnikateľ.*

podnikateľ (2. lexikálny variant)

HK: [podnikateľ]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

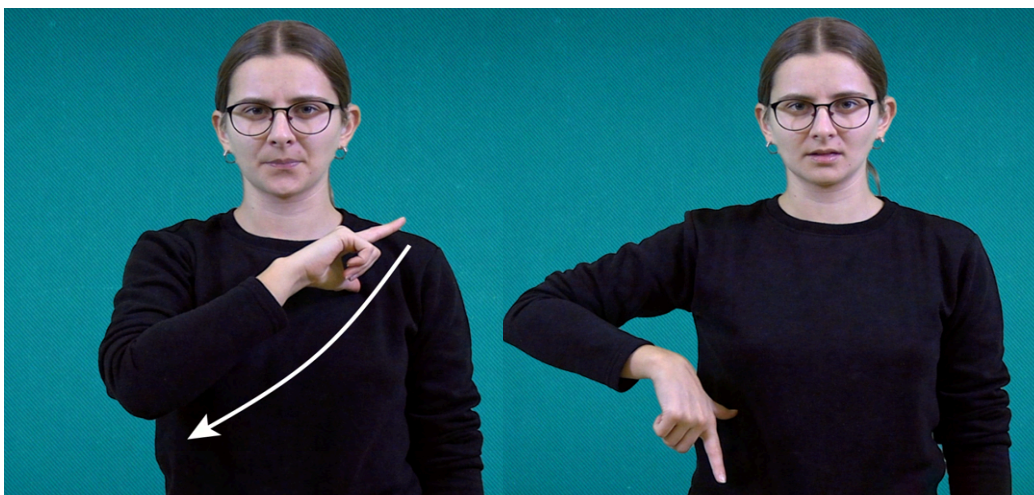

SPJ: [ŠIKOVNÝ IX₃]^{TEM/AFI>} [PODNIKATEĽ IX₃]⁻

PÚ: [šikovný podnikateľ]

SJ: *Ten podnikateľ je ale šikovný!*

policajt

HK: [policajt]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MÔJ]^{TEM} [KAMARÁT IX₃ POLICAJT]^{AFI} [SUPER_{DN}]^{KE/^}

PÚ: [M kamarát policajt]

SJ: *Môj kamarát je policajt. To sa mám, že?/Môj kamarát je policajt. Pozor na mňa!*

poslať (zhodové sloveso s dvojitou zhodou; ja tebe)

OK: [M]

HK: [poslať]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav.

SPJ: [IX₁]^{TEM} [PÍSAŤ-NA-MOBILE]₋ [₁POSLAŤ₃ MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI}

PÚ: [ja B< M PP]

SJ: *Napísala som správu môjmu priateľovi.*

SPJ: [MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI} [PÍSAŤ-NA-MOBILE₃ POSLAŤ₁]^V [JEHO ZDRAVOTNÁ-SESTRA]^{TEM} [UMRIEŤ]^{POE}

PÚ: [M priateľ P M M sestrička P]

SJ: *Môj priateľ mi poslal správu, že jeho zdravotná sestra zomrela.*

Gramatický variant: **poslať** (ty mne)

Predný profil:

Bočný profil:

Gramatický variant: **poslat'** (ja jemu)

Predný profil:

Bočný profil:

povedat' (1. lexikálny/fonologický variant; vzťahuje sa len na minulý čas)

HK: [povedal]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₃ POVEDAŤ]^{TEM} [IX₂ TEHOTNÁ]^{ZOVÁH}

PÚ: [on povedal ty tehotná]

SJ: *Povedal, že si tehotná. Je to pravda?*

SPJ: [ČO POVEDAŤ IX₃]^{DO}

PÚ: [čo povedala]

SJ: *Čo povedala?*

Fonologický variant:

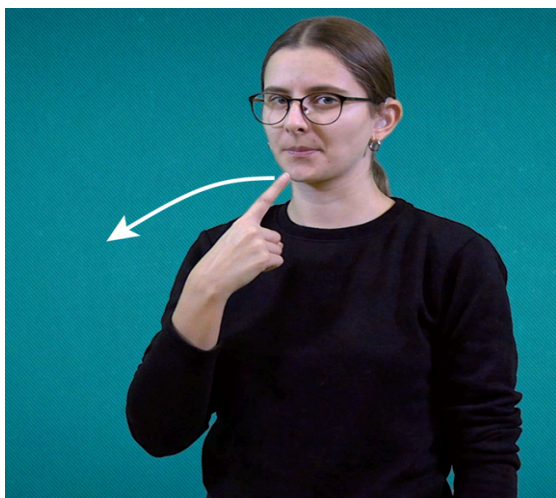
Predný profil:

Bočný profil:

povedať (2. fonologický variant; zhodové sloveso s dvojitou zhodou; ja tebe)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

HK: [povie, povedal, povedať]

SPJ: [OTEC₃ POVEDAŤ₁]^{TEM} # [IX₁ LENIVÁ]^{AFI}

PÚ: [otec povedal ja lenivá]

SJ: *Otec mi povedal, že som lenivá.*

Gramatický variant: **povedať** (ty mne)

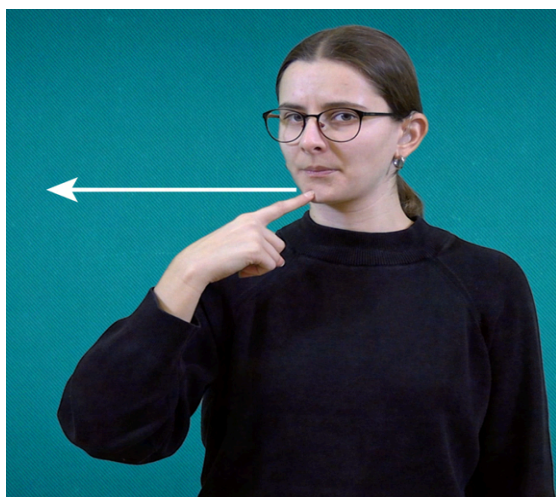
Predný profil:

Bočný profil:

Gramatický variant: **povedať** (ja jemu)

Predný profil:

Bočný profil:

povedať (2. lexikálny variant; zhodové sloveso s jednoduchou zhodou; tebe)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [M]
HK: [povie, povedal, povedať]

SPJ: [MATKA POVEDAŤ₁]^{TEM/>} # [IX₁ PEKNE KRESLIŤ]⁻

PÚ: [mama povedala ja pekne kreslím]

SJ: *Mama mi povedala, že pekne kreslím.*

Gramatický variant: **povedať** (mne)

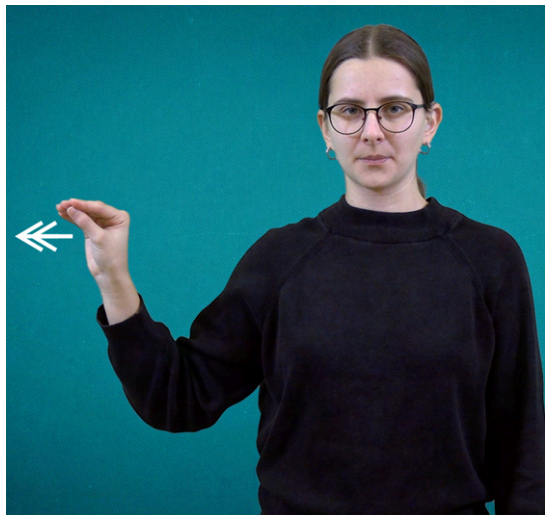
Predný profil:

Bočný profil:

Gramatický variant: **povedat'** (jemu)

Předný profil:

Bočný profil:

pôrod, porodiť, rodiť

Předný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [P]

SPJ: [MATKA]^{TEM} [PORODIŤ BÁBO]-

PÚ: [mama P bábo]

SJ: *Mama porodila bábo.*

Aspekt daného posunku: Rodiť niekoľko detí.	OK: [PPP]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

práca		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [práca]		
<p>SPJ: [KTO IX_{VY} NEMAŤ PRÁCA]^{DOP} PÚ: [kto nemá práca] SJ: <i>Kto z vás nemá prácu?</i></p>		

pracovať

HK: [práca, pracuje]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ČLOVEK IX_{VY}]^{TEM} [NEHCIEŤ PRACOVAŤ]^{ZÁP}

PÚ: [ľudia nechcú pracovať]

SJ: *Ľudia nechcú pracovať.*

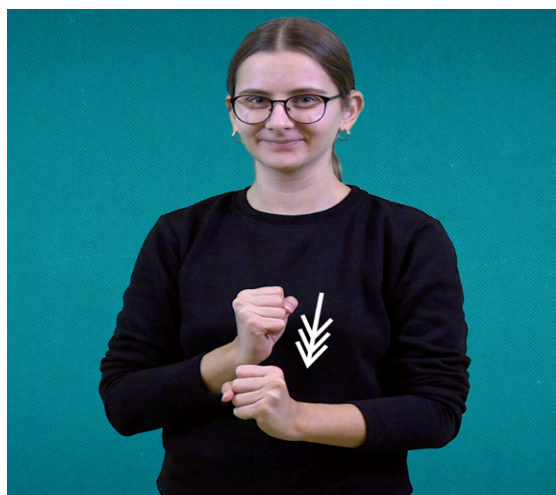
SPJ: [IX₃ PRACOVAŤ DOKTOR]^{TEM} [NEHCIEŤ]^{ZÁP}

PÚ: [on práca doktor nechce]

SJ: *Nechce byť doktorom.*

Spôsob daného posunkku: **Poctivo pracovať. Usilovne pracovať.**

OK: [∩]

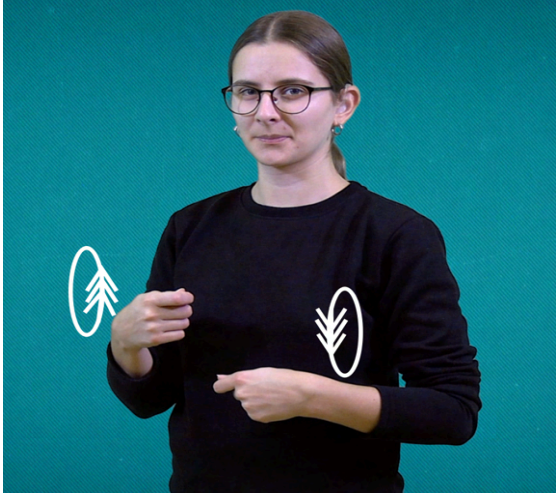

Predný profil:

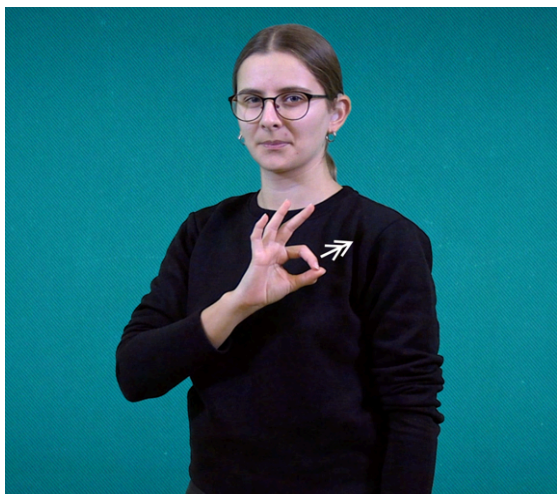
Bočný profil:

Spôsob daného posunku: Znechutene pracovať.	OK: [T+]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

pracovať (vykonávať prácu ako zamestnanie, byť zamestnaný, robiť)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [práca, pracuje, robí]</p>		
<p>SPJ: [MUŽ IX₃]^{TEM} [VELMI-STARÝ]^{INT} [IX₃ EŠTE PRACOVAŤ]^{AFI} PÚ: [muž starý on ešte práca] SJ: <i>Ten starý muž ešte pracuje.</i></p> <p>SPJ: [IX₃]^{TEM} [SÁM ROBIŤ]^{AFI} PÚ: [on sám robí] SJ: <i>Pracuje sám.</i></p>		

priateľ

HK: [priateľ]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

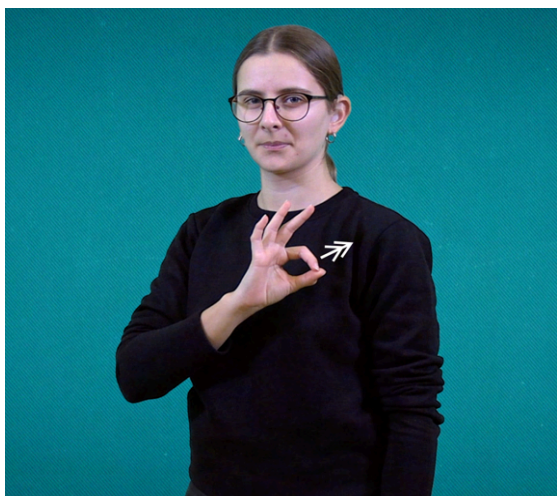

SPJ: [IX₁]^{TEM} [PÍSAŤ-NA-MOBILE]- [1POSLAŤ₃ MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI}

PÚ: [ja B< M PP]

SJ: *Napísala som správu môjmu priateľovi.*

priateľka

HK: [priateľka]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

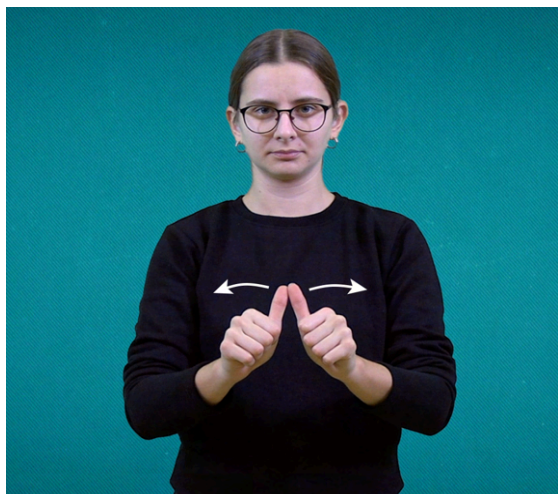
SPJ: [MOJA]^{TEM} [PRIATEĽKA]^{AFI} [VLASTNÍŤ₃]- [TRI BÁBO]^{KE} [MALÉ]^V [STRED

ŠPC₀:veľkosť]^{VÁH} [VEĽKÉ]^V

PÚ: [M priateľka ~ tri bábo T+ stred BS]

SJ: *Moja priateľka má tri bábätká. Jedno je maličké, druhé akurát a tretie je veľké.*

rozchod, rozísť sa (recipročné sloveso)

OK: [P]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

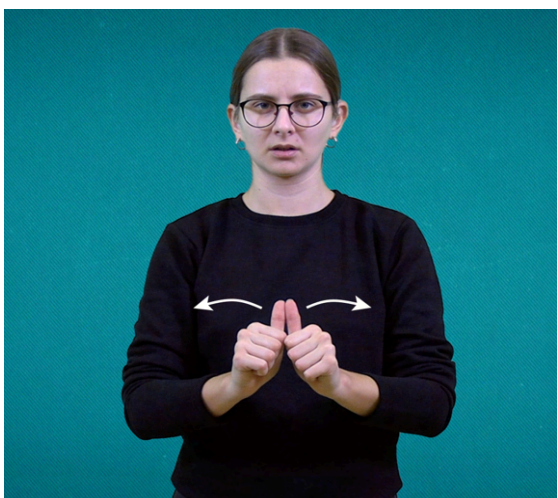

SPJ: [SYN MÔJ]^{TEM} [IX₃ FRAJERKA ROZÍSŤ-SA]^{POL}

PÚ: [syn U PP P]

SJ: *Môj syn sa rozišiel s frajerkou.*

rozvod, rozviest' sa (recipročné sloveso), rozvedený

HK: [rozvod]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [MANŽEL ONI-DVAJA]^{TEM} [IX₃ ROZVIESŤ-SA]⁻

PÚ: [manželia M rozvod]

SJ: *Manželia sa rozvádzajú.*

sám		
	Predný profil:	Jazykový prejav:
	Bočný profil:	
HK: [sám]		
SPJ: [IX ₃] ^{TEM} [SÁM ROBIŤ] ^{AFI} PÚ: [on sám robí] SJ: <i>Pracuje sám.</i>		

sama		
	Predný profil:	Jazykový prejav:
	Bočný profil:	
HK: [sama]		
SPJ: [IX ₁] ^{TEM} [NEMAŤ] ^{ZÁP} [KAMARÁT PLUS RODINA ŠPC ₀ :oblast' ₃ NO _{DN} IX ₁ SAMA KLF _{CP} :osoba] ^{POE} PÚ: [ja U< kamarát plus rodina U ja sama] SJ: <i>Nemám kamarátov ani rodinu, som osamelá.</i>		

slobodný

HK: [slobodný]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

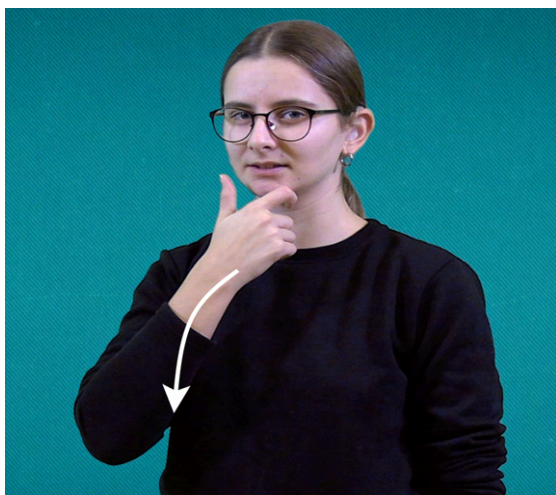

SPJ: [SLOBODNÁ MATKA IX₃]^{TEM} [MAŤ₃ ZAMESTNANIE]⁻

PÚ: [slobodná mama má zamestnanie]

SJ: *Táto slobodná matka má prácu.*

starý, staro (ktorý je v pokročilom alebo poslednom období svojho života)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

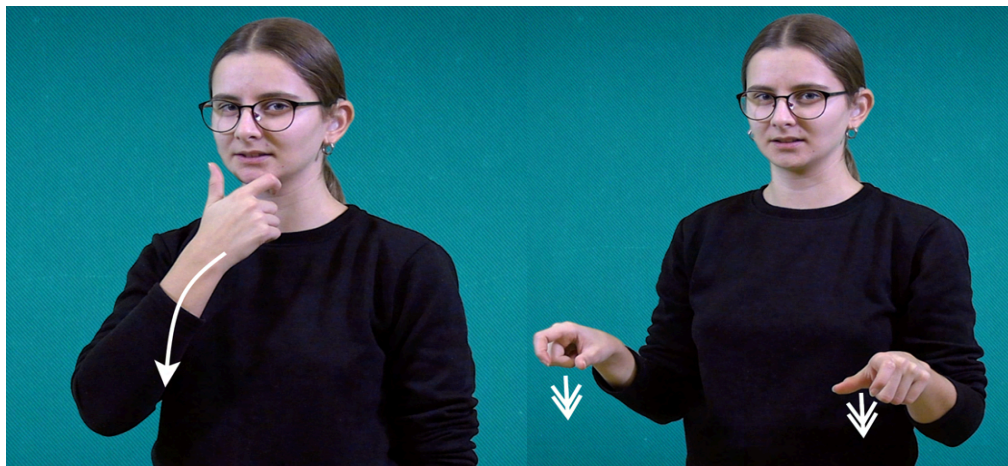
HK: [starý]

SPJ: [MUŽ IX₃]^{TEM} [VELMI-STARÝ]^{INT} [IX₃ EŠTE PRACOVAŤ]^{AFI}

PÚ: [muž starý on ešte práca]

SJ: *Ten starý muž ešte pracuje.*

starý (príznačný pre starobu, poznačený starobou)

HK: [starý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [DEDO IX₃]^{TEM} [STARÝ]^{AFI}

PÚ: [dedo starý]

SJ: *Dedo je starý.*

stredný, stredne (ktorý sa nachádza v strede, uprostred niečoho)

HK: [stred]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

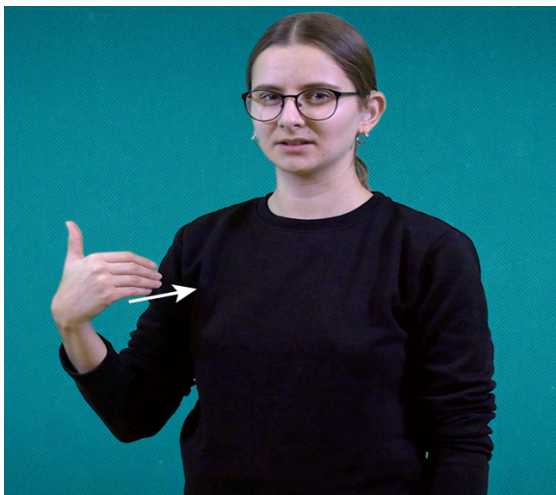

SPJ: [MOJA]^{TEM} [PRIATEĽKA]^{AFI} [VLASTNÍŤ₃]⁻ [TRI BÁBO]^{KE} [MALÉ]^V [STRED
 ŠPC_O:veľkosť]^{VÁH} [VEĽKÉ]^V

PÚ: [M priateľka ~ tri bábo T+ stred BS]

SJ: *Moja priateľka má tri bábätká. Jedno je maličké, druhé akurát a tretie je veľké.*

svadba (1. lexikálny variant)

HK: [svadba]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

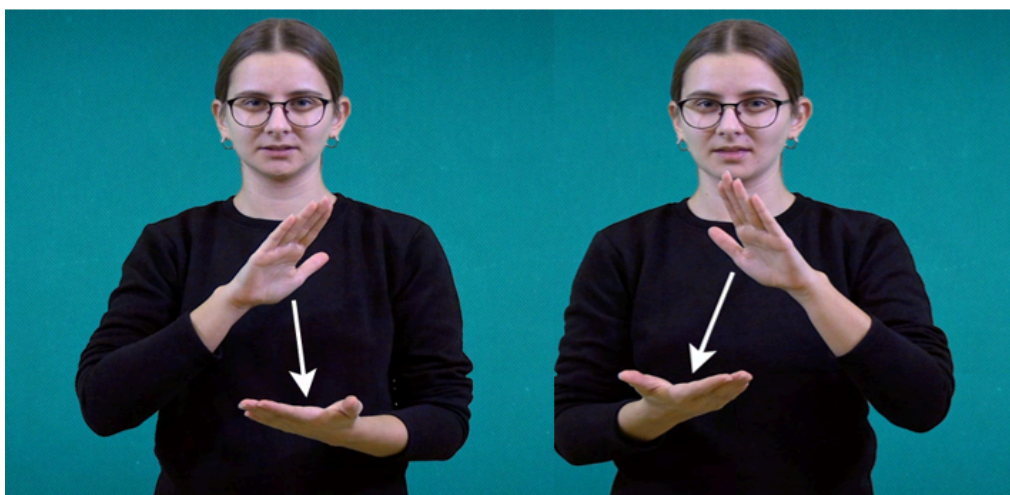

SPJ: [G:mávnutie₂]^{TEM} IX_{TAM} SVADBA IX_{TAM}]^{PE}

PÚ: [M svadba]

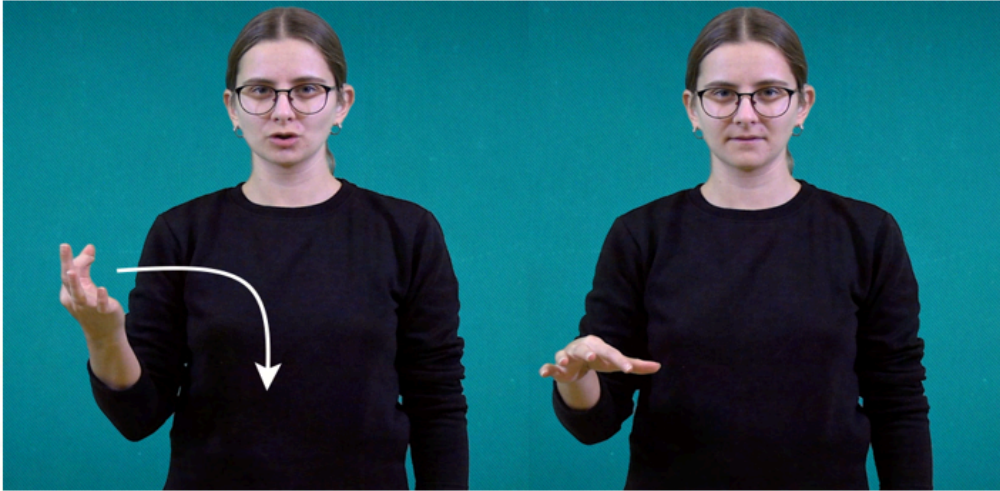

SJ: *Hej! Tam sa koná svadba.*

svadba (2. lexikálny variant)

HK: [svadba]

Predný profil: 	Bočný profil: 	Jazykový prejav:
SPJ: [ONI-DVAJA] ^{TEM} [SVADBA] ⁻ [MUŽ IX ₃] ^{TEM} [ŽENATÝ] ^{AFI} [ŽENA IX ₃] ^{TEM} [VYDATÁ] ^{AFI} PÚ: [M svadba muž ženatý žena vydatá] SJ: <i>Títo dvaja sa zobrali. Muž je už teda ženatý a žena vydatá.</i>		

šikovný, šikovne		
		
HK: [šikovný]		
Predný profil: 	Bočný profil: 	Jazykový prejav:
SPJ: [ŠIKOVNÝ IX ₃] ^{TEM/AFI/>} [PODNIKATEĽ IX ₃] ⁻ PÚ: [šikovný podnikateľ] SJ: <i>Ten podnikateľ je ale šikovný!</i>		

škaredý, škaredo

HK: [škaredé]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [LEKÁR ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} [VELMI-ŠKAREDO]^{INT} [PÍSAŤ]-

PÚ: [lekár P píše]

SJ: *Lekár škriabe ako kocúr./Lekár hrozne škaredo píše.*

Intenzifikácia daného posunkú: **Veľmi škaredý!**

OK: [P]

Predný profil:

Bočný profil:

škola		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [škola]</p> <p>SPJ: [MÔJ KAMARÁT IX₃ JEHO II FRAJERKA ₃IX₃ IX₃]^{TEM} [PRACOVAŤ ŠKOLA IX_{TAM}]⁻ PÚ: [M kamarát M frajerka M práca škola] SJ: <i>Priateľka môjho kamaráta pracuje v škole.</i></p>		

študent		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>HK: [študent]</p> <p>SPJ: [ŠTUDENT IX₃ ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} II [PLUS UČITEĽ ŠPC:osoba₃]^{TEM} [ONI-DVAJA HÁDAŤ-SA]⁻ PÚ: [študent plus učiteľ dvaja hádať] SJ: <i>Študent sa háda s učiteľom.</i></p>		

študovať

HK: [študuje]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

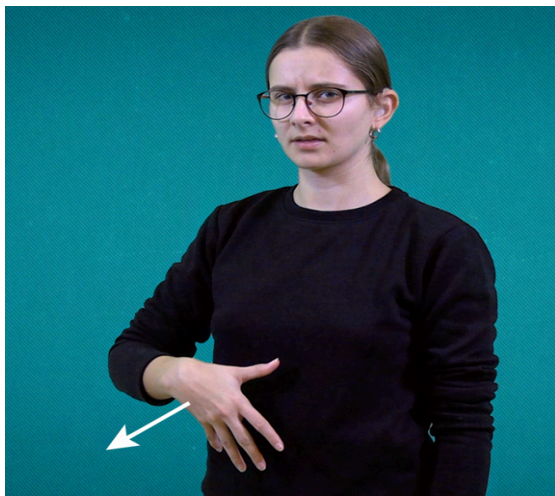

SPJ: [ŠTUDENT IX₃ MLADÝ IX₃]^{TEM} # [IX₃]^{TEM} [EŠTE ŠTUDOVAŤ]-

PÚ: [študent mladý on ešte študuje]

SJ: *Mladý študent ešte študuje.*

tehotná

HK: [tehotná]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [ONI-DVAJA]^{TEM} [MANŽEL]^{AFI} [IX₃ ŽENA IX₃]^{TEM} [TEHOTNÁ]^{AFI} [IX₃ MUŽ]^{TEM} [TUČNÝ]-

PÚ: [dvaja manželia M žena tehotná M muž tučný]

SJ: *Sú manželia. Žena je tehotná a muž je tučný.*

tlmočník

HK: [tlmočník]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

SPJ: [IX₁ VRELO-ODPORUČIŤ]^{INT} [IX₂]^{TEM} [TLMOČNÍK IX₂]^{INT}
PÚ: [ja odporúčam ty tlmočník]
SJ: *Naozaj odporúčam, aby si sa stal tlmočníkom.*

Fonologický variant:

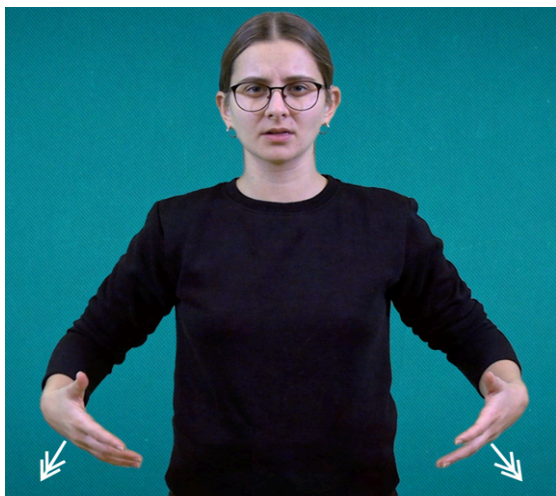
Predný profil:

Bočný profil:

tučný

HK: [tučný]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

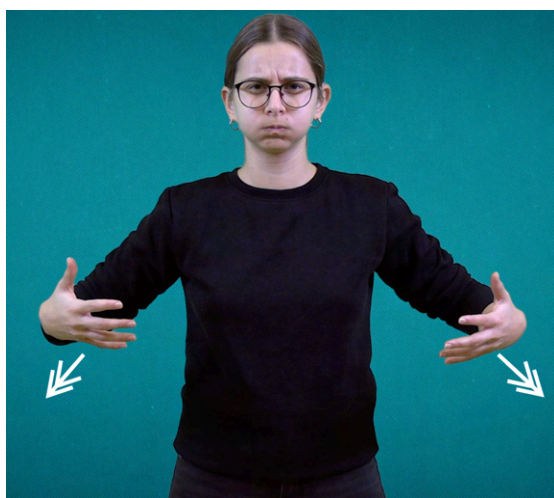
SPJ: [IX₃ ŽENA IX₃]^{TEM} [TEHOTNÁ]^{ZO} [ALEBO TUČNÁ NO_{DN}]^{VÁH}

PÚ: [ona žena tehotná alebo tučná hm]

SJ: *Tá žena je tehotná alebo tučná?*

Intenzifikácia daného posunku: **Veľmi tučný.**

OK: [B]

Predný profil:

Bočný profil:

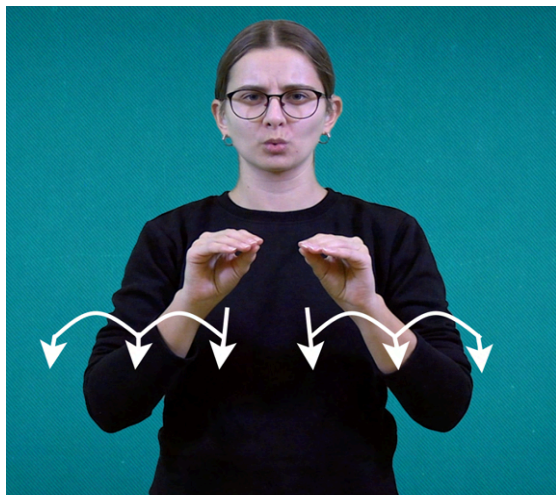

Intenzifikácia daného posunku: Príliš veľmi tučný.	OK: [T+]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

učiteľ		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [učiteľ]		

SPJ: [ŠTUDENT IX₃ ŠPC₀:osoba₃]^{TEM} II [PLUS UČITEĽ ŠPC:osoba₃]^{TEM} [ONI-DVAJA HÁDAŤ-SAJ]
PÚ: [šstudent plus učiteľ dvaja hádať]
SJ: *Študent sa háda s učiteľom.*

Fonologický variant:

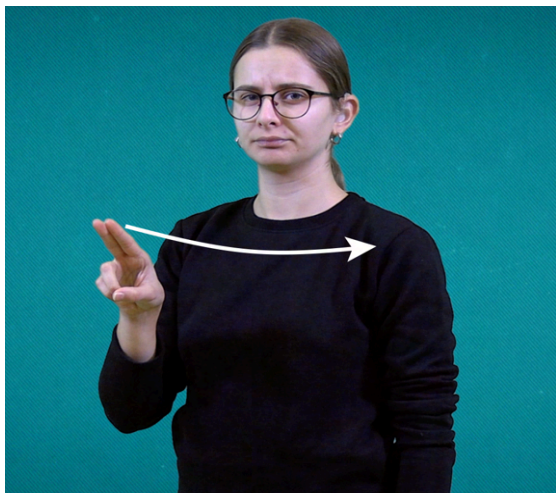
Predný profil:

Bočný profil:

umrieť, umierať, zomrieť, zomierať

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

OK: [P]

SPJ: [MÔJ PRIATEĽ IX₃]AFI [PÍSAŤ-NA-MOBILE₃ POSLAŤ₁]V [JEHO ZDRAVOTNÁ-SESTRA]TEM [UMRIEŤ]POL

PÚ: [M priateľ P M M sestrička P]

SJ: *Môj priateľ mi poslal správu, že jeho zdravotná sestra zomrela.*

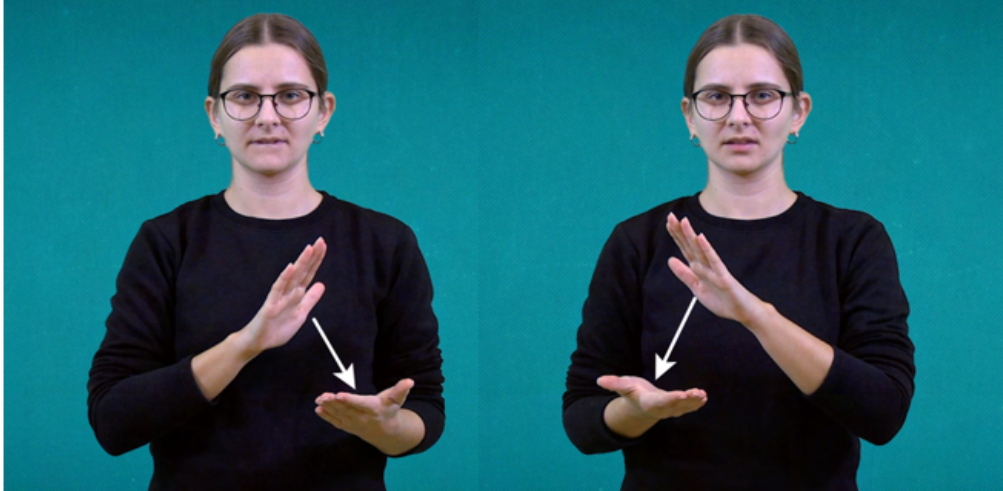

univerzita		
	Predný profil:	Jazykový prejav:
	Bočný profil:	
HK: [univerzita]		
<p>SPJ: [UNIVERZITA]^{TEM} [IX_{TAM}]^V [IX₁ IX_{DNU}]^{TEM} [UČIŤ]^V [PLYNULE-POSUNKOVAŤ]⁻ PÚ: [univerzita ja učiť ~] SJ: <i>Na univerzite sa učím posunkovať.</i></p>		

veľký (týkajúci sa dĺžky)		
	Predný profil:	Jazykový prejav:
	Bočný profil:	
HK: [veľké]		
<p>SPJ: [MOJA]^{TEM} [PRIATEĽKA]^{AFI} [VLASTNÍŤ₃]⁻ [TRI BÁBO]^{KE} [MALÉ]^V [STRED ŠPC₀:veľkosť]^{VÁH} [VEĽKÉ]^V PÚ: [M priateľka ~ tri bábo T+ stred BS] SJ: <i>Moja priateľka má tri bábätká. Jedno je maličké, druhé akurát a tretie je veľké.</i></p>		

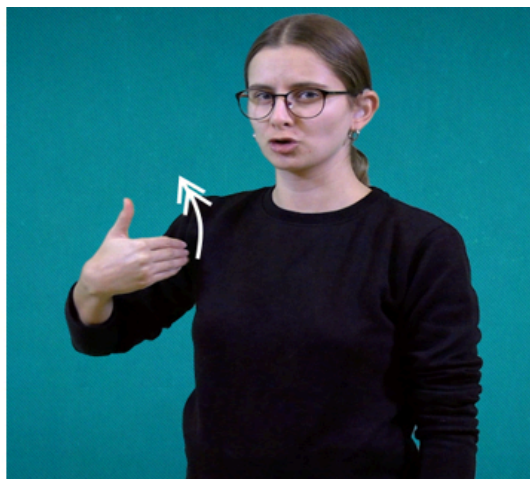
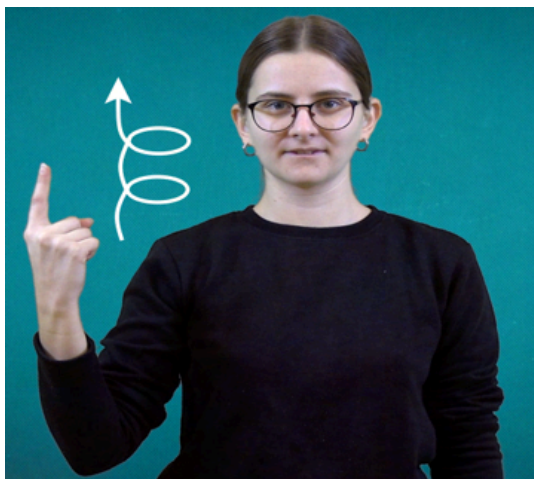
Intenzifikácia daného posunkku: Príliš veľký.	OK: [BS]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

veľký (týkajúci sa výšky)		
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
HK: [veľký]		
<p>SPJ: [MÔJ KAMARÁT]^{TEM} [VEĽKÝ]^{INT} [IX₁]^{TEM} [VEĽMI-MALÁ]^{INT} PÚ: [môj kamarát BS ja T+] SJ: <i>Môj kamarát je vysoký, ja som oproti nemu malá.</i></p>		

Intenzifikácia daného posunku: Príliš veľký. Vysoký.	OK: [BS]
	<p>Predný profil:</p> <p>Bočný profil:</p>

vydatá		
		
HK: [vydatá]		
<p>Predný profil:</p> 	<p>Bočný profil:</p> 	<p>Jazykový prejav:</p>
<p>SPJ: [ONI-DVAJA]^{TEM} [SVADBA]⁻ [MUŽ IX₃]^{TEM} [ŽENATÝ]^{AFI} [ŽENA IX₃]^{TEM} [VYDATÁ]^{AFI} PÚ: [M svadba muž ženatý žena vydatá] SJ: <i>Títo dvaja sa zobrali. Muž je už teda ženatý a žena vydatá.</i></p>		

vysoká škola

HK: [vysoká škola]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

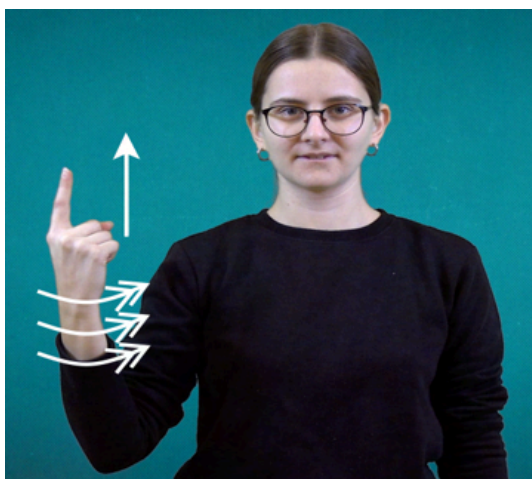

SPJ: [DÔCHODCA IX₃]^{TEM} [NAVŠTEVOVAŤ VYSOKÁ ŠKOLA]^{AFI}

PÚ: [dôchodca ~ vysoká škola]

SJ: *Ten dôchodca chodí na vysokú školu.*

Fonologický variant:

HK: [vysoká škola]

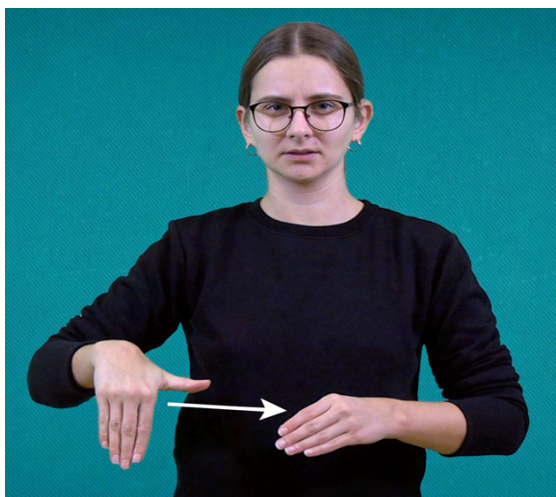
Predný profil:

Bočný profil:

zamestnanec, zamestnaný

HK: [zamestnanec, zamestnaný]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

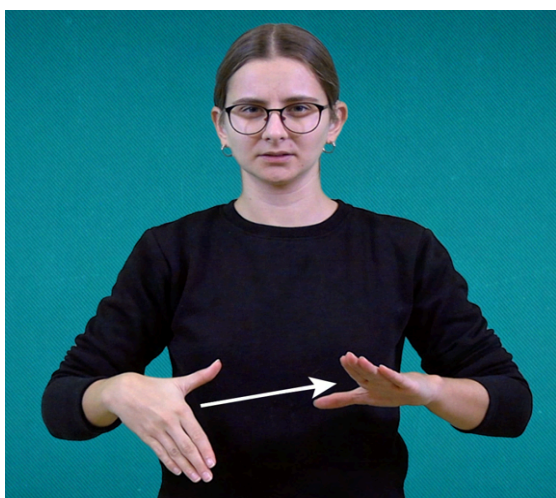

SPJ: [ÁNO ŠPC₀:OSOBA₃ ZAMESTNANÝ]^{AFI/V}

PÚ: [áno zamestnaný]

SJ: *Áno, je zamestnaný.*

zamestnanie

HK: [zamestnanie]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

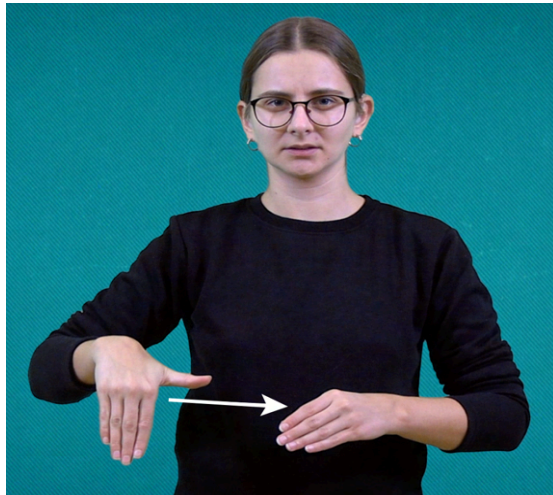

SPJ: [ČLOVEK ŠPC_o:osoba₃]^{TEM} [VLASTNÍŤ₃]^V [DOBRÉ ZAMESTNANIE]^{AFI}

PÚ: [človek ~ dobré zamestnanie]

SJ: Človek má dobré zamestnanie.

Fonologický variant:

Predný profil:

Bočný profil:

zdravotná sestra (1. lexikálny variant)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

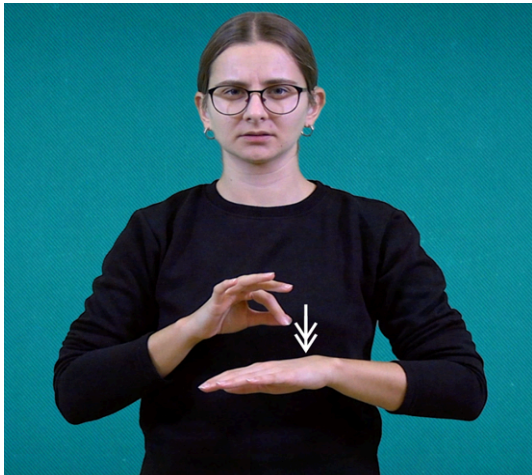
HK: [sestrička, sestra, zdravotná sestra]

SPJ: [MÔJ PRIATEĽ IX₃]^{AFI} [PÍSAŤ-NA-MOBILE ₃POSĽAŤ₁]^V [JEHO ZDRAVOTNÁ-SESTRA]^{TEM} [UMRIEŤ]^{POL}

PÚ: [M priateľ P M M sestrička P]

SJ: Mój priateľ mi poslal správu, že jeho zdravotná sestra zomrela.

zdravotná sestra (2. lexikálny variant)

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

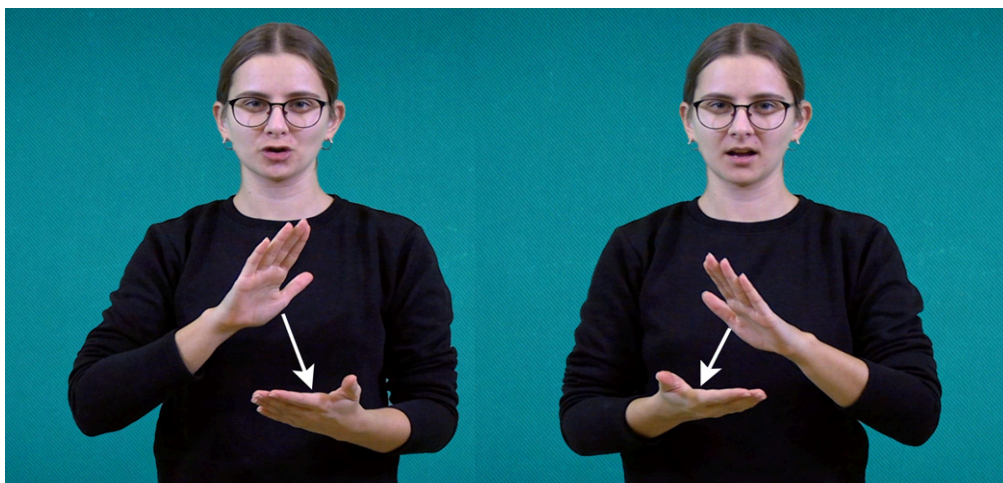
HK: [sestrička, sestra, zdravotná sestra]

SPJ: [ZDRAVOTNÁ-SESTRA IX₃]^{TEM} [HRDO-NEPOČUJÚCA]^{AFI}

PÚ: [sestrička B]

SJ: *Tá zdravotná sestra je Nepočujúca.*

ženatý

HK: [ženatý]

Predný profil:

Bočný profil:

Jazykový prejav:

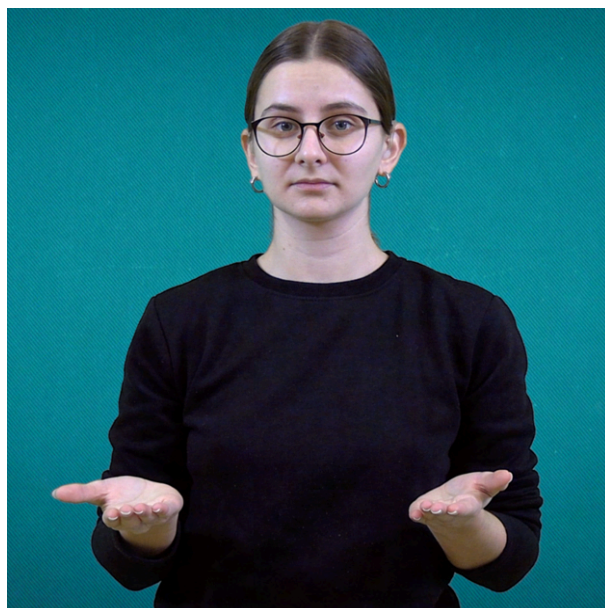
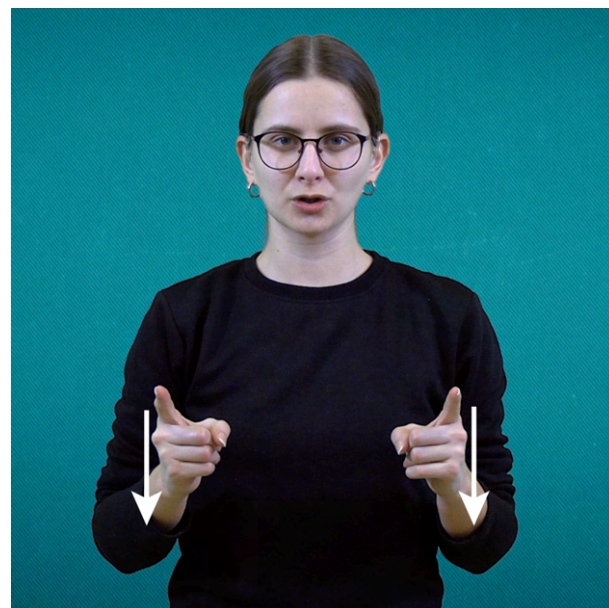
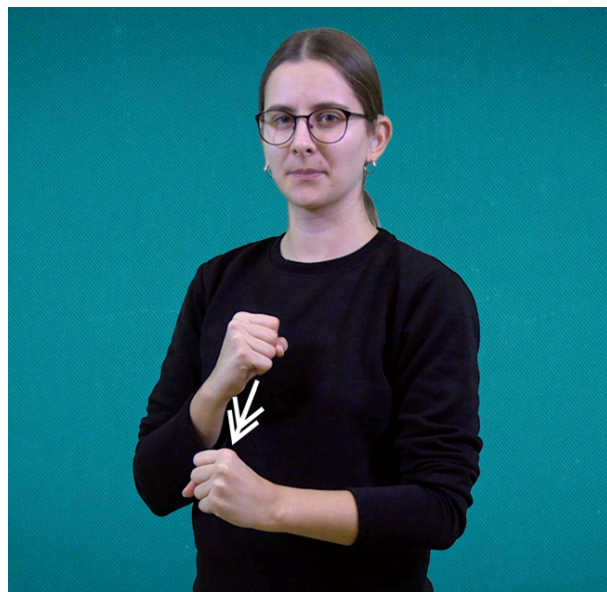
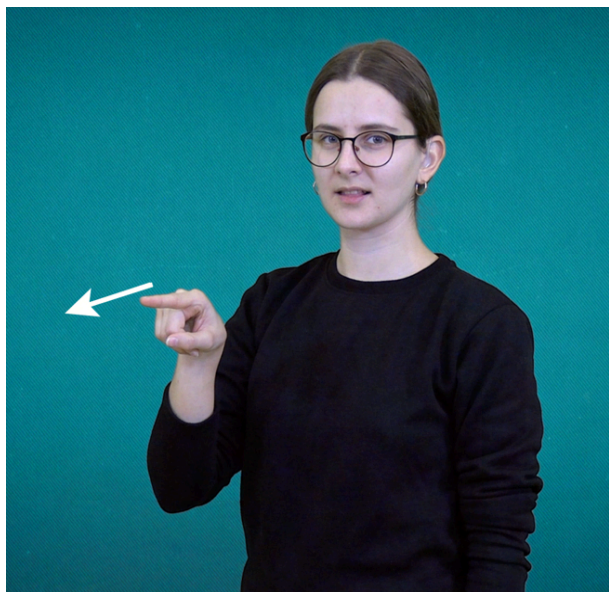
SPJ: [ONI-DVAJA]^{TEM} [SVADBA] [MUŽ IX₃]^{TEM} [ŽENATÝ]^{AFI} [ŽENA IX₃]^{TEM} [VYDATÁ]^{AFI}

PÚ: [M svadba muž ženatý žena vydatá]

SJ: *Títo dvaja sa zobrali. Muž je už teda ženatý a žena vydatá.*

3.2 Frázy druhej lekcie

Aké máš povolanie? Aké máš zamestnanie? Akú máš prácu? Čím sa živiš? (1. štylistický variant)

Predný profil:

Bočný profil:

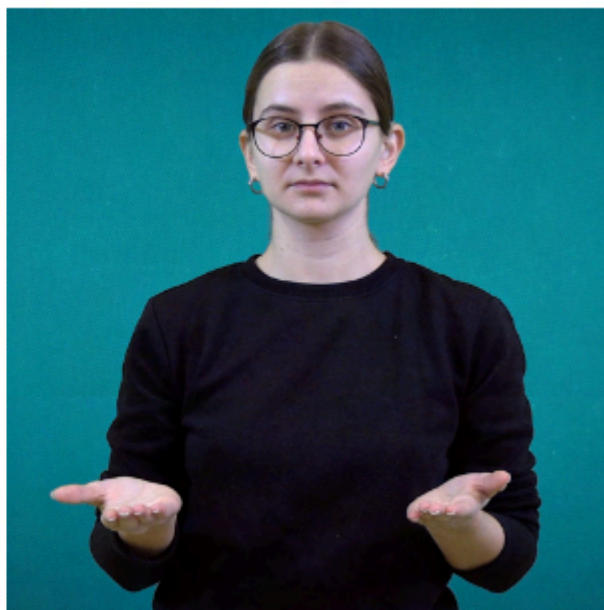
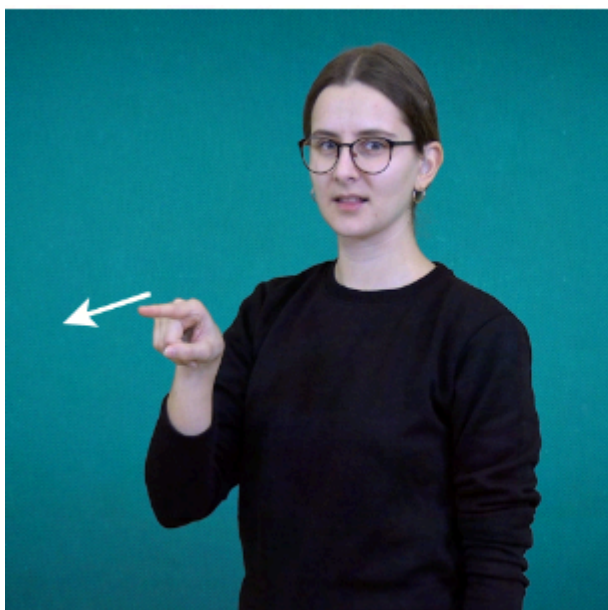

SPJ: [TY PRÁCA ČO ČO_{DN}]^{DOP}

PÚ: [ty práca čo]

SJ: Aké máš povolanie?/Aké máš zamestnanie?/Akú máš prácu?/Čím sa živiš?

Aké máš povolanie? Aké máš zamestnanie? Akú máš prácu? Čím sa živiš? (2. štylistický variant)

Predný profil:

Bočný profil:

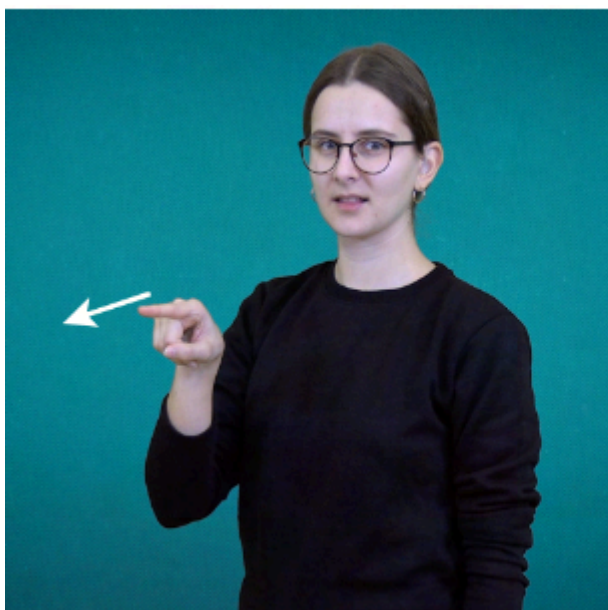

SPJ: [TY PRÁCA ČO ČO_{DN}]^{DOP}

PÚ: [ty práca čo]

SJ: Aké máš povolanie?/Aké máš zamestnanie?/Akú máš prácu?/Čím sa živiš?

Aké máš povolanie? Aké máš zamestnanie? Akú máš prácu? Čím sa živiš? (3. štylistický variant)

Predný profil:

Bočný profil:

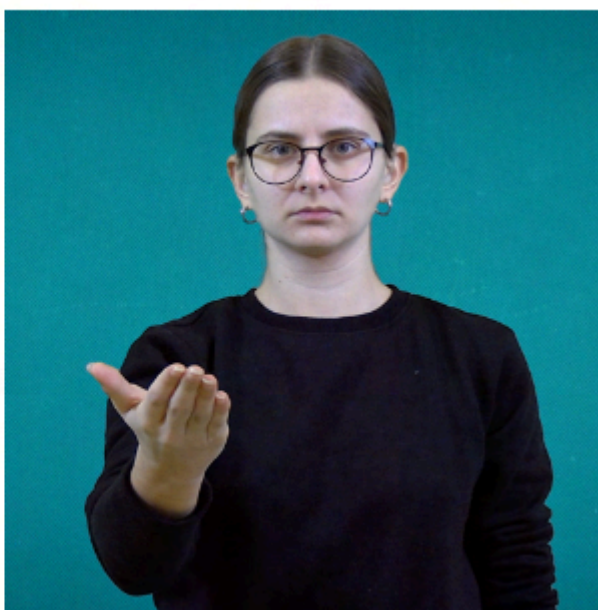
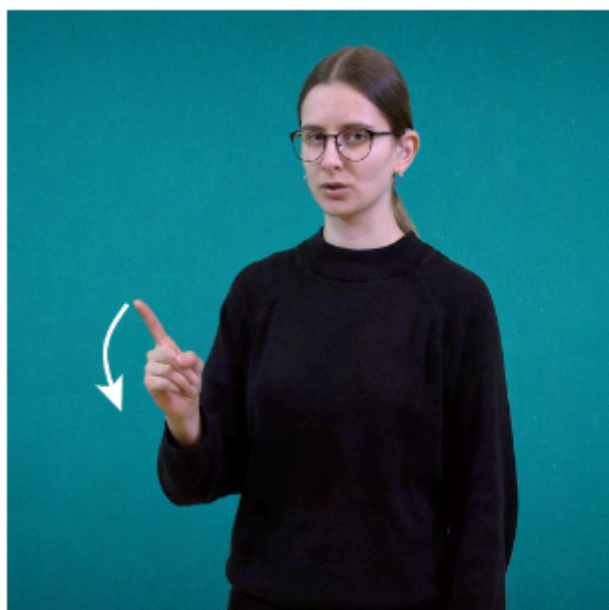
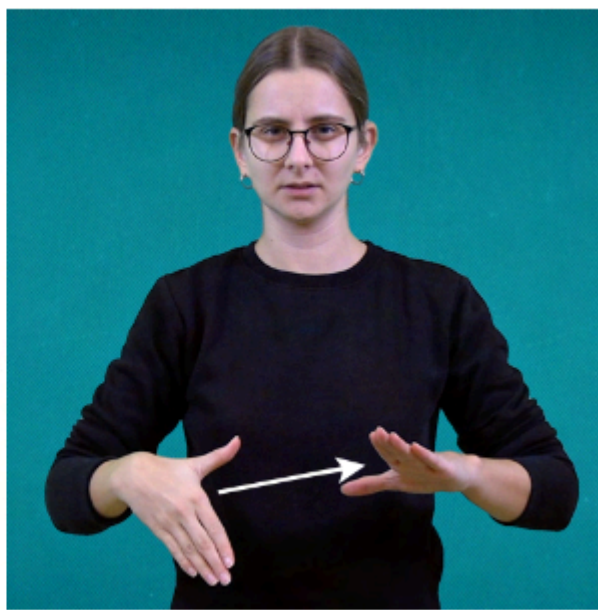
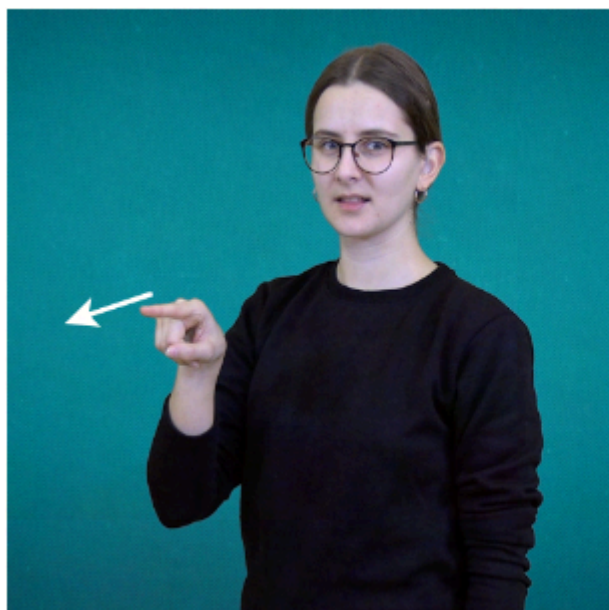

HK: [TY PRÁCA ČO ČO_{DN}]^{DOP}

PÚ: [ty robíš čo]

SJ: Aké máš povolanie?/Aké máš zamestnanie?/Akú máš prácu?/Čím sa živiš?

Aké máš povolanie? Aké máš zamestnanie? Akú máš prácu? Čím sa živiš? (4. štylistický variant)

Predný profil:

Bočný profil:

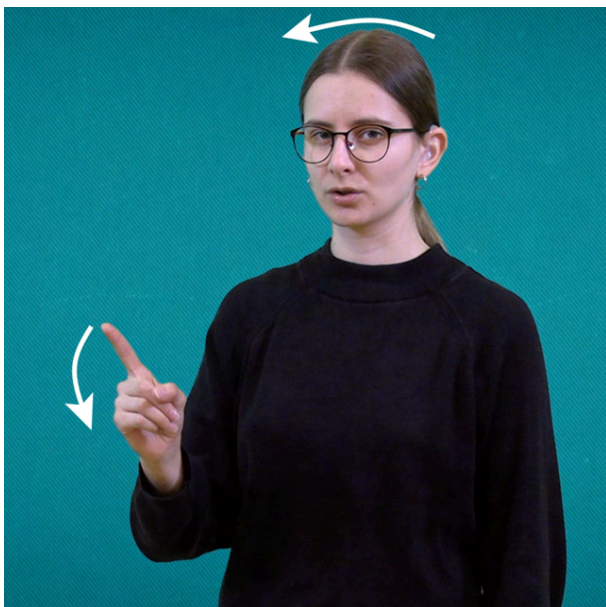

SPJ: [TY ZAMESTNANIE ČO ČO_{DN}]^{DOP}

PÚ: [ty zamestnanie M]

SJ: *Aké máš povolanie?/Aké máš zamestnanie?/Akú máš prácu?/Čím sa živiš?*

Čo je to?

HK: [čo]

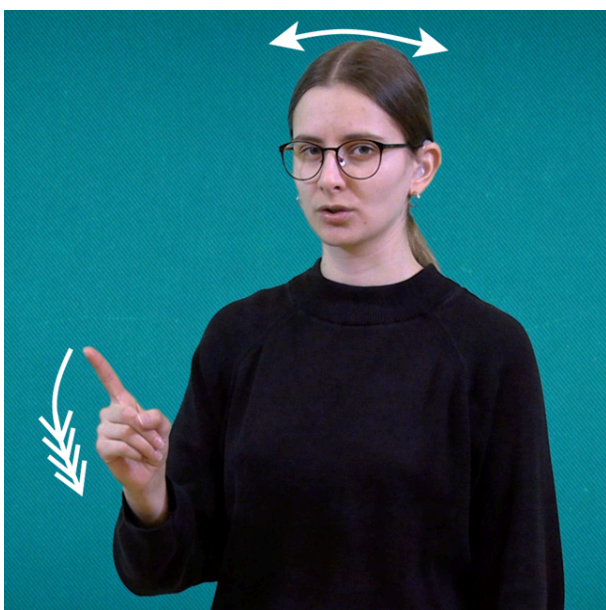
Predný profil:

Bočný profil:

Čo je to? Čo sa stalo? O čom je reč?

HK: [čo čo čo čo]

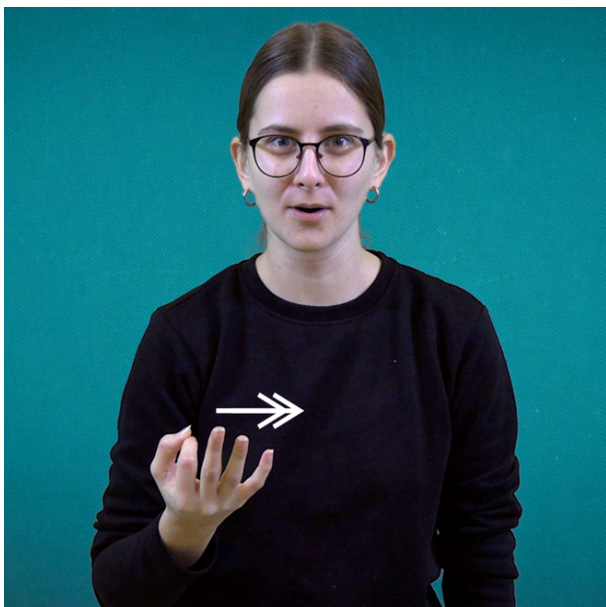
Predný profil:

Bočný profil:

Čože? Fakt?

HK: [čoo]

Predný profil:

Bočný profil:

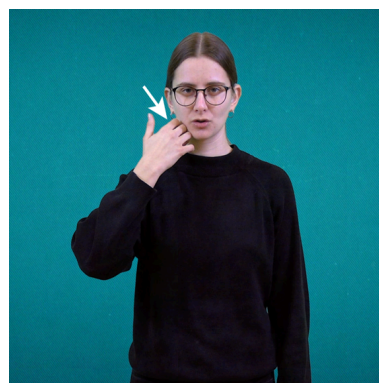
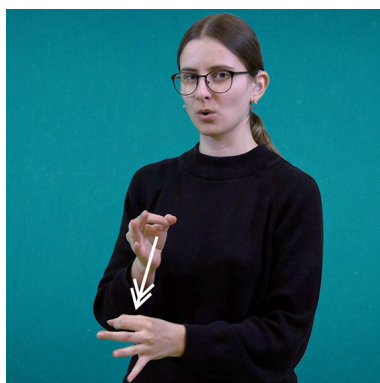
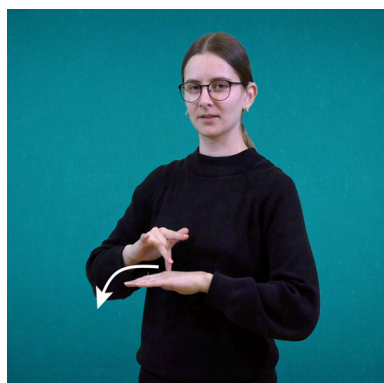
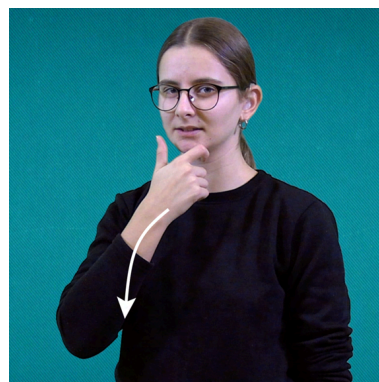
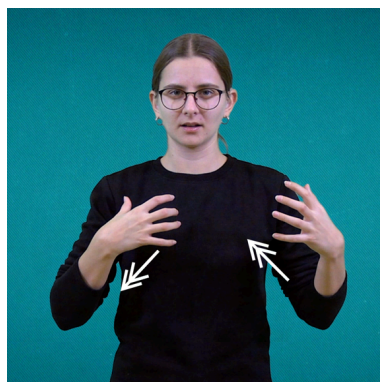
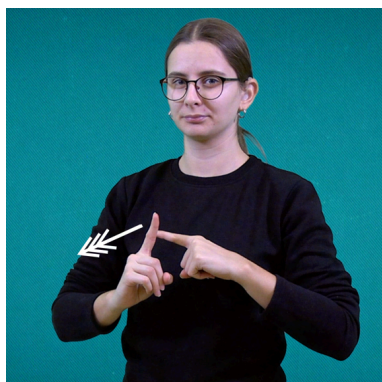
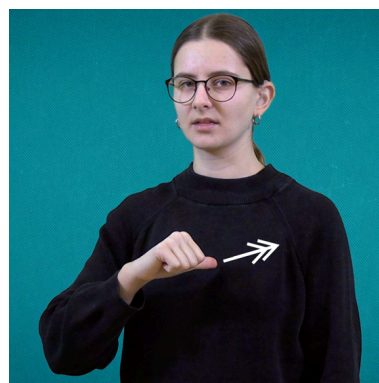
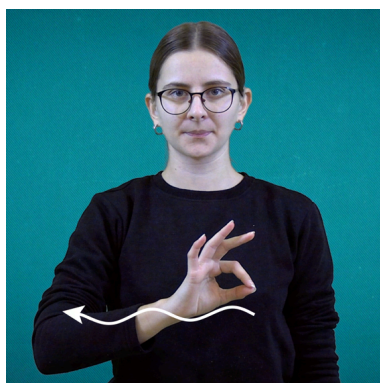
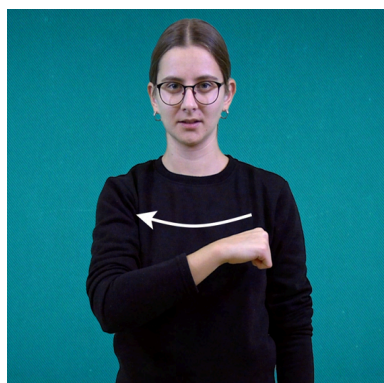

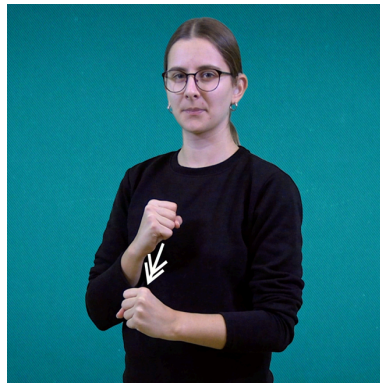
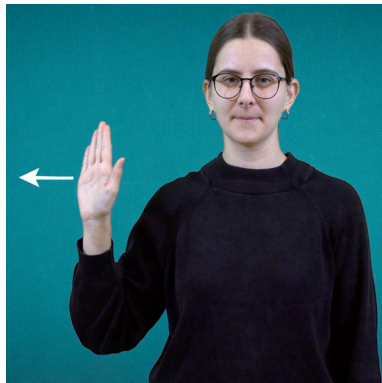
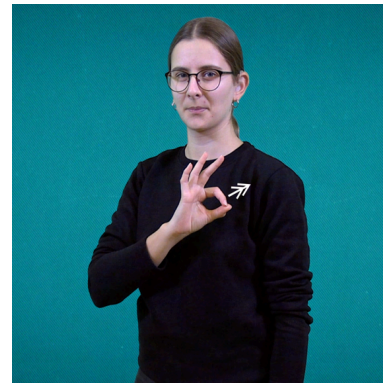
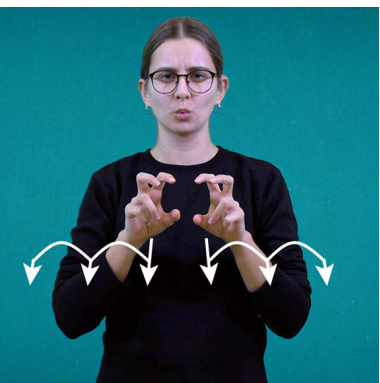
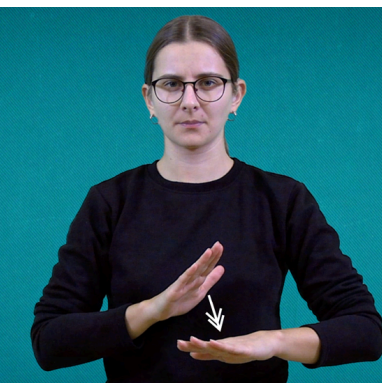
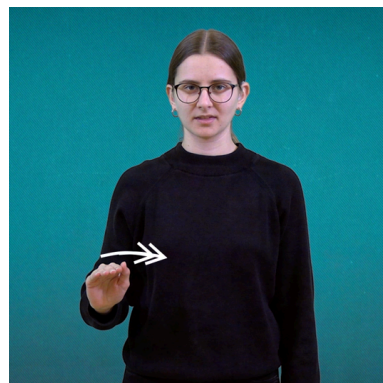
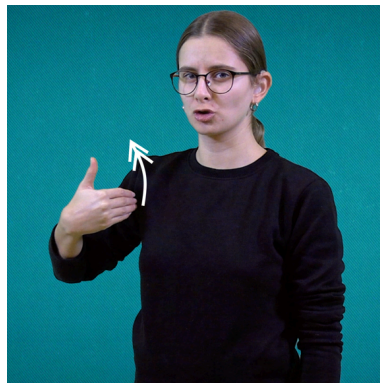
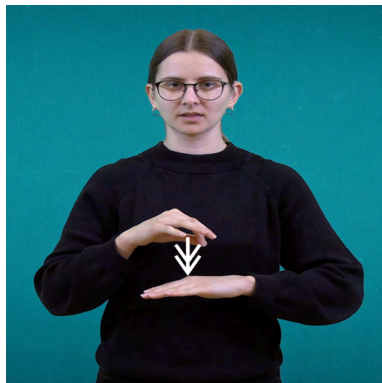
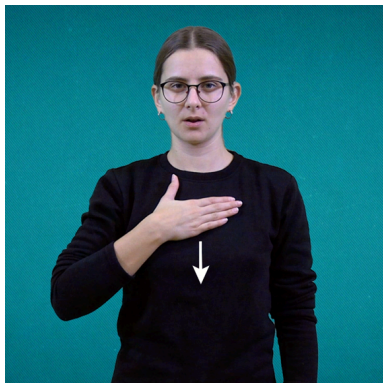
Partnerka 1:	SPJ: [IX ₁ PRACOVAŤ UČITEĽKA] ^{AFI} [PLUS ŠTUDENTKA ŠPC _O :osoba ₂ VYSOKÁ ŠKOLA NAVŠTEVOVAŤ] ⁻
	PÚ: [ja práca učiteľka plus študentka vysoká škola]
	SJ: Ja pracujem ako učiteľka a zároveň som študentkou na vysokej škole.
Partnerka 2:	SPJ: [SKVELÉ DOBRE] ^{AFI}
	PÚ: [M dobre]
	SJ: Skvelé!

	
Konverzácia č. 3:	
Partnerka 1:	SPJ: [TVOJ OTEC] ^{TEM} [ZAMESTNANIE ČO] ^{DO}
	PÚ: [tvoj otec zamestnanie čo]
	SJ: Čo robí tvoj otec?
Partnerka 2:	SPJ: [KUCHÁR ŠPC _O :osoba ₃] ^{AFI}
	PÚ: [kuchár]
	SJ: Je kuchárom.
Partnerka 1:	SPJ: [PLUS MAMA TVOJA] ⁻ [ČO _{DN}] ^{DOP}
	PÚ: [plus mama M]
	SJ: A tvoja mama?
Partnerka 2:	SPJ: [MAMA TLMOČNÍČKA ŠPC _O :osoba ₃] ⁻ # [IX ₂ MAMA OTEC ONI-DVAJA] ⁻ [ROBIŤ ČO] ^{DO}
	PÚ: [mama tlmočnica M mama otec M čo]
	SJ: Mama je tlmočnica. A tvoji rodičia čo robia?

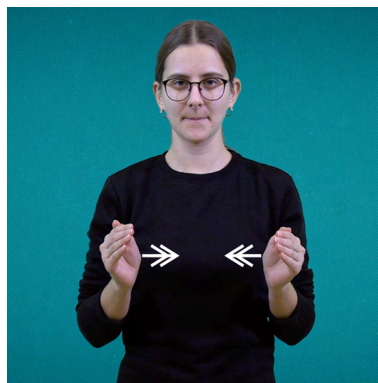
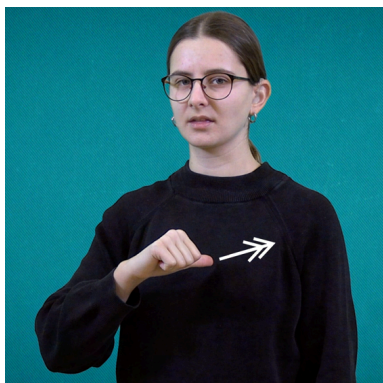
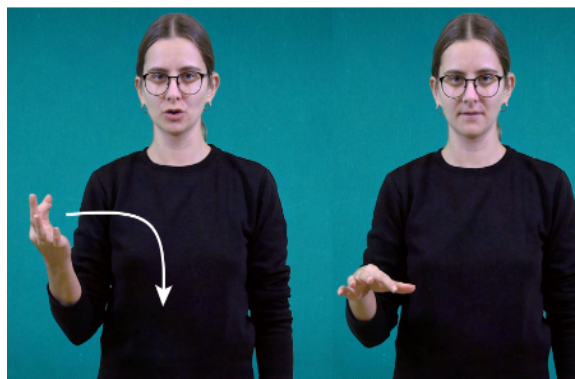
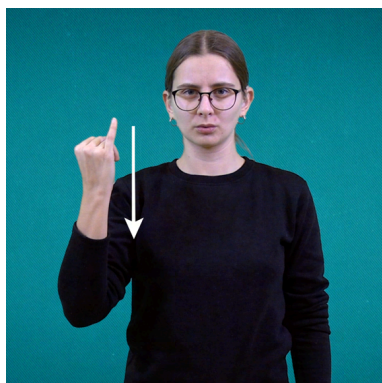
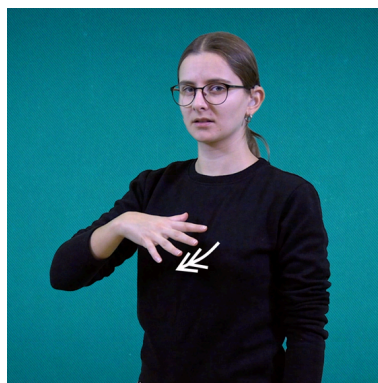
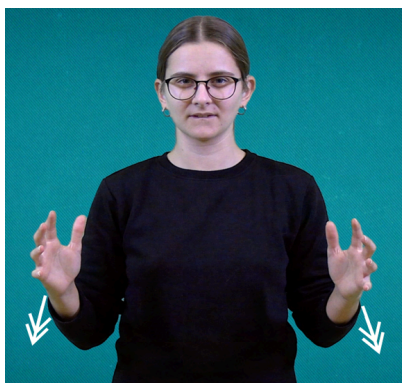
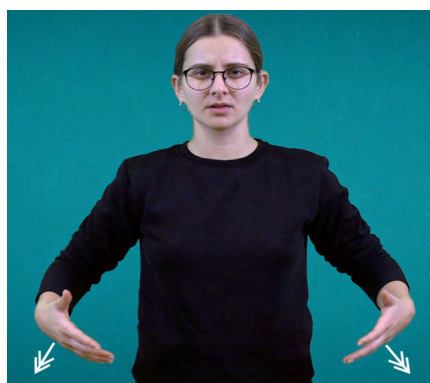
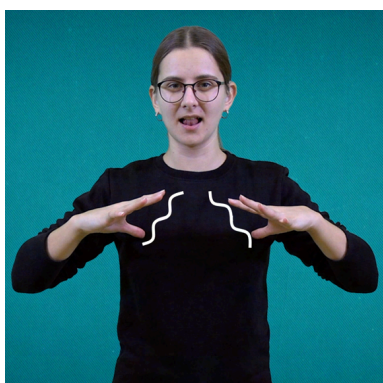
3.4 Cvičné úlohy druhej lekcie

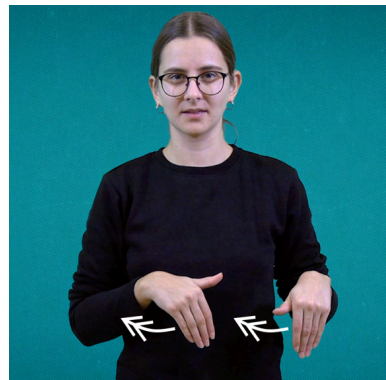
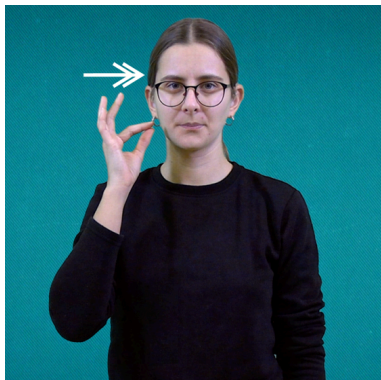
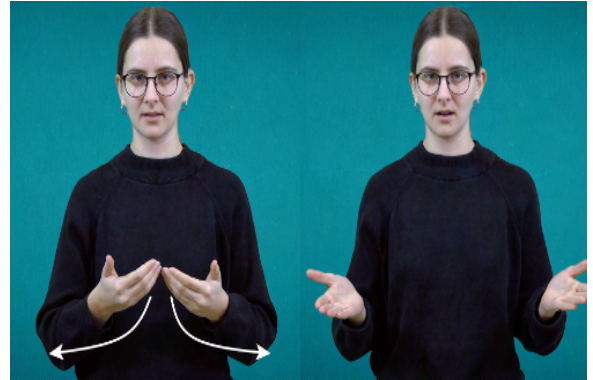
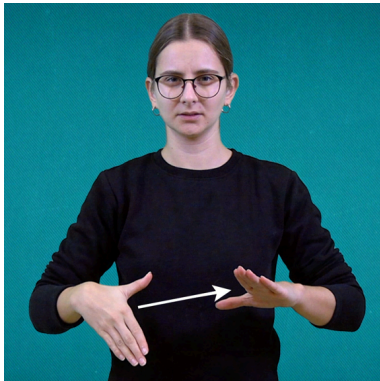
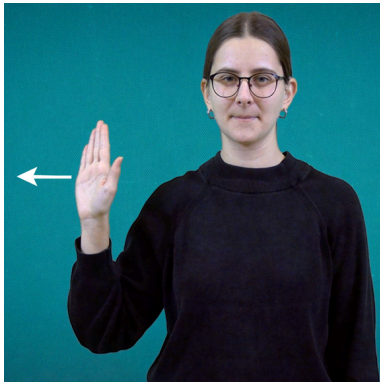
Úloha č. 1: Podľa obrázkov jednotlivých posunkov napíšte ich slovenské ekvivalenty.

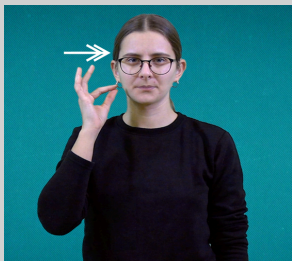

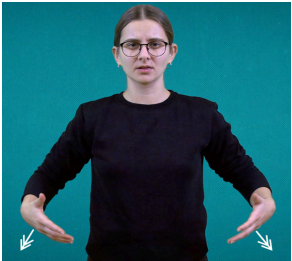
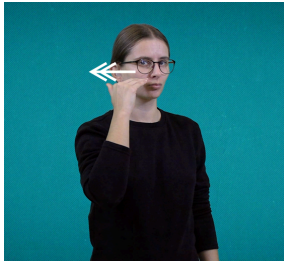

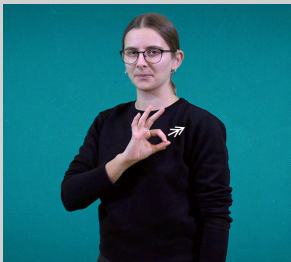
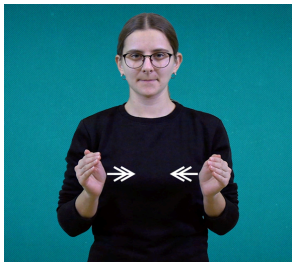
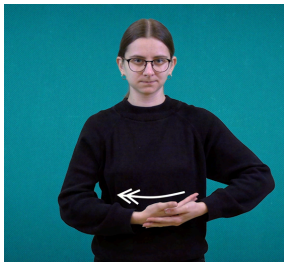

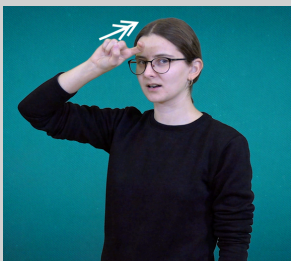
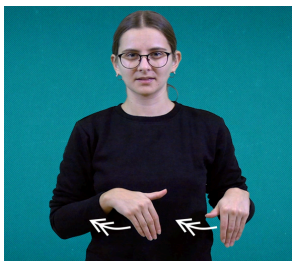
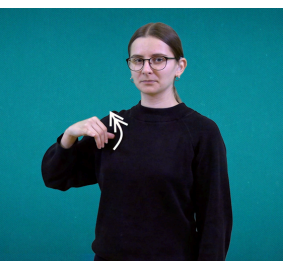
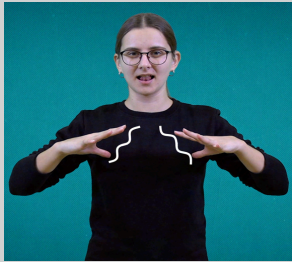
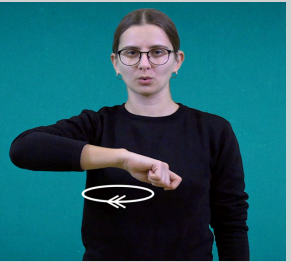
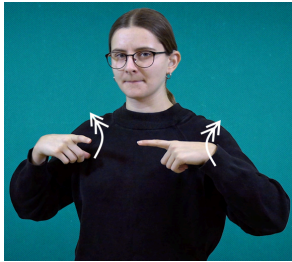
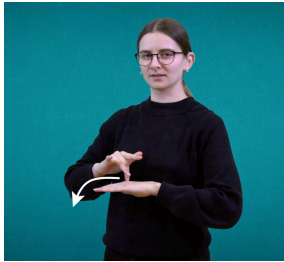

Úloha č. 2: Pospájajte protiklady posunkov.

Úloha č. 3: Určite správne vlastnosti osôb.

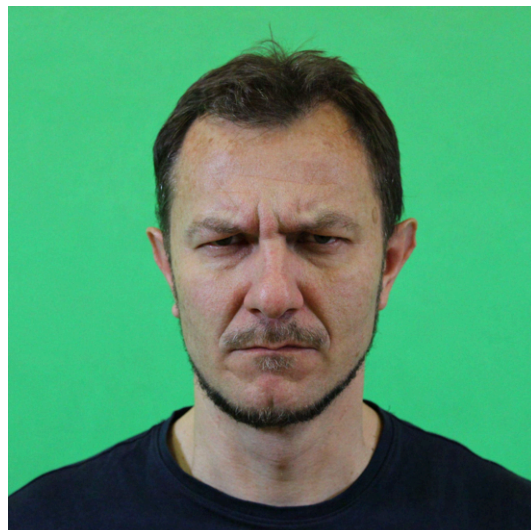
4 Fyziognómia a iné nemanuálne prostriedky

V (slovenskom) posunkovom jazyku zohrávajú dôležitú úlohu aj nemanuálne prostriedky vrátane fyziognómie (t. j. výrazu tváre), ktoré poskytujú najmä gramatické informácie. Preto je vhodné sa zameriavať nielen na cvičenie či zopakovanie posunkov a posunkového prejavu, ale aj na cvičenie nemanuálnych prostriedkov. Táto časť publikácie ponúka niektoré typy nemanuálnych prostriedkov, ktoré je potrebné niekoľkokrát precvičovať.

Zdvihnutie obočia

Zvraštenie obočia

Súhlasné prikývnutie hlavy

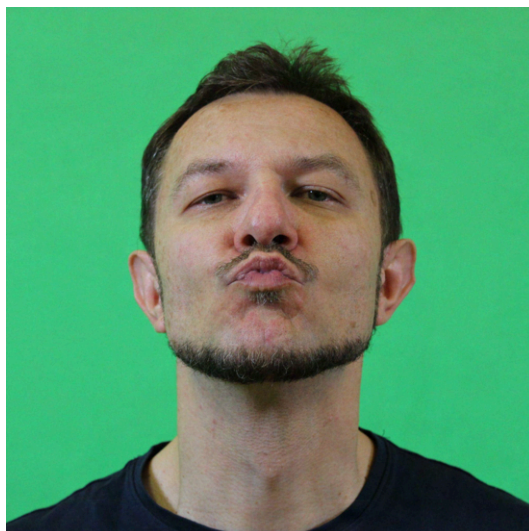
Záporné krútenie hlavou zo strany na stranu

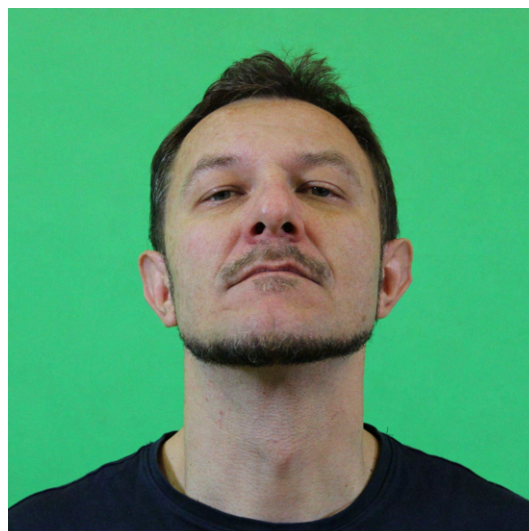
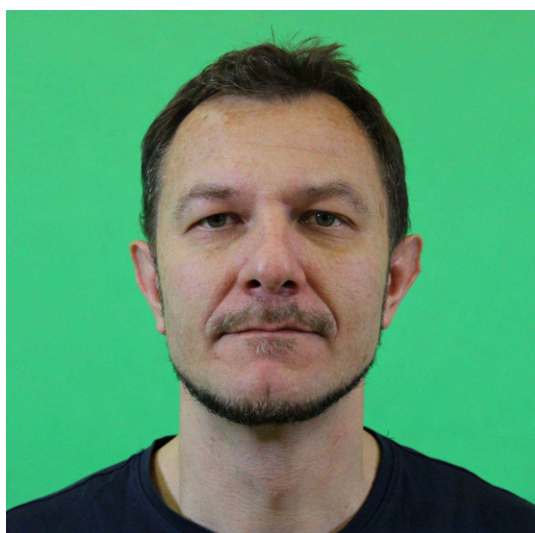
Váhanie

Našpúlenie perí

Zdvihnutie hlavy

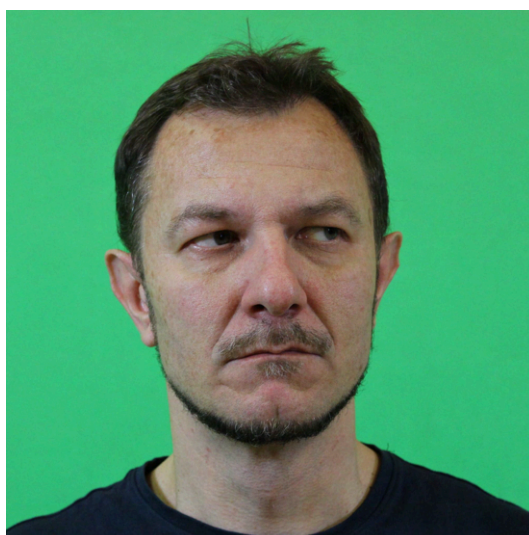
Otáčanie trupu zo strany na stranu

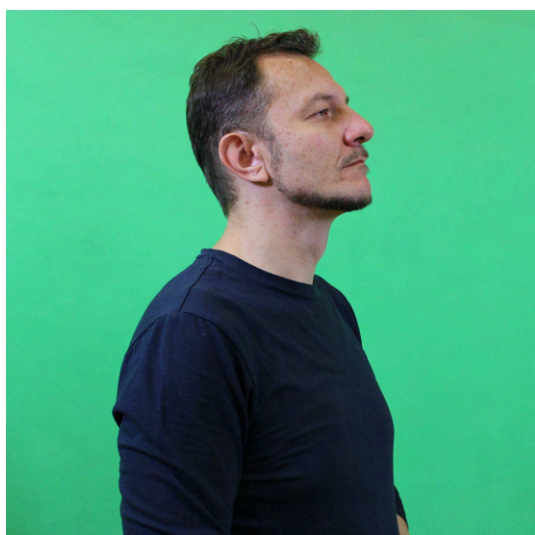
Otáčanie hlavy zo strany na stranu (aj s očami)

Smerovanie očného pohľadu zo strany na stranu

Predklon tela

5 Základná charakteristika posunkového jazyka

5.1 Manuálne a nemanuálne prostriedky posunkového jazyka

Ľudská komunikácia môže byť prejavovaná aj inak, než je verejnou zvyknutá. V spoločnosti nepočujúcich posunkujúcich osôb je komunikačným prostriedkom posunkový jazyk. Všeobecne sa **posunkový jazyk vyjadruje pohybmi častí tela a vníma sa zrakom**, z toho vyplýva, že je to **vizuálno-motorický jazyk**. Pohyby sa rozdeľujú do dvoch zložiek. Prvú zložku tvoria **manuálne prostriedky**, ktoré sa realizujú prostredníctvom rúk. Anatomicky sa v jazykovede posunkového jazyka znázorňujú od zápästia až po končeky prstov (porov. anglický výraz *hand*). Druhú zložku tvoria **nemanuálne prostriedky**, ktoré sa realizujú zvyškom tela od pása nahor. Manuálne posunky sa skladajú z menších častí, teda z parametrov: a) **tvar ruky** (ako vyzerá konfigurácia ruky/rúk), b) **miesto artikulácie** (kde sa vykonáva pohyb ruky/rúk v danom posunkovom priestore), c) **pohyb** (ktorým smerom sa orientuje pohyb ruky/rúk, prípadne, či sa (aj) vykonáva zmena tvaru ruky alebo orientácia ruky v rámci jedného posunku), d) **orientácia** (na ktorú stranu smeruje dlaň ruky, prípadne i prsty). Jazykové informácie v posunkovom jazyku nepochádzajú priamo z posunkov vytvorených rukami, ale aj z ostatných častí tela zhruba od pása nahor, tie sa označujú ako nemanuálne prostriedky.

Posunky samej osobe sú podobné morféмам¹ a slovám v hovorených jazykoch. Navyše, slová, vety i texty v ponímaní jazykových prejavov sa vyjadrujú súčasne s **intonáciou**. V hovorenom jazyku ide o zvukovú moduláciu jazykového prejavu, ktorá sa prejavuje napríklad v melódii, tempe (rýchlosti artikulácie reči), pauze (prestávke), prízvuku (zdôraznení slabiky), dôraze (zdôraznení slova), intenzite hlasu (sile hlasitosti prejavu), emfáze (citovom dôraze). Podobne v posunkovom jazyku nemanuálne prostriedky vyjadrujú intonáciu. Vďaka nej sa vizuálnym vnímaním rozoznávajú rozdiel napríklad medzi oznamovacou vetou a opytovacou vetou či rozkazovacou vetou. Medzi nemanuálne prostriedky sa zaraďujú tieto **artikulátory** (artikulačné orgány): napríklad horná časť tela, hlava, obočie, oči, nos, líca, ústa, pery, zuby, jazyk. Tieto orgány sa spoločne s rukami podieľajú na tvorbe posunkovania.

Posunok je „verbálna nonvokálna formálno-obsahová jednotka posunkového jazyka, ktorá súbežne spája manuálne a nemanuálne nositele významu“ (Vojtechovský, 2022, s. 9). Jednotlivé posunky môžu byť manuálne vyjadrené jednou rukou alebo dvoma rukami. Na dvojručných posunkoch

¹ Morfému chápeme ako najmenšiu časť slova, ktorá má vecný význam (napr. *zá-les-ník*, *ryb-ár*) alebo gramatický význam (napr. *zá-les-ník*, *ryb-ár*) (Kačala a kol., 2003).

sa môžu podieľať dve aktívne ruky alebo je jedna ruka aktívna a tá druhá pasívna. Pokiaľ ide o pasívnu ruku, vždy vytvára miesto artikulácie pre aktívnu ruku. Rovnako dvojručné posunky sa delia na **symetrické posunky**, v ktorých majú obe ruky zhodný tvar, a **asymetrické posunky**, v ktorých je každá ruka v inom tvare.

5.2 Hovorené a orálne komponenty ako súčasť posunkov

Dôležitou súčasťou nemanuálnych nositeľov významu je **pohyb úst**, ktorý môže odkazovať na odvodenosť alebo neodvodenosť od hovoreného jazyka. Z toho vyplýva, že ústa neznázorňujú len staticky bez pohybu, teda zovretými perami, ako sa väčšina ľudí domnieva. Ústa vykonávajú pohyb rôznymi spôsobmi artikulácie, produkujú význam súčasne s manuálnymi posunkami – sú na nich závislé. Pohyby úst sa klasifikujú do dvoch tried – komponentov. Jedným z nich sú **hovorené komponenty**. Označujú sa ako bezhlasné pohyby úst, ktoré sú odvodené od príslušného hovoreného jazyka a súčasne sa zúčastňujú na prejave v posunkovom jazyku. Označujú sa teda ako výpožička z cudzieho jazyka. Hovorené komponenty vyskytujúce sa v slovenskom posunkovom jazyku sa môžu vyjadrovať plne – celým slovom, alebo redukované – polovicou slova, prvou slabikou, prvými dvoma slabikami, prvou hláskou. Príklady: podporovať – polovica slova: *podpora*, plánovať – prvá slabika: *plán*, prvá hláska – červený: *ččč*, šetriť: *ššš*, učiť: *uuu*. Hovorené komponenty môžu rozlišovať význam pri posunkoch, ktoré majú rovnakú manuálnu zložku, ale ich význam sa odlišuje, majú teda rozlišovaciu funkciu.

Hovorenými komponentmi sa bezhlasným pohybom úst vykazujú slová, ktoré sa v slovenskom jazyku bežne ohýbajú – skloňujú (ide o podstatné mená, prídavné mená, zámená a číslovky), ale v slovenskom posunkovom jazyku sa vyslovujú len v nominatíve singuláru. Vo výnimočných prípadoch sa tvoria slová v nominatíve plurálu. Pri slovesách v minulom, prítomnom a budúcom čase sa môžu ústne vyslovovať slová, ktoré sa časujú vo všetkých osobách (1., 2. a 3. osoba) singuláru i plurálu. Zároveň pri slovesách v minulom a budúcom čase, eventuálne v prítomnom čase, sa môžu ústne vyslovovať slová aj iným spôsobom, a to v neurčitku s koncovkou -ť.

Dĺžka artikulácie hovoreného komponentu nemusí byť vždy zhodná s dĺžkou artikulácie manuálnej zložky posunku. Vyskytujú sa možnosti realizovania hovoreného komponentu s manuálnou zložkou posunku (Boyes-Braem, 2001, in Vlková, 2018):

- jeden hovorený komponent a jeden manuálny posunok – ide o prípad, keď sa hovorený komponent viaže k jednému manuálnemu posunku, napríklad MAMA, OTEC, tento prípad je častý,

- dva a viac hovorených komponentov a jeden manuálny posunok – ide o prípad, keď hovorené komponenty vznikli z dvoch alebo viacerých slov hovoreného jazyka a sú artikulované s jedným manuálnym posunkom, napríklad TOALETNÝ-PAPIER, VELKÁ-NOC,
- jeden hovorený komponent a dva a viac manuálnych posunkov – ide o prípad, keď sa tzv. **šíriaci hovorený komponent** šíri cez minimálne 2 a viaceré manuálne posunky, napríklad zložený posunok HÁDZANÁ (DRIBLOVĀĤ^HODIĤ), zložený posunok RAŇAJKY (RÁNO^JESTĚ); existuje aj ďalšia možnosť: jeden šíriaci hovorený komponent sa môže objavovať vo výpovedi obsahujúcej:
 - sloveso a za ním nasleduje index (napr. UČIĤ IX₁ = *Ja učím./Učím.*),
 - podstatné meno, za ktorým nasleduje index (napr. KNIHA IX₃ = *Tá kniha.*), klasifikátorové sloveso (napr. PAPIER KLF_M:dat' = *Dat' papier.*), špecifikátor (napr. OKNO ŠPC_O:štvorec = *Okno.*), privlastňovacie zámeno (napr. KLUB MÔJ/NÁŠ = *Náš klub.*), občas sloveso (napr. ŠKOLA ÍŠĤ = *Íst' do školy.*); jeden hovorený komponent sa môže šíriť aj cez ďalšie tri manuálne posunky, napr. cez index, potom špecifikátor osoby, následne index podľa figurantky jazykového prejavu: DIEVČA IX₃ ŠPC:osoba₃ IX₃ KRÁSNE KRESLIĤ (*Dievča krásne kreslí.*),
 - časticu a za ním index (napr. PLUS² IX₃ = *... a on ...*),
- záverečná časť hovoreného komponentu a žiadny manuálny posunok – ide len o prípad, keď hovorený komponent svojou dĺžkou presahuje manuálnu zložku posunku, teda záverečná zvyšná časť hovoreného komponentu je ústne artikulovaná bez produkcie manuálnej zložky posunku, ktorá sa dostala do fázy prestávky, napríklad RIMAVSKÁ-SOBOTA, ZLATÉ MORAVCE, tento prípad je však zriedkavý.

Orálne komponenty sú pohyby úst, ktoré nie sú odvodené od daného hovoreného jazyka a zúčastňujú sa na prejave v posunkovom jazyku. Orálne komponenty v slovenskom posunkovom jazyku sa môžu týmto spôsobom prejavovať dynamicky, napríklad mierne vyplazeným jazykom, vycerenými zubami, našpúlenými perami; alebo sa môžu vyjadrovať spájaním dvoch hlások: *vt, bi, bz*, troch hlások: *ppp, bam, lep*, dvoch slabík: *fifi/vivi*. Orálny komponent sa môže prejavovať staticky, teda nezahŕňa pohyb úst, napríklad zatvorené ústa pri hláske M.

Orálne komponenty môžu mať tieto funkcie (Bickford – Fraychineaud, 2008, in Mareš, 2011):

- použitie orálneho komponentu ako povinnej súčasti posunku, teda komponent je zahrnutý v citátovej forme posunku, napr. FRAJER/FRAJERKA s orálnym komponentom: PP,
- použitie orálneho komponentu ako dodatočnej súčasti posunku, ktorý sa môže k manuálnemu

² Ekvivalent posunku PLUS je slovenská spojka *a*.

posunku dodatočne pripojiť, čiže pôvodný pohyb úst citátovej formy posunku sa môže nahradiť iným pohybom úst, ktorým by sa vyznačil ďalší význam; teda pôvodný význam citátovej formy sa modifikuje intenzifikáciou, napríklad slovo *Nepočujúci* s veľkým N sa môže intenzifikovať s pridaním orálneho komponentu hlásky B,

- použitie orálneho komponentu ako neverbálneho prostriedku v podobe gestikulácie, kde pohyb úst vykonáva reálnu činnosť, napr. *cmúľanie prsta, hryzenie, lízanie, smiech*.

Existuje aj ďalší pohyb úst realizujúci **prúd vzduchu** (Okrouhliková, 2008). Rovnako nie je odvodený od daného hovoreného jazyka. Vykonáva sa vdychom vzduchu do úst alebo výdychom vzduchu z úst.

5.3 Typy priestoru artikulované v posunkovom priestore

Posunkový jazyk sa prejavuje, artikuluje v tzv. trojdimenzionálnom priestore, konkrétne v **posunkovom priestore**, ktorý je ohraničený troma líniami: a) vertikálne – temenom hlavy až po pás, b) horizontálne – od ľavého lakt'a až po pravý lakeť voľne ohnutých rúk, c) sagitálne – rovina hrude až po dosah prstov voľne ohnutých rúk. V posunkovom jazyku môžeme rozlíšiť tri typy priestoru, ktoré posunkujúci využíva pri posunkovom prejave: a) **reálny priestor**, b) **topografický priestor** a c) **syntaktický priestor** (Johnston – Schembri, 2007).

Reálny priestor predstavuje taký priestor, ktorý v danej komunikačnej situácii obklopuje posunkujúceho a jeho adresáta. Posunkujúci pomocou deiktických prostriedkov odkazuje priamo na predmety skutočnosti prítomné v priestore, napríklad *on, hrnček, stolička, stôl*.

Topografický priestor predstavuje taký priestor, v ktorom sa znázorňuje skutočné rozmiestnenie predmetov v reálnom alebo imaginárnom priestore. Pri uplatnení reálneho priestoru posunkujúci podľa zrakového vnímania skutočnosti popisuje napríklad *zariadenie izby, stanovište na ihrisku, obchody v nákupnom centre* a naznačuje vzťahy medzi nimi. Imaginárny priestor, v ktorom sa neodráža reálny priestor, posunkujúci používa napríklad *na popis budúceho bytu, návrh záhrady, návrh kresby prírody na plátne*.

Syntaktický priestor označuje taký priestor, ktorý nemá žiadny vzťah k skutočnému svetu, jeho podoba je daná konvenčne, teda dohodou medzi posunkujúcimi daného jazyka. Syntaktický priestor je vytvorený v jazyku. Týka sa to napríklad vyjadrenia času, ktorý môžeme znázorniť na pomyselnéj časovej osi nad ramenom: minulosť sa produkuje za telom, čo značí, že je za nami;

budúcnosť sa realizuje o niečo ďalej od tela, čo signalizuje, že je pred nami; a prítomnosť sa vykazuje tesne pred telom, čo označuje aktuálny čas. Týka sa to aj osobných zámen: JA – pohybom sa smeruje k hrudi posunkujúceho, TY – pohybom sa smeruje k pozícii adresáta, ON/ONA – pohybom sa smeruje kolmo napravo/naľavo na pozíciu vedľa posunkujúceho.

5.4 Základná charakteristika jazykového prejavu posunkujúcich

V minulosti po dlhé roky nebol v ľudskej spoločnosti posunkový jazyk považovaný za plnohodnotný a rovnocenný. Napriek tomu nepočujúci posunkujúci, ba i ich počujúci rodinní príslušníci a známi medzi sebou komunikovali, využívali posunkovú komunikáciu. Formovala sa bežná, uvoľnená a neoficiálna komunikácia využívaná najmä v súkromnom styku³ – v rodinnom a priateľskom prostredí, ale aj v úzkom pracovnom prostredí a (neoficiálnom) spoločenskom styku, napríklad na spoločenskej zábave, športovom podujatí, spoločnom výlete, v klube nepočujúcich. Cieľom príslušnej komunikácie bolo naplniť bežné komunikačné potreby. Táto forma komunikácie sa častejšie uplatňuje aj v súčasnosti⁴. Ide o tzv. jazyk v bežnej dorozumievacej sfére. Môžeme bližšie pomenovať osobitosti posunkového prejavu. **Posunkový prejav posunkujúcich** (porov. Csonka – Mistrík – Ubár, 1986; Mistrík, 2021) je:

- tzv. **ústny**, teda má funkciu hovoreného prejavu, nie písomného⁵; v tomto prejave dôležitú rolu zohráva aj intonácia, ktorá môže poukazovať na význam výpovedí alebo spájacie a nadväzovacie výpovede – napr. melódia, prestávka,
- **situačný**, pretože sa uskutočňuje v určitom čase a priestore v prítomnosti posunkujúcich; obsah prejavu i spôsob vyjadrovania sa môže obmieňať,
- **konverzačný, dialogický**, keďže prevládajú krátke výpovede medzi dvoma alebo viacerými posunkujúcimi (nie je to však pravidlo); zároveň sa prelínajú výpovede posunkujúcich (“skákanie do reči”), poskytuje bohaté kontaktové prostriedky, ktoré môžu byť osloveniami (prostredníctvom mávnutím ruky alebo poklepaním na plece partnera komunikácie), výzvami (*vieš čo, počkaj, pozri sa, podme ...*), hodnotiacimi poznámkami (*dobré, áno, pravda, skvelé ...*), zdvorilostnými frázami (*prepáč, prosím ťa, nehnevaj sa, môžem sa ťa opýtať ...*),

³ Poznámka: Nepočujúci vyučujúci na Trnavskej univerzite najmä pre teoretické predmety a oficiálnu komunikáciu používajú iný jazykový štýl prejavu. Jeden z nich je odborný, náučný štýl, kde vyučujúci vyberajú lexikálne prostriedky viazané na príslušnú terminológiu a v syntaktickej oblasti používajú jasné a zrozumiteľné informácie a súvislosť, či koherenciu informácií. Výnimočne používajú aj druhý štýl, a to administratívny, kde sa vyžaduje formálna komunikácia medzi vyučujúcimi a študentmi s ohľadom na zreteľnosť podmienok štúdia.

⁴ V posledných rokoch sa realizácia posunkového jazyka rozširuje aj na iné oblasti, napríklad odbornú, umeleckú, publicistickú.

⁵ O ňom je uvedené nižšie.

dôvetkami, ktoré stoja na konci výpovede (*však, pravda, áno, vidíš ...*),

- **ekonomický, úsporný**, lebo poskytuje vecné a stručné informácie, vo svojom prejave sa snaží vyjadriť maximum, preto býva aj komunikácia prirýchla; vyznačuje sa aj bezspojkovým spájaním slov alebo viet,
- **expresívny**, t. j. používa sa posunková zásoba, ktorá má kladné alebo záporné citové zafarbenie, prostredníctvom nej môže posunkujúci vysloviť svoj kladný alebo záporný postoj k ľuďom, predmetom a javom, napríklad nadávky, idiomatické, tzv. špecifické posunky, posunky nepriamych pomenovaní, ba i hodnotiace častice a citoslovčia, ktoré sú nositeľmi expresivity,
- **spontánny**, keď sa vo vyjadrovaní môže vyskytovať uvoľnenosť aj nepripravenosť jazykového prejavu (aj chybné vyjadrovanie, prerieknutie, posunková koktavosť),
- **subjektívny**, keďže sa informácia podáva z hľadiska posunkujúceho; postavenie vetných členov vo vetách môže byť ľubovoľné (nie náhodné); môže sa používať aj variantnosť posunkov aj z cudzích posunkových jazykov.

Aj v prípade slovenského posunkového jazyka sa hovorí o **diglosii**, teda o existencii dvoch variet jedného jazyka, pričom každá z nich plní inú sociálnu funkciu (porov. Twilhaar – van den Bogaerde, 2016). Diglosia je termín používaný na označenie komunít, ktoré používajú dve odlišné formy toho istého jazyka, pričom každému jazyku je v komunite priradená odlišná úloha (Romaine, 1995, in Johnston – Schembri, 2007, s. 43). Jednu z nich posunkujúci považujú ako spoločensky vyššie postavenú a závažnejšiu, zároveň bližšiu k väčšinovému – hovorenému jazyku – **vyššia, formálna varieta**; druhú zasa ako **nižšiu, neformálnu, konverzačnú varietu**. Vyššia varieta sa používa napríklad v školách pre žiakov so sluchovým postihnutím, na konferenciách, na úradoch, na bohoslužbách, v televíznych správach; nižšia varieta napríklad v nepočujúcej rodine, medzi priateľmi v klube nepočujúcich, na športových podujatiach nepočujúcich a menej formálnych podujatiach. Rozdiel medzi nimi sa môžu prejavovať v posunkoch, napríklad posunkový ekvivalent slova *počujúci* sa vo vyššej variete používa posunok s hovoreným komponentom: *počujúci* a v nižšej variete manuálne zhodný posunok s hovoreným komponentom: *haló*.

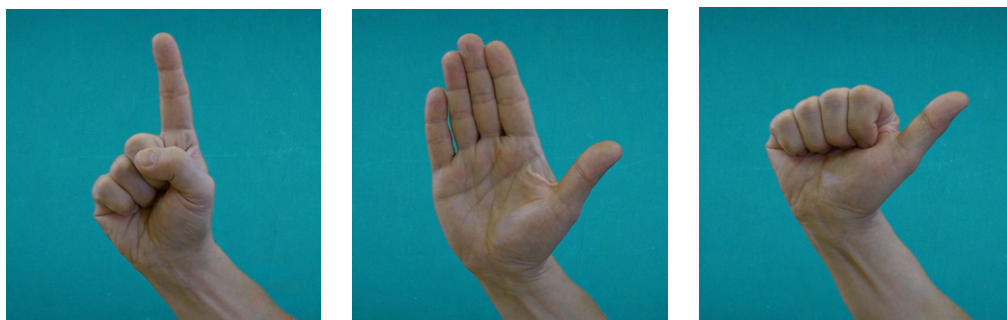
6 Gramatika posunkov, viet a textov slovenského posunkového jazyka

V tomto učebnom texte vyberáme len gramatiku posunkov, viet a textov, ktoré sa vyskytujú v posunkových prejavoch figurantky v prvej a druhej lekcii témy *Ja a moja rodina*.

6.1 Deiktiká

Skôr ako si opíšeme problematiku zámen, je potrebné priblížiť oblasť deiktík. Vzhľadom na vizuálno-motorickú modalitu sa v produkcii slovenského posunkového jazyka (ďalej len SPJ) často používajú deiktické prostriedky, teda **deiktiká**, ktoré značia odkazovanie alebo ukazovanie na niekoho alebo niečo (porov. Csonka – Mistrík – Ubár, 1986). Deiktiká v SPJ sú posunky, ktorými sa ukazuje alebo odkazuje na javy vstupujúce do konkrétnej posunkovej komunikácie. Deiktiká môžu byť tvorené príslovkami miesta, napríklad *hore, dolu, von, dnu, tam, tu*; príslovkami času, napríklad *teraz, včera, zajtra, dlho, často, vlni*; predložkami, napríklad *na, v, vedľa, pred, za*; osobnými zámenami, napríklad *ja, ty, on, my, vy, oni*; privlastňovacími zámenami, napríklad *môj, tvoj, jeho, jej, náš, ich*; ukazovacími zámenami, napríklad v slovenčine: *ten, tá, to, taký, tohto, tieto*; osloveniami, ktoré vyjadrujú upozornenie niekomu oslovenému, napríklad v slovenčine: *haló, hej, hejže* (porov. Mistrík, 2021).

V SPJ sa deiktiká zvyčajne vykazujú dvoma formami: **zovretá ruka so vztýčeným ukazovákom** a **plochá ruka so vztýčeným palcom**, avšak používanie týchto foriem nie je ľubovoľné, každá z nich má svoju funkciu, napríklad pri osobných zámenách sa používa forma zovretej ruky so vztýčeným ukazovákom a pri privlastňovacích zámenách forma plochej ruky so vztýčeným palcom. Minimálne sa môže prejaviť i tretia forma, a to **zovretá ruka so vztýčeným palcom**. Deiktiká môžu byť vykonávané manuálnymi i **nemanuálnymi prostriedkami** (očným pohľadom, predklonom hlavy alebo orientáciou tela) alebo ich kombináciou. Okrem pojmov deiktikum/deiktiká sa používa aj pojem **index/indexy**.

Obr. č. 1 – 3: Tvary rúk vo forme indexu

6.2 Zámená

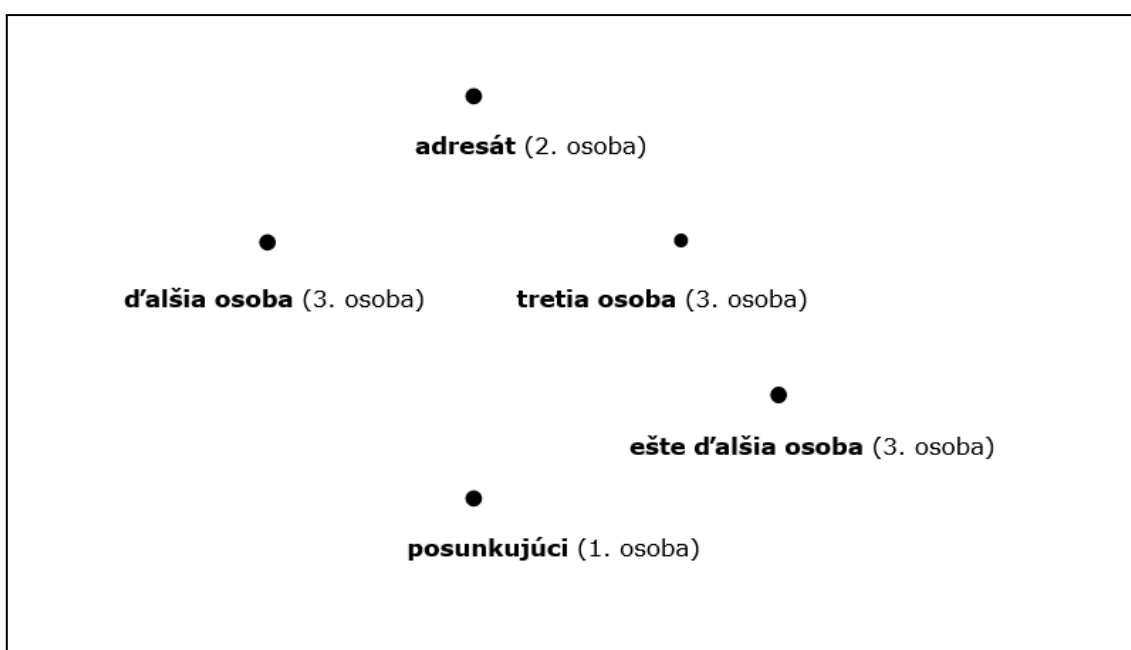
Zámená sú tie posunky, ktoré ukazujú na javy a predmety skutočnosti alebo odkazujú na iné pomenovania v jazykovom prejave. Môžeme ich deliť na **osobné zámená, prívlastňovacie zámená a ukazovacie zámená**.

6.2.1 Osobné zámená

Pre lepšiu názornosť prejavu v SPJ môžeme osobné zámená deliť na tri oblasti, a to osobné zámená v singulári, osobné zámená v pluráli a osobné zámená v skupinách do päť osôb.

6.2.1.1 Osobné zámená v singulári

Osobné zámená v SPJ ukazujú alebo odkazujú na jednotlivé osoby, ktoré môžu byť prítomné alebo neprítomné. Pomocou deiktickej akcie majú za hlavný cieľ identifikovať osobu či osoby v komunikácii. Majú zvyčajne formálnu podobu zovretej ruky so vztýčeným ukazovák, ktorá smeruje k prítomnému alebo neprítomnému referentu (predmetu) v posunkovom priestore. Zámeno prvej osoby v singulári (v jednotnom čísle) smeruje k sebe, k hrudi posunkujúceho. Zámeno druhej osoby smeruje k prítomnému adresátovi, ktorý stojí oproti posunkujúcemu, teda indexuje do stredu posunkového priestoru. Zámeno tretej osoby smeruje na neadresovanú osobu (tretiu osobu), ktorá sa nachádza mimo adresáta.

Obr. č. 4: Referenčné miesta osôb vytvárané v syntaktickom priestore

Rozdiel medzi zámenami druhej a tretej osoby je v smere pohľadu očí posunkujúceho, orientácie hlavy, hornej časti tela a rúk. Pri odkazovaní na druhú osobu sú štyri uvedené artikulátory v jednej rovnakej línii smerom na referenčné miesto adresáta. Pri odkazovaní na neadresovanú osobu smerujú tri nemanuálne artikulátory (oči, hlava a horná časť tela) k adresátovi, avšak ruka indexuje na referenčné miesto tretej osoby.

Ďalší rozdiel medzi nimi je v umiestnení referenčného miesta. Kým referenčné miesto adresáta, ktorý je oproti posunkujúcemu, je relatívne stabilné a referenčné miesto neadresovanej osoby nie je stabilné, závisí to od prítomnosti alebo neprítomnosti referenta. Ak je referent prítomný, posunkujúci použije index a súčasne poukazuje na miesto, kde sa referent konkrétne nachádza. Ak však referent prítomný nie je, posunkujúci môže pre neadresovanú osobu určiť referenčné miesto v posunkovom priestore dvoma spôsobmi: a) referenčné miesto môže byť nejakým spôsobom motivované, napríklad poukázanie na stoličku, kde neadresovaná osoba zvyčajne sedí, či na miesto, kde daná osoba obvykle stojí; b) referenčné miesto môže byť na pravej alebo ľavej strane posunkového priestoru. Posunkujúci, ktorý je pravák, si obvykle najprv vyberie referenčné miesto na pravej strane posunkového priestoru a posunkujúci, ktorý je ľavák, si zvyčajne vyberie ľavé miesto. O ďalšej tretej osobe môže pravák odkázať na ľavé miesto a ľavák na pravé miesto. Zväčša je negramatické indexovať dva rôzne referenty na rovnakom alebo podobnom referenčnom mieste.

Na manuálnom poukázaní na referenta – neadresovanú osobu, sa súčasne podieľajú častejšie **nemanuálne artikulátory**, a to orientácia hlavy a hornej časti trupu alebo len orientácia hlavy, prípadne pohľad očí smerovaný k jednému referenčnému miestu. Pokiaľ ide o dve neadresované osoby, tak sa presmeruje najprv orientácia hlavy a tela či orientácia hlavy, prípadne pohľad očí na jedno referenčné miesto tretej osoby, následne pohybom hlavy a tela na druhé – protikladné referenčné miesto.

Ak posunkujúci chce odkázať na prítomného referenta, ktorý je za telom posunkujúceho alebo vedľa posunkujúceho, ktorý sa nachádza ďalej od neho na tej strane aktívnej ruky posunkujúceho, používa sa len tvar ruky, a to zovretá ruka so vztýčeným palcom, keďže artikulácia danej ruky je fyzicky jednoduchšia.

6.2.1.2 Osobné zámená v pluráli

Podobne ako osobné zámená v singulári s určitými referenčnými miestami v syntaktickom priestore sa v SPJ zhodne v posunkovom priestore produkujú aj osobné zámená v pluráli (v množnom čísle).

Rozdiel medzi nimi je v pohybe i čiastočne v tvare ruky. Osobné zámená v pluráli využívajú kruhový pohyb alebo oblúkový pohyb, akoby do početnej skupiny zahrnuli zamýšľané osoby, teda týmto pohybom sa vyznačuje plurálový význam. Veľkosť pohybu môže naznačovať relatívnu veľkosť skupiny a zároveň môže naznačiť, kto je do skupiny začlenený alebo je zo skupiny vyčlenený.

6.2.1.3 Osobné zámená v skupinách do päť osôb

Do citátovej formy osobných zámen singuláru je možné včleniť, inkorporovať posunky čísel, tým pádom vzniká **duál** (dvojné číslo) a **plurál**. V duáli sa zachovávajú referenčné miesta ako v singulári a do indexov sa inkorporuje posunok DVA (zovretá ruka so vztýčeným ukazovákcom a palcom). Vzniknutý inkorporovaný posunok vykonáva len priamočiary opakovaný pohyb ruky medzi dvoma referenčnými miestami. Dve referenčné miesta môžu byť napríklad: a) referenčné miesto posunkujúceho a referenčné miesto adresáta – ${}_1\text{MY-DVAJA}_2$, b) referenčné miesto posunkujúceho a referenčné miesto neadresovanej osoby – ${}_1\text{MY-DVAJA}_3$, c) referenčné miesto adresáta a referenčné miesto neadresovanej osoby – ${}_2\text{VY-DVAJA}_3$, d) referenčné miesto adresáta a referenčné miesto adresáta – ${}_2\text{VY-DVAJA}_2$ atď. V pluráli sa zachovávajú referenčné miesta ako v singulári a do indexov sa inkorporujú posunky čísla TRI až PÄŤ, vo výnimočných prípadoch do DESAŤ. Inkorporované posunky realizujú opakovaný kruhový pohyb na referenčných miestach, ktorý môže byť menší alebo väčší. Ak ide o väčší opakovaný kruhový pohyb, zväčša sa do plurálového zámena zahŕňajú prítomné osoby, ktoré sú na mieste. Pri menšom opakovanom kruhovom pohybe sa zvyčajne do plurálového zámena zapadajú neprítomné osoby, k nim sa môže pridať prítomný posunkujúci alebo adresát. Uvedieme príklady: a) referenčné miesto posunkujúceho so znázorneným posunkom TRI: MY-TRAJA, b) referenčné miesto adresáta so znázorneným posunkom ŠTYRI: VY-ŠTYRIA, c) referenčné miesto neadresovanej osoby so znázorneným posunkom PÄŤ: ONI-PIATI.

6.2.2 Privlastňovacie zámená

Privlastňovacie zámená v SPJ privlastňujú niekoho alebo niečo jednotlivým osobám. Majú formálnu podobu: plochá ruka so vztýčeným palcom, ktorá smeruje k prítomnému alebo neprítomnému referentu v posunkovom priestore. Privlastňovacie zámená využívajú tie isté referenčné miesta ako pri osobných zámenách. Okrem rozdielu parametra tvaru ruky medzi osobnými a privlastňovacími zámenami sa vyskytuje ďalší rozdiel v parametri, a to v pohybe ruky.

Kým pri osobných zámenách sa uplatňuje jednoduchý priamočiary pohyb ruky, pri privlastňovacích sa vykazujú opakovaný priamočiary pohyb ruky.

Pokiaľ ide o **intenzifikáciu** zámen, forma pohybu sa v kategóriách osobných a privlastňovacích zámen prejavuje opačne. Pri osobných zámenách sa uplatňuje razantný opakovaný priamočiary pohyb ruky a pri privlastňovacích razantný jednoduchý priamočiary pohyb ruky.

6.2.3 Ukazovacie zámená

Ukazovacie zámená v SPJ sú posunky, ktoré prostredníctvom ukazovania identifikujú referenty. Konkrétne ukazovacie zámená sa môžu používať na tieto účely:

- odkazujú na určité osoby, veci, ktoré sa v jazykovom prejave vyskytnú, tiež počet; tieto zámená, tzv. **anafory**, sa vyskytujú spolu s podstatným menom – zväčša stoja hneď za ním (porov. Twilhaar – van den Bogaerde, 2016); ich funkcia zahŕňa určenie miesta v syntaktickom priestore pre referent, na ktorý sa môže odkázať; názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky, kde tieto anafory stoja hneď za podstatným menom: BABKA IX_3 MÔŤ PÝTAŤ₁ (*Babka sa ma môže na niečo opýtať.*), DEDO IX_3 ŽIŤ₃ SPOLU₃ VNUK (*Starý otec žije spolu s vnukom.*), alebo stoja ďalej od podstatného mena MANAŽÉR IX_3 ŠIKOVNÝ IX_3 (*Manažér je šikovný.*), SLOBODNÝ MUŽ IX_3 # IX_3 POČÍTAČ KLF_M :písať LENIVÝ IX_3 (*Slobodný muž je lenivý v písaní na počítači.*); na rozdiel od osobných zámen nestoja tieto anafory samostatne,
- odkazujú na opytovací výraz, ich funkcia tiež zahŕňa určenie miesta v syntaktickom priestore pre referent, na ktorý sa môže odkázať (anafory), napríklad: IX_3 KTO IX_3 (*Kto je to?*), KTO IX_{VY} NEMAŤ PRÁCA (*Kto z vás nemá prácu?*),
- ukazujú na osoby, veci, počet a okolnosti, ktoré sú ľahko zrakom identifikovateľné v reálnom priestore, slúžia ako náhrada za podstatné mená (tzv. **demonštrátiva**) (Quer a kol., 2017), napr. *chcem toto a nie toto* – reálne ukázanie na pero,
- ukazujú alebo odkazujú na miesto, kde sa osoby, veci či okolnosti nachádzajú (majú za cieľ identifikovať miesto, nie účastníka komunikácie na danom mieste) – majú príslovkovú funkciu miesta i funkciu predložky (tzv. **lokátory**) (Johnston – Schembri, 1999), napr. *tu, tam, sem, na tomto mieste, na, v.*

6.2.3.1 Ukazovacie zámená v pluráli

Podobne ako osobné zámená, tak i ukazovacie zámená, konkrétne anafory a demonštrátiva, môžu obsahovať informáciu o pluráli. Na označenie plurálu sa môžu artikulovať kruhovým alebo oblúkovitým pohybom, napríklad KTO IX_{VV} NEMAŤ PRÁCA (*Kto z vás nemá prácu?*). Naopak, lokátory nevykazujú túto dráhu pohybu, môžu len smerovať k bodu, ktorý je bližšie k posunkujúcemu, alebo k vzdialenejšiemu bodu v posunkovom priestore s cieľom ikonicky vyjadriť blízkosť a vzdialenosť. Navyše, demonštrátiva okrem kruhového a oblúkovitého pohybu môžu odkazovať priamočiarym pohybom jednej ruky alebo dvoma rukami na reálne osoby či veci, napríklad na dve oči, na dve ruky, na tri osoby.

6.2.4 Výskyt a postavenie zámen

6.2.4.1 Výskyt osobných zámen

Keďže v posunkovom jazyku neexistuje skloňovanie a časovanie, ak chceme získať informácie o tom, kto sa podieľa na činnosti, je nutné do viet vkladať subjekt napr. vo funkcii podstatného mena či osobného zámena. Výnimku tvorí subjekt v podobe osobného zámena *ja*, ktorého vkladanie do viet je fakultatívne. Názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky:

- ON MANŽEL MÔJ (*To je môj manžel.*) – posunkujúca vykazovala subjekt zastúpený osobným zámenom ON,
- AHA ROZUMIEŤ (*Aha, rozumiem!*) – posunkujúca nevykazovala žiadny subjekt, tak ide o prejav v prvej osobe singuláru.

6.2.4.2 Postavenie osobných zámen

Posunkový jazyk má špecifickú vlastnosť, a to priestorovosť, teda využíva produkciu posunkov v posunkovom priestore. Vďaka nemu posunkujúci dokážu identifikovať referenty, preto odkazovanie na subjekty formou osobných zámen nemusí byť výlučne len na začiatku vety, ale môže byť na inej pozícii vety. Názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky:

- PRIEZVISKO JEHO ONI-ŠTYRIA DOBRE PAMÄTAŤ JEHO (*Títo štyria si dobre zapamätali jeho priezvisko.*) – vo vete sa subjekt ONI-ŠTYRIA vyказuje až v treťom poradí výpovede zo šiestich artikulovaných manuálnych posunkov,
- NIE NEROZUMIEŤ IX₂ (*Nie, nerozumieš!*) – vo vete sa subjekt *ty* vyskytuje až na konci vety.

6.2.4.3 Zdvojenie zámen

Pri posunkovom prejave sa zvyčajne vyskytuje zdvojenie zámen. Prvé zámeno predstavuje osobné zámeno, ktoré zvyčajne stojí na začiatku vety. Druhé zámeno, ukazovacie (anafora), obvykle stojí na konci vety. Môže sa vyskytovať iné poradie dvoch zámen, teda prvé zámeno ako anafora sa môže vyskytovať hneď za podstatným menom a druhé zámeno tiež ako anafora sa môže vyskytovať za nejakým slovným druhom, avšak vždy odkazuje na referenčné miesto príslušného subjektu. Názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky:

- **IX₃ KTO IX₃** (*Kto je to?*) – na začiatku vety sa vyказuje osobné zámeno tretej osoby singuláru, následne sa za opytovacím výrazom na konci vety vyказuje totožné odkazovacie zámeno smerujúce sa na referenčné miesto tretej osoby,
- **ONI-TRAJA₃ PÝTAŤ₂ # IX₂ NEDOSLÝCHAVÁ IX₂** (*Títo traja sa ťa pýtali, či si nedoslýchavá.*) – v druhej vete súvetia je osobné zámeno druhej osoby singuláru, následne za prídavným menom na konci vety vyказuje totožné odkazovacie zámeno smerujúce sa na referenčné miesto adresáta,
- **MANAŽÉR IX₃ ŠIKOVNÝ IX₃** (*Manažér je šikovný.*) – za podstatným menom je odkazovacie zámeno i za prídavným menom vo funkcii predikátu (prísudku) je totožné odkazovacie zámeno odkazujúce na referenčné miesto tretej osoby, teda manažéra.

6.2.4.4 Postavenie privlastňovacích zámen

Vo vzťahu k podstatnému menu môže byť privlastňovacie zámeno postavené dvomi najčastejšími spôsobmi:

- pred podstatným menom – príklady jazykového prejavu figurantky: **ONI-PIATI POZNAŤ MOJA SESTRA IX₃** (*Títo piati poznajú moju sestru.*), **MOJA SESTRA VLASTNIŤ₃ DIEŤA** (*Moja sestra má dieťa.*),
- za podstatným menom – príklady jazykového prejavu figurantky: **BRAT MÔJ IX₃ DOBRÝ** (*Môj brat je dobrý.*), **IX₃ MANŽELKA MOJA ZDÔRAZNE-NIE G:no** (*To nie je moja manželka!*).

Pokiaľ stojí privlastňovacie zámeno pred podstatným menom, častejšie sa vyjadruje hovorený komponent celým slovom *môj/moja/moje*, niekedy len prvou hláskou *m*. No ak privlastňovacie zámeno stojí za podstatným menom, obvykle sa hovorenými komponentmi nevykazujú slová privlastňovacieho zámena, ale širšia sa hovorené komponenty podstatných mien cez manuálne posunky privlastňovacích zámen, prípadne i ďalej cez manuálne posunky ukazovacích zámen.

Názorne uvedieme dva príklady jazykového prejavu figurantky: BRAT MÔJ IX₃ DOBRÝ (*Môj brat je dobrý.*), kde sa hovorený komponent *brat* šíri aj cez manuálny posunok privlastňovacieho zámena MÔJ, ďalší príklad: BRAT MÔJ IX₃ VEĽMI-STRAŠNE ZLÝ (*Môj brat je veľmi zlý.*), kde sa hovorený komponent *brat* šíri aj cez dva manuálne posunky zámena MÔJ a IX₃.

6.3 Slovesá

Slovesá v SPJ sú posunky, ktoré pomenúvajú deje. Delia sa ich na tri základné typy, triedy: **jednoduché slovesá, zhodové slovesá a priestorové slovesá** (porov. Quer a kol., 2017).

6.3.1 Jednoduché slovesá

Jednoduché slovesá sú také slovesá, ktoré nemenia, nemodifikujú svoju posunkovú formu. Všetky parametre manuálnej zložky zostávajú zachované. Zväčša sú to také slovesá, ktoré sú artikulované na tele, teda majú kontakt s časťou tela, napríklad *naučit' sa* (čelo), *pochopiť* (čelo), alebo v tesnej blízkosti tela, napríklad *naučit' sa* (pri hlave), *rozumieť* (pri čele). Okrem nich jestvujú jednoduché slovesá artikulované v neutrálnom priestore, napríklad *môcť*, *posunkovať*, *prosiť*. Ale mnohé jednoduché slovesá môžu byť ohýbané – modifikované pre **spôsob, aspekt a intenzifikáciu** (Johnston – Schembri, 2007).

Spôsob sa vzťahuje na modifikáciu slovies, ktoré vykazujú, ako sa činnosť vykonáva. V slovenčine sú informácie o spôsobe často obsiahnuté v samostatných slovách a frázach, ktoré sa môžu objaviť vedľa slovesa, príslovkách, a nie ako modifikácia slovesa, napr. *Rýchlo beží. Pracovala veselo.* SPJ môže podobne ako slovenčina obsahovať samostatné príslovky, zároveň môže obsahovať aj slovesný spôsob, a to modifikáciou spôsobu manuálnej tvorby slovesa súčasne s nemanuálnymi prostriedkami. Vďaka špecifickej vlastnosti simultánnosti (napr. manuálna zložka súčasne s nemanuálnou zložkou) sa v SPJ spôsob môže prejavovať takto: POCTIVO-PRACOVAŤ – vyznačuje sa zrýchleným a krátkym priamočiarym opakovaným pohybom rúk, vážnym výrazom tváre s orálnym komponentom M, ZNECHUTENE-PRACOVAŤ – artikuluje sa pomalým a väčším oválnym opakovaným pohybom rúk, znechuteným výrazom tváre s orálnym komponentom: mierne vyplazený jazyk, SMUTNE-PRACOVAŤ – realizuje sa klasickým priamočiarym opakovaným pohybom rúk, smutným výrazom tváre s orálnym komponentom: kútiky úst smerom nadol.

Aspekt sa používa na vyjadrenie informácií o trvaní a frekvencii deja, no nie o skutočnom čase, v ktorom dej nastal. Aspekt teda opisuje, ako sa činnosť vyvíjala v čase, nie jej umiestnenie

v konkrétnom čase. Pre názornosť uvidíme príklad slovesa v SPJ, ktoré môže vykazovať frekvenciu činnosti: STÁLE-ZABŮDAŤ – vyznačuje sa trojnásobným opakovaním parametra pohybu oproti citátovej forme posunku ZABUDNŮŤ.

Intenzifikácia ako zosilnenie intenzity významu slovesa sa signalizuje vyjadrením orálneho komponentu súčasne buď predĺžením počiatočného podržania posunku, po ktorom nasleduje prudké uvoľnenie (napr. ÚPLNE-POCHOPIŤ, ÚPLNE-ROZUMIEŤ), alebo predĺžením fázy realizácie posunku (napr. PLYNULE-POSUNKOVAŤ, VEĽMI-DOBRE-POZNAŤ), či zmenou pohybu z opakovaného na jednoduchý (napr. DOBRE-ZAPAMÄTAŤ, VEĽMI-SA-SNAŽIŤ), prípadne čiastočnou zmenou parametra pohybu (napr. ÚPENLIVO-PROSIŤ, SŮRNE-POTREBOVAŤ).

6.3.2 Zhodové slovesá

Zhodové⁶ slovesá sú také slovesá, ktoré menia, modifikujú svoju posunkovú formu v závislosti od argumentov osoby – subjektu a objektu. Argumenty osoby vychádzajú z referenčných miest subjektu a objektu⁷. Pri modifikácii dochádza k zmene smeru dráhového pohybu od určitého referenčného miesta subjektu k referenčnému miestu objektu alebo k zmene orientácie ruky smerom k subjektu alebo k objektu. Zhodové slovesá môžu mať dva argumenty osoby vyjadrujúce subjekt a objekt (**dvojitá zhoda**) alebo jeden argument vyjadrujúci subjekt alebo objekt (**jednoduchá zhoda**).

Zhodové slovesá, ktoré vykazujú dva argumenty, sú také slovesá, do ktorých sú včlenené, inkorporované osobné zámená vyjadrujúce subjekt a objekt. Môžeme uviesť príklady: a) IX_1 -POSLAŤ- IX_2 ($_1$ POSLAŤ $_2$) – dráhový pohyb ruky sa začína od referenčného miesta posunkujúceho (začiatočný bod), čiže od subjektu komunikácie a končí sa na referenčnom mieste adresáta (konečný bod), teda objektu komunikácie, b) IX_1 -POSLAŤ- IX_3 ($_1$ POSLAŤ $_3$) – dráhový pohyb ruky vychádza od posunkujúceho a končí sa na referenčnom mieste tretej osoby, c) IX_2 -POSLAŤ- IX_1 ($_2$ POSLAŤ $_1$) – dráhový pohyb ruky od adresáta k pozícii posunkujúceho, d) IX_3 -POSLAŤ- IX_1 ($_3$ POSLAŤ $_1$) – dráhový pohyb ruky vychádza od tretej osoby smerom

⁶ Zhodu možno všeobecne definovať ako zhodu medzi dvoma prvkami, ktorými sú určité znaky, ako je osoba, číslo a rod (porov. Závodný, 2016). Vo väčšine skúmaných posunkových jazykov možno pri určitých slovesách realizovať zhodu pomocou určitých miest v posunkovom priestore. Tieto miesta sú konvenčne umiestnené podľa gramatických pozícií osôb (posunkujúci, adresát a tretia osoba). Okrem priestorovej zhody sa vykazuje, že sa sloveso zhoduje so subjektom alebo objektom v osobe a čísle, teda je od neho závislé.

⁷ V citátovej podobe každý posunok zhodového slovesa vytvára dráhový pohyb od pozície posunkujúceho smerom k pozícii adresáta.

k posunkujúcemu. Môžeme ilustrovať iný príklad posunku SPÝTAŤ-SA – dráha pohybu od posunkujúceho smerom k adresátovi alebo tretej osobe sa vykonáva rovnako ako pri posunku POSLAŤ, ale výnimočne iný pohyb sa vykonáva od adresáta alebo tretej osoby k posunkujúcemu pre skôr nejasnú artikuláciu ruky v posunkovom priestore počnúc od začiatočného bodu, v tomto smere začiatočný bod začína od brady posunkujúceho a oblúkovým pohybom smeruje k hrudi posunkujúceho.

Ďalšie zhodové slovesá, ktoré obsahujú jeden argument, sú také slovesá, do ktorých sú inkorporované osobné zámená vyjadrujúce vzťah k danému subjektu alebo objektu. Na rozdiel od predchádzajúcich zhodových slovies, ktoré v sebe zahŕňajú subjekt a objekt, tieto zhodové slovesá:

- buď zahŕňajú len subjekt lokalizovaný na príslušnej pozícii subjektu, napr. keď ide o sloveso *mať*, teda a) MAŤ-IX₁ (MAŤ₁) – pozícia a pohyb ruky smeruje len k subjektu (konečný bod), teda k referenčnému miestu posunkujúceho, čiže *daná osoba vlastní (niečo)*, b) MAŤ-IX₂ (MAŤ₂) – pozícia a pohyb ruky smeruje k subjektu – adresátovi, c) MAŤ-IX₃ (MAŤ₃) – pozícia a pohyb ruky smeruje k subjektu – tretej osobe,
- alebo zahŕňajú len objekt lokalizovaný na príslušnej pozícii objektu (konečný bod), napr. keď ide o sloveso *učiť* vo význame *učiť niekoho*, t. j. a) UČIŤ-IX₂ (UČIŤ₂)⁸ – pozícia a pohyb ruky smeruje len k objektu – k adresátovi, b) UČIŤ-IX₃ (UČIŤ₃) – pozícia a pohyb ruky smeruje k objektu – tretej osobe, c) UČIŤ-IX₁ (UČIŤ₁) – pozícia a pohyb ruky smeruje k objektu – posunkujúcemu.

Aj zhodové slovesá môžu vykazovať aspekt, ktorý vyjadruje informáciu o trvaní a frekvencii deja.

Uvedieme príklad slovesa OPÝTAŤ-SA, ktorý môže artikulovať:

- trvanie činnosti: NEUSTÁLE-SA-OPÝTAŤ (vo význame: adresát sa chcel opýtať posunkujúceho bez prerušenia, ak od neho nedostal odpoveď) – realizuje sa neustálym opakovaním pohybu ruky,
- frekvenciu činnosti: PRAVIDELNE/STÁLE-SA-OPÝTAŤ – najskôr sa artikuluje posunkom OPÝTAŤ-SA, nasleduje krátka pauza, zase sa artikuluje totožným posunkom OPÝTAŤ-SA, potom krátka pauza, opätovne sa artikuluje totožným posunkom OPÝTAŤ-SA.

⁸ Poznámka: Niektoré slovesá môžu mať dvojaký status. To znamená, že sloveso môže byť zhodové v jednom kontexte, napr. UČIŤ ŠTUDENT (slovesný posunok smeruje k pozícii tretej osoby ako študenta) a jednoduché v inom kontexte, napr. UČIŤ POSUNKOVÝ JAZYK (slovesný posunok nevykazuje žiadny smer k určitým osobám, len k neutrálnej pozícii tzv. adresáta).

Existuje ďalšia kategória slovíes, ktorá môže spadať pod zhodové slovesá, a to **recipročné slovesá**. Tie tvoria slovesá, pri ktorých sa na jednom deji naraz vzájomne zúčastňujú dvaja účastníci, môžu to byť dva subjekty alebo dva objekty, napr. BYŤ-SPOLU, HÁDAŤ-SA, CHODIŤ-SPOLU.

6.3.3 Priestorové slovesá

Priestorové slovesá sú také slovesá, ktoré modifikujú svoju posunkovú formu v závislosti od argumentov miesta – od umiestnenia alebo smeru deja. Konkrétne dochádza k zmene miesta artikulácie v posunkovom priestore. Tieto slovesá vyjadrujú priestorovú informáciu – kde sa dej odohráva alebo ktorým smerom sa pohybuje, aby zodpovedali činnostiam v „reálnom“ svete. Miesto artikulácie priestorových slovíes, na ktorom sa odohráva činnosť, môže byť umiestnené mimo tela, teda v neutrálnom priestore, napríklad PÍSAŤ-NA-TABUĽU (ikonické znázornenie písania do vzduchu; konečný bod), PÍSAŤ-DO-ZOŠITA (ikonické znázornenie písania do dlane zastupujúcej zošit) alebo priamo na tele, napríklad PÍSAŤ-NA-DLAŇ, PÍSAŤ-NA-PREDLAKTIE. Miesto artikulácie priestorových slovíes, na ktorom sa vykazuje smer deja, môže byť znázornené uvedeným spôsobom, napríklad PÍSAŤ-NA-TABUĽU-NA-LÁVEJ-STRANE (začiatočný bod), následne sa oblúkovým pohybom ruky premiestniť na pravú stranu tabule PÍSAŤ-NA-TABUĽU-NA-PRAVEJ-STRANE (konečný bod). Iný príklad, PÍSAŤ-NA-LAVOM-PREDLAKTÍ, následne oblúkovým pohybom ruky sa premiestniť na pravé predlaktie PÍSAŤ-NA-PRAVOM-PREDLAKTÍ.

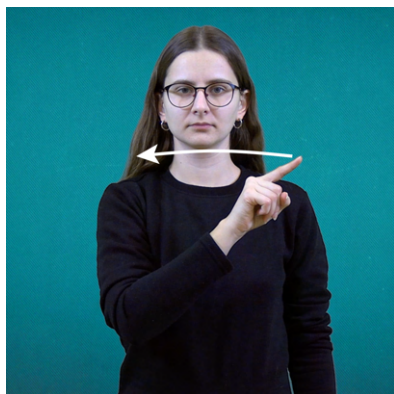
Rozdiel medzi zhodovými a priestorovými slovesami. Priestorové slovesá sa môžu podobáť zhodovým slovesám, pretože oba typy slovíes môžu meniť, ohýbať svoj smer od začiatočného bodu ku konečnému bodu. Rozdiel je v ich význame. Kým zhodové slovesá vyjadrujú informácie o tom, kto sa podieľa na činnosti, priestorové slovesá sa buď pohybujú medzi bodmi, ktoré predstavujú priestorové miesta, alebo lokalizujú bod, kde sa činnosť reálne vykonáva.

Rozdiel medzi zhodovými slovesami s dvojitou zhodou a zhodovými slovesami s jednoduchou zhodou. Zhodové slovesá s jednoduchou zhodou, ktoré majú jeden argument osoby, nevykonávajú smer pohybu od začiatočného bodu ku konečnému bodu, ale sú tzv. lokalizačné, keďže sú orientáciou ruky, prípadne i pohybom, smerované k referenčnému miestu subjektu alebo objektu. Obrátene, zhodové slovesá s dvojitou zhodou, ktoré majú dva argumenty osoby, vykonávajú dráhový pohyb od jedného začiatočného ku konečnému bodu.

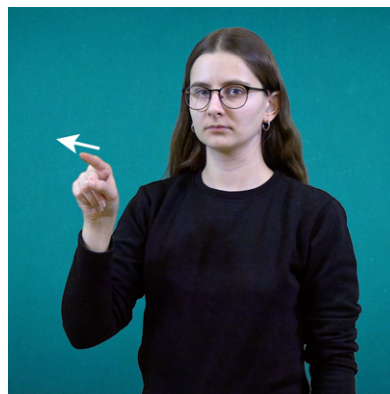
6.4 Pomocný nástroj pre zhodu

Pomocný nástroj pre zhodu (Sapountzaki, in Pfau – Steinbach – Woll, 2012) sa správa ako index, no v skutočnosti ide iba o použitie indexovej formy – zovretej päste so vztýčeným ukazovákom. Slúži predovšetkým pri jednoduchých slovesách, ktoré sa nemôžu modifikovať podľa zhody. Ide o také slovesá, ktoré sa vzťahujú na osoby, teda podávajú informácie o osobách, napr. *pod'akovať (osobe)*, *pochopiť (osobu)*, *poznať (osobu)*, *zabudnúť (na osobu)*. Posunkujúci v komunikácii môžu identifikovať referenčné miesta subjektu a objektu na základe niektorých podnetov. Pomocný nástroj pre zhodu sa môže modifikovať podľa osoby i čísla.

Jeden zo spôsobov identifikácie subjektu a objektu je manuálne poukázanie indexu v tvare zovretej päste so vztýčeným ukazovákom najprv na pozíciu subjektu, následne plynulým miernym oblúkovitým pohybom smerom na pozíciu objektu, alebo priamočiarym pohybom len na pozíciu objektu. Môžeme názorne uviesť príklad: MUŽ IX₃ POZNAŤ DIEVČA ₃IX₃ (*Muž pozná dievča.*), kde ₃IX₃ (obr. č. 5) je pomocný nástroj pre zhodu vykazujúci referenčné miesto subjektu muža a oblúkovým pohybom na referenčné miesto objektu dievčaťa. Ďalší príklad: IX₂ ROZUMIEŤ IX₃? (*Rozumieš mu?*), kde IX₃ (obr. č. 6) je pomocný nástroj pre zhodu realizovaný priamočiarym pohybom na referenčné miesto objektu osoby.

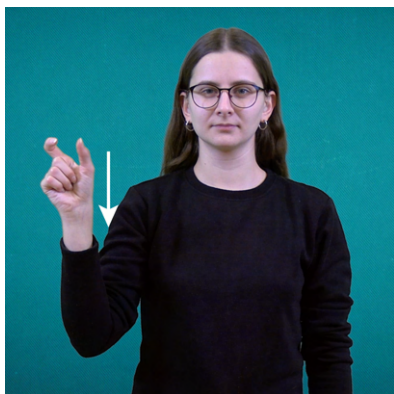
Obr. č. 5: Pomocný nástroj pre zhodu

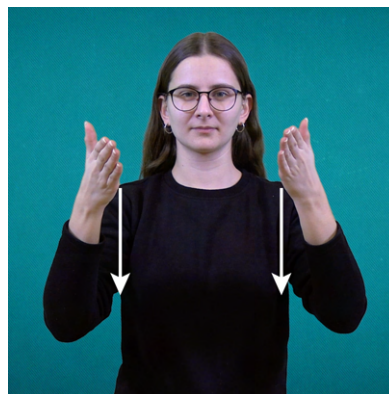
Obr. č. 6: Pomocný nástroj pre zhodu

Druhým spôsobom identifikácie objektu je použitie jednoručného špecifikátora osoby v tvare zovretej ruky so zakriveným ukazovákom a palcom bez dotyku (ako znázornené písmeno C). Môžeme uviesť príklad: IX₂ POZNAŤ ŠPC₀:osoba₁? (*Poznáš ma?*), kde ŠPC₀:osoba₁ (vykazuje sa pozdĺžnym priamočiarym pohybom zhora nadol znázorňujúcim osobu ako celok; obr. č. 7) sa môže označiť ako pomocný nástroj pre zhodu určujúceho objektu posunkovaného pri slovese POZNAŤ.

Ďalšou pomôckou na identifikáciu objektu je použitie dvojručného špecifikátora osoby v tvare plochej ruky so vztýčeným palcom, ktorý slúži na intenzifikáciu osoby (vykazuje sa pozdĺžnym priamočiarym pohybom zhora nadol znázorňujúcim osobu ako celok; obr. č. 8). Môžeme uviesť príklad: IX₁ POZNAŤ ŠPC_O:osoba₃ ... (*Poznám ho!*), kde ŠPC_O:osoba₃ je pomocný nástroj pre zhodu určujúceho objektu tretej osoby.

Obr. č. 7: ŠPC_O:osoba

Obr. č. 8: ŠPC_O:osoba (intenzifikácia)

6.5 Sponové sloveso byť

V SPJ sa nevyskytuje pomocné sloveso *byť* vyjadrené v prítomnom čase. Namiesto pomocného slovesa *je* môže slúžiť podstatné meno, prídavné meno, prívlastňovacie zámeno, príslovka, opytovací výraz ako prísudok, predikát vo vete. Názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky: IX₃ MANŽEL MÔJ (*To je môj manžel.*) – podstatné meno *manžel* je vo funkcii predikátu, CHLAPEC IX₃ VEĽMI-ZLÝ (*Ten chlapec je veľmi zlý.*) – prídavné meno vyjadrené súčasne s intenzifikáciou nemanuálneho prostriedku *veľmi zlý* je vo funkcii predikátu, NIE NO_{DN} ZLE IX₃ NO_{DN} (*Nie, to je zle!*) – príslovka *zle* vo funkcii predikátu, IX₃ KTO IX₃ (*Kto je to?*) – opytovací výraz *kto* vo funkcii predikátu. K nim môžeme pridať aj príklad vety IX_P MÔJ (*Toto je moje.*) – prívlastňovacie zámeno *moje* vo funkcii predikátu.

6.6 Príslovky

V SPJ sa vyskytujú príslovky, ktoré môžu byť **deiktické**, tie sme už spomenuli vyššie – príslovky miesta a času, a **hodnotiace**. Hodnotiace príslovky sú tie, ktoré určujú, hodnotia, a tak dotvárajú pomenovania javov objektívnej skutočnosti, napr. DOBRE, NEHORÁZNE, STRAŠNE, VEĽMI. Názorne uvedieme príklady jazykového prejavu figurantky: BRAT MÔJ IX₃ NEHORÁZNE ZLÝ (*Môj brat je veľmi zlý.*), IX₃ DIEVČA STRAŠNE ZLÉ IX₃ (*To dievča je veľmi zlé.*).

6.7 Častice

Častice sú posunky, prostredníctvom ktorých posunkujúci subjektívne zvýrazňuje časti svojej výpovede. Častice teda vyjadrujú postoj, aktuálnosť, dôležitosť, špecifikáciu, upozornenie na výpoveď, situáciu, reálnu skutočnosť, kontext. Častice môžu byť aj samostatnými výpoveďami. V jazykovom prejave figurantky sa vyskytujú častice, ako sú AHA, ALEBO, ÁNO, EŠTE, NIE, PLUS (vo význame slovenskej spojky *a*). Niektoré častice sa môžu modifikovať formou intenzifikácie, napr. citátové formy posunkov ÁNO, EŠTE, NIE, ktoré majú opakovaný pohyb, sa modifikáciou intenzifikácie menia na jednoduchý pohyb.

6.8 Klasifikátory a špecifikátory

V jazykovom prejave posunkujúcich sa často vyskytujú aj klasifikátory a špecifikátory tvaru a veľkosti⁹. **Klasifikátor** je jazykový prostriedok, ktorý zastupuje podstatné meno, to môže byť živé alebo neživé. Odkazuje na nejakú vlastnosť predmetu mena. Tvorí tvar ruky, ktorý odráža určitú tvarovú vlastnosť vizuálne prezentovaného predmetu. Spoločne s klasifikátorom – tvarom ruky sa podieľa na činnosti deja. Uvedieme príklad: *Človek vystúpil z autobusu*. – najprv sa vyjadruje lexikálny posunok podstatného mena AUTOBUS, po ňom sa vysloví klasifikátor vozidla na pasívnej ruke. Konkrétny tvar ruky, ktorý znázorňuje celý predmet – plochá ruka so vztýčeným palcom – predstavuje geometrickú vlastnosť vozidla, teda označuje danú kategóriu vozidiel. Pohyb vozidla vyjadruje sloveso existencie „byť na mieste”. Potom sa ČLOVEK uvádza lexikálnym posunkom mena. Následne sloveso klasifikátora ilustruje, že ľudský predmet, ktorý sa vyjadruje konkrétnym tvarom ruky – zovretá ruka so zakriveným ukazovákom a prostredníkom od seba – sa druhou aktívnou rukou oblúkovým pohybom pohybuje smerom z jedného miesta (z autobusu) na druhé miesto (na zem). Osoba znázornená zovretou rukou so zakriveným ukazovákom a prostredníkom od seba patrí do kategórie živých predmetov.

V tomto učebnom texte si spomenieme dva druhy klasifikátorov: a) **klasifikátor celého predmetu** (KLF_{CP}) – odkazuje na celý objekt mena, ktorý môže byť živý alebo neživý, napríklad *osoba, pavúk, strom, posteľ, budova*. Daný klasifikátor predstavuje akúsi zmenšenú a zjednodušenú podobu predmetov; b) **klasifikátor manipulácie** (KLF_M) – znázorňuje držanie či manipuláciu s objektom, ktorý môže byť živý alebo neživý, teda ide o reálne napodobňovanie činnosti

⁹ Pre lepšie pochopenie tejto oblasti môže poslúžiť aj táto elektronická vysokoškolská učebnica o klasifikátoroch a špecifikátoroch, ktorá sa nachádza na tomto odkaze – [tu](#).

manipulácie rúk s priamymi predmetmi, napríklad *držanie dieťaťa, nosenie škatule, chytanie lopty, dotýkanie sa tlačidla, ťahanie lana*.

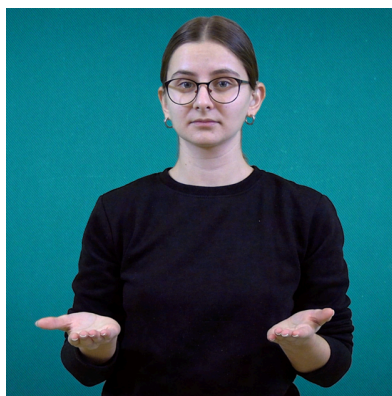
Špecifikátory tvaru a veľkosti predstavujú jazykové prostriedky, ktoré bližšie určujú, špecifikujú podstatné mená, teda demonštrujú tvar a veľkosť predmetov. Správajú sa skôr ako prídavné mená. Môžeme uviesť príklad zhodného manuálneho posunku FOTOGRAFOVAŤ/FOTOGRAF/FOTOGRAFIA/FOTOAPARÁT, ktorý motorickou ikonickosťou znázorňuje cvaknutie spúšte na fotoaparáte. Pri konkrétnom upresnení pojmu *fotografia* môžeme k danému posunku pridať špecifikátor v tvare obdĺžnika. V prípade pojmu *fotoaparát* možno v závislosti od charakteristiky príslušného predmetu k danému posunku dodať špecifikátor tvaru valca, ktorý zastupuje objektív. Pri pojme *fotograf* je k príslušnému posunku možné pridať špecifikátor tvaru znázorňujúci celú postavu.

Výnimočné postavenie v kruhu špecifikátorov tvaru a veľkosti je **špecifikátor osoby**, ktorý sa modifikuje podľa referečných miest subjektu alebo objektu. Používa sa jednoručný posunok v tvare ruky, ktorý ikonicky ilustruje písmeno C – zovretá ruka so zakriveným ukazovákom a palcom bez dotyku. Pre intenzifikáciu sa používa iná forma posunku, a to dvojručný symetrický posunok v tvare ruky – plochá ruka so vztýčeným palcom. Výnimočne sa tvorí daný špecifikátor, ktorý smeruje k referečnému miestu posunkujúceho, čiastočne sa mení tvar ruky, ktorý vyzerá takto: ohnutá plochá ruka so vztýčeným palcom. Demonštratívne uvedieme dva príklady: *Ja som nepočujúci*. – môže sa artikulovať takto: IX₁ NEPOČUJÚCI ŠPC_O:osoba₁, kde špecifikátor smeruje k referečnému miestu subjektu – posunkujúceho; *On je nepočujúci*. – môže sa artikulovať takto: IX₃ NEPOČUJÚCI ŠPC_O:osoba₃, kde špecifikátor smeruje k referečnému miestu subjektu – tretej osoby.

6.9 Manuálny posunok znázornený dlaňou nahor

Tento manuálny posunok znázornený dlaňou nahor (skratka DN, obr. č. 9) sa vyskytuje v mnohých posunkových jazykoch a má rôzne funkcie (Twilhaar – van den Bogaerde, 2016). Môže sa používať ako všeobecná otázka (opytovacia časť), ktorá označuje “neviem” alebo “všeobecnú pochybnosť”, napr. ČO-SA-STALO_{DN} (*Čo sa stalo?*), SESTRA TVOJA PRIEZVISKO JEJ ČO_{DN} (*Aké je priezvisko tvojej sestry?*), ŽENA ZABUDLA POSUNKOVAŤ_{DN} (*Žena zabudla posunkovať?*). Môže mať aj pragmatickú funkciu hodnotiaceho posunku, jeho hlavnou funkciou je prozodicky označiť koniec výpovede. Môžeme znázorniť príklady jazykového prejavu figurantky: IX₃ MANŽELKA MOJA ZDÔRAZNE-NIE NO_{DN} (*To nie je moja manželka!*), VŠETCI

NECHÁPAŤ NO_{DN} (*Nikto z vás to nechápe?!*), MÔJ KAMARÁT IX₃ POLICAJT SUPER_{DN} (*Môj kamarát je policajt. To sa mám, že?/ Môj kamarát je policajt. Pozor na mňa!*). Formálne sa môže prejavovať jednou rukou alebo obidvoma rukami.

Obr. č. 9: Dlane nahor

6.10 Nemanuálne prostriedky v posunkovom prejave

Pri artikulácii posunkových výpovedí zohrávajú dôležitú úlohu nielen **manuálne artikulátory** – **ruky**, ale aj ostatné **nemanuálne artikulátory** – **horná časť tela, hlava a mimika**. Všetky jazykové prvky, ktoré vyjadrujú nemanuálne, sa označujú ako nemanuálne prostriedky. Gramatické funkcie nemanuálnych prostriedkov sa realizujú na všetkých jazykových rovinách. V súvislosti s témou dvoch lekcí *Ja a moja rodina* si vyberieme len niektoré funkcie.

6.10.1 Intenzifikácia

Intenzifikácia sa používa na stupňovanie významu posunku. Niektoré prídavné mená môžu mať nemanuálnu formu. Zvyčajne ju sprevádza **dolná časť tváre**. Prejavuje sa teda **zosilneným, výrazným výrazom tváre**, napr. nafúknutými lícami (s orálnym komponentom B), našpúlenými perami (s orálnym komponentom U). Názorne uvedieme dva príklady jazykového prejavu figurantky: CHLAPEC IX₃ VEĽMI-ZLÝ (*Ten chlapec je veľmi zlý.*) – slovenské slovo *veľmi* sa produkuje nemanuálne, a to nafúknutými lícami s orálnym komponentom B súčasne s manuálnym modifikovaným posunkom ZLÝ; VNUČKA IX₃ VEĽMI-DOBRÁ – slovenské slovo *veľmi* sa realizuje našpúlenými perami súčasne s manuálnym posunkom DOBRÝ.

6.10.2 Afirmácia

Posunkovú výpoveď môže sprevádzať nemanuálny artikulátor, a to **kladný jednoduchý alebo opakovaný pohyb hlavy zhora nadol (afirmatívne prikývnutie hlavy)**, prípadne i **miernym otočením hlavy na stranu**, ktorý potvrdzuje, že táto vyjadrovacia veta je kladná, pravdivá, súhlasná. Kladné prikývnutie hlavy môže odkazovať na celú vetu alebo na časť vety. Názorne uvedieme dva príklady jazykového prejavu figurantky: [ÁNO MY-PIATI POČUJÚCI]^{AFI} (*Áno, my piati sme počujúci.*) – táto celá veta je vyjadrená súhlasným prikývnutím hlavy; BRAT MÔJ [IX₃ DOBRÝ]^{AFI} (*Môj brat je dobrý.*) – druhá polovica vety (časť vety) sa realizuje súhlasným prikývnutím hlavy.

6.10.3 Zápor, negácia

Posunkovú výpoveď môže sprevádzať nemanuálny artikulátor, a to **záporný opakovaný pohyb hlavy zľava doprava (záporné krútenie hlavy)**, ktorý neguje svoju výpoveď. Podobne i záporné krútenie hlavy môže odkazovať na celú vetu alebo na časť vety. Názorne uvedieme dva príklady jazykového prejavu figurantky: DEDO IX₃ [NEROZUMIEŤ IX₃]^{ZÁP} (*Dedo nerozumie.*) – druhá polovica vety (časť vety) sa realizuje záporným krútením hlavy; [NIE NEROZUMIEŤ IX₂]^{ZÁP} (*Nie, nerozumieš!*) – táto celá veta je vyjadrená záporným krútením hlavy.

6.10.4 Nerozhodnosť, váhanie

Posunkovú výpoveď môže sprevádzať nemanuálny artikulátor, a to **jednoduchý alebo opakovaný pohyb hlavy z jednej strany na druhú**, ktorý prejavuje nerozhodnosť, neistotu, váhanie. Nerozhodnosť môže odkazovať na celú vetu alebo na jej časť. Názorne uvedieme dva príklady jazykového prejavu figurantky: IX₁ KTO MUŽ [ALEBO ŽENA ŠPC₀:osoba₁]^{VÁH} (*Som muž alebo žena?*), IX₃ ŽENA IX₃ TEHOTNÁ [ALEBO TUČNÁ NO_{DN}]^{VÁH} (*Tá žena je tehotná alebo tučná?*).

6.10.5 Zisťovacia a doplňovacia otázka

Zisťovacie otázky sa pýtajú na to, či je daná odpoveď platná, teda sú to otázky, na ktoré sa odpovedá výrazmi áno alebo nie. Napr. otázky: *Vieš sa lyžovať? Chceš čaj? Pozeráš basketbal?* Tento typ otázky je charakterizovaný nemanuálnym správaním: **zdvihnutím obočia a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i hornej časti trupu mierne dopredu alebo miernym záklonom nahor**. Vo väčšine prípadov sa nemanuálne správanie výraznejšie prejavuje na konci

otázky. Posunkujúci nie vždy reaguje posunkami ÁNO alebo NIE. Môže reagovať napríklad posunkami PRAVDA, SPRÁVNE-IX₂, SÚHLASIŤ-IX₁.

Doplňovacie otázky slúžia na získanie nejakých ďalších doplňujúcich informácií, ktoré sú zastúpené rôznymi opytovacími výrazmi, napr. KTO, ČO, KDE, KEDY, KAM, PREČO. Tento typ otázky je charakteristický nemanuálnym správaním: **zvráštením obočia a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i hornej časti trupu dopredu.**

Používanie jazyka je forma sociálneho správania (pragmatika¹⁰). Posunková komunikácia môže prebiehať formálne, napr. na pracovnom zasadnutí, a neformálne, napr. na stretnutí s priateľom. Každá situácia si teda vyžaduje určitý komunikačný register: používanie jazyka je prispôbené danej situácii. Pri neformálnej komunikácii s priateľom sa používajú aj doplňovacie otázky, ktoré sa vyjadrujú neformálne, priateľsky z pragmatického hľadiska, preto sa namiesto zvráštenia obočia zvyčajne charakterizuje týmto nemanuálnym správaním: **zdvihnutím obočia a miernym predklonom hlavy dopredu, prípadne i hornej časti trupu mierne dopredu**, napr. [AKO-SA-MÁŠ?]^{DOP} (*Ako sa máš?*), RODINA ŠPC₀:plocha₃ PÝTAŤ₂ [KTO IX₂]^{DOP} (*Celá rodina sa pýta, kto si.*).

6.10.6 Téma

Výpoveď, ktorá sa zaraďuje do textu, má dve informačne rozdielne časti: **téma** (východisko výpovede, topik) a **réma** (jadro výpovede, komentár). Zväčša na začiatku výpovede stojí téma a po nej nasleduje réma. Téma predstavuje to, o čom chce vo výpovedi hovoriaci hovoriť či posunkujúci posunkovať, zvyšok výpovede je komentárom k téme. Réma predstavuje časť výpovede, ktorá poskytuje nový obsah, novú informáciu o téme. Môžeme názorne uviesť príklad: *Tvoj syn veľmi dobre posunkuje*. Prvé dve slová tejto vety tvoria tému a ostatné tri slová rému, komentár k tejto téme.

Základným označením témy je **zdvihnuté obočie**. Súčasne s ním môže prejavovať **mierny záklon hlavy dozadu, prípadne mierny záklon hlavy dozadu a následne dopredu nadol**. Nato po posunku či slede posunkov so zdvihnutým obočím sa obvykle realizuje **pauza**, ktorá intonačne oddeľuje tematickú zložku od zvyšku výpovede. Názorne uvedieme príklad jazykového prejavu

¹⁰ Pragmatika sa všeobecne chápe ako teória používania jazyka, zameriava sa teda na význam jazykových prvkov v kontexte (Quer a kol., 2017) alebo ako štúdium vzťahu medzi kontextom a významom v jazyku (Johnston – Schembri, 2007). Konkrétne skúma, ako je jazyk ovplyvnený situáciou, v ktorej sa používa.

figurantky: [BRAT MÔJ]^{TEM} IX₃ DOBRÝ (*Môj brat je dobrý.*) – prvá časť výpovede je tematizovaná a prejavuje sa zdvihnutým obočím.

6.10.7 Emócia

Podobne ako v neverbálnej komunikácii, aj v posunkovom jazyku je možné vyjadriť emóciu posunkujúceho. Ide o jeho subjektívne prežívanie k situácii, o ktorej sa komunikuje. Vyjadruje sa častejšie **výrazom tváre, mimiky**. Výraz tváre môže mať:

- **kladný mimický prejav** (radosť, spokojnosť), napr. SPJ: ₁MY-ŠTYRIA₂ [TEŠIŤ ₁STRETNÚŤ₃ NAVZÁJOM-POSUNKOVAŤ]^{KE} (*Tešíme sa, že sa stretneme a porozprávame sa.*),
- **záporný mimický prejav** (hnev, nespokojnosť), napr. BRAT MÔJ IX₃ [ZLÝ]^{ZE} (*Môj brat je zlý.*),
- **prekvapivý mimický prejav** (prekvapenie, začudovanie), napr. [AHA]^{PE} ROZUMIEŤ (*Aha, rozumiem!*),
- **ľútostný mimický prejav** (smútok, žiaľ), napr. SYN MÔJ [IX₃ FRAJERKA ROZÍŠŤ-SA]^{POE} (*Môj syn sa rozišiel s frajerkou.*).

7 Kultúrne aspekty života nepočujúcich

V tejto časti publikácie priblížime tri základné okruhy kultúrnych aspektov života nepočujúcich: rozdielne termíny Nepočujúci s veľkým N a nepočujúci s malým n, menné posunky a pravidlá komunikácie s posunkujúcimi osobami.

7.1 Termíny Nepočujúci a nepočujúci

Na tomto mieste je najskôr potrebné zmieniť sa o význame termínov *nepočujúci* a *Nepočujúci*. Termín *nepočujúci* s malým n odkazuje na osobu, ktorá má podľa vyšetrenia sluchu veľmi ťažkú stratu sluchu. Termínom *Nepočujúci* s veľkým N sa označuje tá osoba, ktorá je nezávisle od svojho audiologického statusu používateľom posunkového jazyka, uznáva ho ako plnohodnotný a prirodzený jazyk komunity Nepočujúcich a inklinuje k používaniu tohto jazyka. Ide o socio-kultúrny status osoby. Vďaka používaniu posunkového jazyka sa hlási ku komunite Nepočujúcich, teda je členom tejto komunity, pretože s ostatnými nepočujúcimi ho spája kultúra Nepočujúcich a používanie posunkového jazyka. Je vhodné poznamenať, že tieto termíny sa dlhodobo rozlišovali, ba sa i viac-menej rozlišujú v súčasnosti. Avšak v poslednom čase viacerí (nepočujúci) odborníci zo zahraničia (De Meulder – Murray – McKee, 2019, in Klomp, 2021) navrhujú upustiť od tohto rozlišovania a používať inkluzívnejšie pomenovanie, a to len *nepočujúci*.

7.2 Menné posunky

Menné posunky sa využívajú len vtedy, keď je nositeľ daného menného posunku neprítomný alebo sa o ňom hovorí v tretej osobe. Na oslovovanie sa používa častejšie dotyk na rameno druhej osoby alebo mávanie rukou smerujúce na druhú osobu, prípadne blikanie ako spôsob upútania pozornosti. Nie je bežné, aby sa v dorozumievaní oslovovalo menným posunkom, pretože ide o priamu komunikáciu „tvárou v tvár“. Menné posunky môžu mať nepočujúce osoby, ba i počujúce osoby. Zväčša tí, ktorí sa pohybujú v komunite nepočujúcich a používajú posunkový jazyk, rešpektujú práva nepočujúcich, poznajú túto problematiku a v tejto problematike sa aj angažujú. Sú to napríklad rodičia nepočujúcich detí, počujúce deti nepočujúcich rodičov (CODA), študenti kurzu posunkového jazyka, tlmočníci, pedagógovia. V komunite nepočujúcich sa vyskytuje tzv. nepísané pravidlo, že menné posunky nepočujúcim osobám, ba i počujúcim osobám môžu dať len nepočujúci posunkujúci.

Menné posunky môžeme klasifikovať do troch kategórií:

1. **menné posunky závislé od hovoreného (väčšinového) jazyka**, ktoré sa delia na:
 - a. **transliterované** – na základe doslovného alebo čiastočného prekladu priezviska v hovorenom jazyku do posunkového jazyka (ide o kalk). Uvádzame príklady: a) jedna osoba má svoje vlastné priezvisko *Mrkvička*, tak má menný posunok MRKVA; b) druhá osoba má svoje priezvisko *Horňáček*, z toho vyplýva, že prvá časť slova sa podobá slovu *hory*, tak bude mať menný posunok HORY, c) tretia osoba má priezvisko *Horváth*, ktorý sa na prvý vizuálny pohľad môže podobáť slovu *Chorvátsko*, daná osoba tak bude mať menný posunok CHORVÁTSKO;
 - b. **inicializované** – tvar ruky reprezentuje prstový znak, ktorým sa začína prvým písmenom v priezvisku, prípadne v krstnom mene. Prstové znaky tvoria jednoručnú prstovú abecedu, dvojručnú prstovú abecedu a pomocné artikulačné znaky. Môžeme uviesť jeden príklad: priezvisko *Varga* bude mať menný posunok znázorňujúci prstový znak V (zovretá päť so vztýčeným palcom a prostredníkom oddeľujúcimi od seba) s opakovaným kruhovým pohybom alebo opakovaným priamočiarym pohybom od tela von podľa prvého začiatočného písmena slova;
 - c. **daktylované pomocou prstových znakov** – vydaktyluje sa celé priezvisko, zväčša krátke priezviská, častejšie trojpísmenové priezviská, napríklad osoba má priezvisko *Gál*, tak sa môže vydaktylovať dvojručnou prstovou abecedou: G-Á-L.
2. **menné posunky nezávislé od hovoreného jazyka**, sú teda deskriptívne (opisné) a delia sa na:
 - a. **vonkajšiu charakteristiku** – na základe priamej výraznej črty nositeľa, napr. vlasy, tvár, telo, ozdoby na tele, strata zraku a sluchu, oblečenie,
 - b. **vnútornú charakteristiku** – na základe výraznej povahovej vlastnosti osoby, napr. usmievavý, bláznivý, špekulant, plačlivý,
 - c. **oblíbenú činnosť** – na základe nejakých záujmových aktivít alebo činov, napr. vrh guľou, pozorovanie nebeských telies, jazdenie na motocykli, tanec,
 - d. **typické gesto** - na základe typického a výrazného gesta, ktoré nositeľ vykonáva, napr. hodinové ručičky tik-tak, kladné alebo záporné hlasovanie,
 - e. **jednorazovú udalosť** – na základe jednorazovej udalosti, ktorá sa nositeľovi stala a ostatným utkvela v pamäti, napr. kostým Supermana na určitej udalosti (posunok SUPERMAN), podarené zapálenie ohňa na mokrom ohnisku (posunok ČERT), počas hry sa mu stal úraz na čele (posunok JAZVA-NA ČELE);

3. **menné posunky kombinované**, kde kombinácia dvoch motivácií menných posunkov môže vzniknúť týmito spôsobmi:
- kombinácia menného posunku závislého od hovoreného jazyka a nezávislého od hovoreného jazyka**, napr. osoba Matovič má menný posunok, ktorý je závislý od inicializovaného priezviska M a zároveň od vizuálno-deskriptívnej povahy jazyka na základe obľúbenej činnosti, a to poukázaním na papierové fakty; daný posunok sa vyjadruje súbežne zložením z dvoch posunkov;
 - kombinácia dvoch menných posunkov nezávislých od hovoreného jazyka**, napr. osoba, ktorá má úplne iné priezvisko nezávisle od hovoreného jazyka a je motivované dvoma posunkami ČAU (gesto/posunok pozdravu) a VLNITÉ-VLASY (vonkajšia charakteristika);
 - kombinácia dvoch menných posunkov závislých od hovoreného jazyka**, napr. osoba Ramacsay má menný posunok motivovaný dvoma slovami: *Rama* ako MASLO a *-csay*, ktorý je podobný slovu čaj, tak má osoba menný zložený posunok s postupnou sekvenciou: MASLO ČAJ.

Posunkujúci ako nositelia menných posunkov môžu mať menné posunky okrem vlastných aj dedičné od rodičov, od manžela, súrodenca, či menovca. Ako sme vyššie uviedli, posunkujúci zväčša používajú menné posunky s použitím hovoreného komponentu na základe svojho priezviska, napr. *Horváth, Mrkvička, Novák*. Niekedy sa používajú menné posunky s vyjadrením hovoreného komponentu na základe krstného mena, ktoré sa v komunite nepočujúcich vyskytujú výnimočne. Sú to mená napr. *Angela, Denisa, Diana, Eliška, Ivica, Karin, Linda, Eudmila, Miriam, Nela, Nina, Petronela, Vanda*.

7.3 Pravidlá komunikácie s posunkujúcimi osobami

Posunkujúci, pokiaľ sa schádzajú napríklad v kluboch, pracovnom prostredí, na súkromných alebo spoločenských aktivitách, majú v kultúre nepočujúcich svoje pravidlá pre komunikáciu a spoločenské zvyklosti, ktoré sú založené viac na vizuálnom a priestorovom vnímaní.

Oslovenie posunkujúceho so zámerom zahájenia rozhovoru či pri vyžiadaní pozornosti môže prebiehať dotykom pri státi miernym opakovaným poklepnutím na rameno adresáta, prípadne pri sedení miernym opakovaným poklepnutím na stehno, alebo energickým mávnutím rukou smerujúcim na zorné pole adresáta. V prípade, že to nepomôže, môže posunkujúci zavolať aj cez inú osobu, ktorá je trochu bližšie k nemu, dotkne sa ho a oznámi mu volajúceho. Nepočujúci posunkujúci sa vo všeobecnosti dotýkajú viac ako počujúce osoby.

Priame oslovenie v posunkovom jazyku. Na priame oslovenie osoby sa bežne v hovorenom jazyku používa rodné meno alebo priezvisko. Niekedy sa oslovuje označením príbuzenského vzťahu (napr. *mama, ujo, tetuška, dcérka*), zamestnaneckého alebo iného spoločenského vzťahu (napr. *pán, sused, majstre, priateľ, riaditeľ*). V hovorenom jazyku je oslovení viacero. Medzi oslovenia sa zaraďujú aj mimojazykové prostriedky, najmä mimika, gestikulácia, dotyk, ale i pohľad. V komunite nepočujúcich sa používajú menné posunky. Avšak, tieto menné posunky sa používajú len na oslovenie iných osôb v tretej osobe a nie ako forma priameho oslovenia. Priame oslovenie sa v posunkovom jazyku používa iným spôsobom. Stratégie na upútanie pozornosti sú vizuálne, nie zvukové. Z toho vyplýva, že ak chceme niekoho upozorniť, použijeme vizuálne alebo hmatové prostriedky. Sú to poklepanie na rameno, či mávanie rukou v periférnom videní. Po nadviazaní očného kontaktu sa použitie mena v priamom oslovení považuje za nadbytočné, ba dokonca nezvyčajné. Výnimkou je, že u niektorých sa menné posunky v rámci priameho oslovenia používali na podpichovanie, nadávanie, podobne ako počujúce deti používajú prezývky na vzájomné podpichovanie alebo vyzývanie. Môžeme z vlastných skúseností dodať, že nepočujúci pri priamom oslovení niekedy nahlas povie citoslovce: *Hej!* v domnienke, že osoba, ktorú oslovuje, zachytí nejaký zvuk a upriami pozornosť na volajúceho.

Priama komunikácia. Počas rozhovoru komunikácia prebieha priamo z očí do očí, teda ide o neprerušovaný zrkavý kontakt. Úplné odvrátenie sa pri posunkovaní je urážkou, znamená to, že dotyčný považuje komunikáciu za ukončenú.

Udržanie pozornosti počas komunikácie sa môže realizovať týmito spôsobmi: a) nemanuálnymi prostriedkami posunkov, napr. súhlasným kývaním hlavou, zvráštením nosa, našpúlením pier, posunkom HMM, ktorý sa prejavuje pri kývaní hlavy s otvorenými očami a so zdvihnutým obočím, b) manuálnymi prostriedkami posunkov, napr. **ÁNO, PRAVDA, SÚHLASIŤ.**

Vyskytujú sa **d'alšie možnosti upútania pozornosti**, napr. dupaním nohou o zem, poklepaním prstami o stôl, blikaním svetla (pri opakujúcom blikaní znamená naznačenie naliehavosti).

Nevhodná komunikácia. V šere, tme, polotieni, tieni nie je vhodné komunikovať. Nie je ani vhodné sa postaviť tak, že za chrbtom jednej posunkujúcej osoby je prisilné svetlo napr. svetlo z auta alebo lúče slnka svietiace cez okno – to by druhej posunkujúcej osobe svietilo do očí.

Vstúpenie do rozhovoru. Ak chce tretia osoba vstúpiť do rozhovoru posunkujúcej dvojice, najprv to naznačí zdvihnutím ruky medzi dvojicami alebo položením ruky na rameno dotyčnej osoby, na ktorú sa chce obrátiť. Následne sa ospravedlní za prerušenie rozhovoru tej osobe, ktorú prerušila. Potom sa obracia na dotyčného a zistí, čo potrebovala, následne sa poďakuje osobe, ktorú prerušila.

Žiadna prekážka medzi dvoma posunkujúcimi. Ak stoja dve posunkujúce osoby oproti sebe, tretia osoba môže pokojne a voľne prejsť medzi nimi. Nie je potrebné sa zastaviť pred dvojicou alebo skláňať sa, či cez dvojicu zrýchlene prejsť.

Zoznamovanie sa. Ak sa nepočujúci prvýkrát stretol s iným nepočujúcim, môže sa ho spýtať, z ktorého mesta pochádza, ktorú školu navštevoval, prípadne ktorých nepočujúcich pozná. Ak nepočujúci stretne počujúceho, môže sa ho spýtať, kde sa naučil posunkovať, kto ho naučil posunkovať, ako dlho sa to učil a prečo.

Podstata hovorenia. Nepočujúci častejšie vyjadrujú svoje myšlienky, prania, plány priamočiaro. Nezvyknú chodiť okolo horúcej kaše, zväčša sa vyjadrujú výstižne s presným zámerom a nadbytočné informácie uvádzajú v minimálnom množstve.

Použitá literatúra

- Barlow, Rochelle. 2020. *American Sign Language Workbook : Exercises to Build Your Signing Vocabulary*. Emeryville : Rockridge Press, 2020. 180 s. ISBN 978-1-64611-950-9.
- Csonka, Štefan – Mistrík, Jozef – Ubár, Ladislav. 1986. *Frekvenčný slovník posunkovej reči*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. 304 s.
- *Dictio.info : Viacjazyčný slovník posunkových jazykov*. [online]. Brno : Masarykova univerzita, 2014 – 2024. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.dictio.info>.
- Domancová, Iris – Vojtechovský, Roman. 2016. *Slovenský posunkový jazyk : špecifický vyučovací predmet pre žiakov so sluchovým postihnutím jazyková úroveň – A1, A2, B1*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2016. 78 s. ISBN 978-80-8118-184-9.
- Hefty, Michal – Vojtechovský, Roman – Hefty, Angela. 2023. *Slovenský posunkový jazyk 1 : E-learning TRUNI*. [online]. Trnava : Trnavská univerzita, 2023. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <<https://moodle.truni.sk/course/view.php?id=6418>>.
- Johnston, Trevor – Schembri, Adam. 2007. *Australian Sign Language (Auslan) : An Introduction to Sign Language Linguistics*. Cambridge : Cambridge University Press, 2007. 339 s. ISBN 978-0-511-26880-9.
- Johnston, Trevor – Schembri, Adam. 1999. On Defining Lexeme in a Signed Language. In *Sign Language & Linguistics*. [online]. 1999, vol. 2, no. 2 [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.researchgate.net/publication/233603493_On_Defining_Lexeme_in_a_Signed_Language>. ISSN 1387-9316.
- Kačala, Ján – Pisárčiková, Mária – Považaj, Matej. 2003. *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava : Veda, 2003. 985 s. ISBN 80-224-0750-X.
- Klomp, Ulrika. 2021. *A descriptive grammar of Sign Language of the Netherlands*. Amsterdam : LOT, 2021. 407 s. ISBN 978-94-6093-370-7.
- Lydell, Thomas a kol. 2018. *Spreadthesign*. [online]. Örebro : European Sign Language Center, 2018. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.spreadthesign.com/sk.sk/search/>.
- Mareš, Jindřich. 2011. *Orální komponenty v českém znakovém jazyce : bakalárska práca*. Praha : Filozofická fakulta Karlovej univerzity, 2011. 94 s.
- Mathur, Gaurav – Rathmann, Christian. 2010. Verb Agreement in Sign Language Morphology. In *Sign Languages : A Cambridge Language Survey*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. ISBN 978-0-511-71301-9, s. 173-196.
- McKee, Rachel Locker – McKee, David. 2000. Name Signs and Identity in New Zealand Sign Language. In *Bilingualism and Identity in Deaf Communities*. Washington, D. C. : Gallaudet University Press, 2000. ISBN 1-56368-095-5, s. 3-40.
- McKee, Rachel Locker. 2015. *New Zealand Sign Language*. Wellington : Bridget Williams Books, 2015. 300 s. ISBN 978-19-272-7730-0.
- Mistrík, Jozef. 2021. *Štylistika*. 4. vydanie. Bratislava : Veda, 2021. 600 s. ISBN 978-80-224-1892-8.

- Okrouhlíková, Lenka. 2008. *Notace – zápis českého znakového jazyka*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. 134 s. ISBN 978-80-87153-93-2.
- Parkhurst, Stephen – Parkhurst, Dianne. 2010. *A Cross-Linguistic Guide to SignWriting : A phonetic approach*. [online]. 2010. 146 s. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.signwriting.org/archive/docs7/sw0617_Cross_Linguistic_Guide_SignWriting_Parkhurst.pdf>.
- Pfau, Roland – Steinbach, Markus – Woll, Bencie. 2012. *Sign Language : An International Handbook*. Berlín/Boston : De Gruyter Mouton, 2012. 1126 s. ISBN 978-3-11-020421-6.
- Quer, Josep a kol. 2017. *SignGram Blueprint : A Guide to Sign Language Grammar Writing*. Berlín – Boston : De Gruyter Mouton, 2017. 896 s. ISBN 978-1-5015-1180-6.
- Slobin, Dan I. a kol. 2001. Sign language transcription at the level of meaning components : The Berkeley Transcription System (BTS). In *Sign Language & Linguistics* [online]. 2001, vol. 4, no. 1/2 [cit. 2023-02-23]. ISSN 1387-9316. Dostupné na internete: <www.academia.edu/4373097/The_Berkeley_Transcription_System_BTS?auto=download>.
- Sutton, Valerie. 2002. *Lessons In SignWriting*. 3. vydanie. Center for Sutton Movement Writing, 2002. 280 s. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.signwriting.org/lessons/lessonsw/152%20Facial-Expressions.html>.
- Sutton-Spence, Rachel – Woll, Bencie. 2019. *The Linguistics of British Sign Language : An Introduction*. 18. vydanie. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. 300 s. ISBN 978-0-521-63718-3.
- Sze, Felix. Nonmanual markings for topic construction in Hong Kong Sign Language. In *Nonmanuals in Sign Language*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2013. ISBN 978-90-272-7174-7, s. 111-142.
- Twilhaar, Jan Nijen – van den Bogaerde, Beppie. 2016. *Concise Lexicon for Sign Linguistics*. Amsterdam/Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2016. 244 s. ISBN 978-90-272-6688-0.
- Vlková, Jiřina. 2018. *Mluvní komponenty v českém znakovém jazyce* : bakalárska práca. Praha: Filozofická fakulta Karlovej univerzity, 2018. 95 s.
- Vojtechovská, Veronika. 2011. *Priezviská v slovenskom posunkovom jazyku*. Bratislava : Myslím – centrum kultúry Nepočujúcich, 2011. 84 s. ISBN 978-80-970601-1-4.
- Vojtechovský, Roman – Hladký, Juraj. Motivácia priezvisk politikov v slovenskom posunkovom jazyku. In *Produkcia a percepčia onymických systémov : Zborník referátov z 22. slovenskej onomastickej konferencie*. Bratislava : Veda, 2023. [v tlači].
- Vojtechovský, Roman – Vojtechovská, Veronika – Poláčková, Vladimíra – Lipovská, Beáta. 2021. *Posunky.sk : Prekladový slovník slovenského jazyka – slovenského posunkového jazyka I*. [online]. Trnava – Bratislava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity – Snepeda, o. z., 2021. 116 s. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <<https://pdfweb.truni.sk/veda-vyskum?e-kniznica#online>>. ISBN 9788056804469.

- Vojtechovský, Roman. (ed.) 2018-2024. *Posunky.sk: Prekladový slovník slovenského jazyka – slovenského posunkového jazyka*. [online]. Bratislava : Snepeda, 2018-2024. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <www.posunky.sk>.
- Vojtechovský, Roman. 2022. Klasifikátory a špecifikátory v slovenskom posunkovom jazyku. [online]. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2022. 119 s. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <<https://pdfweb.truni.sk/veda-vyskum?e-kniznica#ucebnice>>. ISBN 978-80-568-0520-6.
- Vojtechovský, Roman. 2011. *Úvod do kultúry a sveta Nepočujúcich*. Bratislava : Myslím – centrum kultúry Nepočujúcich, 2011. 272 s. ISBN 978-80-970601-0-7.
- Závodný, Andrej. 2016. *Prednášky a praktiká z morfológie slovenského jazyka*. [online]. Trnava : Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, 2016. 120 s. [cit. 2023-02-23]. Dostupné na internete: <<https://pdfweb.truni.sk/veda-vyskum?e-kniznica#ucebnice>>. ISBN 978-80-568-0003-4.

Zoznam ekvivalentov hovoreného jazyka

A, Á

- a – 14
- aha, ahá – 14
- alebo – 15
- áno – 15

B

- bábä, bábo – 113
- babka – 16
- brat – 17
- byť nebohý, zomrelý – 114
- byť spolu – 18

Č

- člověk – 115
- čo – 115

D, Ď

- ďakovať – 55
- dcéra – 19
- dedo – 19
- dieťa – 116
- dievča – 20
- dobre – 21
- dobrý – 22
- doktor – 118
- dospelý – 118
- dôchodca – 119
- dôchodkyňa – 119

E

- ešte – 23

F

- frajer – 120
- frajerka – 120

H

- hádať sa – 121

- hádka – 121

- hasič – 122

- herec – 122

CH

- chápať – 57

- chciet' – 123

- chlapec – 24

- chodiť – 124

- chodiť spolu – 125

- chudý – 126

I, Í

- ísť – 127

- ísť (pod') – 128

J

- ja – 24

- jeho, jej – 25

K

- kamarát – 129

- kamarátka – 129

- kochleárny implantát – 130

- krásny, krásne – 131

- kresliť – 144

- kto – 26

- kuchár – 133

L, Ľ

- lenivý – 133

- ľúbiť – 135

M

- malý – 136

- mama, matka – 27

- manažér – 138

- manžel – 28

- manželka – 28
- mat' – 138
- meno – 29
- milovať – 141
- mladý, mlado – 142
- mohutný – 142
- môcť – 30
- môj, moja, moje – 31
- muž – 32
- my – 33
- my dvaja – 34
- my piati – 35
- my štyria – 36
- my traja – 37

N

- načúvací aparát – 143
- nakresliť – 144
- napísať – 145
- napísať na mobile – 149
- napísať na počítači – 150
- narodiť sa – 151
- naučiť – 38
- naučiť sa – 40
- navštevovať – 126
- nedoslýchavý – 41
- nechcieť – 151
- nemať – 152
- nepočujúci – 42
- nevlastniť – 154
- nezamestnaný – 155
- nie – 44
- normálny, normálne – 45

O

- odporučiť, odporúčať – 155
- ohluchnúť – 46

- ohluchnutý – 46
- on – 46
- ona – 47
- oni – 48
- oni dvaja – 49
- oni piati – 49
- oni štyria – 50
- oni traja – 50
- opakovať – 95
- opýtať sa, opytovať sa – 51
- osoba – 53
- otec – 54

P

- pamätať (sa, si) – 90
- pekný, pekne – 156
- písať – 145
- písať na mobile – 149
- písať na počítači – 150
- počujúci – 54
- poďakovať (sa) – 55
- podnikateľ – 157
- pochopiť – 57
- policajt – 158
- porodiť – 164
- poslať – 158
- posunkovať – 58
- posunok – 61
- povedať – 160
- poznať – 61
- pôrod – 164
- práca – 165
- pracovať – 166
- prepáčiť – 62
- priateľ – 168
- priateľka – 168

- priezvisko – 63
- prosiť – 64
- pýtať sa – 51

R

- raz – 66
- robustný – 142
- rodina – 67
- rodiť – 164
- rozchod – 169
- rozísť sa – 169
- rozumieť – 68
- rozvedený – 169
- rozviest' sa – 169
- rozvod – 169

S

- s, so – 18
- sám – 170
- sama – 172
- sestra – 69
- silný – 142
- slobodný – 171
- spolu – 18
- spýtať sa, spytovať sa – 70
- starý, staro – 171
- statný – 142
- strašný, strašne – 71
- stredný, stredne – 172
- svadba – 173
- syn – 72

Š

- šikovný, šikovne – 174
- škaredý, škaredo – 175
- škola – 176
- študent – 176
- študovať – 177

T

- tehotná – 177
- tešiť sa – 73
- tlmočník – 178
- tučný – 179
- tvoj, tvoja, tvoje – 74
- ty – 75

U

- učiť – 38
- učiť sa – 40
- učiteľ – 180
- umrieť, umierať – 114, 181
- univerzita – 182

V

- veľký – 182
- vlastníť – 140
- vnučka – 76
- vnuk – 77
- všetci, všetky – 78
- vy – 80
- vy dvaja – 81
- vy piati – 82
- vy štyria – 82
- vy traja – 83
- vydatá – 184
- vysoká škola – 185
- vyučovať – 38

Z

- zabudnúť, zabúdať – 83
- zamestnanec – 186
- zamestnanie – 186
- zamestnaný – 186
- zapamätať si, zapamätávať si, zapamätúvať si – 85
- zavalitý – 142

- zdravotná sestra – 187
- zle – 86
- zlý – 87
- zomrieť, zomierať – 114, 181
- zopakovať – 88

Ž

- žena – 89
- ženatý – 188
- žiť – 90

Zoznam fráz

- Ahoj. – 96
- Aké máš povolanie? – 189
- Aké máš zamestnanie? – 189
- Ako sa máš? – 91
- Ako sa volá? – 92
- Ako sa voláš? – 94
- Akú máš prácu? – 196
- Buď taký dobrý! – 95
- Buď taký láskavý! – 95
- Čau. – 98
- Čím sa živíš? – 196
- Čo je to? – 193
- Čo sa stalo? – 193
- Čože? – 194
- Dobré ráno. – 99
- Dobrú noc. – 100
- Dobrý deň. – 101, 102
- Dobrý večer. – 102
- Dovidenia. – 101, 103
- Fakt? – 194
- O čom je reč? – 193
- Prosím! – 95

Správne odpovede na cvičné úlohy

1. lekcia

- 1. úloha:
 - 1. riadok: áno, my, normálny
 - 2. riadok: opýtať sa (ja teba), dobre, kto
 - 3. riadok: chlapec, matka, babka/dedo
 - 4. riadok: poznať, posunok/posunkovať, otec
 - 5. riadok: prepáčiť, počujúci, ďakovať
 - 6. riadok: brat (sestra), rozumieť, prosiť
 - 7. riadok: tešiť sa, opakovať, sestra
- 2. úloha: zlý – dobrý, áno – nie, dievča – chlapec, brat – sestra, ja – ty, otec – matka, žena – muž, počujúci – nepočujúci
- 3. úloha:
 - 1. riadok: vy traja, my štyria, oni piati
 - 2. riadok: oni štyria, my dvaja, vy dvaja

2. lekcia

- 1. úloha:
 - 1. riadok: sám/sama, napísať/písať, nechciet
 - 2. riadok: chodiť/navštevovať, herec, starý
 - 3. riadok: dôchodca, odporučiť/odporúčať, človek
 - 4. riadok: ľúbiť, doktor/lekár, škola
 - 5. riadok: dieťa, podnikateľ, učiteľ
 - 6. riadok: priateľ/priateľka, mat' (on), práca/pracovať
- 2. úloha: lenivý – šikovný, veľký – malý, chudý – tučný, nechciet – chciet, mat' – nemať, starý – mladý, zamestnaný – nezamestnaný, pekný – škaredý
- 3. úloha:
 - 1. riadok: pekná matka, tučný muž
 - 2. riadok: tehotná priateľka/kamarátka, malé bábo
 - 3. riadok: veľký chlapec, nezamestnaný frajer/nezamestnaná frajerka
 - 4. riadok: lenivý kuchár/lenivá kuchárka, mladý dôchodca/mladá dôchodkyňa

Poznámky